

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Diplomová práce

Jan Uhlík

Architekt Jan Vejrych a jeho tvorba

Architect Jan Vejrych and His Works

Praha 2013

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Roman Prahľ, CSc.

Poděkování:

Za vedení diplomové práce a neocenitelné rady při zpracování tématu bych rád poděkoval Prof. PhDr. Romanu Prahlovi, CSc.

Práce by nemohla vzniknout v této podobě bez vstřícného přístupu a pomoci zaměstnanců řady archivů a dalších institucí. V této souvislosti bych chtěl vyjádřit díky zejména Mgr. Petře Váchové a Mgr. Lence Týmalové z Muzea architektury a stavitelství Národního technického muzea, PhDr. Haně Svatošové z Archivu hlavního města Prahy, Mgr. Jiřímu Křížkovi ze Severočeského muzea v Liberci, PhDr. Daliboru Prixovi, CSc. z Ústavu dějin umění AV ČR a Mgr. Šárce Koukalové ze středočeského územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu.

V neposlední řadě patří moje poděkování manželce Kristině, která mi byla při práci vždy oporou.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. prosince 2013

.....

Jan Uhlík

Klíčová slova (česky)

Jan Vejrych, monografie, dějiny architektury, historismus, eklektismus, 19. století, 20. století

Klíčová slova (anglicky)

Jan Vejrych, monograph, history of architecture, historicism, eclecticism, 19th century, 20th century

Abstrakt (česky)

Práce se zabývá tvorbou významného architekta přelomu 19. a 20. století, rodáka z Horní Branné u Jilemnice, Jana Vejrycha. Jeho čtyřicetiletá rozsáhlá a mnohostranná projektová a stavební činnost zanechala výrazné stopy jak v Praze, tak i na řadě míst v Čechách a realizací projektu Národního domu ve slovinském Mariboru získala i mezinárodní rozměr. Cílem práce je nabídnout ucelený pohled na Vejrychovy životní osudy a profesní dílo a vyplnit tak jedno z bílých míst v poznání architektury pozdního 19. a raného 20. století v českých zemích.

Těžiště práce spočívá v rozboru Vejrychova architektonického díla. Při mapování jeho tvorby bylo snahou důsledně zasazovat jednotlivé projekty a studie do širšího umělecko-historického i společensko-politického rámce. Práce jsou přitom analyzovány nejen v rámci jednotlivých tvůrčích period, ale je sledován i vývoj vybraných stavebních typů v průběhu času. Pozornost je věnována interiérovým návrhům, které byly nedílnou součástí významných projektů i drobným skicám, náčrtům a studiím vytvářeným pro vlastní potřebu, v nichž lze nalézt architektovy obecné úvahy a komentáře k různým aspektům architektonické tvorby.

Diskutovány jsou rovněž názory na Vejrychovu tvorbu a jejich proměna v návaznosti na měnící se hodnotová kritéria a důraz kladený na různé stránky architektonického díla od konce 19. století do současnosti. V závěrečné části jsou syntetickou formou shrnuty nejdůležitější poznatky a zjištění vztahující se k osobě Jana Vejrycha a jeho dílu.

Součástí práce je chronologický a místní katalog architektovcových projektů, respektive studií a obrazová příloha kombinující vybranou plánovou dokumentaci s historickou a současnou fotodokumentací.

Abstract (in English)

The thesis deals with the life and work of an eminent architect of the late 19th and early 20th century, a native of Horní Branná near Jilemnice, Jan Vejrych. Forty years of his extensive and diverse project and construction activity has left its mark both in Prague and in many places in Bohemia and, by implementation of a project of the National House in Maribor, Slovenia, it has also acquired an international dimension. The aim of the text is to offer a comprehensive view of Vejrych's life and professional activities and thus fill one of the gaps in the knowledge of architecture of the late 19th and early 20th century in the Czech lands.

The thesis primarily focuses on the analysis of Vejrych's architectural work. When mapping his projects the aim was to place them consistently in the broader art-historical and socio-political context. The works are not only analyzed within each creative period, the evolution of selected building types is traced over time as well. Attention is paid to interior designs, which were an integral part of major projects, as well as to sketches and studies created for architect's own use where his general observations and comments on various aspects of architectural work can be found.

Opinions on Vejrych's projects and professional activities and their transformation in response to the changing criteria and emphasis on different aspects of architectural work from the late 19th century to the present are discussed as well. The final section then consolidates and summarizes the most important findings related to Jan Vejrych and his works.

The work contains a list of architect's projects and/or studies sorted both chronologically and according to their intended place of destination. Illustrations in appendix combine the selected plan documentation with historical and contemporary photographs.

OBSAH

1.	ÚVOD	9
2.	JAN VEJRYCH A JEHO DOBA	12
2.1.	Architektura poslední čtvrtiny 19. a první čtvrtiny 20. století v českých zemích	12
2.2.	Životopis Jana Vejrycha	27
3.	ARCHITEKTONICKÉ DÍLO	34
3.1.	Léta zrání (1880 – 1887)	37
3.1.1.	<i>Architektem u Achille Wolfa</i>	37
3.1.2.	<i>Vlastní projekty</i>	39
3.2.	Na vrcholu sil (1888 – 1901)	45
3.2.1.	<i>Pražské projekty a realizace</i>	45
3.2.2.	<i>Výstavní projekty 90. let</i>	51
3.2.3.	<i>Projekty a realizace mimo Prahu</i>	58
3.3.	Nové výzvy (1902 – 1914)	80
3.3.1.	<i>Pražské projekty a realizace</i>	80
3.3.2.	<i>Projekty a realizace mimo Prahu</i>	88
3.4.	Pozdní práce (po roce 1914)	100
3.5.	Ostatní návrhy, studie a skicy	103
3.5.1.	<i>Nedatované projekty</i>	103
3.5.2.	<i>Drobné práce, studie a skicy</i>	104
4.	ZHODNOCENÍ TVORBY	108
4.1.	Dobová reflexe Vejrychova díla	108
4.2.	Současný pohled	117
5.	ZÁVĚR	123
6.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	132
6.1.	Prameny	132
6.2.	Literatura	132
6.2.1.	<i>Neperiodické publikace</i>	132
6.2.2.	<i>Periodika</i>	135
6.3.	Další zdroje informací	138
6.3.1.	<i>Internet</i>	138

6.3.2.	<i>Ostatní</i>	140
7.	KATALOG DÍLA	141
7.1.	Chronologické řazení	142
7.2.	Řazení dle lokalit	147
8.	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	152

1. ÚVOD

Architektura historismu byla po velkou část 20. století podceňována a převládal názor, že dnešku nemá příliš co nabídnout. Množství dochovaných staveb, jejich všudypřítomnost v našich městech a absence jedné z významných památkových hodnot – hodnoty stáří – vedly k široce sdílenému přehlížení či přímo zavrhování valné většiny architektonické tvorby tohoto období, která byla označována jako ztělesnění akademismu a konzervatismu. Vezmeme-li navíc v úvahu příkré odsouzení puristických rekonstrukcí historických objektů, k nimž v této době docházelo, a všeobecné estetické odcizení principům zdobnosti, monumentality a okázalosti, které přinesla moderní architektura, není překvapivé, že nepříliš četné a tematicky velmi selektivní teoretické diskuse, stejně jako historické bádání na tomto poli byly dlouho v zajetí jednostranných soudů a zjednodušených závěrů. Poslední desetiletí přinesla v tomto ohledu zásadní změnu. Zkoumání architektury druhé poloviny 19. století významným způsobem pokročilo a oprostilo se od starších klišé a názorových schémat. Postupně se objevují práce, které moderním způsobem reflektují nejen období jako celek a jeho teoretická východiska, ale snaží se postihnout dobovou architekturu z pohledu stavebních typů či regionálních specifik. Zde ovšem nutně narážejí na problémy způsobené skutečností, že pro velkou většinu architektů působících v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století chybí monografické studie, které by zhodnotily jejich dílo a zároveň poskytly základní srovnávací materiál pro další umělecko-historická bádání.

K významným pražským architektům přelomu 19. a 20. století, kteří dosud postrádají ucelenější zpracování svého díla patří i rodák z Horní Branné u Jilemnice Jan Vejrych. Jeho čtyřicetiletá rozsáhlá a mnohostranná projektová a stavební činnost zanechala výrazné stopy jak v Praze, tak i na řadě míst v Čechách. Realizací projektu Národního domu pro slovinský Maribor potom jeho tvorba získala mezinárodní rozměr. Cílem diplomové práce je nabídnout ucelený pohled na životní osudy a profesní dílo tohoto architekta a vyplnit tak jedno z bílých míst v poznání architektury pozdního 19. a raného 20. století v českých zemích.

Úvodní kapitola přináší stručný přehled architektonické tvorby poslední čtvrtiny 19. a první čtvrtiny 20. století v českých zemích s důrazem na postižení nejdůležitějších myšlenkových proudů, které stály za vznikem a využitím rozmanitých výtvarných forem používaných ve stavební praxi tohoto období. Následuje životopis Jana Vejrycha, který

shrnuje známé informace o jeho osobním životě, studiích a profesní kariéře. Zvláštní pozornost je v této souvislosti věnována dvěma stipendijním cestám uskutečněným v druhé polovině 80. let 19. století, které nepochybně významnou měrou přispěly k názorovému formování mladého architekta.

Těžiště práce spočívá v kapitole věnované rozboru Vejrychova architektonického díla. Při mapování jeho tvorby bylo snahou důsledně zasazovat jednotlivé projekty a studie do širšího umělecko-historického i společensko-politického rámce, neboť jen tak se lze dobrat jejich hlubšího pochopení a nalézat odpovědi na otázky typu proč tady a teď a proč právě tímto způsobem. Práce jsou analyzovány nejen v rámci jednotlivých tvůrčích period, ale je sledován i vývoj vybraných stavebních typů v průběhu času.

Následující kapitola se zabývá proměnami názorů na Vejrychovu tvorbu v návaznosti na měnící se hodnotová kritéria a důraz kladený na různé stránky architektonického díla od konce 19. století do současnosti.

Závěrečná část práce syntetickou formou shrnuje nejdůležitější poznatky a zjištění vztahující se k osobě Jana Vejrycha a jeho dílu.

Součástí diplomové práce je chronologický a místní katalog Vejrychových projektů, respektive studií a obrazová příloha kombinující vybranou plánovou dokumentaci s historickou a současnou fotodokumentací.

Nejvýznamnějším pramenem poznání Vejrychovy tvorby byl architektův osobní fond schraňovaný Archivem architektury a stavitelství Národního technického muzea. I přes někdy značné poškození plánové dokumentace povodněmi v roce 2002 umožňuje jeho rozsah a typologická rozmanitost učinit si dobrou představu o Vejrychově profesní činnosti od 80. let 19. století až do počátku 20. let 20. století. Kromě dokumentů (skicy, variantní návrhy, prováděcí plány) vztahujících se k nejdůležitějším realizacím zde lze nalézt poměrně bohatý materiál i k méně významným projektům, dílčí studie i náčrty soukromého rázu. Velmi zajímavé, a pro Vejrychův přístup k projekční práci charakteristické, jsou četné návrhy nábytku, svítidel a dalšího interiérového vybavení. Fond ovšem, až na řídke výjimky, neobsahuje žádný materiál k architektově osobnosti.

V tomto ohledu byly důležité informace získané z fondů spravovaných Archivem hlavního města Prahy. Obzvláště cenné písemnosti vztahující se k raným životním etapám Jana Vejrycha obsahuje Fond Magistrát hlavního města Prahy I. Vedle architekta vlastního životopisu se v něm nalézají i řada materiálů k již zmíněným stipendijním cestám, podniknutým na počátku jeho profesní kariéry.

Základní vodítko při mapování Vejrychových projektů a realizací poskytla heslovitá shrnutí jeho díla ve Vlčkově encyklopedii architektů a stavitelů¹ a v *Ottově slovníku naučném*.² Obě hesla představují dosud nejpodrobnější přehled informací o architektovi, heslo ve Vlčkově encyklopedii navíc obsahuje poměrně obsáhlý soupis literatury. Snahou o komplexnější pohled na Jana Vejrycha a jeho profesní činnost – byť z regionálního hlediska – se vyznačuje rovněž článek Jaroslava Bartáka z roku 1994³ a zejména pronikavá Horynova stať v *Dějínách českého výtvarného umění*.⁴ Bližší poznání řady prací umožnily jejich dobové reflexe zveřejňované v odborném tisku. Jednalo se zejména o články ve *Zprávách Spolku architektů a inženýrů v království Českém*, v *Technickém obzoru*⁵ a v *Architektonickém obzoru*. Sám Vejrych publikoval spíše výjimečně a vždy se jednalo o statě věnované konkrétnímu projektu či studii.⁶

V omezené míře byly v práci využity též informace převzaté z internetu. Týká se to těch případů, kdy nebylo možné nebo praktické získat relevantní údaje jiným způsobem a vždy bylo snahou pečlivě posoudit kvalitu příslušného informačního zdroje.

¹ Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004.

² Antonín CECHNER: Vejrych Jan, in: Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, Zlín 2003, díl XXVI., 499.

³ Jaroslav BARTÁK: Architekt Jan Vejrych a nevkus (?) české neorenesance, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII, 1994, 174-180.

⁴ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 133-202. Tvorbou Jana Vejrycha se autor zabývá na stranách 183 – 184.

⁵ V *Technickém obzoru* se Vejrychovým projektům věnoval systematicky svými příspěvky řadu let Josef Lhota, profesor c. k. státní průmyslové školy v Praze a zároveň redaktor tohoto periodika.

⁶ Dva články, které vyšly ve *Zprávách Spolku architektů a inženýrů v království Českém* v první polovině 90. let 19. století se týkaly hlavního oltáře ve farním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Klecanech a nové pardubické radnice. Čtyři statě uveřejněné v *Architektonickém obzoru* mezi lety 1906 až 1911 se zabývaly studií zakončení Pařížské ulice a novostavbou hotelu „Paříž“ (obě v Praze na Starém Městě), přestavbou zámku Holovousy a popisem současného stavu děkanského kostela sv. Vavřince v Jilemnici s návrhem na jeho obnovu.

2. JAN VEJRYCH A JEHO DOBA

2.1. Architektura poslední čtvrtiny 19. a první čtvrtiny 20. století v českých zemích

Čtyři desetiletí pokrývající tvorbu Jana Vejrycha jsou v mnoha ohledech bouřlivým obdobím přerodu od starých, zažitých pravidel k novému uspořádání společnosti i modernímu chápání umění.

70. léta 19. století, tedy doba Vejrychových studií na pražské technice a přípravy na budoucí povolání, jsou ve znamení obecného prosazení přísného historismu. Ten se objevuje v 60. letech v návaznosti na Semperovy myšlenky formulované v knize *Der Stil in der technischen und tektonischen Künsten oder praktische Ästhetik*, jejíž první díl vyšel v roce 1860. Sloh v tomto případě není ve vlastním slova smyslu tvořen, ale je spíše vědecky aplikován na základě historického studia a s použitím ověřených stylových forem. Volba vhodného slohu projektu je, spíše než architektonickým uměleckým záměrem, určena funkcí a esteticko-reprezentativními požadavky investora. Těžiště architektonické práce potom spočívá „ve více či méně vynalézavé aplikaci typu a jeho dispozičních možností na konkrétní úkol, v logickém řešení půdorysných a prostorových vztahů a stanovení funkční návaznosti. V kompozici exteriéru pak šlo o rytmizaci a gradaci jednoduchého blokového objemu, či o jasně stupňovanou symetrickou sestavu více objemů.“⁷ Tyto požadavky sice teoreticky zapovídaly upřednostňovat určitý styl, ovšem reálná projekční praxe jednoznačně vedla k jinému výsledku. Univerzálním uměleckým výrazem pro profánní stavby (jak veřejné a reprezentativní, tak i soukromé) se stala klasická neorenesance vycházející z detailního studia italského stavitelství 15. a 16. století, neboť svými principy nejlépe odpovídala moderním požadavkům a potřebám. K nim, mimo jiné, patřily i pohnutky ideologické. Italská renesance byla vnímána jako období svobody, humanity a individualismu a využitím jejích tvarových forem „se měšťanští mecenáši hlásili k těmto hodnotám jako k odkazu svých předchůdců na prahu nové éry“.⁸ Neorenesance pro svobodomyslnou a v národnostních otázkách smířlivou buržoazii znamenala „dokonalý výraz moderní civilizace, ale také objektivní sloh, odrážející všeobecnou kosmopolitizaci

⁷ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 134.

⁸ Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 134.

životního způsobu“.⁹ Vedle ní si svoje místo na poli nové architektonické tvorby uchovala neogotika, a to zejména jako „sloh odpovídající stavbám náboženského účelu a vyhovující estetickým požadavkům dobové religiozity.“¹⁰ Gotické formy byly preferovány i pro stavby „vyjadřující kontinuitu tradice místa či instituce“.¹¹

Vědecký přístup k tvorbě kompozičních schémat a používání slohově čistých forem, ale neznamenal bezmyšlenkovitou nápodobu a trpnou závislost na předlohách. Architekti si uvědomovali, že doba, ve které tvoří, požadavky na ně kladené i dostupné materiály a technické postupy neumožňují jen trpně reprodukovat původní vzory. Podle Antonína Barvitia se „soudobá tvorba musela lišit od svých vzorů zcela zákonitě v důsledku vývoje, proměňujícího technické dovednosti i vkus.“¹² Saturnin Heller v této souvislosti porovnává „dvoupatrové průčelí paláce Medici-Riccardi, jehož délka představuje 67 metrů a výška skoro 27 metrů, a čtyřposchodové moderní stavby, jejichž průčelí jen výjimečně přesahují 25 metrů na délku a 20 metrů na výšku.“¹³ Postup moderního projektanta potom byl vnímán jako „spojení originální tvořivosti s historickým studiem, jehož cílem je vcítění do nadčasových principů.“¹⁴ Vynikajícím příkladem aplikace těchto zásad je Zítkův projekt Národního divadla, který ve stylově jednotném duchu využívá motivů italské architektury 16. století a evokuje svým vyzněním závažnost stavby a jejího určení, přesně v souladu s jejím obecným vnímáním jako určitého typu národního pomníku.

S výběrem vhodných slohových forem a snahou o adekvátní stylové vyznění souvisela rovněž otázka ornamentu a jeho úlohy v rámci užitkové stavby. Podle předního stoupence semperovské estetiky v Čechách, Zdenka Schuberta von Soldern, je to právě ornament, jehož prostřednictvím dochází k povýšení nahé konstrukce na umělecké dílo.¹⁵ Výzdoba je tedy nositelem určité ideje, jejím posláním je něco značit nebo symbolizovat.¹⁶

⁹ Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 135.

¹⁰ Mojmír HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 134.

¹¹ Mojmír HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 158.

¹² Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 75.

¹³ Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 75.

¹⁴ Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 77.

¹⁵ Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 102.

¹⁶ Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 102.

Vědecký přístup ke zkoumání historických staveb a jejich jednotlivých součástí vedl k názoru, považovanému v rámci úvah přísného historismu za svého druhu ideální spojení vědy a umění, že památky a výtvarná díla minulosti, která se odchyľují od představy dokonalé slohové formy nebo která byla „znešvařena“ dodatečnými úpravami, je třeba „očistit“.¹⁷ Tento puristický princip snažící se představit objekt v jeho „původní ideální“ čistotě byl až do konce 19. století vůdčím principem, podle něhož došlo k více či méně necitlivým restauracím řady především středověkých památek. Pietnější přístup k provádění rekonstrukčních prací přineslo až prosazení principů konzervační metody památkové péče počátkem 20. století.

Intenzivní studium historických památek a problematiky uměleckého slohu vedlo postupně k estetické legitimizaci dalších slohových forem – zaalpské renesance, manýrismu a posléze i baroka. První náznaky transformace uměleckého názoru směrem k pozdnímu historismu se tak objevují již kolem roku 1880.¹⁸

V té době Jan Vejrych ukončil úspěšně svá vysokoškolská studia a získal místo v architektonické a stavební kanceláři Achille Wolfa.

Achille Wolf (1834 – 1891), vídeňský rodák, vystudoval na pražské polytechnice a samostatně činný v Praze byl od roku 1868.¹⁹ Jeho projekční a stavební činnost byla velmi široká a zahrnovala objekty nejrůznějšího určení, veřejné i soukromé. V oblasti obytné a monumentální výstavby navazoval na vrcholnou italskou renesanci, navrhoval, respektive prováděl ovšem také opravy a úpravy starších objektů jako byly šlechtické paláce a kostely. Charakteristickým Wolfovým rysem byla přitom schopnost pohybovat se v rámci zvolené slohové řady s neobyčejnou volností,²⁰ tendence k překonání slohové dogmatiky a akcentování jedinečnosti starého i moderního díla.²¹ To vše při důrazu na kvalitu stavebního materiálu a solidnost řemeslných prací.²²

K jeho významným projektům 80. let patří úpravy a částečná přestavba pražského Stavovského divadla,²³ razantní přestavba černínského barokního zámku Stružná u

¹⁷ Pavel ZATLOUKAL: *Architektura 19. století*, Praha 2001, 24.

¹⁸ Mojmír HORYNA: *Architektura přísného a pozdního historismu*, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 158.

¹⁹ Pavel VLČEK (ed.): *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, 717.

²⁰ Martin HORÁČEK: *Přesná renesance v české architektuře 19. století: Dobová diskuse o slohu*, Olomouc 2012, 121.

²¹ Mojmír HORYNA: *Architektura přísného a pozdního historismu*, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 160.

²² Martin HORÁČEK: *Přesná renesance v české architektuře 19. století: Dobová diskuse o slohu*, Olomouc 2012, 125.

²³ Pavel VLČEK (ed.): *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, 717.

Karlových Varů v duchu wiehlovské české renesance²⁴ a pozoruhodným počinem – technicky, architektonicky i památkově – bylo v témže desetiletí restaurování románské „krypty“ klášterního kostela v Doksanech, která sloužila jako hrobka rodu Aehrenthalů.²⁵ Její úpravy představovaly „jakýsi mezistupeň mezi restaurační a konzervační metodou. Postupy byly exaktně dokumentovány a zničené části nahrazeny přesnými kopiemi, nové prvky provedeny aplikací forem užitých na jiných částech stavby. Byl tak zcela opuštěn přístup „slohově dokonalé“ interpretace památky a v míře dotud nebyvalé respektována její individualita“.²⁶

Vůdčím tématem Wolfových teoretických úvah byla problematika ideálního obydlí, maximálně přizpůsobeného rozmanitým lidským potřebám. Texty na toto téma byly nejprve publikovány na pokračování ve Zprávách Spolku architektů a inženýrů v království Českém, později rozšířené a roku 1882 vydané v podobě dvousetstránkové knihy s titulem *Der bauliche Comfort des Wohnhauses mittlerer nordlicher Breiten, sein Wesen und die baulichen Mittel zu seiner Verbreitung*.²⁷

Ideální rodinný dům měl mít následující podobu: „slouží jedině rodině, stojí odděleně od ostatní zástavby, skládá se z přední jednopatrové části a z části přízemní, interiéry jsou osvětleny klasicky okny, avšak kde je to možné, přivádí se do obytných a společenských místností světlo též shora“.²⁸ Výška místností měla být proměnlivá, dle rozměrů a okolností a efektivní vnitřní komunikaci měly zajišťovat četné chodby s tím, že řada místností je zvlášť propojena se zahradou obklopující dům.²⁹ Uspořádání obydlí a jeho vybavení by potom mělo vždy „zohlednit povolání uživatele a vůbec napomáhat jeho rozvoji tělesnému, myšlenkovému a mravnímu.“³⁰ Výstavbu nájemních domů považoval

²⁴ Martin HORÁČEK: Přesná renesance v české architektuře 19. století: Dobová diskuse o slohu, Olomouc 2012, 123.

²⁵ Mojmír HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 159-160.

²⁶ Mojmír HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 160.

²⁷ Martin HORÁČEK: Přesná renesance v české architektuře 19. století: Dobová diskuse o slohu, Olomouc 2012, 126.

²⁸ Martin HORÁČEK: Přesná renesance v české architektuře 19. století: Dobová diskuse o slohu, Olomouc 2012, 127.

²⁹ Martin HORÁČEK: Přesná renesance v české architektuře 19. století: Dobová diskuse o slohu, Olomouc 2012, 127–128.

³⁰ Martin HORÁČEK: Přesná renesance v české architektuře 19. století: Dobová diskuse o slohu, Olomouc 2012, 127.

Wolf v tomto kontextu „za řešení více méně zástupné, neboť se nedomníval, že by sebelépe zařízený byt mohl urovni svého komfortu soupeřit s rodinným domem uprostřed zeleně“.³¹

I když nájemní domy nemohly nabídnout srovnatelnou úroveň pohodlí jako Wolfovo ideální obydlí, 80. léta přinesla i v této oblasti výrazný posun k lepšímu. Technická řešení umožňující u komfortnějších domů přesun hygienických zařízení z pavlačí do nitra budovy vyústila ve vznik nového dispozičního schématu bytu se třemi paralelními trakty: „kuchyňským, orientovaným do dvora, dále chodbovým, který byl umístěn doprostřed bytového půdorysu a přiléhala k němu předsíň, koupelna a záchod, a konečně traktem obytným, jehož jednotlivé pokoje mířily do ulice“.³² Problémem této dispozice bylo osvětlení a větrání místností středního traktu, které bylo nutné řešit prosklíváním dveří, světlíky, respektive otvory do schodiště či do kuchyně, nicméně postupně byl trojtraktový systém přijat téměř všemi architekty nebo staviteli navrhujícími nájemní domy, bez ohledu na jejich umělecké názory.³³ Pokusy o revizi tohoto půdorysu se objevují až po roce 1910, ovšem vysokoškolsky vzdělaní architekti „měli v této době na vývoj půdorysu nájemního domu pouze nepatrný vliv. Vyřešení vnitřku stavby si ponechávali ve své moci stavební podnikatelé, což přirozeně architektovi vnucovalo trochu nedůstojnou pozici pouhého dekorátéra“.³⁴

Orientace na systémovou jednotu a historickou přesnost slohu, která byla klíčem k uchopení idejí přísného historismu, v sobě ovšem nesla trojského koně vlastního rozvratu. Důkladné studium historických památek přinášelo poznání řady vývojových a lokálních odrůd zkoumaného slohu, přičemž vznik těchto modifikací musel být chápán jako legitimní posun v rámci dějinného vývoje. To vedlo nejen k relativizaci internacionálních estetických principů přísného historismu, ale též, jak již bylo zmíněno, k rehabilitaci dosud odmítaných slohů a stylových poloh.

Postupný přerod vnímání ke stylové pluralitě pozdního historismu poskytl zároveň další náměty pro diskuse, který sloh je nejvhodnější pro stavební podniky s „vlasteneckým“ posláním. Tyto debaty nebyly českým specifíkem a přes nesouhlas osobností jako byl Rudolf von Eitelberger, který zastával značně odmítavý postoj k pokusům o vystřídání

³¹ Martin HORÁČEK: Přesná renesance v české architektuře 19. století: Dobová diskuse o slohu, Olomouc 2012, 130.

³² Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994, 29.

³³ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994, 29.

³⁴ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994, 29-30.

univerzálních italských vzorů jejich národními variantami,³⁵ docházelo k obdobnému vývoji i jinde ve střední Evropě. Požadavkům originální architektonické tvorby založené na domácím památkovém fondu nakonec nejlépe vyhověla jako nejvšestrannější a nejprizpůsobivější neorenesance.

Tvůrcem konceptu české neorenesance se stal Antonín Wiehl (1846 – 1910). I když některé prvky typické pro tento stylový výraz, jako figurální a ornamentální sgrafitová výzdoba, byly použity již v 60. a 70. letech Ignácem Ullmannem či Josefem Schulzem, nebyly v té době chápány ještě jako forma nesoucí národní symboliku, ale spíše šlo o jejich využití jako ekonomicky výhodných dekorativních technik.³⁶ Wiehlova snaha nalézt „svěbytný a dostatečně bohatý výraz pro různé typy obytných staveb, který by se nevyčerpal jen zdobnou aplikací monumentálních forem veřejných architektur“,³⁷ došla svého naplnění v roce 1882 v nájemním domě čp. 94/XII na Královských Vinohradech, který je prvním kompletním vyjádřením kompozičního systému české neorenesance.³⁸ Přelomovým dílem se ovšem stala již realizace nájemního domu čp. 1035/I v ulici Karolíny Světlé, kde architekt kromě sgrafitové výzdoby použil specificky domácí motiv lunetové římsy. K okolnostem použití této stylové formy a jejímu významu poznamenává Wirth ve své práci o Antonínu Wiehlovi, že „i pro autora samého měla volba této římsy význam pokusu, náhlé umělecké inspirace tím, že spojil s čistou italskou formou provinciální formu značně opožděnou, římsu na paláci schwarzenberském na Hradčanech, na nějž upozornila nedávná (1871) oprava Schulzova celou odbornou veřejnost. Pokus ovšem neselhal ... a stal se tak časovým mezníkem domácí „české renesance““.³⁹

Pojetí české neorenesance rozvíjené Wiehlem v 80. a 90. letech bylo založeno v zásadě na dvou typech fasád – režné stěně s kamennými a štukovými články a hladké, bohatě barevně dekorované ploše – a na vyřešení partie nad hlavní římsou „k stále větší bohatosti stupňované“.⁴⁰ Celá konstrukce se vyznačuje „souladností a tíhnutím spíše k uměřenému

³⁵ Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 143.

³⁶ Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 147.

³⁷ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 178.

³⁸ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 179.

³⁹ Zdeněk WIRTH: Antonín Wiehl a česká renesance, Praha 1921, 13.

⁴⁰ Zdeněk WIRTH: Antonín Wiehl a česká renesance, Praha 1921, 14.

výrazu než k tvarové nadsázce“.⁴¹ Inspiračními zdroji byly zejména čtyři stavby: Schwarzenberský palác a královský letohrádek v Praze, plzeňská radnice a zámek v Kaceřově. Vedle domácích motivů se ale na těchto budovách stále objevují klasické renesanční prvky, takže „možno skoro povšechně říci, že mimo štíty, atiky, okna a některé portály ostatní detail fasády a všechna výzdoba průjezdů a schodišť jsou převzaty z italské renesance i na těch stavbách, které jsou nejtypičtějšími zástupci „české“ renesance“.⁴²

Česká neorenesance se v domácím prostředí setkala s velmi příznivým přijetím. Na její podporu se v roce 1882 vyslovil i Miroslav Tyrš v článku uveřejněném v *Národních listech*. Jako hlavní argument pro její využití uváděl přitom hledisko povýtce estetické, totiž požadavek zachování starobylého rázu českých měst, jmenovitě Prahy. „Celým starším částím krásné naší Prahy dostává se rázu od budov v slohu pozdní renaissance stavěných ... mezi nimiž dům v moderním slohu činžovním tak často dojem přímo nesnesitelný činí. Tam pěstujeme při nových stavbách především tento malebný a při vši působivosti umělecké předc nikoli nákladný druh renaissance své“.⁴³ I když text obsahuje nacionálně laděný apel, „pěstují-li Francouzové a rovněž Němci renaissanci svou, nezapomínejmež my na renaissanci českou“,⁴⁴ měla Tyršem prosazovaná národně zabarvená slohová forma za cíl spíše vhodným způsobem oživit „smělým kontrastem jednotvárné linie nejedněch našich tříd pozdějších“ a zároveň umožnit, „aby v sgrafitech a malbách svých povahu doby, majitele a různé památné okolnosti k budově se vztahující umělecky vyjádřila, aby tímto elementem individuálnosti, v kterém též humor místa svého má, třídy naše opět zajímavějšími učinila, aby na základě upomínek dějinných, jež k našim náměstím, k našim ulicím a domům se pojí, historický ráz města našeho na místech náležitých v ladném spojení malby s architekturou vytkla“.⁴⁵

Wiehlův kompoziční systém a Tyršův ideový rámec poskytl následně tvůrčí východisko řadě architektů, mezi nimiž byl i Jan Vejrych,⁴⁶ a nedramatický, malebný výraz vedl k přijetí a poměrně rychlému rozšíření tohoto stylu mimo Prahu.⁴⁷ Jeho produkce i význam potom vrcholí v době kolem roku 1900. Jak si ovšem všimá Rostislav Švácha,

⁴¹ Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 147.

⁴² Zdeněk WIRTH: Antonín Wiehl a česká renesance, Praha 1921, 14.

⁴³ Miroslav TYRŠ: Ve prospěch renaissance české, in: Národní listy XXII, 1882, 16. 11., 3.

⁴⁴ Miroslav TYRŠ: Ve prospěch renaissance české, in: Národní listy XXII, 1882, 16. 11., 3.

⁴⁵ Miroslav TYRŠ: Ve prospěch renaissance české, in: Národní listy XXII, 1882, 16. 11., 3.

⁴⁶ Z dalších osobností je možné jmenovat Wiehlovy spolupracovníky Josefa Fantu, Karla Gemperleho, Jana Koulu, Jana Zeyera či jeho pokračovatele Rudolfa Štecha, Eduarda Rechziegela, Čenka Kříčku či Josefa Podhajského.

⁴⁷ Mojmír HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 184.

„soustředěnému rozpracování vývojových možností české novorenesance bránilo i to, že ji v devadesátých letech začaly vážně konkurovat pokusy o vytvoření lokálně charakteristického novobarokního a novogotického stylu, inspirované díly ... Kiliána Ignáce Dientzenhofera anebo tzv. vladislavskou gotikou z přelomu 15. a 16. století“.⁴⁸

Mnohotvárnost architektury konce 19. století spojená s rozpadem univerzální a internacionální estetické ideje přísného historismu a hledáním inspirace v lokálních slohových projevech souvisela, kromě reflexe posunů v soudobé teorii umění, která ze svého slovníku vyňala pojem úpadkových období, rovněž s novými požadavky bohatosti a malebnosti díla. Těmto imperativům vycházelo vstříc i nové řešení fasád, pro něž je „příznačná preference vertikál, která vede k rozvolnění kompozičního rastru průčelí a k autonomizaci jeho jednotlivých témat a motivů“.⁴⁹ Jubilejní výstava v roce 1891 sice ukázala ještě jinou polohu české architektury té doby – jednoduché stavby, využívající možnosti nových materiálů a přizpůsobující se novým potřebám⁵⁰ – tato cesta, založená na zdůraznění materiálové estetiky, byla ale zatím vnímána spíše jako určitá kuriozita a železné nosníky a další konstrukční prvky zůstávaly nadále ukryty za kulisou bohatě vyzdobených kamenných fasád.⁵¹

Důrazu na vnější okázalost a tvarový přepych velmi dobře odpovídal zejména neobarok, který byl navíc považován za sloh, který má předpoklady stát se výrazem národního vkusu a povahy, podobně jako tomu bylo v případě české renesance. Tvarové bohatství a kvalita domácí architektury 17. a 18. století přispěly k tomu, že „v závěru století byl barok již běžně nahlížen jako pýcha české výtvarné kultury“.⁵² Jak uvádí Horyna, „kolem roku 1900 se dekorativní neobaroko na několik let stalo téměř konvenčním výrazem části početné pražské produkce a stavby navazující především na ohmannovské kompoziční postupy vznikaly v projekčních ateliérech i druhořadých tvůrců“.⁵³ Neobarokní formy potom byly velmi oblíbené a hojně využívané po celé první desetiletí 20. století.

Charakteristickým rysem architektury pozdního historismu se stalo subjektivní kombinování stylových forem vedoucí ke vzniku dekorativního eklekticismu, přičemž

⁴⁸ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994, 39.

⁴⁹ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 178.

⁵⁰ Průmyslový palác Bedřicha Münzbergera či Strojovna a Petřínská rozhledna inspirované Halou strojů, respektive Eiffelovou věží z pařížské světové výstavy 1889.

⁵¹ Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 218.

⁵² Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 222.

⁵³ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 193.

jednotlivé historizující prvky měly za úkol dodat stavbě požadovanou malebnost a rázovitost. Používání gotických, renesančních či barokních elementů a motivů nebylo chápáno jako kopírování již existujících tvarů, ale jako využití toho nejlepšího z minulosti, z kvalitní domácí tradice, k architektonické inspiraci, obohacení jeho fantazie a podklad k dalšímu vývoji.⁵⁴ K dosažení krásy stavby a jejího důstojného vzhledu tak bylo třeba, podle povahy zadání, volit „*stylový kostým nejrozmanitějšího střihu*“.⁵⁵ Klíčový požadavek účinku na diváka byl úzce spjat se snahou o to, aby stavby „*co nejvíce „mluvily“ ... – výběrem stylu, ikonografickým programem malířské a sochařské výzdoby, architektonickou symbolikou*“.⁵⁶

Neexistenci jednotného slohu, ani jednotného uměleckého přesvědčení komentoval v roce 1898 Jan Koula ve *Zprávách Spolku architektů a inženýrů v království Českém*: „*Mlsáme na nejrozmanitějším ovoci minulosti, aniž bychom měli dostatek síly ustáliti se na jednom rázu krásna, a takové pak pěstiti, rozvíjeti a vyvrcholit*“.⁵⁷ V podtextu tohoto konstatování je cítit klasickou otázku historismu: V jakém stylu máme stavět? Zastánci historismu ovšem zároveň nevěřili, „*že by nová česká architektura mohla vzniknout jinak než podle historických předloh*“.⁵⁸ V již zmíněném Koulově článku k tomu jeho autor poznamenává: „*Formy, které vyvážilo lidstvo od věků, jsou pokladem, jehož vzdáti se, bylo by bláhovým počínáním*“.⁵⁹ Nově nastupující architektonická moderna pro ně byla architekturou národnostně bezbarvou, „*vnucovanou Čechům vídeňskou vládou: vytýkali jí chudobu myšlení a nedostatek uměleckého vzletu*“.⁶⁰ V souladu s tímto názorem Antonín Bráf, architekt a čelný mluvčí historistů, v roce 1902 modernu kritizuje jako styl, který není schopen v divákovi vyvolat „*uspokojivého dojmu*“.⁶¹

Široké přijetí koncepce, která „*slohový tvar mění v malebný artikulační prostředek konstrukce a prostorové formace*“⁶² a klade důraz na celkový dojem, se odráží na struktuře stavební produkce nejen doby okolo přelomu století, ale i let bezprostředně následujících.

⁵⁴ Rostislav ŠVÁCHA: *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1994, 47.

⁵⁵ Jindřich VYBÍRAL: *Česká architektura na prahu moderní doby* (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 222.

⁵⁶ Rostislav ŠVÁCHA: *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1994, 47.

⁵⁷ "K" (Jan Koula): *Architektura na výstavě architektury a inženýrství*, in: *Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXXII*, 1898, 107.

⁵⁸ Jindřich VYBÍRAL: *Česká architektura na prahu moderní doby* (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 224.

⁵⁹ "K" (Jan Koula): *Architektura na výstavě architektury a inženýrství*, in: *Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXXII*, 1898, 107.

⁶⁰ Rostislav ŠVÁCHA: *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1994, 47.

⁶¹ Rostislav ŠVÁCHA: *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1994, 51.

⁶² Mojmír HORYNA: *Architektura přísného a pozdního historismu*, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 175.

V Praze byly významné realizace svěřovány osvědčeným architektům, jejichž tvorba čerpající z prověřených hodnot minulých věků byla stavebníky považována za nejvhodnější do místního historického kontextu.⁶³ Rozsáhlého uplatnění našel tento přístup, mimo jiné, v případě nové zástavby Staroměstského a Josefovského asanačního obvodu. Důležité mimopražské projekty – adaptace či novostavby radnic, okresní domy, záložny, budovy nově vznikajících vzdělávacích ústavů – byly opět často zadávány pražským historikům, kteří se dokázali pružně a rychle přizpůsobit přání investora a vytvořit kvalitní fasádu požadovaného stylu.

V kontextu mohutné stavební činnosti a tvůrčího kvasu přelomu 19. a 20. století v Praze je třeba též zmínit dvě velká urbanistická témata, kterými se intenzivně zabýval i Jan Vejrych, a ke kterým se město později periodicky vracelo, protože ve své době (a v celkovém pojetí vlastně nikdy) vyřešena nebyla: myšlenku „*nového pražského bulváru protínajícího historické centrum, jehož point de vue by se stala blíže nespecifikovaná dominanta někde na Letné*“ a ideu „*dostavby areálu Staroměstské radnice a tím i definitivní uzavření prostoru Staroměstského náměstí*“.⁶⁴

Stále významnější úlohu v dobových diskusích hrála problematika výstavby domů určených pro individuální bydlení. Jedním z jejích projevů byl i již zmíněný koncept ideálního obydlí Achille Wolfa. V době, kdy Wolf svůj text na toto téma publikoval, existoval už ovšem v Rakousku poměrně početný tábor příznivců výstavby rodinných domů pro měšťanskou střední třídu inspirovaný anglickými vzory.⁶⁵ V Čechách byla zpočátku vila chápána spíše jako soliterní letohrádek budovaný bohatými stavebníky pro sezónní rekreaci a o jejím celoročním obývání se ještě většinou neuvažovalo. Tento názor se ale poměrně rychle měnil a prvním počinem na poli organizované vilové výstavby pro běžné uživatele se stala počátkem 70. let 19. století kolonie železničních úředníků a dělníků v Nymburku.⁶⁶ Vilová zástavba se potom postupně stávala, v návaznosti na racionalizaci stavebních nákladů, plnohodnotnou alternativou praktického a pohodlného bydlení nejen pro několik nejsolventnějších jedinců, ale rovněž pro širší vrstvy obyvatelstva. Pro řešení problematiky slohového odění rodinných domů vyrůstajících na okrajích měst či zcela mimo stávající urbánní zástavbu je příznačná značná volnost výběru

⁶³ Zdeněk LUKEŠ: Architektura secese v Čechách 1896–1914, in: *Dějiny českého výtvarného umění (IV/1) 1890/1938*, Praha 1998, 128.

⁶⁴ Zdeněk LUKEŠ: Architektura secese v Čechách 1896–1914, in: *Dějiny českého výtvarného umění (IV/1) 1890/1938*, Praha 1998, 128.

⁶⁵ Martin HORÁČEK: Přesná renesance v české architektuře 19. století: Dobová diskuse o slohu, Olomouc 2012, 130.

⁶⁶ Provedeno v letech 1870–1873 podle projektu Karla Schlimpa.

ovlivňovaná preferencemi stavebníka, jeho potřebami sebeprezentace a v neposlední řadě též finančními možnostmi. Vedle prostějších staveb s minimem výzdobných prvků se staví okolo přelomu století prostorné reprezentativní vily, v jejichž slohových motivech lze vysledovat celou šíři dobového stavebního myšlení.

Významným tématem architektonických úvah byla otázka vhodného dispozičního řešení rodinného domu. Zatímco půdorysu rozlehlých vil bohaté podnikatelské elity dominovala tradičně „*pompézní přijímací dvorana, po všech stranách obestavěná salony, pokoje, knihovny, pracovny a ložnice, jejichž okna mířila do velikých zahrad*“, ⁶⁷ rodinné domy příslušníků středních vrstev byly determinované jak menší velikostí stavby, tak i skromějšími rozměry pozemku. To vedlo k umístování domů na okraj pozemku, nejčastěji k ulici a zároveň s požadavkem racionálnější orientace k světovým stranám i k nutnosti „*přeskupit jednotlivé místnosti, a to tak, aby „obsluhující“ (kuchyň, schodiště, koupelna, WC) mířily do ulice a k severu, kdežto „obsluhované“ (obývací pokoj a ložnice) zase do zahrady a k jihu*“. ⁶⁸ Obě řešení – tradiční i moderní „přeskupené“ – byla jednotlivými architekty používána v tomto období vedle sebe či kombinována navzájem do jakéhosi přechodného typu. Ve vilové architektuře se tak rozvíjely „*jak variace halového typu, tak praktičtější varianty bez vnitřní haly*“. ⁶⁹

Vedle historizující linie a nastupující moderny je pro architektonickou produkci v období okolo přelomu 19. a 20. století charakteristický i zájem o lidovou architekturu a tradiční postupy národního stavitelství. Ten pramenil z idealizovaných představ o nezkaženosti venkovského života, „původní“ venkovské kultury a životního stylu jako protikladu k problémům, které přinášela překotná industrializace a růst měst. V českém prostředí (a v prostředí rakousko-uherské monarchie obecně) měl tento zájem o lidové umění ovšem ještě další důvod – „*místní či krajové tradice se pro neněmecké národy staly symbolem jejich identity*“. ⁷⁰

Významný podnět v tomto směru představovala Jubilejní výstava v Praze v roce 1891. Wiehlova dřevěná vstupní brána sice „*svým celkovým řešením citovala kompozici brány pařížské světové výstavy 1889, avšak aplikovala tvary a užila technologie známé z lidového*

⁶⁷ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994, 34.

⁶⁸ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994, 35.

⁶⁹ Zdeněk LUKEŠ: Architektura secese v Čechách 1896–1914, in: *Dějiny českého výtvarného umění (IV/1) 1890/1938*, Praha 1998, 152.

⁷⁰ Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 247.

stavitelství“.⁷¹ Česká chalupa navržená Wiehlem ve spolupráci s Janem Koulou byla potom syntézou motivů venkovských staveb severních a severovýchodních Čech. Příznivý ohlas těchto staveb přispěl k úspěšné realizaci myšlenky uspořádání Národopisné výstavy československé roku 1895. Její „výstavní dědina“ se stala přehlídkou lidových staveb různých krajových typů, které byly vyprojektovány řadou českých architektů, mezi nimi též Janem Vejrychem,⁷² a podpořila tak hlavní účel celé akce, jímž bylo „poskytnouti obraz života a stavu českého lidu na sklonku 19. věku, jeho života a práce i osvětově-dějinného rozvoje“.⁷³

Prvky lidové architektury byly tradičně hojně využívány ve vilové výstavbě, kde ovšem nešlo o vytvoření autentické vesnické stavby, ale o více či méně noblesní variaci na folklórní téma, která měla domu poskytnout požadovaný duch malebné rázovitosti národního charakteru. Doménou folklórního revivalu se postupně stala „produkce méně významných autorů v nově vznikajících zahradních čtvrtích v desítkách českých měst“ a „v novém československém státě na krátký čas ožívá díky Janákově a Gočárově pokusu o vytvoření národního stylu, kdy je ornamentika a barevnost lidového umění roubována na fasády oficiálně-prestižních staveb“.⁷⁴

Tak jako Jubilejní výstava 1891 byla ve znamení nástupu železných konstrukcí a Národopisná výstava o čtyři roky později výrazným způsobem prohloubila zájem o lidovou architekturu, třetí z velkých výstav konaných na pražském výstavišti v 90. letech 19. století – Výstava architektury a inženýrství v roce 1898 – byla mezníkem pro nástup secese v Čechách a přinesla nesmělé ukázky nového stylu.⁷⁵

Secese, jako nový sloh, který byl výrazem snahy umělců o odklon od dosavadní konzervativní tvorby, se po prvních realizacích ještě na sklonku 90. let plně u nás etabluje na prahu nového století. Její hlavní inspirací byla příroda, ať již jako ornament nebo jako struktura. Ústředním motivem secesní tvorby bylo stylizované využití rozmanitých přírodních tvarů (listy, květy, zvířecí a lidské tělo) při použití různorodých materiálů. K základním znakům slohu se řadila „ornamentálnost, lineárnost a plošnost, rytmus a

⁷¹ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 181.

⁷² Jan Vejrych byl autorem pojizerského statku.

⁷³ Josef KAFKA (ed.): Hlavní katalog a průvodce [Národopisné výstavy československé v Praze 1895] (kat. výst.), Praha 1895³, 5.

⁷⁴ Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 249.

⁷⁵ Divadlo Uranie Osvalda Polívky, dekorace pavilonu s Maroldovou cyklorámou Bitvy u Lipan či Koulova Krčma u Nesmysla pojatá jako karikatura vídeňské secese. Viz Zdeněk LUKEŠ: Architektura secese v Čechách 1896–1914, in: *Dějiny českého výtvarného umění (IV/1) 1890/1938*, Praha 1998, 134.

pohyb a záliba v neobvyklých barvách“.⁷⁶ Do holých stěn vsazovali modernističtí architekti kromě maleb a figurálních reliéfů i kovové zasklené markýzy a kovová zábradlí, „*vinoucí se často v elegantních křivkách podle vzoru bruselského a pařížského l'art nouveau*“.⁷⁷ Jednotlivé architektonické články byly přitom uzavírány „*do volného, pocitově neuzavřeného kompozičního rámce s oblíbeným motivem dvou přečnívajících wagnerovských pylonů. V obrysu stavby, v liniích říms, klenebních pasů, schodišťových i balkonových zábradlí a markýz a zejména v ornamentálních obrazcích na průčelí se výrazně uplatňovaly vláčné křivky*“.⁷⁸ Plošnost a přílišná jednoduchost architektonického výrazu přesto vyvolávaly ve své době silnou kritiku přívrženců historismu.⁷⁹ Vedle odborných architektonických výhrad musel nový směr bojovat rovněž s nedůvěrou nacionálně-konzervativních kruhů, pro něž byla secese „*typickým vídeňským fenoménem*“ a její pěstování „*se rovnalo zradě národní věci*“.⁸⁰ Z tohoto důvodu bylo důležité, aby architekti usilující ve své tvorbě o moderní výraz v secesním duchu zároveň jasně deklarovali národní ráz své tvorby v souladu s požadavkem formulovaným v časopisu *Volné směry*, „*aby i naše moderna byla něčím od jiných odlišným, aby byla naší českou, našemu životu, našim potřebám a materiáliím odpovídající*“.⁸¹ V tomto kontextu je logické, že i Jan Kotěra, Wagnerův žák působící od roku 1898 jako pedagog na Vysoké škole uměleckoprůmyslové a klíčová osobnost nástupu architektonické moderny v Čechách, „*připouštěl i v moderní architektuře lokální „charakterisující přízvuk“ nebo dokonce „národní ráz*““.⁸²

Myšlenky a podněty, které secese přinášela postupně oslovily zejména mladší a střední generaci architektů. Se svým rozšiřováním a zakořeňováním na domácí výtvarné scéně se tento nový směr prosazuje i v projektech architektů starší generace, kteří začínají přejímat řadu secesních detailů a kombinovat je s prvky historických slohů. Secesní dekorace se pro ně stává další polohou výtvarného vyjádření a výsledné realizace – převážně eklektického rázu – bývají kvalitně provedené, s perfektním a často nápaditým detailem. Přesto „*v očíh*

⁷⁶ Petr DOMANICKÝ / Jaroslava JEDLIČKOVÁ: Plzeň v době secese: architektura a urbanismus, malířství, sochařství a umělecké řemeslo v architektuře v letech 1896–1910, Plzeň 2005, 8.

⁷⁷ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994, 60.

⁷⁸ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994, 62.

⁷⁹ Například články Františka Xavera Harlase nebo Antonína Bráfa v *Architektonickém obzoru*.

⁸⁰ Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 238.

⁸¹ Zprávy a poznámky, in: *Volné směry* IV, 1900, 156.

⁸² Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 264.

wagneriánů neznamení zásadní posun“.⁸³ Úspěšné rozšíření secesní architektury bylo ovšem rovněž zásluhou velkých stavebních podnikatelů, kteří neváhali podpořit nové stylové trendy ve své stavební praxi.⁸⁴

V roce 1900 zveřejnil Jan Kotěra ve *Volných směrech* článek nazvaný *O novém umění*,⁸⁵ v němž vyložil hlavní principy wagnerovské moderny, zformuloval cíle vlastní tvorby a zabýval se směřováním architektury moderní doby. Jeho zásady umělecké pravdivosti, tvořivosti, konstruktivnosti a účelnosti se ale v plné míře uplatnily až v souvislosti s nástupem geometrické moderny v druhé polovině prvního desetiletí 20. století.⁸⁶ Místo měkce utvářené siluety dochází k procesu geometrizace těles. Budova je chápána jako „tektonický organismus“ a to vede „ke zdůrazňování konstruktivních článků, fyzikálních „podpor“ a „břemen“, zejména pilastrů, pilířů, říms a lezén, které si nezřídka architekt jako jediné ponechává z inventáře tradičních architektonických prostředků. ... Místo hladkých bílých ploch rané moderny, zdobených křehkým rostlinným ornamentem, hřmotně nastupuje režné cihelné zdivo ... a neodvažuje-li se projektant úplně se ornamentu zbavit, snaží se ho alespoň co nejvíce zgeometrizovat do pravoúhlých tvarů“.⁸⁷ Estetické působení staveb je dáno vhodnou kompozicí objemů a kombinací základního architektonického tvarosloví s materiálovými kontrasty.

K novému geometrizujícímu stylu se lépe než tradiční alegorická sochařská výzdoba hodil silně stylizovaný plastický symbol. Velmi originálním odrazem tohoto modernistického symbolismu v architektuře se stala vlastní vila souchaře Františka Bílka v Praze. Bílek dům koncipoval jako výraz složité symboliky v duchu své životní filosofie s tím, že symbolickému jazyku svébytného výtvarného sdělení byla podřízena prostorová, konstruktivní i funkcionální struktura stavby.

I přes stále významnější roli okruhu Jana Kotěry a architektonické tvorby založené na jím formulovaných principech, zůstala až do I. světové války doménou mnoha českých architektů a stavitelů architektura historismu a secese. V širokém spektru tvorby se lze vedle vyhraněnějších poloh setkat rovněž se stylem, který „varioval mezi geometrickou

⁸³ Zdeněk LUKEŠ: Architektura secese v Čechách 1896–1914, in: *Dějiny českého výtvarného umění (IV/1) 1890/1938*, Praha 1998, 135.

⁸⁴ Patří sem například Matěj Blecha nebo Quido Bělský.

⁸⁵ Jan KOTĚRA: O novém umění, in: *Volné směry IV*, 1900, 189-195.

⁸⁶ Rostislav ŠVÁCHA: *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1994, 62.

⁸⁷ Rostislav ŠVÁCHA: *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1994, 62, 64.

secesi, modernou a secesním klasicismem“⁸⁸ a v posledních letech před válkou se nově objevil též kubistický dekor.

Kubismus vycházel z představy, že „*strohá mluva wagnerovské nebo kotěrovské architektury už neodpovídá soudobým estetickým nárokům*“ a je tudíž třeba obohatit ji o „*poetičtější, expresivnější a dramatictější prvky*“.⁸⁹ Pravoúhlé tvary geometrické moderny byly nahrazovány formami založenými na diagonální nebo trojúhelníkové kompoziční síti – jehlanci, pyramidami a dalšími zkosenými tvary.⁹⁰ V článku *Hranol a pyramida* otištěném roku 1912 v *Uměleckém měsíčníku*⁹¹ přišel Pavel Janák s myšlenkou, že „*v ortogonalitě a konstruktivnosti geometrické moderny se zračila poplatnost hmotě a její tíži, kdežto nový kubistický styl se všemi svými jehlanci a šikmými směry vyjadřuje aktivitu lidského „ducha“, schopnost tohoto ducha zmáhat hmotu, umělecky ji přetvářet*“.⁹² Toto přetváření se v teoretických úvahách kubistů týkalo nejen hmoty na průčelí staveb, ale též hmotného, záměrně protvořeného objemu jako „*prostředniku sdělení o vnitřních prostorových vztazích k vnějšímu světu*“.⁹³ V Janákových skicách sice lze nalézt vyjádření těchto představ v novém prostorovém typu označovaném Šváchou jako „*jakýsi krystalický baldachýn*“⁹⁴, realizované projekty se ale vesměs omezovaly na více či méně razantní prostorové přetváření povrchových ploch a objemů na průčelí.

Zásadním zásahem do architektonické tvorby a teoretických úvah o architektuře byla světová válka v letech 1914 – 1918. Ta znamenala silné omezení stavební činnosti, narušení či zprerthání existujících mezinárodních styků, všeobecný útlum uměleckých aktivit a zároveň vzednutí velké vlny českého nacionalismu. Měnila se i hodnotová orientace uměleckého publika, které „*místo modernosti a originality začalo preferovat to, co se mu zdálo být lidové a české*“.⁹⁵ Těmto požadavkům se zdál nejlépe odpovídat obloučkový kubismus,⁹⁶ „*jehož obloučkové, kruhové i hranaté ornamenty a červenobílá nebo červenožlutá barevná skladba evokovaly ráz českého lidového umění a útočily tak na přízeň „vlastenecký“ smýšlejících vrstev české společnosti*“.⁹⁷ Nejreprezentativnější

⁸⁸ Zdeněk LUKEŠ: Architektura secese v Čechách 1896–1914, in: *Dějiny českého výtvarného umění (IV/1) 1890/1938*, Praha 1998, 151.

⁸⁹ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994, 105.

⁹⁰ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994, 107.

⁹¹ Pavel JANÁK: Hranol a pyramida, in: *Umělecký měsíčník I, 1911-1912*, 162-170.

⁹² Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994, 107.

⁹³ Marie BENEŠOVÁ: Architektura kubismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (IV/1) 1890/1938*, Praha 1998, 331.

⁹⁴ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994, 122.

⁹⁵ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994, 132.

⁹⁶ Též rondokubismus nebo národní styl.

⁹⁷ Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994, 200.

zakázky se ale přesto v poválečném období podařilo získat novoklasicismu, který svým vyzněním asi nejlépe odpovídal „*snahám vrstvy finančníků a vysoké státní byrokracie „konzervovat“ tehdejší politické zřízení*“.⁹⁸ Vedle těchto stylových linií se v projekční a stavební praxi první poloviny 20. let nadále objevoval jehlancový kubismus a geometrická moderna. Řada architektů se pohybovala na pomezí mezi uvedenými styly a toto kolísání se nezhledka projevovalo i v rámci jedné stavby.

Poválečný architektonický vývoj a zejména nástup puristicko-funkcionalistické architektury na sklonku první čtvrtiny 20. století znamenal postupnou generační výměnu, která vynesla do popředí avantgardně naladěné architektky mladší a nejmladší generace. Byla to zároveň doba, kdy se uzavírala bohatá profesní i životní dráha Jana Vejrycha.

2.2. Životopis Jana Vejrycha

Jan Vejrych⁹⁹ [1] se narodil 6. června roku 1856 v Horní Branné u Jilemnice.¹⁰⁰ Pocházel z nepříliš zámožné rolnické rodiny. Jeho otec Jan byl synem Jana Vejrycha,¹⁰¹ rolníka v Horní Branné čp. 89, matka Bedřiška byla dcerou Václava Mejvalda též z Horní Branné čp. 149. Oba byli oddáni v roce 1851¹⁰² a syn Jan, budoucí architekt, se jím tedy narodil po pěti letech manželství.

Branskou obecnou školu Vejrych navštěvoval od května roku 1862 do října roku 1867.¹⁰³ Jak ovšem uvádí ve svém životopisu, čtvrtou třídu odbýval soukromě u místního faráře, pátera Františka Kozáka. Po jejím ukončení měl být poslán na studie, ale rodina si nebyla jistá, zda by byla vhodnější reálka či gymnásium. O radu byl tedy požádán páter Kozák a ten prý odpověděl bez rozmýšlení: „*Dejte ho na reálku má vlohy ku kreslení*“. Po vykonané zkoušce začal ve svých dvanácti letech studovat na nižší reálce v Jičíně. Odtud následně přešel na nově zřízenou vyšší reálku v Hradci Králové. Že už tato studia nebyla

⁹⁸ Rostislav ŠVÁCHA: *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1994, 184.

⁹⁹ V literatuře se lze setkat též s tvary Weyrich, Wejrych či Vejrich. Sám architekt důsledně používal tvar Vejrych, kterého se držíme i v této práci.

¹⁰⁰ Není-li uvedeno jinak, jsou údaje vztahující se k raným životním etapám architekta převzaty z jeho vlastního životopisu sepsaného 28. ledna 1886 v souvislosti s žádostí o cestovní stipendium udělované hlavním městem Prahou absolventům pražských vysokých škol technických. Viz Archiv hlavního města Prahy, Fond Magistrát hlavního města Prahy I., Hlavní spisovna, odd. C, 1881–1890, sign. C 19/111, složky Vejrych Jan 1886–1887, Životopis.

¹⁰¹ Příjímí Vejrych, pocházející pravděpodobně z německého osobního jména Wigerich nebo substantiv Wegerich (jitrocel) či Weihrauch (kadidlo), je v Horní Branné připomínáno již v druhé polovině 17. století. Viz Martina KLOUDOVÁ: *Antroponyma v matrice farního úřadu Horní Branná (1661–1666)* (diplomová práce na Filosofické fakultě Masarykovy university v Brně), Brno 2011, 76.

¹⁰² Státní okresní archiv Semily, Fond Farní úřad Horní Branná, snubní protokoly.

¹⁰³ Státní okresní archiv Semily, Fond Národní škola Horní Branná, katalog 1867/68.

prosta materiálních problémů dokládá jeho konstatování, že *“i na ústavě tomto byl od svých rodičů jakž, takž a s všelikými obtížemi podporován”*.

Po úspěšném složení maturitní zkoušky odešel Jan Vejrych do Prahy a zapsal se do odboru stavitelství vodního a silničního Českého polytechnického ústavu království Českého. Českou polytechniku, v roce 1879 přejmenovanou na C. a k. českou vysokou školu technickou v Praze, navštěvoval v letech 1874 – 1880. Tenčící se podpora od rodiny, nedostatek času a vhodných příležitostí přivydělávat si při studiu, neboť *“těžko je na technickém učení najít čas pro sebe, pro zachování existence, kde svědomité kreslení veškerý téměř čas vyplňuje”*, oční choroba a ztráta perspektivy ho přiměly po ukončení 2. ročníku zvažovat zanechání dalšího studia a odebrat se do stavitelské praxe. Nejprve byl zaměstnán v kanceláři, poté přímo na stavbě, *“kde co učedník vyučil se v krátké době, dosti zručně, veškerým pracím zednickým”*. Následně zastával místo zednického políra. Získané znalosti a zkušenosti se mu bezpochyby hodily v pozdějších letech při jeho vlastní projekční a stavební praxi. Toto období bylo ale pravděpodobně též klíčové pro osobnostní zrání mladého Vejrycha, který dle vlastních slov *“právě v této době poznal cenu studií”*. Od stavitele Troníčka,¹⁰⁴ u něhož pracoval, si vyžádal, aby mohl na polytechniku docházet alespoň na dvě hodiny denně a v roce 1877 se dal zapsat do 3. ročníku v odboru pozemního stavitelství. Podařilo se mu rovněž najít příznivce,¹⁰⁵ *“který jej z důstatek podporoval a mohl se tudíž plnou silou studiím oddati”*. Obzvláště jej zaujalo studium architektury a poslední dva ročníky absolvoval s výborným prospěchem.

Vysokoškolská studia ukončil Jan Vejrych roku 1880 a počátkem následujícího roku získal místo v inženýrské a architektonické kanceláři Achille Wolfa. Do doby ještě před nástupem k Wolfovi je datovaná pravděpodobně první samostatná Vejrychova práce po ukončení studia – tvorba plánů a rozpočtu pro novou radnici ve Vamberku. Praxe u Achille Wolfa dala Vejrychovi možnost zapojit se do přípravy řady projektů a soutěží, kterých se tato kancelář účastnila a vedle nových zkušeností získávat též cenné kontakty jak v oboru, tak i mezi jednotlivými stavebníky. Takto se seznámil například s pražským nakladatelem Antonínem Reinwartem,¹⁰⁶ pro kterého v rámci svého působení u Wolfa zpracovával

¹⁰⁴ Zřejmě se jedná o Jana Troníčka, městského stavitele na Vinohradech. Viz Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004, 670.

¹⁰⁵ Jméno tohoto příznivce Vejrych neuvádí, není ale vyloučeno, že se jednalo o jeho budoucího zaměstnavatele Achille Wolfa.

¹⁰⁶ Antonín Reinwart (1856 – 1929) knihkupec a nakladatel, významný představitel pražského veřejného života. Jeden z organizátorů Jubilejní zemské výstavy 1891 a Národopisné výstavy československé 1895 působil jako obecní starší a městský radní za Nové Město na radnici hlavního města Prahy a byl též starostou

plánovou dokumentaci nového nájemního domu ve Vodičkově ulici¹⁰⁷ a následně stavbu i vedl. Když potom Reinwart v roce 1890 uvažoval o postavení letní vily v Černošicích, oslovil právě Vejrycha, který tak dostal první příležitost navrhnout stavbu rodinného domu. Vedle práce pro Wolfovu kancelář se Vejrych snažil též samostatně projektovat a se svými návrhy se účastnil architektonických soutěží. O tom, že jeho návrhy měly již v této době kvalitu svědčí konkursní projekt radnice a tkalcovské školy v Jilemnici z roku 1884, za nějž získal cenu 200 zlatých a byl hodnocen jako nejlepší ze čtrnácti zaslaných prací.

Významným mezníkem ve Vejrychově profesním vývoji byly dvě stipendijní cesty, které podnikl v letech 1886 – 1888.

První cestovní stipendium ve výši 1000 zlatých obdržel od městské rady královského hlavního města Prahy v roce 1886 a stal se vůbec prvním úspěšným stipendistou s italským programem.¹⁰⁸ V té době byl už ženatý a byl otcem dvou dětí.¹⁰⁹ Jak vyplývá z Vysvědčení nemajetnosti vystaveného Městským úřadem na Královských Vinohradech, kde v Puchmajerově ulici čp. 146 bydlel,¹¹⁰ *“z měsíčního platu 50 zl. r. č. živí sebe a celou rodinu. Jiných příjmů nemá”*. O jeho složité finanční situaci svědčí i další Vysvědčení nemajetnosti vyhotovené obcí a farním úřadem v Horní Branné, z něhož se dovídáme, že architektův otec vlastní jen malou, značně zadluženou hospodářskou usedlost. Podporou syna Jana na studiích považuje tohoto *“za odbytého, kterýž ničeho více k očekávání nemá, ba naopak jelikož bratři a sestry touto studijní podporou zkrácení byli, tito podporu od něho očekávají”*.

Cestovní program si Vejrych rozdělil na českou a italskou část. Cílem české části mělo být *“studovati, sbíratí, možno-li i měřiti, a snad k reprodukci připravití nejpřednější památky renesanční šestnáctého století v Čechách”*. Předchozím studiem české renesance totiž došel Vejrych k názoru, že *“ač z doby jejího vyvinování, poskrovnu stavitelských památek máme ... přece tak dalece jest vyvinutá, by se v tomto zdravém slohu (české renaissance) úplně tvořiti dalo a mohly projektovati stavby i nejruznější učele mající”*. Mezi místy, která chtěl v rámci této části programu navštívit jmenovitě uváděl Jindřichův Hradec, Kutnou

obce Horní Černošice. Viz Šárka KOUKALOVÁ: Moderní architektura města Černošic (diplomová práce na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze), Praha 2008, 41-42, 100-101.

¹⁰⁷ Nájemní dům čp. 714/II (Vodičkova 25).

¹⁰⁸ Hana SVATOŠOVÁ: Cesta na jih za peníze hlavního města. Městská cestovní stipendia pro absolventy vysokých škol technických v Praze, in: Zdeněk HOJDA / Marta OTTLOVÁ / Roman PRAHL (ed.): *Naše Itálie. Stará i mladá Itálie v české kultuře 19. století*, Praha 2012, 157.

¹⁰⁹ Není-li uvedeno jinak, jsou pro část životopisu věnovanou první a druhé stipendijní cestě využity informace získané z materiálů uložených v Archivu hlavního města Prahy, Fond Magistrát hlavního města Prahy I., Hlavní spisovna, odd. C, 1881–1890, sign. C 19/111, složky Vejrych Jan 1886–1887.

¹¹⁰ Dnes Lublaňská ulice.

Horu, Pardubice, Nelahozeves, Louny, Most, Prachatice a Třeboň. Proč chtěl nejprve cestovat po Čechách vysvětloval, mimo důvody klimatické, zdravotní či nutnost získat základní znalosti italštiny tím, že *“naše památky 16tého století daleko zůstávají v pozadí za vytříbenou renaissancí italskou a nedá se popřít že po cestě po Vlaších by mne tyto památky vzdor jejich ceně snad více tak nepoutaly”*. Dalším důvodem bylo to, že *“nejedná se mi na cestě po Čechách o zušlechtění citu, nýbrž o materiál motivu a forem; především ale o charakter a vyobrazení ... památek těchto, a není tudíž k účeli tomu třeba předcházejícího cestování a spatření památek italské renaissance”*.

Italská část programu se soustředila na sever země – *“kolébku to renaissance vůbec”* – s cílem navštívit Benátky, Padovu, Ferraru, Boloňu, Florencii, Pisu, Janov, Alessandrii, Pavii, Milán, Brescii, Veronu a Vicenzu a studovat tam *“mimo řady překrásných staveb z pozdější renaissance, s obzvláštní zálibou stavby mistrů doby počáteční”*. K tomuto rozhodnutí ho vedlo přesvědčení, že *“charakter a krásné motivy rozkvětu italské renaissance, stálým v nekonečných variacích se opakujícím upotřebováním, alespoň při kupicích se domech činžovních zevšedněly. Následkem toho zevšednění italské renaissance jest, že se v nejnovější době zhusta sahá ku méně přesným slohům pozdějším, což se nemůže považovati za šťastné a následování hodné”*.

Cestu po Čechách Vejrych nastoupil 18. května 1886 a do konce července navštívil Jilemnici, Brannou, Vrchlabí, Náchod, Nové Město nad Metují, Opočno, Kostelec nad Orlicí, Častolovice, Rychnov nad Kněžnou, Vysoké Mýto, Litomyšl, Pardubice, Chrudim, Kolín, Kutnou Horu, Nelahozeves, Plzeň, Prachatice, Třeboň, Jindřichův Hradec. Cestu ukončil 25. července v Praze. Do Itálie se vydal 26. listopadu a z dopisu, jímž urguje vyplacení poslední části stipendia se dovídáme, že počátkem února 1887 se nacházel ve Florencii. Do Čech se poté vrátil pravděpodobně koncem téhož měsíce.

Již koncem března 1887 žádal městskou radu o ponechání cestovního stipendia ještě na tento rok, aby mohl dokončit započatá studia jak v Čechách, tak i v Itálii. Svojí strukturou byl program jeho cest obdobný jako v předcházejícím roce. Dva měsíce hodlal strávit studiem českých renesančních památek (Praha, Plzeň, Strakonice, Jindřichův Hradec, Kratochvíle, Prachatice, Český Krumlov, Tábor, Lanškroun a *“jiná města česká tyto památky chovající”*), zbylou část stipendia využít na poznávání italských uměleckých děl *“renaissance rozkvětu”* a římských antických památek. Italský program v délce čtyři až pět měsíců zahrnoval Veronu, Vicenzu, Florencii, Padovu, Ferraru, Sienu a delší pobyt v Římě s návštěvou Pompejí.

V květnu bylo Vejrychovi stipendium, opět ve výši 1000 zlatých, opravdu přiděleno a již 7. června nastoupil tuzemskou část cesty. Až do 14. srpna pracoval v Praze, kde nejprve studoval renesanční mobiliární fond a poté stavitelské památky 16. století. Největší pozornost přitom věnoval Královskému letohrádku. 16. srpna se vydal mimo Prahu a po návštěvě většiny plánovaných míst cestu ukončil 4. září.

Do Itálie odjel Vejrych 6. listopadu přes Mnichov, kde strávil tři dny studiem místních uměleckých památek a soudobé architektury. Krátce po svém příjezdu do Verony požádal pražskou městskou radu o doporučující list na c. k. rakousko-uherské konzuláty v zemi, jež mu měly pomoci získat volný přístup ke všem památkám, které si vytkl prostudovat. Městská rada mu obratem vyhověla a tak již 22. listopadu Vejrych potvrzoval z Vicenzy přijetí listu. Další cesta probíhala dle předem připraveného programu, s přidáním šestidenní zastávky v Bologni, kde vedle renesančních staveb obdivoval i basiliku San Petronio, kterou řadil mezi *“nejlepší a nejvelikolepější výtvary italské gotiky”*. Vánoční svátky již trávil v Římě a do Čech se vrátil v únoru 1888.

V roce 1887 mladý architekt představil svoje dosavadní práce – návrh radnice v Josefově, návrhy hrobek, plány radnice a tkalcovské školy v Jilemnici a návrh na přestavbu radnice v Kolíně – na výstavě Spolku architektů a inženýrů v království Českém. Jan Koula v komentáři k výstavě, který napsal do spolkových *Zpráv*, pochvalně hodnotil pokrok, který byl z vystavených plánů a studií patrný a konstatoval, že se Vejrych *“se svými návrhy a plány velmi dobře representoval”*.¹¹¹

Po návratu z druhé stipendijní cesty si Jan Vejrych, vybaven zevrubnými teoretickými i praktickými zkušenostmi, zřídil v Praze vlastní architektonickou kancelář. O pět let později – v roce 1893 – se stal rovněž úředně oprávněným stavitelem.¹¹² V té době již byl držitelem rakousko-uherského patentu na obklady stěn šamotovými dlaždicemi, jejichž použitím bylo možné napodobovat nejen různé druhy kamene a cihelného zdiva, ale i sgrafitovou či freskovou výzdobu.¹¹³ Měl za sebou rovněž řadu projektů a realizací, včetně aktivní účasti na přípravě pavilonů pro Jubilejní zemskou výstavu roku 1891. Jednou z jeho výstavních staveb byl i pavilon firmy Vladimír Vondráček a spol. Majitel firmy, syn Ignáta Vondráčka, úspěšného důlního podnikatele, byl s Vejrychovou prací spokojen a

¹¹¹ "J. K." (Jan Koula): Výstava spolku architektů a inženýrů v království Českém, in: *Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXII, 1887-1888*, 35.

¹¹² Pavel VLČEK (ed.): *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, 689.

¹¹³ Antonín CECHNER: *Vejrych Jan*, in: *Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM*, Zlín 2003, díl XXVI., 499. Vejrych byl též spolumajitelem patentu na stropy se sádrovými podhledy, které nahrazovaly podbíjené prkny.

došlo tak k navázání spolupráce, která trvala po celá 90. léta až do tragické Vondráčkovy smrti roku 1897.¹¹⁴ Podobný typ spolupráce navázal architekt i s dlouholetým starostou Jilemnice Františkem Xaverem Jeriem,¹¹⁵ který se za dobu, kdy byl v úřadu významnou měrou zasloužil o další rozvoj a růst města.

Jan Vejrych se aktivně zúčastnil i obou dalších velkých výstavních akcí 90. let na pražském výstavišti v Bubenči. V roce 1895 byl členem stavebního výboru Národopisné výstavy československé¹¹⁶ a zároveň autorem řady výstavních objektů. Na Výstavě architektury a inženýrství konané roku 1898 vystavoval plány a návrhy rodinného domu Zikmunda Kozelky v Chlumci nad Cidlinou, chrudimského muzea, radnic v Pardubicích a v Kladně, lázeňského domu v Lázních Bělohrad, budovy pro ředitelství dolů "Union" v Sokolově a budovy Živnostenské banky v Praze. Kromě toho zde ukázal i některé návrhy prací plastických a starší studie cestovní.¹¹⁷ Představené práce byly oceněny zlatou medailí.¹¹⁸

V souvislosti s probíhající pražskou asanací koupil architekt v prosinci 1901 se svojí manželkou Janou jednu polovinu parcely číslo 5 ve stavební skupině XXXV.¹¹⁹ Počátkem roku 1902 potom přikoupili jednu polovinu parcely číslo 5 ve stavební skupině XXX.¹²⁰ Plány nájemních domů pro obě stavební místa vypracoval Vejrych ještě v roce 1902.¹²¹ Po jejich dokončení do domu čp. 66/V v tehdejší Mikulášské třídě přeložil svojí architektonickou kancelář.¹²² Okolo roku 1910 přestěhoval tuto kancelář do domu čp. 1076/I a stejnou adresu uváděl později jako trvalé bydliště.¹²³

¹¹⁴ Více o Ignátovi a Vladimírovi Vondráčkových a jejich podnikatelských aktivitách viz Robert ŠIMEK: První český uhlobaron, in: Euro.cz, <http://euro.e15.cz/profit/prvni-cesky-uhlobaron-891728>, vyhledáno 7. 6. 2013.

¹¹⁵ František Xaver Jerie (1848 – 1913), textilní podnikatel a mecenáš zastával úřad starosty města Jilemnice v letech 1885 – 1912. Viz Jan LUŠTINEC: Jilemnice – historická zastavení, Jilemnice 2000, 192.

¹¹⁶ Josef KAFKA (ed.): Hlavní katalog a průvodce [Národopisné výstavy československé v Praze 1895] (kat. výst.), Praha 1895³, XVII.

¹¹⁷ Výstava architektury a inženýrství (kat. výst.), Praha 1898, 47.

¹¹⁸ Antonín CECHNER: Vejrych Jan, in: Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, Zlín 2003, díl XXVI., 499.

¹¹⁹ V té době bydleli v Palackého třídě 37 (dnešní Anglická ulice) na Královských Vinohradech. Viz Archiv hlavního města Prahy, Sběrka papírových listin – II. oddělení.

¹²⁰ Obě kupní smlouvy byly řešeny obdobně. Každému z manželů dle smlouvy patřila jedna čtvrtina parcely. Druhou polovinu parcely dle téže smlouvy koupili Vlasta Stránecká, majitelka velkostatku v Čekanicích u Blatné a její syn JUDr. Miroslav Stránecký. Viz Archiv hlavního města Prahy, Sběrka papírových listin – II. oddělení. Pro Vlastu Stráneckou Jan Vejrych v letech 1900 – 1901 projektoval některé úpravy týkající se zámku a budov velkostatku. Je rovněž autorem čekanického pomníku mistra Jan Husa z téže doby.

¹²¹ Na parcele číslo 5 ve stavební skupině XXXV vznikl dům čp. 1076/I (Pařížská 7, Jáchymova 6), na parcele číslo 5 ve stavební skupině XXX vznikl dům čp. 66/V (Pařížská 13, Široká 16).

¹²² Počátkem 90. let 19. století sídlila Vejrychova kancelář v Krakovské ulici 25, v roce 1894 se přestěhovala do Vodičkovy ulice 25 (čp. 714/II). Viz Zprávy osobní, in: Technický obzor II, 1894, 45.

¹²³ Archiv hlavního města Prahy, Fond Okresní soud pro Staré Město a Josefov (1884–1926), sign. D 564/1926.

V prvním desetiletí 20. století se dočkala nutné opravy budova plzeňské radnice – stavba, která patřila k nejdůležitějším inspiračním zdrojům české neorenesance. Jan Vejrych se sice, ač vyzván, soutěže na vytvoření projektu pro její úpravu neúčastnil, jeho jméno ovšem najdeme mezi členy komise, která posuzovala došlé návrhy.¹²⁴

Vejrychovy profesní kvality a význam jeho prací se odrazily, kromě ocenění ve veřejných soutěžích¹²⁵ a na již zmíněných výstavních akcích, i v udělení titulu stavebního rady roku 1908¹²⁶ a čestného doktora technických věd na České vysoké škole technické roku 1912.¹²⁷ Na této vysoké škole byl rovněž od roku 1909 členem zkušební komise pro II. státní zkoušku odboru architektury.¹²⁸ Aktivně činný byl i pokud jde o spolkový život. Již od roku 1885 byl členem Spolku architektů a inženýrů v království Českém,¹²⁹ kde, stejně jako v Jednotě stavitelů, byl posléze v představenstvu.¹³⁰

Ačkoliv velké změny ve všech oblastech života, které přinesla I. světová válka a vznik nového Československého státu, proměny, jenž výrazně zasáhly i do architektonické a stavební praxe, neznamenalý ihned úplný konec Vejrychových profesních aktivit, přece jen se postupně dostal do situace, kdy nebyl schopen držet krok s okolním vývojem a stáhl se do pozadí. Poválečná generační obměna, zcela rozdílné umělecké priority a snaha hledět kupředu, vymezovat se vůči minulosti, raději než udržovat kontinuitu, nejspíše vedly k tomu, že stavební rada Ing. Jan Vejrych, dr. h. c. zemřel v Dobré Vodě u Březnice necelé tři týdny po svých 70. narozeninách, 24. června 1926, tiše a bez povšimnutí.¹³¹ Po sobě zanechal manželku Janu (zemřela v roce 1935) a tři dcery, Marii, Alici a Olgu.¹³²

¹²⁴ Jaroslav SCHIEBL: Radnice královského města Plzně, Plzeň 1912, 85-86.

¹²⁵ Mimo jiné I. ceny za návrhy radnic v Kolíně, Pardubicích, Kladně a v Praze a dům Palackého v Jičíně. Viz Antonín CECHNER: Vejrych Jan, in: Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, Zlín 2003, díl XXVI., 499.

¹²⁶ "P. Th." (Theodor Petřík): Stavební rada Dr. techn. Jan Vejrych šedesátníkem, in: Architektonický obzor XV, 1916, 56.

¹²⁷ "S.": Dr. arch. Josef Sakař a Dr. arch. Jan Vejrych, in: Architektonický obzor XII, 1913, 21.

¹²⁸ "P. Th." (Theodor Petřík): Stavební rada Dr. techn. Jan Vejrych šedesátníkem, in: Architektonický obzor XV, 1916, 56.

¹²⁹ "P. Th." (Theodor Petřík): Stavební rada Dr. techn. Jan Vejrych šedesátníkem, in: Architektonický obzor XV, 1916, 54.

¹³⁰ Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004, 689. Členem představenstva Spolku architektů a inženýrů byl Jan Vejrych v letech 1896 až 1902. Viz Emil ŽENATÝ: Šedesát let činnosti Spolku československých inženýrů 1865–1925, Praha 1925, 197-198.

¹³¹ Úmrtní oznámení bylo uveřejněno v *Národních listech*. Viz Úmrtní oznámení, Národní listy LXVI, 1926, 26. 6., 8. Pohřben je v rodinné hrobce v Praze na Olšanských hřbitovech VI/6a/81.

¹³² Archiv hlavního města Prahy, Fond Okresní soud pro Staré Město a Josefov (1884–1926), sign. D 564/1926.

3. ARCHITEKTONICKÉ DÍLO

Více než čtyřicet let aktivní tvůrčí činnosti Jana Vejrycha – první samostatná práce pochází z roku 1880, těsně po ukončení vysokoškolských studií a poslední datované skicy jsou z roku 1921 – přineslo velkou řadu projektů rozdílého určení i kvality jak v Praze, tak i mimo ni. Do kontextu architektonické tvorby dobře zapadá i jeho jediný „zahraniční“ projekt, Národní dům pro slovinský Maribor. V rámci přípravy této práce se autorovi podařilo zdokumentovat celkem 121 Vejrychových projektů, respektive studií, ať už realizovaných či nikoliv, u nichž bylo možné provést jejich jednoznačnou lokalizaci. Na základě získaných poznatků byl vytvořen katalog těchto děl seřazený jednak dle doby jejich vzniku, jednak dle jejich místní příslušnosti.¹³³ Vedle uvedené plánové dokumentace se ovšem v architektonické osobní fondě uložené v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea nalézají řada dalších velmi zajímavých materiálů, ať už se jedná o návrhy interiérového vybavení či další skicy a studie. Ty jsou nejen dokladem Vejrychova uměleckého citění a smyslu pro detail, ale dávají rovněž vzácnou příležitost nahlédnout do jeho soukromého myšlenkového světa. Na okraji některých skic jsou totiž glosy komentující různé aspekty architektonické tvorby a najdeme zde i některé obecné filozofické úvahy. Blíže se k tématu vrátíme na konci této kapitoly.

Čilý stavební ruch přelomu 19. a 20. století nabízel architektům široké uplatnění jejich schopností. Jan Vejrych možností doby, vyznačující se budováním nových radnic, škol, muzeí a dalších veřejných budov, přestavbami a rekonstrukcemi starších objektů a vzrůstajícím zájmem o výstavbu rodinných i nájemních domů, dá se říci beze zbytku využil.

Návrhy radničních budov tvořily jakousi pomyslnou páteř prvních dvou Vejrychových tvůrčích období. Jak již bylo zmíněno, plány a rozpočet pro radnici ve Vamberku byly první samostatnou prací po ukončení studia. Návrh radnice a městské spořitelny v Josefově, stejně jako o něco mladší plány radnice a tkalcovské školy v Jilemnici, pochází z prvních let působení u Achille Wolfa a první profesní etapu uzavírá návrh na přestavbu radnice v Kolíně nad Labem. Ač se k problematice kolínské radnice ještě jednou vrátil koncem 90. let, vrcholné období Vejrychovy tvorby reprezentují zejména realizované projekty nových radnic v Pardubicích a v Kladně a soutěžní návrh na přestavbu a dostavbu radnice Královského hlavního města Prahy, který tuto tvůrčí periodu symbolicky uzavírá.

¹³³ Katalog je součástí 7. kapitoly této práce.

Projekty a realizace veřejných budov jsou v portfoliu Vejrychových prací nejčetnější a bezesporu také nejvýznamnější. Prolínají se celým jeho dílem již od počátku 80. let, kdy se v rámci své praxe ve Wolfově kanceláři podílel na úpravách Stavovského divadla a přípravě soutěžního návrhu pražského Národního muzea. Z poloviny 80. let potom pocházejí jeho první samostatné návrhy divadelního domu v Pardubicích či školní budovy pro jeho rodnou obec Horní Brannou. Projekty vzdělávacích ústavů, sídel orgánů místní správy, muzeí, divadel, bank a dalších institucí se potom objevují pravidelně mezi agendou jeho kanceláře. Pokud došlo k jejich realizaci, tvoří obvykle významnou a nepřehlédnutelnou dominantu lokality, v níž jsou umístěny. Poslední Vejrychovou prací v této oblasti byl nerealizovaný projekt přístavby třetího (mansardového) patra k budově karlínské Invalidovny z let 1919 – 1920.

Pražská asanace dala v prvním desetiletí 20. století architektovi velký prostor pro tvorbu a realizaci projektů činžovních domů na Starém Městě a v josefovském obvodu. S návrhy nájemních domů měl zkušenosti již z poloviny 80. let u Wolfa, kdy připravoval plány Reinwartova domu ve Vodičkově ulici čp. 714/II a současně se zúčastnil projektování i stavebních prací vedlejšího domu čp. 715/II. Další příležitosti pro tvorbu tohoto typu staveb přinesly v 90. letech domy čp. 692/I a 387/I, oba na Starém Městě pražském. Vejrychovou nejvýraznější realizací na Starém Městě je ovšem hotel „Paříž“ čp. 1080/I. I tento typ staveb poznal Jan Vejrych už u Achille Wolfa, kde krátce po svém nástupu pracoval na projektu hotelu pro A. Speila na Vinohradech. V roce 1899 potom připravoval plány nerealizovaného hotelu „Praha“, který měl stát ve stavební skupině XXXV asanačního obvodu. Jedinou prací tohoto druhu mimo Prahu, nepočítáme-li návrh na přestavbu hotelu „U Králeviče“ v Čáslavi, který byl ovšem spojen s adaptací okresního domu, je návrh na přestavbu a přístavbu sálu pro hostinec „Na Kopečku“ v Novém Bydžově.

Velmi zajímavou kapitolu ve Vejrychově tvorbě představují projekty rodinných domů. Toto téma ho zaměstnávalo v posledním desetiletí 19. století, kdy se mu podařilo vytvořit několik zdařilých realizací, mezi něž patří Reinwartova letní vila v Černošicích u Prahy z roku 1890, o tři roky mladší rodinný dům Zikmunda Kozelky v Chlumci nad Cidlinou či vily Josefa Vosáhla a Karla Řezníčka v Dašicích, respektive v Hrubé Skále u Turnova, obě z let 1899 – 1901. V souvislosti s prací pro průmyslníka Vladimíra Vondráčka vznikly projekty dělnických domků při uhelných dolech v Ostravě a v Novém Sedle u Sokolova a zařadit sem lze i návrh na přestavbu rodného statku v Horní Branně z roku 1894.

Projekty zámeckých přestaveb mají u Jana Vejrycha opět počátek v době, kdy pracoval v kanceláři Achille Wolfa. Ten v roce 1884 připravoval radikální přestavbu zámku Stružná u Karlových Varů a mladý architekt měl možnost zúčastnit se jak tvorby plánů, tak i stavebních prací. Počátkem 90. let, tedy už jako samostatný projektant, byl pověřen Adolfem Schebkem přestavbou zámku Zruč nad Sázavou a po roce 1900 vytvářel návrhy na menší úpravy v zámku Čekanice u Blatné. Velkým projektem byla naopak generální rekonstrukce zámku Holovousy u Jičína provedená pro nového majitele, úspěšného podnikatele Františka Malínského, v letech 1905 – 1908. V roce 1908 se architekt ještě jednou vrátil k tématu zámeckých úprav nerealizovaným plánem na přístavbu saly tereny zručského zámku.

Přední místo v architektonické praxi Jana Vejrycha, alespoň co se týká počtu prací, zaujímaly projekty zaměřené na oblast sakrální a memoriální architektury. Nejstaršími pracemi se sakrální tematikou jsou návrhy rodinných hrobek z poloviny 80. let a, v rámci Wolfovy kanceláře, účast na projektu úprav v románské „kryptě“ konventního kostela Narození Panny Marie v Doksanech. Z téhož desetiletí jsou realizované plány na přestavbu kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klecanech u Prahy, kde Vejrych navrhoval i hlavní oltář. Návrhy hrobek (včetně té vlastní), oltářů a neuskutečněné projekty stavebních úprav kostelů v Jilemnici a v Hlavatcích u Soběslavi pokrývají 90. léta 19. a první dvě desetiletí 20. století. Z dalších prací se sakrální tematikou vynikají dva soutěžní návrhy z posledního desetiletí architektonické tvorby: návrh na ústřední hřbitov Královského hlavního města Prahy u Hostivaře z roku 1912 a návrh „druhého chrámu Páně“ na Královských Vinohradech na náměstí krále Jiřího¹³⁴ z roku 1919. Jediným realizovaným dílem memoriální architektury se stal pomník mistra Jana Husa v Čekanicích z let 1900 – 1901, pamětní deska Svatopluka Čecha pro Ostředek u Benešova z roku 1899, ani soutěžní návrh pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Vítkově z roku 1913 se uskutečnění nedočkaly.

Okrajový význam pro Vejrychovu tvorbu měly projekty hospodářských a administrativních budov. Ty vznikaly vždy v rámci širší spolupráce se stavebníkem; ať už to byly budovy pro Vondráčkovy uhelné doly v Ostravě a v Novém Sedle u Sokolova nebo objekty patřící k velkostatkům Čekanice Vlasty Stranecké a Holovousy dr. Malínského.

Nepřehlédnutelné místo v portfoliu prací Jana Vejrycha patří návrhům a realizacím spojeným s Jubilejní zemskou výstavou 1891 a Národopisnou výstavou československou 1895. Pro obě akce navrhnul řadu pavilonů, pro Národopisnou výstavu potom vytvořil

¹³⁴ Dnešní náměstí Jiřího z Poděbrad.

soubor staveb ve „Staré Praze“ a rovněž nejvýznamnější z těchto výstavních realizací – pojizerský statek.

V přehledu Vejrychových aktivit nelze konečně opominout jeho urbanistické studie. Pražské studie z let 1905 a 1909 – 1911 se věnovaly problematice pohodlnějšího propojení Starého a Nového Města (Staroměstského a Václavského náměstí) a otázky vyústění Mikulášské třídy¹³⁵ směrem k řece Vltavě. Starší koncepce přitom rozvíjela ideu budovy galerie českého umění na Letné v ose staroměstského bulváru, mladší pracovala s myšlenkou průkopu letenské pláně v této ose. Drobnější jilemnická studie z roku 1913 se zabývala budoucím rozšířením města jižním směrem.

V dalším textu se budeme věnovat rozboru jednotlivých Vejrychových děl v celkovém kontextu jeho tvorby i širších umělecko-historických a společensko-politických souvislostech. Čtyři desetiletí architektonické tvorby jsou přitom rozčleněny na několik relativně dobře ohraničených časových údobí, která lze interpretovat jako svého druhu tvůrčí periody jeho dlouhého a činorodého profesního působení.

3.1. Léta zrání (1880 - 1887)

3.1.1. Architektem u Achille Wolfa

Po ukončení studia na technice získal Jan Vejrych místo v inženýrské a architektonické kanceláři Achille Wolfa, kam byl definitivně přijat 26. února 1881.¹³⁶ Ještě v témže roce se podílel na rozsáhlém projektu **zemského finančního ředitelství na Josefském náměstí** v Praze¹³⁷ a vypracoval projekt a rozpočet **hotelu spojeného s veřejnými parními lázněmi pro A. Speila na Vinohradech**. Na přelomu let 1881 a 1882 se zúčastnil, podle vlastních slov „většinou s vynikajícím působením“, na vypracování soutěžního projektu **cvičebních ústavů v bývalé Jezuitské zahradě na Malé Straně**.¹³⁸ Jaký byl skutečný rozsah prací, které mladý architekt na těchto návrzích odvedl není jasné, ale zdá se, že Wolf byl s jeho prací spokojen, neboť ve svém životopisu Vejrych uvádí, že „od té doby

¹³⁵ Dnešní Pařížská ulice.

¹³⁶ Není-li uvedeno jinak, jsou veškeré údaje v tomto oddílu týkající se Vejrychova působení v kanceláři u Achille Wolfa převzaty z jeho vlastního životopisu sepsaného 28. ledna 1886 v souvislosti s žádostí o cestovní stipendium udělované hlavním městem Prahou absolventům pražských vysokých škol technických. Viz Archiv hlavního města Prahy, Fond Magistrát hlavního města Prahy I., Hlavní spisovna, odd. C, 1881–1890, sign. C 19/111, složky Vejrych Jan 1886–1887, Životopis.

¹³⁷ Dnešní náměstí Republiky.

¹³⁸ Jednalo se o první soutěž na stavbu Strakovy akademie a Wolfův návrh získal první cenu.

[tj. od práce na soutěžním projektu cvičebních ústavů, pozn. autora] *pracoval v čele jako architekt při veškerých pracích v zmíněné kanceláři se vyskytnuvších*“.

Při hodnocení toho, co mu dalo působení ve Wolfově kanceláři vysoko řadí trvalé praktické vědomosti a zkušenosti, které získal při přestavbě a přístavbě **Stavovského divadla**,¹³⁹ ať už to bylo při vypracovávání plánů a konstrukčních výpočtů, ale obzvláště „*při obtížném, nebezpečném a smělém provedení stavby, vyžadující největší opatrnosti a technických vědomostí*“. Dalším velkým projektem, na kterém měl podíl, byla příprava soutěžního návrhu na vybudování **Národního muzea** v zimě 1883/1884.¹⁴⁰ Achille Wolf patřil mezi šest domácích architektů, kteří byli vyzváni k účasti na konkursu. Jeho soutěžní návrh získal pochvalné uznání¹⁴¹ a jak uvádí Horyna, „*byl ještě s odstupem desetiletí označen za extravagantní výkon*“.¹⁴² V roce 1884 Wolf připravoval návrhy na razantní přestavbu černínského barokního **zámku Stružná**¹⁴³ u Karlových Varů. Ta proběhla v duchu wiehlovské české neorenesance a Jan Vejrych se zúčastnil, dle vlastních slov „*vynikajícím způsobem*“, jak na tvorbě plánové dokumentace, tak i na její realizaci. Vejrychovy účasti na tomto projektu si všímá v architektově biografickém hesle v *Ottově slovníku naučném* i Cechner, který uvádí, že „*roku 1884 vypracoval samostatně návrhy radnice v Jilemnici a na přestavbu zámku kysibelského*“.¹⁴⁴ Jaký byl skutečný Vejrychův podíl na přípravě návrhu a nakolik byly jeho plány využity při přestavbě bohužel není známo.

Bezpochyby velkou měrou se zasloužil o projektovou přípravu a realizaci řadového **nájemního domu čp. 714/II** (Vodičkova 25). Tato úzká dvojosá třípatrová neorenesanční stavba s režnou cihlovou fasádou evokující ideu Materialbau vznikla v letech 1884 – 1885¹⁴⁵ na objednávku pražského knihkupce a nakladatele Antonína Reinwarta.¹⁴⁶ Vejrych uvádí, že „*pracoval samojediný na jenerálních a detailních plánech a veškerých konstruktivních výpočtech*“, přičemž mu bylo svěřeno následně i vedení

¹³⁹ V té době Královské zemské německé divadlo v Praze.

¹⁴⁰ O architektonické soutěži více v Karel KSANDR / Pavel ŠKRANC: Národní muzeum – architektura a výzdoba hlavní budovy, Praha 2001, 11-18.

¹⁴¹ Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004, 717.

¹⁴² Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 159.

¹⁴³ Dříve Kysibl.

¹⁴⁴ Antonín CECHNER: Vejrych Jan, in: *Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM*, Zlín 2003, díl XXVI., 499.

¹⁴⁵ Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004, 717.

¹⁴⁶ Reinwart poté do novostavby přestěhoval svůj pražský podnik. Viz A. Reinwart, in: *Slovník českých nakladatelství 1849–1949*, http://www.slovník-nakladatelství.cz/nakladatelství/a-reinwart.html?index_group=P, vyhledáno 6. 7. 2013.

stavby. Zúčastnil se rovněž projekčních a stavebních prací na vedlejší nárožní třípatrovém neorenesančním **nájemním domě čp. 715/II** (Vodičkova 23, Palackého 15), který vznikl prakticky v téže době, v letech 1884 – 1886.¹⁴⁷

Posledním projektem, který ve svém životopisu uvádí v souvislosti s prací ve Wolfově kanceláři, je návrh úprav v **románské „kryptě“ konventního kostela Narození Panny Marie v Doksanech**. „Krypta“ sloužila jako hrobka rodu Aehrenthalů a Achille Wolf byl pověřen provedením její restaurace. O charakteru restauračních prací jsme se zmínili již v předchozí kapitole, v části věnované dílu tohoto architekta. Otevřenou otázkou zůstává, jaký byl podíl Jana Vejrycha na přípravě tohoto, jak uvádí Horyna, technicky, architektonicky i památkově pozoruhodného výkonu.¹⁴⁸ Vejrych na projektu určitě pracoval v době před napsáním životopisu, tj. před 28. lednem 1886.¹⁴⁹ Zda se k této záležitosti vrátil ještě později, nelze z dostupných pramenů zjistit.

Vedle těchto projektů, které považoval za důležité zmínit jmenovitě, uvádí ve svém životopisu dále, že *„súčastnil [!] se projektování mnoha středních škol a velké řady domů činžovních, obchodních, bazarů, hostinců, kaváren, skladišť, koníren a hospodářských staveb vůbec“*.

Práce u Wolfa znamenala pro Jana Vejrycha důležitý odrazový můstek pro další samostatnou kariéru architekta a později i stavitele. Měl zde možnost seznámit se důkladně s řadou stavebních typů, jejichž projektováním se v dalších letech zabýval a poznal z blízka i každodenní chod architektonické a stavební kanceláře. Wolfova tendence k překonání slohové dogmatiky a akcentování jedinečnosti starého i moderního díla, stejně jako důraz na kvalitu stavebního materiálu a solidnost řemeslných prací, s velkou pravděpodobností mladého Vejrycha silně oslovily. Ukázaly mu cestu, jak přistupovat k architektonické tvorbě a zároveň souzněly s jeho přirozeným smyslem pro detail a kvalitu odvedené práce.

3.1.2. Vlastní projekty

Samostatnou projekční činnost zahájil Jan Vejrych krátce, po absolvování školy, ještě před nástupem k Achille Wolfovi. Jak uvádí ve svém životopisu, *„za pobytu ve svém rodišti touže po zaměstnání zúčastnil [!] se mimo jiných menších prací v tomto čase vypsaného*

¹⁴⁷ Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004, 717.

¹⁴⁸ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 159.

¹⁴⁹ Ve svém životopisu uvádí, že *„pracoval ... jediný na projektu restauračním starobylé románské hrobky pro pana barona z Aerenthalů v Doksanech“*.

*konkursu na dodání planů a rozpočtu pro **radnici ve Vamberku***.¹⁵⁰ Stará radnice roku 1879 vyhořela a když byla v následujícím roce zbořena,¹⁵¹ byla vyhlášena v roce 1880 soutěž na novou budovu. Vejrychův návrh, vycházející nejspíše ze školních předloh, se nedochoval, nová radnice byla postavena pražským stavitelem Bossnerem dle plánů varnsdorfského stavitele Albera.¹⁵²

Z doby mezi lety 1881 až 1883 pochází architektův soutěžní návrh na **radnici a městskou spořitelnu v Josefově**. Vejrych ho, dle vlastních slov, zpracoval „ve 14 dnech po kancelářských hodinách“¹⁵³ a jedná se o nejstarší dochovanou plánovou dokumentaci v jeho pozůstalosti v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea.¹⁵⁴ Jednopatrová neorenesanční budova půdorysu ve tvaru písmene L obsahovala v přízemí hostinský sál s dalšími restauračními místnostmi, obchody a byty, v části 1. patra byla umístěna spořitelna a kanceláře městského úřadu se zasedací místností obecního zastupitelstva. Zbylé prostory v patře byly určeny pro byty a nacházel se tu i tzv. chudinský dům. Reprezentativně řešené hlavní průčelí se zdůrazněnou střední částí a rizality při nároží evokovalo význam budovy. Jan Koula ve svém komentáři k prvním Vejrychovým dílům návrh hodnotí jako půdorysně zajímavý, ale stále poplatný školnímu výcviku.¹⁵⁵ Pro realizaci byl nakonec vybrán projekt architekta Arnošta Jenšovského a stavba byla provedena v letech 1883 – 1884.¹⁵⁶

Dalším radničním projektem z této doby je soutěžní návrh na **radnici a tkalcovskou školu v Jilemnici** z roku 1884 [2 – 5]. I když projekty radnic v Josefově a v Jilemnici dělí krátká doba, jsou oba návrhy zcela odlišné. Klid a jistou strohost klasického řešení střídá, snad pod dojmem prací na plánech přestavby zámku Stružná, malebnost a hravost české renesance s lunetovou římsou, bohatě profilovanými štíty a figurální a ornamentální sgrafitovou výzdobou.¹⁵⁷ Střední část průčelí je zdůrazněna dvojicí hranolových věžových rizalitů spojených v patře otevřenou arkádovou lodží. Stavba měla multifunkční charakter.

¹⁵⁰ Text zvýrazněn autorem. Viz Archiv hlavního města Prahy, Fond Magistrát hlavního města Prahy I., Hlavní spisovna, odd. C, 1881–1890, sign. C 19/111, složky Vejrych Jan 1886–1887, Životopis.

¹⁵¹ Zdeněk FÍŠERA: Historické radnice Čech, Moravy a Slezska (2. díl), Praha 2010, 391.

¹⁵² Zdeněk FÍŠERA: Historické radnice Čech, Moravy a Slezska (2. díl), Praha 2010, 391.

¹⁵³ Archiv hlavního města Prahy, Fond Magistrát hlavního města Prahy I., Hlavní spisovna, odd. C, 1881–1890, sign. C 19/111, složky Vejrych Jan 1886–1887, Životopis.

¹⁵⁴ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/05, Radnice a městská spořitelna v královském svobodném městě Josefově.

¹⁵⁵ "J. K." (Jan Koula): Výstava spolku architektů a inženýrů v království Českém, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXII, 1887-1888, 35.

¹⁵⁶ Zdeněk FÍŠERA: Historické radnice Čech, Moravy a Slezska (2. díl), Praha 2010, 76-77.

¹⁵⁷ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/04, 20080801/02, Radnice a tkalcovská škola v městě Jilemnici.

Symetrická čtyřkřídla dispozice se zvýrazněnou centrální částí spojovacího křídla, na níž navazovalo mohutnější střední křídlo, obsahovala vedle radničních kanceláří a školních učeben i úřadovnu pro záložnu a společenské prostory, jimž dominoval velký taneční a divadelní sál. Návrh natolik zaujal porotu vyhodnocující došlé soutěžní práce, že za něj jeho autorovi udělila, jak již bylo zmíněno, cenu ve výši 200 zlatých s podotknutím městské rady, že zasluhoval první cenu.¹⁵⁸ Důležitost projektu, na němž je patrná inspirace významnými českými renesančními památkami – pražským Schwarzenberským palácem a plzeňskou radnicí – spočívá bezesporu v jeho přelomovém charakteru, je totiž prvním v řadě Vejrychových tvůrčích počínů vycházejících z principů wiehlovské české neorenesance. Jeho význam je ale dán rovněž skutečností, že česká neorenesance zde poprvé proniká do sféry takto důležitých veřejných staveb.¹⁵⁹ I přes příznivé hodnocení nebyl návrh realizován a město si v letech 1888 – 1893 nechalo postavit budovu nové radnice od místního stavitele Josefa Pošepného.¹⁶⁰

Přibližně ve stejné době jako radnici v Jilemnici, připravoval Jan Vejrych soutěžní návrh **divadelního domu pro Pardubice**. Vedle požadavku na společenské a restaurační místnosti uvádí Vejrych, že *„dům měl býti tak upraven, by se sál divadelní, co taneční používati mohl a až by později dům ten v pouhé divadlo přeměněn býti měl, by se podlaha amfiteatrálně snadně zříditi dala“*.¹⁶¹ Dochované plány¹⁶² pochází z let 1884 – 1885, kdy probíhala první architektonická soutěž.¹⁶³ Ukazují budovu v duchu klasické neorenesance, na obdélném půdorysu s konvexně vyklenutým průčelím, k níž je poněkud neorganicky připojena široká věž otevírající prostor nad jevištěm. Ačkoliv tato věž pravděpodobně vyřešila technické problémy spojené s divadelním provozem, způsobila, že při čelním pohledu celá kompozice působí nevyváženě. Ze čtrnácti došlých návrhů byl jako nejlepší vybrán projekt pražského architekta Jindřicha Fialky. Ani ten ale nebyl realizován. V roce 1893 byl vypsán nový konkurs na dodání plánové dokumentace, tentokrát pro stavbu samostatné divadelní budovy. Porota, ve které zasedl rovněž Jan Vejrych, neshledala žádný

¹⁵⁸ Archiv hlavního města Prahy, Fond Magistrát hlavního města Prahy I., Hlavní spisovna, odd. C, 1881–1890, sign. C 19/111, složky Vejrych Jan 1886–1887, Životopis.

¹⁵⁹ O tomto tématu též Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002, 148.

¹⁶⁰ Zdeněk FIŠERA: Historické radnice Čech, Moravy a Slezska (2. díl), Praha 2010, 69.

¹⁶¹ Archiv hlavního města Prahy, Fond Magistrát hlavního města Prahy I., Hlavní spisovna, odd. C, 1881–1890, sign. C 19/111, složky Vejrych Jan 1886–1887, Životopis.

¹⁶² Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/04, Návrh divadelního domu v městě Pardubicích.

¹⁶³ Informace o historii vzniku divadelní budovy jsou čerpány z Pavel PANOCH: Východočeské divadlo Pardubice, in: Databáze divadelní architektury, <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreId=79>, vyhledáno 7. 7. 2013.

z posuzovaných návrhů za plně vyhovující, přesto udělila 1. i 2. cenu. 1. cenu obdržel opět Jindřich Fialka, 2. cenu získal se svým neorenesančním projektem mladý Antonín Balšánek. Podle Balšánkova pozdějšího projektu, tentokrát již v secesním duchu, bylo divadlo nakonec postaveno v letech 1907 – 1909.

Z roku 1885 pocházejí dva návrhy funerální architektury dokumentující architektovo hledání nejvhodnějšího slohového výrazu v rámci daného stavebního typu. Obě kaplové hrobky jsou koncipovány jako drobné centrály na čtvercovém půdorysu a i jejich další kompoziční rozvržení je téměř totožné. Zatímco však **hrobka pro rodinu Střemchovu z Hradce Králové**,¹⁶⁴ osazená kopulí, je navržena v duchu klasické neorenesance, tedy v souladu s klidnou a vážnou funkcí stavby, tak jak odpovídalo dobovému vnímání této problematiky, **hrobka pro rodinu Machatovu z Jilemnice**¹⁶⁵ [6, 7] je zahalena do stylového kostýmu české neorenesance s lunetovou římsou a výrazným volutovým štítem zakrývajícím sedlovou střechu.

Prvním projektem samostatné školní budovy se stal soutěžní návrh na **školu v Cítolibeč** u Loun z téhož roku. I když se v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea zachoval jen fragment původní plánové dokumentace,¹⁶⁶ víme z architektova životopisu, že se jednalo o projekt „*vzorné 4 třídní školy spojené se školní zahradou a letní tělocvičnou*“.¹⁶⁷ Návrh počítal s nevelkou stavbou obdélného půdorysu s bočním vchodem, který ústí na prostranství určené pro „*rejdiště a letní tělocvičnu*“. Osmiosé hlavní průčelí je ve střední části pročleněno výrazně předstupujícím čtyřosým hranolovým rizalitem. Školní zahrada umístěná za budovu školy je v projektu pojednána detailně, včetně rozmístění jednotlivých záhonů a doporučeného osázení stromy, keři a bylinami. Počítá rovněž s drobnými zahradními stavbami, nádržkami na vodu i včelínem. Propracovaná kompozice zahrady, její bohatost a rozmanitost tvoří určitý protipól jednoduchého dispozičního řešení školní budovy. Pro výstavbu nové školy, která byla zahájena na jaře 1886 a ukončena o rok později, Vejrychův projekt využit nebyl, zakázku získal pražský stavitel Theodor Brož.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071107/08, Návrh hrobky pro rodinu Střemchovu.

¹⁶⁵ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071107/08, Návrh hrobky pro rodinu Machatovu v Jilemnici.

¹⁶⁶ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/04, Návrh školy v Cítolibeč.

¹⁶⁷ Archiv hlavního města Prahy, Fond Magistrát hlavního města Prahy I., Hlavní spisovna, odd. C, 1881–1890, sign. C 19/111, složky Vejrych Jan 1886–1887, Životopis.

¹⁶⁸ Bohumír ROEDL: Cítoliby, Louny 2003, 82.

Jinak tomu bylo u plánové dokumentace další **školní budovy**, kterou navrhl **pro rodnou Horní Brannou** v roce 1886.¹⁶⁹ Zde vyprojetoval symetrickou trojkřídlovou jednopatrovou stavbu s hlavním vchodem v západním průčelí. Na vstupní partii přímo navazovala spojovací chodba probíhající napříč jižním křídlem budovy. Z ní byly přístupné jednotlivé učebny orientované k jihu. Obdobné dvojtraktové řešení tohoto hlavního křídla existovalo i v patře. Schodišťová chodba byla umístěna v kratším západním křídle a její kompoziční protiváhu tvořily ve východním křídle místnost určená pro sborovnu (v patře), respektive kuchyňské prostory (v přízemí). Celé dispoziční řešení působí logicky a účelně. Výzdoba budovy byla velmi střídma, k čemuž přispěla i skutečnost, že při realizaci projektu, k níž došlo v roce 1888, nebyla provedena původně plánovaná figurální a ornamentální výzdoba západního průčelí.¹⁷⁰

Vrcholným dílem tohoto Vejrychova období se stala **přestavba staré radnice v Kolíně** [8, 9]. Radnice se v současnosti skládá ze dvou budov tvořících jeden celek – západní, v jádře gotické staré radnice a k ní přiléhající mladší nové radnice. Stará radnice, původně měšťanský dům zvaný „Kollerovský“, sloužila svému dnešnímu účelu od konce 15. století.¹⁷¹ V 80. letech 19. století město pocíťovalo, že tato budova, přestavovaná renesančně a barokně a poté upravovaná klasicistně,¹⁷² již nevyhovuje ani prostorově, ani po stránce estetické potřebám a požadavkům nové doby. Došlo tedy roku 1886 k vypsání výběrového řízení na její přestavbu. Jan Vejrych se tohoto konkursu zúčastnil a jeho návrh získal první cenu.¹⁷³ O účasti v soutěži „na dodání náčrtku fasád pro radnici“ se zmínil ve svém dopisu pražské městské radě z 30. března 1887.¹⁷⁴ Vyzdvihl zde význam loňské stipendijní cesty pro úspěch dosažený v konkursu¹⁷⁵ a zároveň uvedl, že „pro krátkost času“ přizval k tvorbě projektu společníka. V otázce osoby Vejrychova spolupracovníka nepanuje v literatuře shoda.¹⁷⁶ On sám jméno neuvádí, ale na základě studia dostupných

¹⁶⁹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/04, Nová škola v Branné.

¹⁷⁰ Škola, in: Obec Horní Branná, <http://www.hbranna.cz/historie-obce/skola/>, vyhledáno 7. 6. 2013.

¹⁷¹ Kolín – radnice, in: Cesty a památky, <http://cestyapamatky.cz/kolinsko/kolin/radnice>, vyhledáno 5. 6. 2013.

¹⁷² Zdeněk FIŠERA: Historické radnice Čech, Moravy a Slezska (2. díl), Praha 2010, 94.

¹⁷³ "Lht." (Josef Lhota): Přístavba radnice v Kolíně nad Labem, in: Technický obzor VI, 1898, 130.

¹⁷⁴ Archiv hlavního města Prahy, Fond Magistrát hlavního města Prahy I., Hlavní spisovna, odd. C, 1881–1890, sign. C 19/111, složky Vejrych Jan 1887, Dopis městské radě královského hlavního města Prahy z 30. 3. 1887.

¹⁷⁵ Je tím míněna první, tuzemská část stipendijní cesty uskutečněná v době od 18. 5. do 25. 7. 1886, při níž navštívil, mimo jiné, i Kolín a Plzeň.

¹⁷⁶ Horyna uvádí, že projekt přestavby vznikl ve spolupráci s Janem Zeyerem, přičemž Vejrychovým dílem byla kompozice průčelí. Viz Mojmír HORYNA: Architektura přísneho a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 183. Tentýž názor lze najít i v *Uměleckých*

materiálů se autor této práce přiklání k názoru, že se nejspíše jednalo o kolínského rodáka, stavitele Jana Klecanského.¹⁷⁷ Úloze architekta Jana Zeyera, jehož jméno je doposud v této souvislosti nejčastěji uváděno, se budeme věnovat v následující části práce, v oddíle zabývajícím se dalšími úpravami radničního komplexu, k nimž došlo o desetiletí později.

Vlastní přestavba probíhala v letech 1887 – 1889. Byla provedena Janem Klecanským podle Vejrychova návrhu s tím, že dílem Jana Vejrycha byla zejména kompozice průčelí.¹⁷⁸ Třípatrové čtyřosé průčelí je pojednáno ve stylu české neorenesance, inspirací se architektovi přitom stala plzeňská radnice, kterou měl možnost krátce předtím navštívit. Jednoduše členěnou fasádu zdobí, kromě sgrafitové bosáže, v úrovni třetího patra pět maleb od Adolfa Liebschera, představující výjevy z dějin města.¹⁷⁹ Od západu k východu to jsou: Přemysl Otakar II. dohlíží na stavbu hradeb, Karel IV. pokládá základní kámen k přestavbě chrámu sv. Bartoloměje, Husitská vojska pod vedením Prokopa Holého dobývají Kolín, Václav IV. potvrzuje Kolínu privilegia a Drancování Kolína Švédy za třicetileté války. Ve své střední části průčelí vrcholí hranolovou věží, na jejímž volutovém štítu se nacházejí alegorické sochy Síly a Moudrosti od Josefa Maudera a Liebscherovy malby na měděném plechu představující české krále Přemysla Otakara II. a Jiřího z Poděbrad.

Zdařilé řešení průčelí kolínské radnice, vyznačující se umírněností a kompoziční vyvážeností, se stalo příslibem do dalšího období architektonické tvorby, které započalo zřízením vlastní architektonické kanceláře v roce 1888.¹⁸⁰

památkách Čech. Viz Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 2 [K/O], Praha 1978, 82. Jiné prameny uvádějí jako spoluauctora kolínského rodáka, stavitele Jana Klecanského. Viz Kolín – radnice, in: Cesty a památky, <http://cestyapamatky.cz/kolinsko/kolin/radnice>, vyhledáno 5. 6. 2013. Dobové zdroje se o spoluauctorovi nezmiňují a důsledně v této souvislosti hovoří pouze o Janu Vejrychovi. Viz "J. K." (Jan Koula): Výstava spolku architektů a inženýrů v království Českém, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXII, 1887-1888, 35 a "Lht." (Josef Lhota): Přístavba radnice v Kolíně nad Labem, in: Technický obzor VI, 1898, 129-131.

¹⁷⁷ O osobě Jana Klecanského více viz Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004, 311.

¹⁷⁸ Kolín – radnice, in: Cesty a památky, <http://cestyapamatky.cz/kolinsko/kolin/radnice>, vyhledáno 5. 6. 2013.

¹⁷⁹ Údaje o výzdobě radnice jsou čerpány z Kolín – radnice, in: Cesty a památky, <http://cestyapamatky.cz/kolinsko/kolin/radnice>, vyhledáno 5. 6. 2013.

¹⁸⁰ Antonín CECHNER: Vejrych Jan, in: Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, Zlín 2003, díl XXVI., 499.

3.2. Na vrcholu sil (1888 – 1901)

3.2.1. Pražské projekty a realizace

Z materiálů, které máme k dispozici nejsou zřejmé důvody Vejrychova odchodu od Achille Wolfa, ani okolnosti zřízení vlastní architektonické kanceláře. Lze se jen domnívat, že mladý architekt po absolvování dvou stipendijních cest a příznivém přijetí některých svých prací, zejména projektu kolínské radnice, nabyt přesvědčení, že pro jeho další profesní kariéru bude nejlepším řešením osamostatnit se. Nabyté znalosti a zkušenosti ho přitom nejspíše vedly k názoru, že je na tento krok dostatečně připraven.

V prvních dvou letech samostatného projekčního působení Jan Vejrych pracoval na mimopražských návrzích. Těmi se budeme zabývat později na jiném místě této kapitoly. Prvním pražským projektem se stal až soutěžní návrh na novou budovu **Městské spořitelny Královského hlavního města Prahy** v roce 1890 [10 – 14].¹⁸¹ Městská spořitelna, založená pražskou obcí, zahájila svoji činnost roku 1875. Z nepatrných počátků se za krátkou dobu vyvinula v silný peněžní ústav, který v Praze zaujal významnou pozici v oblasti poskytování finančních služeb. Myšlenka zbudování vlastní důstojné budovy se objevila koncem 80. let a po zvážení existujících možností bylo rozhodnuto umístit budoucí novostavbu do sousedství kostela sv. Havla, do míst, kde se v té době nacházely staré „Kotce“, které v té době sloužily již jen jako skladiště. Jejich bourání bylo zahájeno v červenci 1891, ale již v srpnu 1890 byl vypsán konkurs „na podání náčrtků na novou budovu“.¹⁸² Porota, již předsedal profesor pozemního stavitelství na české technice Jiří Pacold¹⁸³ a v níž přijali účast architekti Quido Bělský, Čeněk Gregor, Josef Mocker a František Schmoranz ml. přisoudila první cenu návrhu Antonína Wiehla, druhou cenu ve výši 500 zlatých obdržel návrh s heslem „Hic Rhodus, hic salta“ Jana Vejrycha.

Architekt projekt pojal ve formách klasické neorenesance, historizující háv ovšem skrýval moderně koncipované víceúčelové dispoziční řešení.¹⁸⁴ Samostatně stojící třípatrová budova mírně protažená podél příčné osy měla jednotlivé místnosti rozmístěny okolo středové dvorany. Přízemí bylo v návrhu určeno pro obchody s tím, že při rozšíření

¹⁸¹ Údaje o historii spořitelny a obou konkurech na její novou budovu jsou čerpány z Spořitelna král. hlavního města Prahy, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXIX, 1895, 11-13 a tab. II-V.

¹⁸² Spořitelna král. hlavního města Prahy, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXIX, 1895, 11.

¹⁸³ Architekt Jiří Pacold byl jmenován řádným profesorem na české technice v oboru pozemního stavitelství v roce 1871, v letech 1888 – 1889 zastával rovněž funkci rektora školy. Viz Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004, 465-466.

¹⁸⁴ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071015/02, Městská spořitelna královského hlavního města Prahy.

spořitelny lze nenáročnými úpravami přizpůsobit tyto prostory jejím potřebám. Úřadovny finančního ústavu byly umístěny do prvního a druhého patra a byly přístupné po ochozu obíhajícím centrální prostor. Redukované třetí patro zdůrazňující střední část celé kompozice mělo sloužit jako archiv a měly se zde nalézat i další úložné prostory. Devítiosé hlavní průčelí (v třetím patře pětiosé) se zdůrazněnou centrální vstupní partií bylo v přízemí bosované, v prvním a v druhém patře byla, kromě sloupů a polosloupů vysokého řádu, využita i figurální a ornamentální výzdoba meziokenních prostor. Okna v prvním patře byla zakončena půlkruhově, v druhém a třetím patře byla obdélná. Sochařská výzdoba byla soustředěna nad korunní římsu a vedle dvou alegorických skupin završujících po stranách hmotu nejvyššího podlaží se nacházela na balustrádové atice a na soklech mezi okny třetího patra.

Protože žádný ze soutěžních návrhů nemohl být využit beze změn, byl v lednu 1891 vypsán nový konkurs, tentokrát omezený pouze na půdorysy, k němuž byl, mezi několika dalšími architekty, vyzván se zaručeným honorářem i Jan Vejrych. Zda se nakonec architekt této druhé soutěže zúčastnil, není zcela jasné. V jeho osobním fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se žádná plánová dokumentace nenachází a dobový komentář¹⁸⁵ uvádí pouze vítězné návrhy. Vzhledem k tomu, že není zřejmý důvod, proč by Vejrych neměl druhý konkurs obeslat, lze se, dle autorova názoru, s určitou mírou obezřetnosti přiklonit k názoru uvedenému ve Vlčkově encyklopedii architektů a stavitelů, že se v tomto dalším konkursu již neumístil.¹⁸⁶ Z 25 došlých prací byl jako nejlepší hodnocen návrh architekta Friedricha Schachnera,¹⁸⁷ tvorba definitivních plánů, podle kterých v letech 1891 – 1894 stavba vznikla, byla ale nakonec zadána Antonínu Wiehlovi a Osvaldu Polívkovi.

Prvním z řady činžovních domů, které Jan Vejrych realizoval v Praze, byl **nájemní dům čp. 692/I „U kamenné panny“** v Benediktské ulici č. 1 [15 – 20]. Plány čtyřpatrového nárožního domu postaveného ve stylu české neorenesance pocházejí z roku 1893.¹⁸⁸ Půdorysné řešení je symetrické trojkřídlé. Střední křídlo je trojtraktové, na něj vlevo i vpravo navazují krátká dvojtraktová boční křídla. Rozvržení vnitřních prostor vychází

¹⁸⁵ Spořitelna král. hlavního města Prahy, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXIX, 1895, 12.

¹⁸⁶ Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004, 689.

¹⁸⁷ Blíže o tomto žáku Eduarda van der Nülla a Augusta Sicarda von Sicardsburg viz Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004, 579.

¹⁸⁸ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/04, Dům "U kamenné panny" čp. 692-I a Oddělení dokumentace Ústavu dějin umění AV ČR, Fond Rudolf Hlubinka, karton I, svazek 1.

z nejlepších dobových standardů. Obslužné místnosti jsou důsledně umístěny do dvorního traktu, kde se nachází též schodišťová chodba. Střední trakt je komunikační, pokoje 1. až 4. patra jsou orientovány do ulice. V přízemí se nacházel vedle vstupního vestibulu byt domovníka a ostatní prostory byly vyhrazeny komerčním účelům s obchody a skladovacími prostory. Průčelí do ulice Benediktské je sedmiosé se sdruženými okny v patrech, fasáda do Rybné ulice je čtyřosá s jednoduchými okny. Obě průčelí, využívající kontrastu bosáže přízemí a prvního patra s režným cihelným zdívem vyšších podlaží, jsou završena atikou. Dominantní částí celé stavby je mírně předstupující nárožní rizalit s arkýřem na krakorcích v druhém patře fasády do Rybné ulice, který nad korunní římsou vrcholí štíhlou polygonální věží s lucernou a cibulovou bání, obklopenou volutovými štíty. Dům prošel ve 20. století řadou stavebních úprav, včetně realizace rozsáhlé půdní vestavby, přesto si dodnes zachoval svůj reprezentativní vzhled. Celkové kompoziční schéma a architektonické motivy použité u této stavby potom Vejrych v různých obměnách využil nejen u pozdějších projektů pražských nájemních domů, zejména v Pařížské ulici na Starém Městě pražském, ale i v návrzích dalších typů staveb jak v Praze, tak i mimo ni.

Drobnou prací, snad též z první poloviny 90. let, je návrh **orientační tabule pro Stálou výstavu řemeslných výrobků**,¹⁸⁹ která byla pořádána v Praze od roku 1890 s cílem „*zvelebovati a povznášeti řemesla a malý průmysl vůbec, nehledíc k hmotnému zisku*.“¹⁹⁰

Významné místo ve Vejrychově tvorbě naopak zaujímá soutěžní návrh **Živnostenské banky pro Čechy a Moravu** z let 1896 – 1897 [21 – 25].¹⁹¹ Konkurs, vypsaný její správní radou v listopadu 1896, byl obdržán 29 projekty, z nichž porota ve složení Josef Schulz, Antonín Wiehl a Osvald Polívka vyhodnotila jako nejlepší návrhy architekta Josefa Podhajského a architektů Rudolfa Kříženeckého a Jana Hrádka.¹⁹² Návrh Jana Vejrycha obdržel III. cenu. Stavět se mělo na nepravidelné, hluboké, ale poměrně úzké parcele obklopené ze všech stran třípatrovými domy, která se nacházela v ulici Na Příkopě, v místech dnešní budovy České národní banky. Program soutěže předpokládal dvě varianty: jednu se zachováním existujícího zadního domu, druhou s jeho zbouráním a

¹⁸⁹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/05, Orientační tabule pro Stálou výstavu řemeslných výrobků v Praze.

¹⁹⁰ Pravidla kuratoria Stálé výstavy a tržnice řemeslných výrobků v Praze, in: Zprávy Stálé výstavy a tržnice řemeslných výrobků v Praze I, 1893, 6.

¹⁹¹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/03, Vlastní budova Živnostenské banky v Praze. Plánová dokumentace dochovaná v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se vztahuje k návrhu počítajícímu s kratší variantou staveniště (viz další text).

¹⁹² Údaje vztahující se ke konkursnímu řízení jsou čerpány z Josef LHOTA: Budova Živnostenské banky pro Čechy a Moravu v Praze, in: Technický obzor V, 1897, 171-173, 187-189, 197-198, 251-253 a příloha IV.

rozšířením staveniště i na jeho místo. Tato druhá varianta byla nakonec porotou i správní radou uznána jako lépe vyhovující potřebám peněžního ústavu a prvními třemi cenami tak byly odměněny alternativy s delšími půdorysy.

Vejrychův oceněný návrh vycházel při koncipování půdorysů z hloubkové střední osy a vyřešil je, pokud šlo o prostory bankovní, souměrně vzhledem k této ose. Celý objekt byl vytvářen třemi relativně samostanými částmi o různé výšce i vnitřním členění. Část přízemí, první a druhé patro přední části byly určeny bankovním účelům, ve třetím a čtvrtém patře se nacházely pokoje nájemních bytů. Střední, centrálně řešená část, do níž byly situovány hlavní reprezentační prostory byla, s ohledem na zajištění dobrého přístupu světla (zejména svrchu), projektována pouze jednopatrová. Zadní část byla potom vyvedena na úroveň druhého patra. Přední část byla s centrálně umístěnými prostory spojena krátkým komunikačním trojtraktem se střední chodbou, který byl z části zakončen druhým patrem, ale zčásti byl vyveden kvůli bytům až do čtvrtého patra. Z půdorysného řešení je zřejmé, že se architekt snažil vhodně spojit požadavky bankovního provozu, jak vyplývaly ze soutěžních propozic, se zajištěním co nejpříznivějších pracovních podmínek, zejména s ohledem na dostatečné osvětlení prostor a přístup čerstvého vzduchu.

Monumentálně pojaté čtyřpatrové pětiosé průčelí, s osovým hranolovým rizalitem završeným nad korunní římsou volutovým štítem a pro Vejrycha již typickou štíhlou věží, bylo pojednáno ve stylu české neorenesance.

Zhotovení stavebních plánů bylo nakonec svěřeno, bez ohledu na výsledky soutěže, Osvaldu Polívkovi a podle nich byla budova v letech 1898 – 1901 postavena. Ve 30. letech 20. století musela potom ustoupit funkcionalistické novostavbě architekta Františka Roitha, v níž dnes sídlí Česká národní banka.¹⁹³

Z roku 1897 pochází plán na zřízení pavlače při **nájemním domě čp. 181/II** v Křemencově ulici.¹⁹⁴

Prvním projektem Jana Vejrycha vztahujícím se k asanačnímu obvodu Staroměstskému a Josefovskému byl nerealizovaný návrh **hotelu „Praha“** z roku 1899 [26 – 28].¹⁹⁵ Hotel byl zamýšlen jako reakce na nedostatek velkých, účelně stavěných, moderních a pohodlně upravených budov tohoto druhu v metropoli. Zároveň měl využít příležitost, která se pro

¹⁹³ Emanuel POCHE: Prahou krok za krokem (Uměleckohistorický průvodce městem), Praha/Litomyšl 2001, 182.

¹⁹⁴ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20041124/05, Práce drobné a neurčitelné, nábytek a osvětlovací tělesa.

¹⁹⁵ Údaje o projektu jsou čerpány z "Lht." (Josef Lhota): Hotel "Praha" v třídě krále Jiřího v obvodu assanačním v Praze, in: Technický obzor VII, 1899, 195-197.

jeho umístění v samém srdci Prahy, v těsném sousedství Staroměstského náměstí naskytla v důsledku radikální přestavby této části města.¹⁹⁶

Základní myšlenka dispozičního řešení hotelových prostor byla jednoduchá: suterénní prostory byly určeny pro provozní účely, přízemí mělo nabídnout hostům osvěžení v restauraci, kavárně či vinárně a možnost zábavy v koncertní nebo v kulečnickové síni, patra byla vyhrazena hostinským pokojům. Čtyřpatrové devítiosé průčelí s osovým hranolovým rizalitem završeným nad korunní římsou výrazným volutovým štítem je koncipováno ve formách české neorenesance. Výjimku tvoří přízemí s velkými prosklenými výkladci restaurace a kavárny, které jsou raným dokladem Vejrychovy inspirace nastupující secesí. Internacionální orientaci hotelu vyjadřují nápisy na fasádě a figurální plastika zaplňující meziokenní prostory čtvrtého patra, která znázorňuje různé národy světa. I přes to, že hotel „Praha“ byl prvním projektem tohoto stavebního typu v architektonické samostatné tvorbě, dokázal se s ním vypořádat se ctí. Nabyté zkušenosti tak potom mohl zúročit o pět let později při jedné ze svých nejzávažnějších prací, návrhu hotelu „Paříž“ pro pražského restaurátora Jana Koláře.

Z doby před rokem 1900 pochází rovněž, dnes již neexistující,¹⁹⁷ **nájemní dům čp. 387/I**, který stál na nároží ulic Na Můstku a Provaznické.¹⁹⁸ Jednalo se o čtyřpatrovou stavbu s průčelím pojednaným v duchu české neorenesance.¹⁹⁹ Z tříosé fasády do ulice Na Můstku vystupoval v její střední části dvoupatrový hranolový arkýř podpíraný krakorci. Nad korunní římsou byla celá kompozice završena atikou s dvojicí symetricky umístěných volutových štítů. Cechner tuto stavbu řadí v medailonu Jana Vejrycha v *Ottově slovníku naučném* mezi architektonicky význačnější práce.²⁰⁰

Posledním pražským projektem tohoto Vejrychova tvůrčího období byl soutěžní návrh na přestavbu a dostavbu **radnice Královského hlavního města Prahy** z roku 1901 [29 –

¹⁹⁶ Hotel měl být postaven v bloku XXXV asanačního obvodu u kostela sv. Mikuláše. O pražské asanaci a rozdělení asanačního obvodu na jednotlivé bloky viz Pražská asanace, Praha 1993.

¹⁹⁷ Budova byla zbořena v roce 1973 v souvislosti se stavbou stanice Můstek na trase A pražského metra. Viz 312 – Novorenesanční dům s prvky secese, n.čp. 388, na rohu ulic Na můstku (vlevo) a ulice Na Příkopě, in: Stará Praha na dobových pohlednicích a ve starých fotografiích, <http://www.starapraha.cz/pohlednice-praha-na-prikope.php>, vyhledáno 12. 7. 2013.

¹⁹⁸ Datace domu vychází z fotografie Jindřicha Eckerta z roku 1900, na níž je již zachycen. Viz Václav Vilém ŠTECH / Zdeněk WIRTH / Václav VOJTÍŠEK: Zmizelá Praha 1, Staré a Nové Město s Podskalím, Praha/Litomyšl 2002, obr. 19.

¹⁹⁹ Informace o tom, jak dům vypadal, máme z fotografie pořízené kolem roku 1910. Viz Kateřina BEČKOVÁ: Zmizelá Praha. Dodatky I, Historický střed města, Praha/Litomyšl 2003, obr. 96.

²⁰⁰ Antonín CECHNER: Vejrych Jan, in: Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, Zlín 2003, díl XXVI., 499.

40].²⁰¹ Na toto téma se začalo vážně diskutovat již roku 1897 a výsledkem úvah bylo vyhlášení soutěže „*na podání návrhů pro přístavbu radnice staroměstské a pro novou část s ní spojenou na skupinách XXXIV. a XXIX. assanačního obvodu*“ o dva roky později.²⁰² Již v průběhu soutěže došlo na základě protestního memoranda ze strany Spolku architektů a inženýrů k úpravám některých konkursních podmínek a zároveň i termínu odevzdání prací. Ten byl prodloužen do 1. dubna 1901. Z 13 přihlášených návrhů byla v květnu téhož roku I. cena 10 000 korun přisouzena porotou, které předsedal Josef Hlávka, projektu s heslem „*Město vidím veliké jehož sláva hvězd se dotýká*“, jehož autorem byl Jan Vejrych. Porota ale zároveň vyhlásila, že „*žádný z projektů není absolutně způsobilý k provedení, a nemůže také radě městské býti doporučen k provedení beze změny*“.²⁰³

Vejrychův projekt se dělil, v souladu se soutěžními podmínkami, na dvě části.

První část se věnovala dispozičnímu řešení bloku, v němž se měly nacházet historické budovy radnice a kde mělo zároveň zůstat zachováno východní neogotické křídlo (blok A). Cílem bylo navrhnout nutné změny tak, aby dochované památkové objekty „*na venek nebyly znehodnoceny, uvnitř však i při různých výškách podlah aby učiněny byly pohodlně a snadno přístupnými*“.²⁰⁴ Osobitým způsobem se přitom architekt vypořádal s požadavkem na zřízení velké zasedací síně „*jdoucí dvěma patry o rozměře 1500 m²*“.²⁰⁵ Tento sál vyprojektoval jako samostatný objekt na kruhovém půdorysu uvnitř nově uzavřeného bloku a s jednotlivými křídly ho propojil krátkými komunikačními trakty. Hlavní vchod do radnice se měl nacházet ve východním neogotickém křídle, pro tyto účely vhodně upraveném.

Druhá část obsahovala návrh nového radničního komplexu (blok B) propojeného, v souladu se soutěžními propozicemi, s blokem A. Při projektování druhé části se Vejrych soustředil, vedle snahy o co nejúčelnější půdorysné členění prostor v bloku, o „*vhodné, jednotné architektonické vyjádření, které by jako tmel bylo pojítkem mezi budovami, na obou blocích postavenými, a tak označovalo totožný jich účel*“.²⁰⁶ Kromě jednotné koncepce fasád nově vznikajících částí v neorenesančním duchu byla nejviditelnějším pojítkem obou bloků masivní hranolová věž se štíhlou vysokou helmicí, která ovládala kompoziční řešení nové části a vytvářela pendant historické radniční věže.

²⁰¹ Údaje o soutěži a vítězném návrhu Jana Vejrycha jsou čerpány z publikace Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice Kr. hl. města Prahy, Praha 1903.

²⁰² Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice Kr. hl. města Prahy, Praha 1903, nepag.

²⁰³ Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice Kr. hl. města Prahy, Praha 1903, nepag.

²⁰⁴ Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice Kr. hl. města Prahy, Praha 1903, nepag.

²⁰⁵ Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice Kr. hl. města Prahy, Praha 1903, nepag.

²⁰⁶ Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice Kr. hl. města Prahy, Praha 1903, nepag.

Projekt se, jak známo, realizace nakonec nedočkal a s obdobným výsledkem dopadly i všechny další soutěže vypsané na toto téma až do současnosti. Tato práce byla zároveň posledním Vejrychovým návrhem radniční budovy. Dokázal v něm zúročit dosavadní zkušenosti s tímto stavebním typem a mírou invence prokázané při hledání optimálního řešení s ohledem na podmínky soutěže se jedná o pozoruhodný tvůrčí počín, který důstojně uzavírá tuto kapitolu jeho profesního působení.

I když pražské projekty a realizace tvořily v tomto období jen malou část celkové produkce architektonické a stavební kanceláře Jana Vejrycha, většina z nich svým významem zaujímá v jeho tvorbě čelné místo.

3.2.2. Výstavní projekty 90. let

Poslední desetiletí 19. století bylo v české společnosti ve znamení tří velkých výstavních podniků, které se uskutečnily v areálu nového výstaviště v Bubenči v letech 1891, 1895 a 1898. Jan Vejrych se všech tří akcí – Jubilejní zemské výstavy, Národopisné výstavy československé a Výstavy architektury a inženýrství – aktivně zúčastnil, ať už jako projektant výstavních pavilonů nebo jako vystavovatel.

První z těchto výstav, Jubilejní zemská výstava, ideově navazovala na první průmyslovou výstavu, která se v Praze uskutečnila o století dříve, roku 1791. Probíhala od května do října 1891 a za dobu jejího trvání si ji prohlédlo téměř dva a půl milionu návštěvníků.²⁰⁷ Byla významnou společenskou a kulturní událostí a svým vyzněním se stala přehlídkou rozvoje a vyspělosti českého průmyslu a českého podnikatelského úsilí.

Ve Vejrychově osobním fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se nachází řada návrhů výstavních objektů. Část z nich není datovaná,²⁰⁸ s ohledem na harmonogram příprav výstavy a dataci ostatních prací se ale lze domnívat, že všechny vznikly pravděpodobně ještě v roce 1890. Jedním z nejlépe hodnocených pavilonů na výstavišti se stal **pavilon firmy Vladimír Vondráček a spol.** [41, 42].²⁰⁹ Stavba na jednoduchém obdélném půdorysu, s dvěma osovými rizality symetricky umístěnými v delších stranách budovy, byla pojata ve stylu české neorenesance.²¹⁰ Až do výše termálních oken byla vyložená šamotovými cihlami. Ty měly v tomto případě nejen

²⁰⁷ Pavel VLČEK (ed.): Umělecké památky Prahy (Velká Praha A/L), Praha 2012, 180.

²⁰⁸ K nedatovaným návrhům patří Heinzova věž, pavilon firmy Vladimír Vondráček a spol. a pavilon pro diorama.

²⁰⁹ Jubilejní výstava zemská Království českého v Praze 1891, Praha 1894, 145.

²¹⁰ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/06, Výstavní pavilon Továrny na šamotové zboží v Rakovníku Ignáce Vondráčka a dědicové pro Jubilejní zemskou výstavu v Praze 1891.

výtvarný význam, ale zároveň demonstrovaly výrobní program firmy, továrny na šamotové zboží v Rakovníku. Výrazná lunetová římsa a čtveřice vysokých volutových štítů byly pokryty bohatou ornamentální sgrafitovou výzdobou. Celá kompozice byla završena mohutnou věží. Stavbu provedl pražský architekt a stavitel František Šafránek.²¹¹ Malebnost „domácí renesance“ ve spojení s jejím národním charakterem bezpochyby přispěly k názoru, že „*pavillon tento je jedním z nejkrásnějších na celé výstavě.*“²¹²

Druhým Vejrychovým pavilonem, který se dočkal realizace, byl zděný **pavilon Akciové společnosti pro výrobu cementu a vápna v Berouně** postavený Quidem Bělským.²¹³ Stavba centrálního čtvercového půdorysu s okosenými nárožími byla vyprojektována v duchu klasické neorenesance.²¹⁴

Posledním návrhem, který byl na výstavě použit, byl drobný dřevěný **pavilon Národních listů**.²¹⁵ Stavbu provedl opět Quido Bělský.²¹⁶

Kromě těchto prací architekt navrhl ještě tři další výstavní objekty, které nakonec zrealizovány nebyly: železný **pavilon královského města Rokycan** na obdélném půdorysu se zdůrazněnou střední částí završenou kupolí s lucernou,²¹⁷ štíhlou **hodinovou věž**, vytvořenou snad pro pražského hodináře Heinze²¹⁸ a **pavilon pro dioráma** se vstupní částí, které dominuje dvojice věží s cibulovou střechou.²¹⁹

Jan Vejrych se výstavy zúčastnil rovněž jako vystavovatel. Na umělecké výstavě v oddělení architektury byl k vidění výběr jeho dosavadních prací zahrnující, mimo jiné, soutěžní návrhy na pražskou Městskou spořitelnu a radnici s tkalcovskou školou

²¹¹ Sto let práce: zpráva o všeobecné zemské výstavě v Praze 1891 [Díl I. a II.], Praha 1893, 156. O architektu a staviteli Františku Šafránkovi více viz Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004, 637.

²¹² Jubilejní výstava zemská Království českého v Praze 1891, Praha 1894, 145.

²¹³ Sto let práce: zpráva o všeobecné zemské výstavě v Praze 1891 [Díl I. a II.], Praha 1893, 154.

²¹⁴ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/05 a 20071001/06, Pavilon Akciové společnosti pro vyrábění vápna a cementu v Berouně pro Jubilejní zemskou výstavu v Praze 1891.

²¹⁵ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/05, Kiosk Národních listů pro Jubilejní zemskou výstavu v Praze 1891.

²¹⁶ Sto let práce: zpráva o všeobecné zemské výstavě v Praze 1891 [Díl I. a II.], Praha 1893, 155. Zde uveden Quido Bělský i jako autor projektu. Realizovaná stavba (její vyobrazení viz Jubilejní výstava zemská Království českého v Praze 1891, Praha 1894, 143) byla ovšem totožná s Vejrychovým projektem dochovaným v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea.

²¹⁷ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/05, Železný výstavní pavilon královského města Rokycan pro Jubilejní zemskou výstavu v Praze 1891.

²¹⁸ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/05, Heinzova věž pro Jubilejní zemskou výstavu v Praze 1891.

²¹⁹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/05, Diorama pro Jubilejní zemskou výstavu v Praze 1891.

v Jilemnici, projekt přestavby radnice v Kolíně²²⁰ nebo plán černošické víkendové vily nakladatele Antonína Reinwarta, která se právě dostavovala.²²¹

Národopisná výstava českoslovanská, která se konala na výstavišti v Bubenči o čtyři roky později, v květnu až říjnu 1895, byla přehlídkou a oslavou českých národních tradic a svébytné české lidové kultury. Výrazným impulsem k zahájení příprav této mimořádné akce byl přitom, jak již bylo zmíněno, úspěch Wiehlovy České chalupy na Jubilejní zemské výstavě. Organizace celého podniku byla pojata velmi široce a znamenala velké množství drobné sběratelské práce v regionech, která vyústila v řadě krajinských výstav a národopisných slavností. Vybrané exponáty, které měly daný kraj či oblast reprezentovat na výstavě, byly poté zaslány do Prahy.

Velkému zájmu návštěvníků výstavy se těšila „výstavní dědina“ umístěná v severozápadním cípu výstavního areálu. Ta byla zřízena jako výběr charakteristických typů lidových staveb ze všech význačnějších českých a moravskoslezských národopisných oblastí.²²² Stavby měly být „*pro určitý kraj ... rázovité, v skutečné velikosti a s celým vnitřním zařízením, možno-li i životem*“.²²³ Centrem celé kompozice byla protáhlá náves s dřevěným kostelíkem.²²⁴ V její jižní části se nacházela relativně samostatná osada valašská s řadou drobnějších objektů, statkem a hospodou. V západní části byly soustředěny lidové stavby z Moravy, Slezska a Slovenska, stavbám z Čech patřila východní část návsi. Kromě českého mlýna o jednom složení, statku z okolí Petrovic u Milevska, chalupy od Jaroměře, rozsáhlého statku z východních Čech z okolí Hlinska a chodského stavení od Domažlic, si tu bylo možné prohlédnout i **statek pojizerský z okolí Turnova** [43], dílo Jana Vejrycha.

Pro stylizovaný pojizerský statek, vybudovaný na jihovýchodním konci výstavní vsi, vedle staročeské rychty, posloužily Vejrychovi vzorem lidové stavby z Příšovic a Přepěř u Turnova a motivy z Dlaskova statku v Dolánkách.²²⁵ Při tvorbě návrhu využil kresebné

²²⁰ Jubilejní výstava zemská Království českého v Praze 1891, Praha 1894, 560.

²²¹ Šárka KOUKALOVÁ: Moderní architektura města Černošic (diplomová práce na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze), Praha 2008, 64.

²²² Jan ŠTOVÍČEK: Národopisná výstava českoslovanská a horní Pojizeří, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII, 1994, 76.

²²³ Národopisná výstava českoslovanská v Praze 1895, Praha s. d., 98.

²²⁴ Popis „výstavní dědiny“ vychází z údajů uvedených v publikaci Národopisná výstava českoslovanská v Praze 1895, Praha s. d., 50, 98.

²²⁵ Národopisná výstava českoslovanská v Praze 1895, Praha s. d., 139.

dokumentace Jana Prouška,²²⁶ s nímž byl v úzkém kontaktu.²²⁷ Bohaté průčelí patrového roubeného statku, s členitou lomenicí a profilovanou pavláčkou do dvora, je orientováno do návsi. Stavení, spolu s klenutou bránou, symetrickým patrovým srubem a dalšími hospodářskými objekty s chlévy, kolnami a stodolou postavenými kolem uzavřeného dvora, představovalo usedlost zámožnějšího sedláka z Pojizeří.²²⁸ Ústředním komunikačním prostorem přízemí i patra obytného stavení byla síň.²²⁹ V přízemí na ní v zadní části navazovala černá kuchyně se samostatným spižníkem. Ze síně dále vedly schody do patra, pod nimi vchod do sklepa a byl odtud přístup i do chéva a do maštale. Vlevo se ze síně vstupovalo do světnice, která byla sídlem hospodáře. Ze síně v patře bylo přístupné obydlí výměnkáře nacházející se nad světnicí hospodářovou a rozdělené na dvě místnosti: světnici a komoru. Po pavlávce se z hořejší síně dalo dostat též do světničky, která spočívala na sloupech do dvora. V interiérech statku byl prezentován materiál sebraný turnovským odborem Národopisné výstavy československé a odbory sousedícími.²³⁰

Druhým velkým komplexem budov na Národopisné výstavě byl soubor staveb Staré Prahy. Ten vznikl na základě myšlenky „vytvořiti na výstavišti některou z vynikajících částí staré Prahy, jež by v ohledu kulturním znázornila život stavu městského v minulosti, a byla tudíž jakýmsi pendantem k dědině československé“.²³¹ Po diskusích, které braly v úvahu jak problematiku umělecké příhodnosti, tak i otázky technické a finanční, bylo rozhodnuto, že za předlohu poslouží podoba Malého náměstí Starého Města pražského v době vlády Rudolfa II.²³² Realizace se ujal zvláštní výbor tvořený architekty Antonínem Cechnerem,

²²⁶ Jan Proušek (1857 – 1914) byl malíř, kreslíř a ilustrátor v Turnově. Jeho celoživotním zájmem byly lidová architektura, již byl uznávaným znalcem. Viz Prokop TOMAN: Nový slovník československých výtvarných umělců II [L/Ž], Praha 1950, 321-322.

²²⁷ Jan ŠTOVÍČEK: Národopisná výstava československá a horní Pojizeří, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII, 1994, 76.

²²⁸ Jan ŠTOVÍČEK: Národopisná výstava československá a horní Pojizeří, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII, 1994, 76. V Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se k této Vejrychově práci zachovaly pouze dva kusy plánové dokumentace, z nichž si lze, i přes jejich silné poškození, též udělat základní představu o projektu. Oba jsou nesignované a nedatované. Viz Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/03, Turnovský statek na Národopisné výstavě v Praze.

²²⁹ Údaje o vnitřní dispozici obytného stavení jsou čerpány z Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d., 139-140.

²³⁰ Jan ŠTOVÍČEK: Národopisná výstava československá a horní Pojizeří, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII, 1994, 76. Štovíček dále v této souvislosti uvádí, že na instalaci interiérů se výrazně podílel Josef Vítězslav Šimák. Šimák o statku a v něm umístěné expozici poté napsal rozsáhlý referát do *Světlozoru*. Viz Josef Vítězslav ŠIMÁK: Pojizeří na Národopisné výstavě československé, in: Světlozor XXIX, 1895, 510-511, 526-527, 534-535.

²³¹ Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d., 396.

²³² Informace týkající se Staré Prahy a jednotlivých staveb v ní jsou čerpány z Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d., 396-403.

Antonínem Makovcem, Josefem Podhajským, Jiřím Stibralem a Janem Vejrychem,²³³ který si dal za úkol, aby „*dle jejich plánů a za jich vedení Stará Praha pokud možno nejvěrněji zbudována byla*“.²³⁴ Velikost náměstí a průčelí domů měla odpovídat skutečným rozměrům, jen výška pater jednotlivých budov se o něco zmenšila. Umístění vstupní brány na východní straně rynku bylo řešeno tak, aby maskovalo nežádoucí průhledy na neexistující Staroměstské náměstí s Týnským chrámem a věží radnice. Celkem bylo postaveno 27 domů, kostelík, jedna velká brána a jedna malá branka. Všechny stavby byly z důvodu úspor nákladů dřevěné, jen zevní omítky a římsy byly z malty. Vzhledem k finančním i časovým limitům nebylo možné domy stylově zařídit. Bylo proto rozhodnuto omezit se v otázce jejich oživení pouze na využití přízemí jako krámů, krčem nebo vináren.

Jednotliví architekti se podíleli na přípravě projektů staveb následujícím způsobem: gotické provedli Antonín Cechner (6 budov, kostel a branka) a Josef Podhajský (6 budov a velká brána), renesanční Antonín Makovec (5 budov), Jiří Stibral (5 budov a omřížovaná kašna na náměstí) a Jan Vejrych (5 budov – domy č. 3, 9, 18, 24 a 27).²³⁵

Dvoupatrové průčelí **domu „U Hedviků“ (č. 3)**²³⁶ se sdruženými renesančními okny bylo pokryto sgrafitovou rustikou a nad korunní římsou završeno dvojicí štítů. Protože se domu říkalo též „U sv. Václava“, nacházela se na nároží, ve výklenku prvního patra, socha tohoto světce provedená Ludvíkem Wurzelem.²³⁷ Přízemí využíval po dobu výstavy spolek „Domácnost“ jako kuchyni a jídelnu pro návštěvníky.

Dům č. 9 se sgrafitovou fasádou a trojicí volutových štítů byl rovněž dvoupatrový. Segmentově zaklenuté světlíky jeho dveřních otvorů byly zaplněny bohatě zdobeným mřížovím.

Dům „U zlaté hory“ (č. 18)²³⁸ byl proveden s loubím, průčelí bylo pročleněno arkýřem.

Loubí měl i **dům „U koníčka“ (č. 24)**,²³⁹ jehož fasáda vrcholila „*malebným štítem*“.²⁴⁰

²³³ Všichni byli zároveň členy širšího stavebního výboru výstavy. Viz Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d., XXV.

²³⁴ Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d., 396.

²³⁵ V osobním fondu Jana Vejrycha v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se nachází tři plány zobrazující návrhy budov ve Staré Praze. Viz Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/03, Návrhy domů "Staré Prahy" na Národopisné výstavě v Praze. Architektovou prací je jen jeden z nich, plán domu č. 9. Zbýlé dva jsou nesignované a týkají se domů, které projektovali jiní architekti (Jiří Stibral – domy č. 4, 8, 12, 13, 21 a Antonín Makovec – dům č. 26).

²³⁶ Dnes tvoří součást domu čp. 459/I.

²³⁷ Ludvík Wurzel (1865 – 1913), sochař, žák Josefa Václava Myslbeka a pozdější profesor Uměleckoprůmyslové školy. Viz Prokop TOMAN: Nový slovník československých výtvarných umělců II [L/Ž], Praha 1950, 712-713.

²³⁸ Dnes dům čp. 12/I.

Poslední Vejrychovou realizací byl **dům „U bílého lva“ (č. 27)**. Figurální výzdobu průčelí zakončeného lunetovou římsou provedl Karel Ludvík Klusáček.²⁴¹

V osobním architektově fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se nachází též návrh **hlavní brány do Staré Prahy** pocházející z počátku roku 1895.²⁴² Jednalo se o bohatě pojatou kompozici skládající se ze dvou věží, mezi nimiž se rozkládala vlastní brána, a z hradebních zdí zakončených cimbuřím, které spojovaly obě věže s domy č. 1, respektive 27. Jak ve svém referátu věnovaném této práci uváděl Lhota, „renaissanční čtyřhrannou věží po straně pravé znázorněn jest typ věží českých, jakými jsou na př. menší mostecká věž na Malé Straně v Praze ... Věž po levé straně myšlena jest jako zbytek kulaté věže románské s gotickým zakončením“.²⁴³ Z toho potom dále dovodil symboliku použitého řešení spočívající v tom, že použitím gotického a renesančního motivu na branách architekt naznačoval, jaké slohy jsou ve Staré Praze hlavně zastoupeny.²⁴⁴ Prováděcí náklady Vejrychova návrhu byly vypočteny na 3000 zlatých²⁴⁵ a to byl patrně důvod, proč dal nakonec výkonný výbor výstavy přednost mnohem střídmější variantě Josefa Podhajského.

Počáteční úvahy o organizaci výstavy pracovaly s myšlenkou, že by bylo vhodné, aby jednotlivé okresy nebo kraje představily svůj osobitý ráz, ovlivněný zejména přírodními poměry a historickým vývojem, „zvláštní kolektivní výstavkou krajinskou“.²⁴⁶ Za tím účelem si měly na svůj náklad vystavět samostatný pavilon a v něm umístit vlastní národopisnou expozici. Tato idea se ale nakonec neujala a jediný, kdo si takový pavilon postavil, byl okres slánský.²⁴⁷

Pavilon okresu slánského byl vybudován podle návrhu Jana Vejrycha ve formě lepenicové chalupy na vysoké kamenné podezdívce.²⁴⁸ Podoba pavilonu byla zvolena tak,

²³⁹ Dnes dům čp. 6/I.

²⁴⁰ Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d., 402.

²⁴¹ Karel Ludvík Klusáček (1865 – 1929), malíř a ilustrátor. Pracoval, mimo jiné, i na výzdobě průčelí Vejrychovy pardubické radnice. Viz Prokop TOMAN: Nový slovník československých výtvarných umělců I [A/K], Praha 1947, 497-498.

²⁴² Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/03, Návrh hlavní brány "Staré Prahy" na Národopisné výstavě v Praze.

²⁴³ "Lht." (Josef Lhota): Hlavní brána v "Staré Praze" na Československé výstavě národopisné v Praze r. 1895, in: Technický obzor III, 1895, 22.

²⁴⁴ "Lht." (Josef Lhota): Hlavní brána v "Staré Praze" na Československé výstavě národopisné v Praze r. 1895, in: Technický obzor III, 1895, 22.

²⁴⁵ "Lht." (Josef Lhota): Hlavní brána v "Staré Praze" na Československé výstavě národopisné v Praze r. 1895, in: Technický obzor III, 1895, 22.

²⁴⁶ Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d., 246.

²⁴⁷ Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d., 246.

²⁴⁸ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/03, Pavilon okresu Slánského a Lounského na Národopisné výstavě v Praze.

aby svým charakterem odpovídala skutečným lidovým stavbám, s nimiž bylo možné se na Slánsku setkat, detaily byly ovšem uzpůsobeny výstavním potřebám.²⁴⁹ Vnitřní expozice byla rozdělena do tří částí a zahrnovala větší prostornou síň, v níž byla umístěná souborná okresní kolekce, a dvě menší místnosti – selskou světnici a měšťanskou světnici.²⁵⁰

Vedle uvedených staveb navrhl architekt ještě další dva výstavní objekty. Dřevěný **pavilon akciového pivovaru na Smíchově** v sobě kombinoval řadu lidových motivů.²⁵¹ Završen byl mohutnou věží, která připomíná obdobné Vejrychovy konstrukce použité u Vondráčkova pavilonu na Jubilejní výstavě či na pražském nájemním domě čp. 692/I v Benediktské ulici. Projekt realizován nebyl, pavilon byl proveden podle návrhu Rudolfa Kříženeckého.²⁵² Druhou prací byl **pavilon pro triptych „Valašská Madona“** Adolfa Liebschera.²⁵³ Z dobového popisu se dovídáme, že drobná stavba v podobě dřevěné valašské kapličky skutečně stála u vchodu do výstavní vesnice, v sousedství valašského oddělení.²⁵⁴ Nedostatek dalších informací ale neumožňuje rozhodnout, zda byla postavena na základě návrhu, který se nalézá ve Vejrychově osobním fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea nebo jestli jako podklad posloužila nějaká jiná práce.

S architektoým jménem se setkáváme i v souvislosti s posledním velkým výstavním podnikem, který se na výstavišti v 90. letech uskutečnil – Výstavou architektury a inženýrství v roce 1898. Jan Vejrych se akce zúčastnil jako vystavovatel a představené plány, návrhy a studie byly oceněny zlatou medailí.²⁵⁵

Vejrychovy aktivity spojené s těmito akcemi, ať již se jednalo o tvorbu návrhů výstavních objektů, členství v důležitém stavebním výboru Národopisné výstavy či prezentaci dosavadních prací v příslušných odděleních Jubilejní výstavy a Výstavy architektury a inženýrství, tvořily bezesporu významnou součást architektovy činnosti v posledním desetiletí 19. století. Výstavní pavilony a další projektované stavby nesly samozřejmě

²⁴⁹ Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d., 246-247.

²⁵⁰ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/03, Pavilon okresu Slánského a Lounského na Národopisné výstavě v Praze.

²⁵¹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/03, Pavilon Smíchovského pivovaru na Národopisné výstavě v Praze.

²⁵² Kříženecký Rudolf, in: Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, Zlín 2003, díl XV., 217-218.

²⁵³ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/05, Kaple pro Valašskou madonu. Dochovaný návrh kaple není signovaný ani datovaný. Vejrychovo autorství není jisté, opírá se pouze o zařazení návrhu v jeho osobním fondu. Jeho časové určení do období 1894 – 1895 vyplývá z účelu, pro který byl vytvořen.

²⁵⁴ Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d., 502.

²⁵⁵ Podrobněji o vystavených pracech v části věnované Vejrychovým životním osudům a ve výstavním katalogu. Viz Výstava architektury a inženýrství (kat. výst.), Praha 1898, 47.

pečet účelu, pro nějž byly vytvářeny. V rámci omezení daných posláním, finančními i časovými limity ale šlo o stavby kvalitní, s řadou zajímavých architektonických detailů. Výjimečné postavení mezi nimi zaujímá pavilon Vondráčkovy rakovnické šamotky a zejména pojizerský statek, nejlepší ze všech Vejrychových výstavních realizací.

3.2.3. Projekty a realizace mimo Prahu

První prací Jana Vejrycha po návratu z druhé stipendijní cesty a zřízení vlastní architektonické kanceláře se stal v roce 1888 návrh nového **hlavního oltáře farního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klecanech** u Prahy [44].²⁵⁶ Jeho kompozici bylo přitom třeba přizpůsobit požadavku na zachování dvou barokních soch světců a obrazu Nanebevzetí od Viléma Kandlera ze staršího oltáře.²⁵⁷ Architekt návrh pojal „*ve slohu počáteční renaissance vlaské* [!]“. ²⁵⁸ Oltářní mensa ve tvaru sarkofágu, nad níž uprostřed se nalézal tabernákl, byla umístěna na podiu vyvýšeném o dva stupně. Na podstavci ve výši stolu potom spočíval nedělený postament čtyř pilastrů nesoucích kladí, které dělily pozadí oltáře na tři pole. V nikách postranních polí se nacházely původní barokní sochy světců, do středního pole byl vložen Kandlerův obraz. Střední část retáblu byla zdůrazněna dvojicí předstupujících volných sloupů nesoucích tympanon. Celá architektura byla nad hlavní římsou završena plnou atikou a segmentově zakončeným nástavcem s dvěma sochami andělů od Josefa Maudera a na dřevě malovanou hlavou Krista od Adolfa Liebschera.²⁵⁹ Oltář byl zhotoven ze dřeva, truhlářské práce provedl „*dle nákresu a dozoru architekta velmi solidně a precízně*“²⁶⁰ pražský truhlář František Barták.

Na tento návrh navázal projekt přestavby **klecanského kostela**, k níž došlo v letech 1889 – 1892 [45 – 47].²⁶¹ Kostel je jednolodní, obdélná stavba, s hranolovou věží při severní straně, obdélným prebytařem, polygonální patrovou oratoří při straně jižní a průčelím

²⁵⁶ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/04, Farní kostel v Klecanech.

²⁵⁷ Jan VEJRYCH: Hlavní oltář ve farním chrámu Páně Nanebevzetí Panny Marie v Klecanech, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXIV, 1889-1890, 74. Zde též další údaje o oltáři použité v tomto odstavci. Informace o tom, že autorem oltářního obrazu z roku 1880 byl Vilém Kandler je převzata z Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 2 [K/O], Praha 1978, 68.

²⁵⁸ Jan VEJRYCH: Hlavní oltář ve farním chrámu Páně Nanebevzetí Panny Marie v Klecanech, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXIV, 1889-1890, 74.

²⁵⁹ Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 2 [K/O], Praha 1978, 68.

²⁶⁰ Jan VEJRYCH: Hlavní oltář ve farním chrámu Páně Nanebevzetí Panny Marie v Klecanech, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXIV, 1889-1890, 74.

²⁶¹ Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 2 [K/O], Praha 1978, 68.

s čtvercovou předsíní.²⁶² Původně gotický, připomínaný již v 1. polovině 14. století, prošel v letech 1748 – 1749 barokní přestavbou.²⁶³ Vejrychova úprava ve stylu české neorenesance se spíše než celkové dispozice dotkla jeho vnějšího vzhledu. Stará okna lodě byla z části nahrazena novými sdruženými, z části byla opatřena novým architektonickým orámováním s přímou nadokenní římsou. Průčelí bylo završeno výstavným třípatrovým volutovým štítem s ornamentální sgrafitovou výzdobou.²⁶⁴ Ta se nachází i v pásu pod korunní římsou obíhajícím loď a presbytář. Segmentově zaklenutý světlík nad vstupem do předsíně byl vyplněn bohatě zdobeným mřížovím. Součástí projektu byl i návrh varhan a restaurace oratoře, obojí rovněž v neorenesančním duchu.²⁶⁵

V roce 1889 se Jan Vejrych zúčastnil konkursu na stavbu **sokolovny „Domu Palackého“ v Jičíně**.²⁶⁶ Jeho návrh získal I. cenu, II. cena byla udělena jičínskému staviteli Antonínu Holečkovi. O čtyři roky později bylo přijato rozhodnutí stavět vnitřek podle Holečka a vnějšek podle Vejrycha. Základní kámen byl položen v květnu 1894 a stavba byla odevzdána svému účelu v červnu 1896. Jednopatrová budova se symetrickým trojosým hlavním průčelím, byla navržena ve stylu klasické neorenesance.²⁶⁷ Ve své střední části bylo průčelí bohatě členěno. Na předloženou vstupní partii se čtveřicí bosovaných pilastrů navazovala v patře lodžie s ionskými sloupy nesoucími kladí zatížené segmentovým nástavcem. V roce 1926 byl „Dům Palackého“ přestavěn Čenkem Musilem na nové Masarykovo divadlo²⁶⁸ a tomuto účelu slouží budova i dnes.

²⁶² Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/04, Farní kostel v Klecanech.

²⁶³ Klecany – procházky křížem krázem šumným městem, Klecany 2007, nepag.

²⁶⁴ Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 2 [K/O], Praha 1978, 68. Po sgrafitové výzdobě štítu, patrné na starších fotografiích (srv. např. Klecany – procházky křížem krázem šumným městem, Klecany 2007, nepag.), není dnes ani památky.

²⁶⁵ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/04, Farní kostel v Klecanech.

²⁶⁶ V Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se plánová dokumentace nezachovala. O Vejrychově vítězství ve veřejné soutěži se zmiňuje Cechner (Antonín CECHNER: Vejrych Jan, in: Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, Zlín 2003, díl XXVI., 499), architektovo autorství stavby uvádí i *Umělecké památky Čech* (Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 1 [A/J], Praha 1977, 594). Údaje o stavební historii jsou čerpány z Masarykovo divadlo Jičín, in: Databáze divadelní architektury, <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreId=58>, vyhledáno 20. 7. 2013.

²⁶⁷ Pro popis průčelí je využita fotografie Josefa Picka z roku 1912 ze sbírky Regionálního muzea a galerie v Jičíně. Viz Obrázky: Jičín, Tyl, Dům Palackého, Sokolovna, kde se hrála řada představení spolku, 1912, in: Databáze českého amatérského divadla, <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=multimedia&id=73700>, vyhledáno 20. 7. 2013.

²⁶⁸ Masarykovo divadlo Jičín, in: Databáze divadelní architektury, <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreId=58>, vyhledáno 20. 7. 2013.

Další architekto­vou mimopražskou realizací se stala budova **Občanské záložny v Písku**.²⁶⁹ Jedná se o mohutnou, reprezentativně pojatou nárožní dvoupatrovou stavbu ve stylu české neorenesance. Nároží je zdůrazněno cylindrickým věžovým rizalitem krytým cibulovou bání s lucernou. Obě průčelí, do ulice Chelčického, i do Alšova náměstí, jsou pojednána obdobně: přízemí je bosované, patra, atika a volutové štíty mají bohatou sgrafitovou výzdobu. Alegorické malby mezi okny druhého patra byly provedeny podle kartin Adolfa Liebschera.²⁷⁰ Pokud se týká autorství stavby, nepanuje v literatuře shoda. Zatímco Cechner ve svém medailonu v *Ottově slovníku naučném*,²⁷¹ Koula ve výčtu prací Jana Vejrycha²⁷² a příslušná pasáž *Uměleckých památek Čech* věnovaná Písku²⁷³ se shodují na tomto architektovi, Kolář v publikaci *Písecké solitéry* přichází s informací, že objekt byl postaven v letech 1889 – 1890 podle plánů stavitele Čenka Gregora.²⁷⁴ Vejrychovi připisuje návrh sgrafitové výzdoby, i když připouští, že „ačkoliv není zaznamenáno, že by se na plánech Čenka Gregory podílel, nelze ... vyloučit jeho architektonický autorský podíl“.²⁷⁵ S ohledem na dostupné informace a stylový rozbor stavby se autor této práce přiklání k názoru, že návrh budovy záložny je dílem Jana Vejrycha s tím, že provedení bylo svěřeno firmě Čenka Gregora.

Projekt **rodinného domu Antonína Reinwarta v Černošicích** u Prahy z roku 1890²⁷⁶ [48, 49] stojí na počátku řady Vejrychových návrhů tohoto typu staveb. Vila vznikla v souvislosti s dobovým trendem, kdy si zámožní Pražané začínali ve vhodných příměstských lokalitách budovat letní sídla, která jim umožňovala únik z ruchu velkoměstského života. Patrový dům na půdorysu ve tvaru písmene T, inspirovaný lidovou architekturou, svým jednoduchým vnitřním dispozičním řešením evokoval „víkendový“

²⁶⁹ Plánová dokumentace této stavby se v architekto­vě osobním fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea nedochovala.

²⁷⁰ Ondřej KOLÁŘ: *Písecké solitéry* (Architektura 19. a 20. století v metropoli Prácheňska), Písek 2010, 42.

²⁷¹ Antonín CECHNER: Vejrych Jan, in: *Ottova encyklopedie obecných vědomostí* na CD-ROM, Zlín 2003, díl XXVI., 499.

²⁷² "J. K." (Jan Koula): Radnice na Kladně, in: *Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém* XXXIII, 1899, 2.

²⁷³ Emanuel POCHE (ed.): *Umělecké památky Čech* 3 [P/Š], Praha 1980, 54.

²⁷⁴ Ondřej KOLÁŘ: *Písecké solitéry* (Architektura 19. a 20. století v metropoli Prácheňska), Písek 2010, 41. Čeněk Gregor (1847 – 1917), městský inženýr a stavitel v Praze. Prováděl řadu významných pražských budov, včetně Národního divadla po požáru a Národního muzea. V letech 1893 – 1896 starosta hlavního města Prahy. Viz Pavel VLČEK (ed.): *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, 203.

²⁷⁵ Ondřej KOLÁŘ: *Písecké solitéry* (Architektura 19. a 20. století v metropoli Prácheňska), Písek 2010, 42.

²⁷⁶ Šárka KOUKALOVÁ: Černošice, Plošný průzkum, zhodnocení a dokumentace architektonického kulturního dědictví 19. a 20. století (výzkumný záměr v digitální a tištěné podobě), Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, Praha 2005, kat. list „Villa“ Antonína Reinwarta.

charakter objektu.²⁷⁷ V předním traktu, orientovaném po svahu, s výhledem do údolí řeky Berounky, se v přízemí nacházel pokoj s verandou, v patře potom salon se vstupem na pavláčku. V zadním, příčně orientovaném komunikačním a obslužném traktu, byla v přízemí umístěna kuchyň, nad ní v patře ložnice. Přítomnost salonu – Reinwartova vila byla první výraznou černošickou stavbou, u které je doložen²⁷⁸ – ukazuje na význam, který stavebník přikládal společenskému a reprezentativnímu využití domu. Poprvé se zde též setkáváme s motivem polygonální věže vyrůstající ze střešní konstrukce a završené cibulovou bání. Téměř současně jej Vejrych využil i v návrhu pavilonu rakovnické šamotky pro Jubilejní zemskou výstavu v roce 1891 a poté se objevil na řadě jeho dalších staveb.

Pravděpodobně z let 1890 – 1891 pochází návrh **rodinného domu J. Noska v Dolní Kalné** na Trutnovsku.²⁷⁹ Značně poničená plánová dokumentace zachovaná ve Vejrychově osobním fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea představuje jediný zdroj informací o tomto architektově díle. Patrová vila byla navržena ve stylu české neorenesance, s výraznými volutovými štíty a nárožním hranolovým věžovým rizalitem završeným charakteristickou polygonální helmicí s lucernou a cibulovou bání. Ne zcela jistá je lokalizace projektu, neboť plány jsou nadepsány „Návrh vily pro pana J. Noska, továrníka v Kalné“, bez bližší specifikace, o jakou Kalnou se jedná.²⁸⁰ Pro Dolní Kalnou ovšem svědčí fakt, že zdejší textilní továrnu vlastnil místní podnikatel jménem Nosek²⁸¹ a zároveň se jednalo o rodný kraj Jana Vejrycha, pro který v průběhu své profesní kariéry vytvořil řadu návrhů.

Z roku 1891 je **hlavní oltář kostela Povýšení sv. Kříže ve Zdibech** u Prahy se starším obrazem Antonína Lhoty a sochami od Josefa Maudera.²⁸²

K rozsáhlým Vejrychovým projektům se řadí přestavba **zámku ve Zruči nad Sázavou**. Původní gotický hrad vznikl zřejmě již ve 14. nebo na počátku 15. století.²⁸³ Dalšími

²⁷⁷ Šárka KOUKALOVÁ: Černošice, Plošný průzkum, zhodnocení a dokumentace architektonického kulturního dědictví 19. a 20. století (výzkumný záměr v digitální a tištěné podobě), Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, Praha 2005, příloha 2.

²⁷⁸ Šárka KOUKALOVÁ: Moderní architektura města Černošic (diplomová práce na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze), Praha 2008, 60.

²⁷⁹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071015/04, Vila pro pana J. Noska, továrníka v Kalné.

²⁸⁰ Kromě Dolní Kalné existuje na Trutnovsku i Horní Kalná a Kalnou, dnes část obce Soutice, lze najít i na Benešovsku.

²⁸¹ Josef SELIGER: Učitel na venkovské škole, in: Krkonoše. Jizerské hory XL, 2007, č. 11, 48.

²⁸² Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 4 [T/Ž], Praha 1982, 357.

²⁸³ Údaje týkající se stavební historie zámku jsou přejaty z Hradů, zámků a tvrzí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI [Východní Čechy], Praha 1989, 557-558.

přístavbami a přestavbami byl rozšiřován, až došlo po velkém požáru v roce 1781 ke sjednocení sídla do pozdně barokní podoby. Poslední velká rekonstrukce, která přímo předcházela úpravám Jana Vejrycha v 90. letech 19. století, byla provedena za Jana Skrejšovského v letech 1872 – 1878. Po jejím dokončení dostal zámek podobu trojkřídlé dvoupatrové stavby kryté nízkou mansardovou střechou. V roce 1885 objekt získal Jan Schebek, úspěšný podnikatel v oblasti železničních staveb. Po jeho smrti v roce 1889 zámek zdědil jeho syn Adolf, který ho dal v letech 1891 – 1894 zásadním způsobem přestavět. Ve Vejrychově fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se dochovaly dvě varianty návrhů.²⁸⁴ Jeden ve stylu české neorenesance s lunetovou římsou, bohatě dekorovanými volutovými štíty a hranolovým věžovým rizalitem ve střední části východního křídla zakončeným pro Vejrycha typickou polygonální helmici s lucernou a cibulovou bání. Druhý byl pojatý neogoticky, ovšem v romantizujícím duchu. Stavebník dal nakonec přednost neogotické variantě, snad s představou, že tato stylová poloha lépe podpoří myšlenku důstojnosti a starobylosti sídla. V rámci úprav došlo ke zbourání části hradeb a bašt na severu a na východě, ponechané části byly neogoticky upraveny a využity jako altány a zahradní terasy.²⁸⁵ Na východě byla v místech části zbořené hradby postavena nová neogotická (neoromantická) vstupní brána do celého areálu. Byly odstraněny starší fasády zámku a budova byla upravena tak, aby měla vzhled stavby z lomového kamene. Sídlo rovněž získalo novou vysokou střechu s několika neogotickými štíty, věžičkami a vikýři. Jihovýchodní nároží bylo zvýšeno o jedno patro a upraveno jako věž završená dlátkovou střechou s nárožními vížkami a ochozem. Ústředním prostorem zámku se stal nově zřízený rytířský sál, jenž byl nově postaveným mostem spojen přímo se zámeckým parkem. K úpravám zručského zámku se Jan Vejrych vrátil ještě jednou v roce 1908. Blíže se této otázce budeme věnovat v dalším textu.

V roce 1893 vytvořil architekt návrh **rodinného domu Zikmunda Kozelky v Chlumci nad Cidlinou [50 – 55].**²⁸⁶ Zikmund Kozelka byl významnou osobností Chlumce. V době, kdy vznikl projekt jeho vily, zastával funkci okresního tajemníka. V roce 1896 byl zvolen starostou a za jeho působení v tomto úřadě došlo k výraznému stavebnímu i kulturnímu

²⁸⁴ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080731/01, Přestavba zámku ve Zruči nad Sázavou.

²⁸⁵ Vzhledem k torzovitosti dochované plánové dokumentace je většina informací o přestavbě čerpána z Hradů, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI [Východní Čechy], Praha 1989, 558.

²⁸⁶ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/03, Rodinný dům pro pana Zikmunda Kozelku, okresního tajemníka v Chlumci nad Cidlinou.

rozvoji města.²⁸⁷ Částečně podsklepenou patrovou stavbu na obdélném půdorysu navrhl Vejrych ve stylu české neorenesance. Uliční průčelí, které je pročleněno hranolovým rizalitem s balkonem neseným trojicí krakorců, vrcholí nad atikou zdobným volutovým štítem s oknem do podkroví. Volutovým štítem je završena i západní stěna domu. Jihovýchodní nároží je v patře nad vchodovou partií řešeno arkádovou lodžii. Ze severovýchodního nároží vyrůstá hranolový věžový rizalit krytý charakteristickou polygonální helmicí s lucernou a cibulovou bání. Ze zahradního průčelí vystupuje štíhlý pětiboký schodišťový rizalit. Fasády byly bohatě dekorované. Sgrafitová výzdoba byla provedena podle vlastních návrhů architekta, dvojice alegorických postav v hlavním průčelí znázorňující Samosprávu a Volnost byla dílem Karla Ludvíka Klusáčka.²⁸⁸ Vnitřní dispoziční řešení domu bylo významným způsobem ovlivněno přáním stavebníka, který precizoval počet místností, jejich určení a přibližné rozměry.²⁸⁹ Přízemí bylo, s výjimkou dvou hostinských pokojů, vyhrazeno pro komunikační a obslužné prostory. Společenský život se soustřeďoval do patra s velkým salonem, obývacím pokojem a jídelnou se zimní zahradou a přípravnou, do které se dostávaly pokrmy výtahem z přízemí. V zahradním traktu patra byla situována rovněž ložnice, z níž byl přímý přístup na arkádovou lodžii. Další tři pokoje byly umístěny v podkroví. I když projekt Kozelkovy vily vykazuje některé podobnosti s návrhem Noskova rodinného domu v Dolní Kalné, představuje propracovanější a kompozičně vyzrálejší řešení. K projektům pro Chlumec nad Cidlinou Zikmunda Kozelky se Vejrych ještě jednou vrátil v prvním desetiletí 20. století, kdy vznikl, mimo jiné, i návrh místního okresního domu.

Rovněž z roku 1893 pochází další architektova práce pro východočeský region, plány **záloženského a společenského domu v Lázních Bělohrad**.²⁹⁰ Jedná se o trojkřídlou jednopatrovou stavbu navrženou ve stylu české neorenesance. Symetricky řešené uliční průčelí s dvojicí balkonů je v patře, ve své střední, sedmiosé, mírně ustupující části, členěno motivem sloupové arkády vytvářející rámec půlkruhově zakončených oken. Vstupu do budovy v jižním křídle je předložena sloupová předsíň nesoucí terasu. Tu má i vstup v severním průčelí. Partie nad korunní římsou je završena atikou a volutovými štíty.

²⁸⁷ "Vá": Chlumecká architektura v letech 1848–1985, in: Chlumecké listy: časopis chlumeckého regionu XXXVII, 2007, č. 7, 38–39.

²⁸⁸ Rodinný dům pana Zikmunda Kozelky, okresního tajemníka v Chlumci n. C., in: Technický obzor II, 1894, 192.

²⁸⁹ Rodinný dům pana Zikmunda Kozelky, okresního tajemníka v Chlumci n. C., in: Technický obzor II, 1894, 192.

²⁹⁰ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/04, Záloženský dům v Bělohradě. Plánová dokumentace vykazuje značný stupeň poškození, nicméně jde o jediný zdroj informací umožňující si udělat bližší představu o původním architektově návrhu.

Vnitřní dispozice odrážela multifunkční charakter budovy. Střední část, s rozlehlou dvoranou přístupnou zvláštním vstupem v hlavním uličním průčelí (do náměstí), byla určena pro pořádání společenských akcí. Restaurace a hostinské pokoje se nacházely v jižní části objektu, severní část byla vyhrazena pro záložnu a obecní úřad.

K vůbec nejvýznamnějším Vejrychovým projektům a realizacím se řadí novostavba **radnice v Pardubicích** z let 1892 – 1894 [56 – 63]. V souvislosti se silícím hospodářským postavením v regionu město usilovalo o novou reprezentativní tvář, která by tento stav adekvátně odrážela. V 80. a 90. letech 19. století se tak v Pardubicích zvyšoval stavební ruch a jedním z úkolů se stala otázka nahrazení staré radnice, která již přestala vyhovovat představám a potřebám městské rady.²⁹¹ V první polovině roku 1892 proběhla veřejná soutěž na návrh nové radniční budovy, ve které získal I. cenu ve výši 400 zlatých projekt „Sami sobě“ Jana Vejrycha.²⁹² Architektovi bylo poté svěřeno vypracování definitivních plánů, rozpočtu stavby, stavební i umělecký dozor.²⁹³ Zahájení vlastních stavebních prací předcházelo zbourání pěti starších domů, které na stavební parcele v té době stály.²⁹⁴

Majestátní dvoupatrová budova ve stylu české neorenesance byla vyprojektovaná na uzavřeném čtyřkřídle půdorysu.²⁹⁵ Vytvořením velkého vnitřního dvora a odstupem bočních křídel od okraje parcely architekt sledoval zajištění co nejpríznivějšího osvětlení všech vnitřních prostor.²⁹⁶ Nestejná výška terénu vedla projektanta k jeho vyrovnaní na úroveň chodníku na Wernerově nábřeží.²⁹⁷ Z tohoto důvodu je přízemí křídla do Pernštýnského náměstí na úrovni prvního patra protějšího křídla na Wernerovo nábřeží a tento výškový posun je charakteristický pro všechna podlaží stavby. Budova měla zajišťovat celou řadu společenských, administrativních a kulturních funkcí. Vedle městských úřadoven se tu měl nacházet okresní soud, berní úřad, městská spořitelna, muzeum, měšťanská beseda s tanečním sálem a restaurace. Využitím povětšinou dvojtraktové dispozice všech křídel se Vejrychovi podařilo dosáhnout jasně funkčního

²⁹¹ Vladimír HRUBÝ a kol.: *Architektonické a stavební plány Pardubicka*, Pardubice 1999, 22.

²⁹² Jan VEJRYCH: *Nová radnice v Pardubicích*, in: *Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém* XXVII, 1893, 93.

²⁹³ Jan VEJRYCH: *Nová radnice v Pardubicích*, in: *Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém* XXVII, 1893, 93.

²⁹⁴ Jednalo se o původní barokní radnici čp. 1, domy čp. 118 a 119, v nichž se tehdy rovněž nacházelo sídlo města a o domy čp. 2 a 115. Viz Vladimír HRUBÝ a kol.: *Architektonické a stavební plány Pardubicka*, Pardubice 1999, 22.

²⁹⁵ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071015/01, *Radnice pro město Pardubice*.

²⁹⁶ Jan VEJRYCH: *Nová radnice v Pardubicích*, in: *Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém* XXVII, 1893, 93.

²⁹⁷ Jan VEJRYCH: *Nová radnice v Pardubicích*, in: *Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém* XXVII, 1893, 93.

členění interiéru. V souladu s podmínkami konkursu stanovujícími „*façada do náměstí jakožto hlavní budiž důstojná, odpovídající zevnějškem svým svému účelu*“²⁹⁸ byl reprezentativní efekt soustředěn na rozlehlé hlavní průčelí obrácené do náměstí. Jeho hmotové uspořádání a celková koncepce jsou převzaty z architekta staršího nerealizovaného návrhu radnice a tkalcovské školy v Jilemnici. Ve srovnání s jilemnickým řešením jsou ovšem boční části křídla též dvojpatrová, došlo k přesunu balkonů na věžové rizality, které jsou zakončeny typickou vejrychovskou polygonální helmici s lucernou a cibulovou bání a z lodžie prvního patra střední části se stala, podobně jako v Lázních Bělohrad, sloupová arkáda vytvářející rámec půlkruhově zakončených oken. V Pardubicích není využit motiv lunetové římsy, místo ní zde nalezneme atiku a výstavný třípatrový volutový štít s ornamentální sgrafitovou výzdobou završující střední část průčelí. Sgrafita zdobí i fasádu v úrovni pater, fresky mezi okny druhého patra představují alegorie ctností.²⁹⁹ Sochařská výzdoba, včetně z měděného plechu vytepané sochy rytíře s kopím a praporem stojícího na vrcholu štítu, byla provedena podle návrhu Antonína Poppa.³⁰⁰ Stavba se nesetkala s jednoznačným přijetím, nejvíce jí byla vytýkána skutečnost, že se svojí masivní hmotou rozrušující „*drobný rytmus dosavadní měšťanské zástavby náměstí*“³⁰¹ nehodí do okolního prostředí.

Z plánové dokumentace zachované v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea víme, že v roce 1894 Jan Vejrych navrhnul přestavbu **rodného statku čp. 89 v Horní Branné**.³⁰² Zda se přestavba uskutečnila není z dostupných materiálů zřejmé.

Z téhož roku pochází i návrh **hrobky pro rodinu Mixovu v Nové Vsi**.³⁰³ Vzhledem k tomu, že jediným zdrojem informací o tomto důstojném, reprezentativně působícím funerálním díle koncipovaném v duchu klasické neorenesance jsou plány z Archivu

²⁹⁸ Jan VEJRYCH: Nová radnice v Pardubicích, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXVII, 1893, 92.

²⁹⁹ Jan VEJRYCH: Nová radnice v Pardubicích, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXVII, 1893, 95.

³⁰⁰ Jan VEJRYCH: Nová radnice v Pardubicích, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXVII, 1893, 95. Socha rytíře představuje pomyslného ochránce města, Vojtěcha z Pernštejna. Viz Vladimír HRUBÝ a kol.: Architektonické a stavební plány Pardubicka, Pardubice 1999, 42.

³⁰¹ Vladimír HRUBÝ a kol.: Architektonické a stavební plány Pardubicka, Pardubice 1999, 42. Více k tomuto tématu v následující kapitole.

³⁰² Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/04, Přestavba statku pana Jana Vejrycha č. 89 v Branné.

³⁰³ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071107/08, Návrh hrobky pro rodinu Mixovu v Nové Vsi.

architektury a stavitelství Národního technického muzea, kde chybí upřesnění o jako Novou Ves se jedná, není možné práci přesně lokalizovat.

Jak již bylo zmíněno, úspěch výstavního pavilonu rakovnické šamotky na Jubilejní zemské výstavě v roce 1891 přinesl Janu Vejrychovi v 90. letech ještě několik dalších zakázek od majitele firmy Vladimíra Vondráčka.

Relativně nejvíce informací máme o projektu **dělnických domků při uhelných dolech „Union“ v Novém Sedle u Sokolova** z roku 1897. V Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se dochoval signovaný a datovaný plán³⁰⁴ a v *Technickém obzoru* o nich referoval Josef Lhota.³⁰⁵ Doly na Sokolovsku koupil Vladimír Vondráček v 90. letech od Vídeňského spolku pro uhelný průmysl (Wiener Kohlenindustrie-Verein).³⁰⁶ V provozu z toho byl pouze důl Union I v Novém Sedle (založen 1875), který však byl už z velké části vyrubán. Proto byla v jeho blízkosti zahájena výstavba nového většího a modernějšího dolu Union II (založen 1897). Vejrychovy domky byly určeny pro zaměstnance těchto důlních podniků. Při vytváření jejich celkové koncepce architekt bezpochyby vycházel ze zkušeností, které nabízelo fungování starších, již existujících dělnických kolonií v Čechách.³⁰⁷ Jeho projekt zahrnoval jednoduše řešené jednopatrové domy se zahrádkami pro čtyři rodiny o takovém uspořádání, že „*celá area kolkolem ohraničena jest ulicemi, a že každá rodina má pro sebe zvlášť přístupnou a úplně uzavřenou část budovy i zahrádky*“.³⁰⁸ V každém podlaží se nacházely dva byty, každý byt se skládal z většího pokoje a kuchyně. Pokoje byly orientovány k jihovýchodu, kuchyňské prostory na severozápad. Prostor před domem bylo možné využít jako hřiště pro děti. Typové řešení domků použitých v Novém Sedle bylo přejato (až na umístění toalet) ze starší obdobné Vondráčkovy **dělnické osady ve Lhotce u Moravské Ostravy**,³⁰⁹ kde se tento Vejrychův návrh osvědčil.³¹⁰

³⁰⁴ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/03, Dělnické domky a dům pro dozorce při uhelných dolech "Union" pana Vladimíra Vondráčka v Novém Sedle u Sokolova.

³⁰⁵ "Lhota" (Josef Lhota): Dělnické domky při uhelných dolech "Union" pana Vlad. Vondráčka v Novém Sedle u Sokolova, in: *Technický obzor* VII, 1899, 137-138.

³⁰⁶ O Vondráčkově nákupu sokolovských dolů a jejich historii viz Alexandr GROSS / Edita ŠTĚŘÍKOVÁ / Petr BERAN: Inventář archivního fondu Duchcovsko-podmokelská dráha, a. s., Karlovy Vary 1857–1946 (1951), Podnikový archiv Sokolovské uhelné, a. s., Sokolov 1962/1969/2005, 4-5.

³⁰⁷ Například již zmíněná kolonie železničních úředníků a dělníků zřízená Rakouskou severozápadní dráhou v Nymburku počátkem 70. let 19. století.

³⁰⁸ "Lhota" (Josef Lhota): Dělnické domky při uhelných dolech "Union" pana Vlad. Vondráčka v Novém Sedle u Sokolova, in: *Technický obzor* VII, 1899, 138.

³⁰⁹ Dnes se jedná o součást Ostravy.

Z nesignovaného plánu, který se nachází v architektově fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea,³¹¹ vyplývá, že Jan Vejrych pro Vondráčkovy ostravské a sokolovské provozy navrhnul i typovou **budovu pro dozorce uhelných dolů**. Jednalo se o utilitárně pojatý jednopatrový objekt na protáhlém obdélném půdorysu se symetricky řešenými bočními vstupy krytý sedlovou střechou. Původní návrh, určený pro Ostravu, lze dle uvedeného plánu pravděpodobně datovat do roku 1893. K jeho následnému využití v Novém Sedle došlo nejspíše v roce 1897, z něhož pochází i ostatní architektovy práce týkající se sokolovských dolů.

Posledním Vejrychovým projektem spojeným s podnikatelskými aktivitami Vladimíra Vondráčka byl návrh **budovy pro ředitelství dolů „Union“ v Sokolově** vytvořený v polovině dubna 1897,³¹² tedy jen čtyři měsíce před tragickou průmyslníkovou smrtí.³¹³ Jednalo se o neorenesanční jednopatrovou čtyřkřídlou administrativní stavbu. Půdorysné řešení bylo založeno na dvojici hlavních, na sebe kolmých dvoutraktových křídel, ke kterým byla připojena dvě křídla vybíhající do dvora. Ta obsahovala schodiště a sanitární místnosti. V delším z nich, jižním, se nacházely rovněž stáje, kočárovna a seník. Dominantní částí budovy je věžový nárožní rizalit s polygonální helmicí s lucernou, okolo které obíhá ochoz, a cibulovou bání. Tvarové řešení střešní partie věžového rizalitu je obdobné tomu, které Vejrych použil u souběžně připravovaného návrhu kladenské radnice.³¹⁴

Do posledního desetiletí 19. století lze pravděpodobně zařadit i nedatované plány na rozšíření **hrobky rodiny Vondráčkovy v Moravské Ostravě**.³¹⁵

V druhé polovině 90. let vytvořil Jan Vejrych řadu významných prací určených pro mimopražské stavebníky. K nim se bezesporu řadí i realizovaný návrh **Národního domu pro slovinský Maribor [64 – 69]**. Po českém vzoru si Slovinci v posledních desetiletích

³¹⁰ O tomto Vejrychově projektu víme jen díky zmínce v Lhotově referátu o Novém Sedle. Viz "Lhota" (Josef Lhota): Dělnické domky při uhelných dolech "Union" pana Vlad. Vondráčka v Novém Sedle u Sokolova, in: Technický obzor VII, 1899, 138. Datovat ho lze do doby před rokem 1897.

³¹¹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/03, Dělnické domky a dům pro dozorce při uhelných dolech "Union" pana Vladimíra Vondráčka v Novém Sedle u Sokolova.

³¹² Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/03, Budova pro ředitelství dolů "Union" v Sokolově.

³¹³ Vladimír Vondráček zemřel 11. srpna 1897 ve svých třiačtyřiceti letech po pádu z koně v rakouském Semmeringu. Viz Robert ŠIMEK: První český uhlobaron, in: Euro.cz, <http://euro.e15.cz/profit/prvni-cesky-uhlobaron-891728>, vyhledáno 7. 6. 2013.

³¹⁴ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20060313/01, Městská radnice na Kladně.

³¹⁵ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071107/08, Rozšíření rodinné hrobky rodiny Vondráčkovy z Moravské Ostravy.

19. století začali budovat tyto stavby jako místa, která měla hrát důležitou roli v jejich národním sebeuvědomění a každodenním ekonomickém, politickém a kulturním životě.³¹⁶

Iniciátorkou stavby mariborského Národního domu se stala místní družstevní záložna (Posojilnica za Maribor in okolico), která se roku 1890 rozhodla tuto budovu postavit jako sídlo svoje i dalších místních slovinských institucí a organizací, které do té doby neměly možnost působit v odpovídajících prostorách. Následně došlo ke koupi stavební parcely a Spolek architektů a inženýrů v království Českém byl požádán o doporučení architekta, který by se ujal tvorby návrhu. Doporučen byl Jan Vejrych, který v roce 1895 zhotovil plány reprezentativní neorenesanční dvoupatrové budovy tvořené dvojicí na sebe kolmých křídel.³¹⁷ Mezi členy záložny nepanoval jednotný názor na to, zda je rozumné budovat tak nákladnou stavbu, nakonec ale v roce 1897 přece jen zvítězila těsnou většinou rozhodnutí stavět. Stavba začala ještě v téže roce a do konce roku 1898 byla pod střechou.³¹⁸ Z těchto dvou let také pocházejí definitivní Vejrychovy plány.

Hlavní průčelí do dnešní Ulice Kneza Koclja je symetrické jedenáctiosé. Vstupu do budovy, který se nachází v jeho ose a ke kterému vede dvojramenná rampa, je předložena sloupová předsíň. Střední část průčelí zdůrazněná mírně předstupujícím trojosým hranolovým rizalitem vrcholí nad korunní římsou trojpatrovým volutovým štítem, který částečně zakrývá masivní polygonální věž s lucernou obemknutou ochozem a cibulovou bání. Stejný typ štítů završuje i dvojici rizalitů bočního křídla, mezi nimiž v prvním patře nalézáme motiv sloupové arkády vytvářející rámec půlkruhově zakončených oken známý ze starších Vejrychových prací. Plastická výzdoba fasád a štítů nahrazující sgrafita odráží posun ve výtvarném cítění architekta, jehož jsme svědky v jeho tvorbě od poloviny 90. let.

V roce 1896 navrhoval Jan Vejrych **Národní dům pro Liberec**.³¹⁹ Zadavatelem projektu byl místní spolek Česká Beseda, který sdružoval zdejší českou menšinu. Při tvorbě plánové

³¹⁶ Informace týkající se historie vzniku Národního domu jsou čerpány z Bruno HARTMAN: 100 let Narodnega doma, in: Narodni dom Maribor, <http://www.nd-mb.si/arhiv/100-let-narodnega-doma/>, vyhledáno 24. 7. 2013.

³¹⁷ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071015/04, Národní dům Posojilnica v Mariboru.

³¹⁸ Vzhledem k tomu, že v roce 1900 žilo v Mariboru 19 293 Němců a pouze 4 062 Slovinců, byl nový Národní dům vnímán též jako „*grad, ki se dviguje v sredini nemške trdnjave*“ (hrad, který vyrůstá v srdci německého území, volný překlad autora). Viz Bruno HARTMAN: 100 let Narodnega doma, in: Narodni dom Maribor, <http://www.nd-mb.si/arhiv/100-let-narodnega-doma/>, vyhledáno 24. 7. 2013. Stavbě se v dokumentárním cyklu *Šumné stopy* věnovala i Česká televize. Viz Dokumentární film z cyklu *Šumné stopy* "Slovinsko – Od Parléře po Bloudka", Česká televize 2012.

³¹⁹ V Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se plánová dokumentace nedochovala. Časové zařazení návrhu vychází z data zveřejnění referátu o něm v *Technickém obzoru* – první část byla publikována 20. 1. 1897, druhá 31. 1. 1897. Z údajů obsažených ve Lhotově referátu vycházejí rovněž

dokumentace se architekt musel vyrovnat, vedle požadavků stavebního programu, s nepravidelným tvarem východní části stavební parcely a značnými výškovými rozdíly terénu. Dvoupatrová budova na přibližně obdélném půdorysu se skládala ze dvou samostatných křídel spojených v organický celek krátkým příčným traktem uprostřed a chodbami po stranách. V severním křídle, kde se nacházel i hlavní vstup do budovy, byly situovány v přízemí místnosti hostinské a besední, v patrech potom velké prostory reprezentativní. Jižní křídlo mělo funkci provozního zázemí, nacházely se tu hostinské pokoje a rovněž dva byty v druhém patře. Různost charakteru obou traktů se odrážela i navenek v použitých slohových formách. Hlavní severní sedmiosé průčelí s bosovaným přízemím a pilastry vysokého řádu členícími fasádu na úrovni pater bylo řešeno ve stylu klasické, italizující neorenesance. Jižní uliční průčelí „*obmyšleno projektantem malebnými a rázovitými útvary české renaissance*“.³²⁰ Vejrychův projekt nakonec využit nebyl, liberečtí Češi, patrně z finančních důvodů, dali přednost návrhu místního architekta Antona Worfa, který v roce 1904 vyprojektoval obdobně koncipovanou stavbu, ale již v secesních formách.³²¹

Z roku 1896 pochází rovněž návrh na **obecnou a měšťanskou školu v Lounech**.³²² Již od počátku 90. let se lounské obecné a měšťanské školy potýkaly s nedostatkem učebních prostor.³²³ Radnice, vedená starostou Petrem Pavlem Hilbertem, otcem architekta Kamila Hilberta, proto rozhodla o stavbě nové školní budovy v Poděbradově ulici. Vejrychův projekt předpokládal dvoupatrovou budovu skládající se ze tří na sebe kolmých, mírně asymetricky umístěných, dvojtraktově řešených křídel. Asymetričnost přitom odrážela předpokládané zasazení objektu do většího komplexu školních zařízení budovaných v této ulici. Stavba byla pojata v duchu české neorenesance, s atikou, volutovými štíty a nezbytnou věžičkou ve formě obvyklé pro toto architektovo tvůrčí období. Vejrychův návrh realizován nebyl, město se rozhodlo stavět podle konkurenčního projektu Kamila Hilberta. Budova, jejíž celkové náklady přesáhly částku 160 000 zlatých, byla dokončena o prázdninách roku 1897 a výuka v ní začala v září téhož roku.

informace o projektu uváděné v této práci. Viz Josef LHOTA: Národní dům v Liberci, in: Technický obzor V, 1897, 9-11, 19-20 a příloha I.

³²⁰ Josef LHOTA: Národní dům v Liberci, in: Technický obzor V, 1897, 19.

³²¹ Jaroslav ZEMAN: Architektonický a urbanistický vývoj Liberce 1352–2006 (diplomová práce na Filosofické fakultě University Karlovy v Praze), Praha 2009, 76.

³²² Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/03, Obecní a měšťanská škola v Lounech.

³²³ Informace o stavu lounského školství v 90. letech 19. století a o stavební historii obecné a měšťanské školy jsou čerpány z Ondřej KUNC: Lounské školství v druhé polovině 19. století (diplomová práce na Filosofické fakultě Univerzity Pardubice), Pardubice 2009, 89-90.

Další prací Jana Vejrycha z roku 1896 byl soutěžní návrh nové budovy **městské spořitelny v Rakovníku**.³²⁴ Architekt pro tento účel vyprojektoval jednopatrovou trojkřídlovou stavbu na půdorysu ve tvaru písmena U. Křídla s průčelím do náměstí a do přilehlé ulice byla dvojtraktová, třetí křídlo bylo užší, jednotraktové. Budova byla pojednána ve stylu české neorenesance, pohledově celé kompozici dominoval mírně předstupující nárožní rizalit završený charakteristickou věží obklopenou volutovými štíty. I přes to, že návrh získal v konkursu I. cenu, k jeho realizaci nakonec nedošlo.³²⁵

V roce 1896 Vejrych vytvořil soutěžní plány ještě jednoho vzdělávacího ústavu – **měšťanské školy chlapecké a dívčí v Rokycanech**.³²⁶ Majestátní dvoupatrová čtyřkřídlová stavba na půdorysu ve tvaru písmena E byla navržena ve stylu české neorenesance. Kompoziční řešení hlavního průčelí, vycházející ze starších návrhů radničních budov v Jilemnici a v Pardubicích, bylo obohaceno motivem rizalitů při nároží, jejichž fasáda působí v celkovém kontextu poněkud cizorodě. Ani tento návrh se nedočkal svého uskutečnění. První budovou na území města Rokycany, která byla postavena pouze za účelem vzdělávání, byla mnohem prostší, tradičně pojatá neorenesanční škola v dnešní ulici Míru čp. 64 z roku 1898.³²⁷

Z let 1895 – 1901 pochází rozsáhlý projekt budov **Průmyslového muzea pro východní Čechy v Chrudimi [70 – 77]**.³²⁸ Počátky muzea sahají do roku 1865, kdy byla ve městě založena Muzejní společnost.³²⁹ Průmyslové muzeum pro východní Čechy, které na její činnost navázalo, vzniklo v roce 1892. Muzeum sloužilo nejen kulturním, ale i hospodářským potřebám města. Jeho úkolem bylo povzbuzovat a zdokonalovat průmyslovou výrobu po technické i umělecké stránce. Tomu bylo uzpůsobeno složení sbírek, jejichž součástí se staly různé vzorníky, šablony a předměty, které sloužily jako vzor a inspirace řemeslníkům a živnostníkům při výrobě užitých předmětů. Zásahu na

³²⁴ V Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se plánová dokumentace nedochovala. Informace o projektu uváděné v této práci vycházejí z referátu Josefa Lhoty uveřejněného v *Technickém obzoru*. Viz "Lhota" (Josef Lhota): Nová budova pro spořitelnu král. města Rakovníka, in: *Technický obzor* IV, 1896, 173-175.

³²⁵ Rohová parcela se dle stavebního programu nacházela uprostřed jižní strany Husova náměstí, v místě, kde do něj ústí ulice Poštovní. Dnes se zde nachází neobarokní budova České pošty.

³²⁶ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071009/03, Měšťanské školy chlapecké a dívčí v Rokycanech.

³²⁷ Historie školy, in: Základní škola ulice Míru 64, Rokycany, <http://www.zsulmiruskoly.cz/skola/historie/>, vyhledáno 26. 7. 2013.

³²⁸ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20041124/02-20041124/04, 20041124/06, 20041129/12, 20041203/05, Průmyslové muzeum v Chrudimi.

³²⁹ Informace o historii muzea jsou čerpány z Historie muzea, in: Regionální muzeum v Chrudimi, http://www.muzeumcr.cz/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=31&Itemid=54, vyhledáno 26. 7. 2013.

rozvoji muzea měla především obec, která na jeho provoz pravidelně přispívala a nechala pro něj na přelomu 19. a 20. století postavit nové budovy podle návrhu Jana Vejrycha.

První náčrtky stavby zaslal architekt k posouzení Kuratoriu muzea v prosinci 1895. Z následujícího roku potom pochází upravená plánová dokumentace nového muzejního komplexu. Jeho dispoziční řešení vycházelo ze stavu, který v té době na staveništi existoval a do celkové kompozice zahrnuje i starou divadelní budovu, která s navrhovanými objekty muzea v severozápadní části parcely sousedila. Tento prostor Vejrych vnímal jako místo pro možné budoucí rozšíření muzea. Z jeho návrhu je patrné, že zde počítal s budovou, která by muzejní komplex symetricky dotvářela a uzavírala tak z této strany nově vzniklé nádvoří.

Projekt předpokládal dvojici na sebe navazujících objektů. Naproti divadlu byla navržena dvoupatrová budova obdélného půdorysu s mírně předstupujícím hranolovým rizalitem ve střední části nádvorního průčelí a mohutným arkýřem lichoběžníkového tvaru do Lázeňské ulice. Stavba, vybudovaná v letech 1897 – 1898, byla provedena ve stylu české neorenesance. Její reprezentativní vzhled je podpořen bohatým dekorem fasád, sochařská výzdoba pochází od Antonína Poppa.³³⁰ Nad korunní římsou je završena atikou, výraznými volutovými štíty a centrálně umístěnou, pro Vejrycha charakteristickou polygonální věží.

Druhá budova, která se nachází v severovýchodní části stavební parcely, byla řešena na půdorysu ve tvaru písmena H, s mohutným dvoupatrovým středním křídlem a čtveřicí kratších a subtilnějších jednopatrových křídel. K hlavnímu vstupu, který je umístěn v ose nádvorního průčelí středního křídla, vedla dvojramenná rampa. Její obdobou na opačné straně tohoto křídla bylo dvojramenné schodiště k zadnímu vchodu do objektu. Tato budova, stavěná v letech 1898 – 1901, byla pojata neobarokně, sochařská výzdoba byla opět dílem Antonína Poppa.³³¹ Zajímavostí je drobný portálek pod schodištěm k zadnímu vchodu provedený v pozdně gotickém duchu a svědčící o rostoucím architektonickém sklonu k eklekticismu. I když v průběhu stavby došlo k některým dílčím změnám v rozvržení vnitřních prostor, celková koncepce zachycená v plánech z roku 1896 zůstala zachována.

Stará divadelní budova byla zbourána v roce 1929.³³² K původně plánovanému rozšíření muzejního komplexu ale nedošlo, na jejím místě vyrostla v letech 1930 – 1931

³³⁰ Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 1 [A/J], Praha 1977, 547.

³³¹ Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 1 [A/J], Praha 1977, 547.

³³² Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 1 [A/J], Praha 1977, 547.

funkcionalistická kostka městské spořitelny od Františka Adalberta Libry a Vladimíra Ježka.³³³

Dalším z řady Vejrychových návrhů vzdělávacích ústavů se stal projekt **obecné a měšťanské dívčí školy v Jilemnici** z let 1896 – 1897 [78 – 82]. Počátkem 90. let došlo v tomto podkrkonošském městě k rozdělení smíšené obecné školy na chlapeckou a dívčí.³³⁴ Ve školním roce 1896 / 1897 byla potom otevřena první třída měšťanské školy dívčí. Rozšíření školní docházky podstatně zvýšilo počet žáků a dále prohloubilo problémy s nedostatkem vhodných vyučovacích prostor. Z tohoto důvodu se město rozhodlo přistoupit ke stavbě budovy pro dívčí školy.

Plánová dokumentace dochovaná v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea svědčí o tom, že Jan Vejrych připravil dvě alternativní řešení.³³⁵ Obě sice představovala trojkřídlou půdorysnou dispozici, jedno ale využívalo tradiční pravoúhlé schéma kombinace hmot jednotlivých křídel, zatímco druhé vycházelo z konstrukce centrálního komunikačního traktu, z něhož se jednotlivá křídla paprskovitě rozcházela. Realizována byla nakonec varianta s centrálním komunikačním prostorem a paprskovitě se rozcházejícími křídly. Toto řešení bylo patrně zvoleno z důvodu lepšího využití nepravidelného tvaru stavební parcely, bylo však atraktivnější i z hlediska pohledového. Na vstupní vestibul hexagonálního tvaru navazovalo schodiště, které ústilo do chodby, z níž bylo možné pokračovat do jednotlivých křídel, respektive do vyšších podlaží. Boční křídla byla dvojtraktová, střední jednotraktové. Dvoupatrová stavba s trojbokým nárožním rizalitem modelujícím střední část jejího uličního průčelí byla navržena ve stylu české neorenesance. Nad lunetovou římsou s bohatou ornamentální sgrafitovou výzdobou se nachází atika a volutové štíty s plastickým dekorem. Celá kompozice byla nad nárožním rizalitem završena typickou věží. Stavební práce, které probíhaly v letech 1897 – 1899, provedl místní stavitel Josef Pošepný.³³⁶

V letech 1896 – 1898 pracoval architekt zároveň na projektu nové **radnice v Kladně** [83 – 87]. Když stará radniční budova přestala v 90. letech dostačovat potřebám, jak po stránce kapacitní, tak i reprezentační, vypsala koncem roku 1896 městská rada veřejnou soutěž na

³³³ Mapa moderní architektury Pardubického kraje, Pardubice 2008, nepag.

³³⁴ Údaje o jilemnickém školství jsou čerpány z Jan LUŠTINEC: Jilemnice – historická zastavení, Jilemnice 2000, 106.

³³⁵ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071015/05, 20071121/04, Obecná a měšťanská dívčí škola v Jilemnici.

³³⁶ Jan LUŠTINEC: Jilemnice – historická zastavení, Jilemnice 2000, 106.

vytvoření plánů nové stavby.³³⁷ Z 35 došlých prací byl vyhodnocen jako nejlepší a I. cenu obdržel návrh Jana Vejrycha. Ten na hluboké, nepříliš široké stavební parcele nepravidelného tvaru předpokládal dvoupatrovou trojkřídlou budovu.³³⁸ Na dvojtraktové západní křídlo, se sedmiosým průčelím do náměstí, navazovaly ve dvorní části dvě další křídla. Delší severní bylo též dvojtraktové, krátké jižní bylo v přízemí a v prvním patře trojtraktové, v druhém patře, kde se nacházela zasedací síň městského zastupitelstva, rovněž jen dvojtraktové. Celkové rozčlenění budovy na dvě oddělené samostatné části – levou pro státní úřady a pravou pro úřady samosprávné – vycházelo z požadavků stavebního programu. Program rovněž požadoval zachování některých částí staré radnice, od této podmínky bylo ale později ustoupeno.³³⁹ To umožnilo, jak je vidět při porovnání soutěžní a prováděcí plánové dokumentace, narovnat a rozšířit průjezd do dvora a provést vhodné úpravy i některých dalších částí původního návrhu.

Stavba provedená v duchu české neorenesance využívá k dotvoření reprezentativního dojmu kompozičně vyváženou kombinaci osvědčených architektonických prvků zahrnující věžový rizalit s ochozem vrcholící charakteristickou helmici s lucernou a cibulovou bání či trojpatrové volutové štíty s čučky. Místo sgrafitové výzdoby je použit střídmy plastický dekor. Tak jako na pardubické radnici, i v Kladně stojí na vrcholu štítu, v průčelí do náměstí, z měděného plechu vytepaná socha rytíře s kopím a praporem vytvořená podle návrhu Antonína Poppa.³⁴⁰ O tom, kdy probíhaly stavební práce informuje nápis pod korunní římsou provedený přes celou šířku fasády: „LÉTA PÁNĚ MDCCCLXXXVII–VIII ZE ZÁKLADŮ S POMOCÍ BOŽÍ VYZDVIŽEN JSEM“.

V roce 1898 Jan Vejrych navázal projektem **rozšíření radnice v Kolíně [88 – 92]** na přestavbu její staré budovy, která proběhla v letech 1887 – 1889. Podobně jako tomu bylo v Kladně, i stará kolínská radnice již ke konci 90. let nepostačovala prostorovým potřebám obce a proto městská rada rozhodla o jejím rozšíření na vedlejší parcelu,³⁴¹ do míst, v nichž stál původně renesanční obecní hostinec z počátku 17. století, upravený v polovině století

³³⁷ Informace o historii vzniku stavby jsou převzaty z Josef LHOTA: Nová radnice na Kladně, in: Technický obzor V, 1897, 77, 79.

³³⁸ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20060313/01, 20060411/06, Městská radnice na Kladně.

³³⁹ "J. K." (Jan Koula): Radnice na Kladně, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXXIII, 1899, 1-2.

³⁴⁰ "J. K." (Jan Koula): Radnice na Kladně, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXXIII, 1899, 2.

³⁴¹ Informace o historii vzniku stavby a soutěžním návrhu Jana Vejrycha jsou převzaty z "Lht." (Josef Lhota): Přístavba radnice v Kolíně nad Labem, in: Technický obzor VI, 1898, 129-131.

18. na vojenská kasárna, která v něm byla až do roku 1864.³⁴² Ve vyhlášeném výběrovém řízení Vejrych se svým projektem zvítězil. Návrh spočíval v přístavbě nové dvoupatrové trojkřídlé budovy, která se do náměstí obracela čtyřosým průčelím bočního křídla upraveným tak, aby stylově navazovalo na vedlejší objekt staré radnice. Na tuto část se ve dvoře napojoval střední komunikační dvojtrakt, ke kterému na opačné straně přiléhalo druhé boční křídlo, v němž se nacházela rozlehlá zasedací síň obecního zastupitelstva s galerií pro obecní zastupitelstvo zabírající dvě patra. Zdařile řešené průčelí do náměstí, s úmyslnými kompozičními nepravidelnostmi a arkýřem s připojeným malým balkonem v patře bylo nad atikou završeno trojicí štítů. Na vrcholu středního, nejmohutnějšího byla, obdobně jako v Pardubicích a v Kladně, umístěna socha rytíře s kopím a praporem. Výzdobu doplňovala alegorická socha Spravedlnosti³⁴³ na konzole na nároží rizalitu nad vstupem do budovy.

Jak ve svém referátu o přístavbě radnice zmiňuje Lhota, „*vypracování plánů stavebných a podrobných i řízení stavby nesvěřila městská rada projektantovi*“.³⁴⁴ Tato úloha připadla Janu Zeyerovi, který stavbu v letech 1898 – 1899 na místě bývalých kasáren zrealizoval. Z měděného plechu vytepanou sochu rytíře vytvořil Vilém Amort, socha Spravedlnosti je dílem Ludvíka Wurzela.³⁴⁵

V posledních letech před koncem desetiletí pracoval Jan Vejrych na návrhu **okresního domu v Novém Bydžově [93 – 99]**. Na jeho vybudování se usneslo místní okresní zastupitelstvo počátkem roku 1898.³⁴⁶ Protože jednou z podmínek stavebního programu bylo, že „*pokud se tkne vnějšku nového okresního domu, ustanoveno, aby komponován byl v ladných formách české renaissance*“,³⁴⁷ oslovili Vejrycha jakožto „*obecně známého a šťastného přestitele dotčeného směru slohového*“,³⁴⁸ aby připravil příslušnou plánovou dokumentaci. Architekt na tomto základě a po zapracování některých programových změn vytvořil stavební plány budovy. Vzhledem k tomu, že se okresnímu zastupitelstvu mezitím podařilo získat sousední pozemek a tak výrazně zvětšit prostor pro novostavbu, tyto plány

³⁴² Kolín – radnice, in: Cesty a památky, <http://cestyapamatky.cz/kolinsko/kolin/radnice>, vyhledáno 5. 6. 2013; Karlovo náměstí s přilehlými ulicemi, in: Městské informační centrum Kolín, <http://www.infocentrum-kolin.cz/pruvodce/karlovo-namesti>, vyhledáno 5. 6. 2013.

³⁴³ Karlovo náměstí s přilehlými ulicemi, in: Městské informační centrum Kolín, <http://www.infocentrum-kolin.cz/pruvodce/karlovo-namesti>, vyhledáno 5. 6. 2013.

³⁴⁴ "Lht." (Josef Lhota): Přístavba radnice v Kolíně nad Labem, in: Technický obzor VI, 1898, 131.

³⁴⁵ Karlovo náměstí s přilehlými ulicemi, in: Městské informační centrum Kolín, <http://www.infocentrum-kolin.cz/pruvodce/karlovo-namesti>, vyhledáno 5. 6. 2013.

³⁴⁶ Není-li uvedeno jinak, jsou informace o stavební historii okresního domu čerpány z "Lht." (Josef Lhota): Okresní dům v Novém Bydžově, in: Technický obzor VI, 1898, 221-223, 229.

³⁴⁷ "Lht." (Josef Lhota): Okresní dům v Novém Bydžově, in: Technický obzor VI, 1898, 222.

³⁴⁸ "Lht." (Josef Lhota): Okresní dům v Novém Bydžově, in: Technický obzor VI, 1898, 222.

nedošly uskutečnění. Vejrych byl požádán o nový návrh, který by prodlužoval uliční frontu okresního domu o čtyři metry a odpovídajícím způsobem upravit i ostatní parametry projektu. Tak vznikla druhá sada plánové dokumentace, podle které byl okresní dům posléze postaven.³⁴⁹

Reprezentativní, bohatě členěná a zdobená architektura byla pojatá ve stylu české neorenesance. Jednalo se o jednopatrovou, dvojkřídlovou stavbu s bočním vstupem, kterému byla předložena sloupová předsíň nesoucí terasu. Východní křídlo se sedmiosým uličním průčelím bylo dvojtraktové. V jeho střední části bylo kolmo napojené krátké trojtraktové dvorní křídlo se schodištěm do patra. Uliční průčelí bylo v patře pročleněno arkýřem a při severovýchodním nároží mírně předstupujícím hranolovým rizalitem završeným nad korunní římsou volutovým štítem. Velké trojdílné sdružené okno s balkonem v prvním patře rizalitu, po jehož stranách jsou provedeny dvě alegorické postavy od Ládi Nováka,³⁵⁰ vyznačuje navenek zasedací síň zastupitelstva. Vedle třípatrových volutových štítů zakončujících boční fasády nechybí ani typická vejrychovská věž vyrůstající ze střešní konstrukce. Malebnost budovy podtrhuje kombinace sgrafitové a plastické výzdoby.

Okresní dům byl postaven v letech 1898 – 1899 místním stavitelem Aloisem Jedličkou.³⁵¹ V letech 1932 – 1933 byl rozšířen o přístavbu v jižní části,³⁵² která svojí hmotou výrazně ovlivňuje naše dnešní vnímání původní Vejrychovy stavby.

Jak dokládá skica dochovaná v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea, zabýval se architekt v roce 1899 návrhem **pamětní desky Svatopluka Čecha v Ostředku** u Benešova.³⁵³ Deska měla být umístěna na místním zámku, v němž se básník a spisovatel roku 1846 narodil jako syn správce panství.³⁵⁴ Vejrychův návrh realizován

³⁴⁹ V Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se nacházejí oba tyto návrhy. Viz Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20060309/03, Okresní dům Nový Bydžov.

³⁵⁰ Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 2 [K/O], Praha 1978, 504. Nově je v této souvislosti uváděno jméno Josefa Rektora. Viz Novorenesanční Okresní dům, in: Město Nový Bydžov, <http://www.novybydzov.cz/novorenesanci-okresni-dum/d-9472>, vyhledáno 29. 7. 2013. Josef Rektor (1877 – 1953) byl český malíř, absolvent pražské Akademie. Více o jeho životě a díle například v Josef Rektor – elektronický katalog, in: Město Vysoké Mýto, <http://zivot.vysoke-myto.cz/z-kultury/2949-josef-rektor-elektronicky-katalog>, vyhledáno 29. 7. 2013.

³⁵¹ Okresní dům v Novém Bydžově, in: Architektonický obzor I, 1902, 12.

³⁵² Novorenesanční Okresní dům, in: Město Nový Bydžov, <http://www.novybydzov.cz/novorenesanci-okresni-dum/d-9472>, vyhledáno 29. 7. 2013.

³⁵³ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071107/08, Návrh pamětní desky Svatopluka Čecha na rodném domě v zámku v Ostředku.

³⁵⁴ Svatopluk Čech, in: Obec Ostředek, http://ouostredek.cz/article.asp?article_id=1741, vyhledáno 29. 7. 2013.

nebyl. Pamětní deska Svatopluka Čecha zhotovená Josefem Kadlecem byla nakonec na zámku v Ostředku odhalena až v roce 1921.³⁵⁵

Z přelomu století, z let 1899 – 1901, pochází dva Vejrychovy vilové projekty. Jedním z nich byl návrh **rodinného domu Josefa Vosáhla v Dašicích [100 – 106]**. Josef Vosáhlo pocházel z rodiny místního řezníka.³⁵⁶ Vyučil se řemenářskému řemeslu a následně získal zkušenosti ve Vídni a na Balkáně. Po návratu do Dašic si otevřel dílnu vyrábějící bičové řemínky. Tu se dařilo v dalších letech úspěšně rozšiřovat, až si v roce 1898 společně se synem postavil novou moderní továrnu na výrobky z kůže, která svým sortimentem úspěšně konkurovala cizině. Aktivně se podílel na veřejném životě obce a byl znám i jako uvědomělý český vlastenec. Pravděpodobně z tohoto důvodu padla jeho volba při hledání projektanta dašické vily na Jana Vejrycha.

Stejně jako tomu bylo v případě okresního domu v Novém Bydžově, i zde vznikly postupně dvě varianty plánové dokumentace odrážející názorové posuny stavebníka.³⁵⁷ V prvním návrhu, který byl prostorově uměřenější, použil architekt některých architektonických prvků, které vybočovaly z jeho dosavadní tvorby a již předznamenávaly práce jeho dalšího období. Vedle oválné schodišťové věže kryté modifikovanou vejrychovskou helmicí s lucernou a cibulovou bání je to zejména motiv obloučkového štítu, který nahrazuje dosavadní volutový typ. Dle Lhotova referátu v *Technickém obzoru* se předložený návrh továrníkovi líbil, ale vzhledem k tomu, že „by budova přece plně nevyhovovala všem požadavkům, stavebník rozšířil program stavebný“.³⁵⁸ Druhý návrh pojmal Vejrych již tradičně, v obvyklých pro něj neorenesančních formách. Jednopatrová, dvojkřídlová stavba má půdorys ve tvaru písmene L. Krátké dvorní křídlo s patrovou arkádovou lodžii se nachází v jihovýchodní části objektu. Ke vchodu v hlavním, západním průčelí, zdůrazněném předloženou sloupovou předsíní nesoucí terasu, vede dvojramenná rampa. Do cviklů čelního oblouku předsíně byly vsazeny dvě plastické figury koželuhů

³⁵⁵ Svatopluk Čech, in: Obec Ostředek, http://ouostredek.cz/article.asp?article_id=1741, vyhledáno 29. 7. 2013.

³⁵⁶ Údaje o životě Josefa Vosáhla jsou převzaty z Pavel PANOCH (ed.): *Slavné vily Pardubického kraje*, Praha 2009, 40-41.

³⁵⁷ O prvním návrhu máme informace z "Lht." (Josef Lhota): Náčrtek rodinného domu pana Josefa Vosáhla, továrníka v Dašicích, in: *Technický obzor* VIII, 1900, 91-92. Realizovaný návrh se zachoval v architektonickém fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea (Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071107/08, Rodinný dům pana továrníka Josefa Vosáhla v Dašicích), referát o něm vyšel i v *Technickém obzoru* ("L." (Josef Lhota): Rodinný dům p. Josefa Vosáhla, továrníka v Dašicích, in: *Technický obzor* VIII, 1900, 203-205).

³⁵⁸ "L." (Josef Lhota): Rodinný dům p. Josefa Vosáhla, továrníka v Dašicích, in: *Technický obzor* VIII, 1900, 204.

s atributy jejich řemesla³⁵⁹ upomínající na profesi původního majitele vily. Partie nad korunní římsou je pročleněna tradiční kombinací prolamovaných atikových zídek, volutových štítů a tvarově charakteristických vikýřů. Dominantní roli hraje ovšem nárožní hranolová věž s okrasně obedněným vyhlídkovým patrem završená klasickou polygonální helmici na níž nasedá lucerna s ochozem a cibulovou bání. Společenský život se soustřeďoval do přízemí, kde se vedle jídelny a obývacího pokoje nacházel i salon. Tyto místnosti doplňovala prostorná pracovna a v severní části podlaží umístěné obslužné a komunikační prostory. Patro s pokoji a ložnicí mělo soukromý ráz.

Souběžně s dašickou vilou vznikala **rodinný dům Karla Řezníčka v Hrubé Skále** u Turnova [107 – 116]. Řezníčkův otec Jan byl nájemcem hruboskalského pivovaru barona Ehrenthala a Karel se po studiu sladovnictví na pražské německé technice stal v tomto pivovaru sládkem.³⁶⁰ Po smrti rodičů v roce 1887 postoupil nájem pivovaru svému bratru Janovi a sám hospodařil na statku v Kbelnici u Jičína, který zdědil po otci. Výrazem jeho podnikavosti byla cesta kolem světa, kterou v letech 1893 – 1894 uskutečnil s Josefem Kořenským. Ve vile, kterou nechal postavit v Hrubé Skále prožil poslední léta života, žil zde až do své smrti v roce 1914.

Stavební program ukládal projektantovi, „aby koncipoval villu o jednom patře pro 2 rodiny s bytem zahradnickým a co do vnějšku přidržel se malebných motivů domácí renaissance starého rázu ve spojení s elementy srubových staveb lidových, které právě na Turnovsku nejvíce a ve formě nejvyspělejší se zachovaly“.³⁶¹ Na základě tohoto zadání Jan Vejrych vytvořil jednopatrovou stavbu na půdorysu nepravidelného kříže představující zdařilou syntézu historizujících forem s prvky lidového stavitelství.³⁶² Lidové motivy se na průčelích uplatňují v různých podobách, ať už se jedná o pavlač, verandu, lomenici či malebné okenice. Východní část domu je tvořena hmotou masivní hranolové schodišťové věže zakončené, podobně jako v Dašicích, okrasně obedněným vyhlídkovým patrem. Celá konstrukce je završená klasickou polygonální helmici s lucernou a cibulovou bání, zde ale bez ochozu a v méně zdobném podání než tomu bylo u Vosáhlovy vily. Menší věžička

³⁵⁹ Pavel PANOCH (ed.): Slavné vily Pardubického kraje, Praha 2009, 41-42.

³⁶⁰ Údaje o životě Karla Řezníčka jsou převzaty z Jiřiny TODOROVÁ: Tichý společník Karel Řezníček (1845–1914), in: Český rozhlas, <http://www.rozhlas.cz/leonardo/svet/zprava/258234>, vyhledáno 30. 7. 2013.

³⁶¹ "Lht." (Josef Lhota): Rodinný dům pro dvě rodiny pana Karla Řezníčka v Žantově pod Hrubou Skalou, in: Technický obzor VIII, 1900, 1.

³⁶² Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080603/01, Rodinný dům č. 37 pana K. Řezníčka v Žantově u Hrubé Skály. Kromě již zmíněného referátu v *Technickém obzoru* se vile věnuje i publikace Slavné vily Libereckého kraje. Viz Pavel HALÍK (ed.): Slavné vily Libereckého kraje, Praha 2007, 42-43.

vyrůstající ze střešní konstrukce zdobí rovněž jižní část objektu. Fasády byly, kromě četných dřevěných konstrukcí a prvků, provedeny v kombinaci místního tesaného pískovce a hladkých omítek. Vstupní východní průčelí bylo zdobeno rozměrnou freskou se svatováclavským námětem. V suterénu se, kromě provozního zázemí, nacházel také byt zahradníka. Přízemí a patro byly řešeny identicky, s pokoji na jih a na západ a obslužnými prostory na sever. Pokoj se nacházel i v západní části podkroví. Celkový dojem z objektu podtrhovala stylově shodně řešená ohradní brána.

Snad někdy kolem roku 1900 vznikly i plány **rodinného domu Antonína Drtiny v Hněvšíně** u Nového Knína.³⁶³ Budova obdélného půdorysu byla ve své severovýchodní části patrová, jihozápadní část s kuchyní a komorou byla pouze přízemní. Vstup do domu se nacházel v jihovýchodním průčelí, hned vedle mírně předstupujícího trojbokého schodišťového rizalitu. Obě podlaží patrové části měly shodné dispoziční řešení s trojicí pokojů obrácených k severozápadu, respektive k severovýchodu. Stylové řešení vycházelo, stejně jako v případě Řezníckovy vily, z kombinace historizujících prvků s motivy inspirovanými lidovým stavitelstvím. Hruboskalskou stavbu v tomto ohledu nejvíce připomíná ozdobná tesařská konstrukce ve štítu severozápadního průčelí.

Z počátku prvního desetiletí 20. století pochází Vejrychovy **práce týkající se čekanického panství** Vlasty Stránecké. V roce 1900 projektoval pro velkostatek Čekanice budovu hospodářského lihovaru, o rok později drobnější přístavbu postrojovny při konírně v hospodářském dvoře.³⁶⁴ Jak lihovar, tak konírnu ozdobil obloučkovými štíty. Ze stejné doby je rovněž návrh pomníku mistra Jana Husa [117, 118],³⁶⁵ který byl odhalen v roce 1901 při vstupu do areálu místního zámku.³⁶⁶ Úprav tohoto areálu se týkaly dva další plány dochované v architektově fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea – návrh adaptace zámecké kaple a návrh kovaných (vstupních?) „vrat při zámku“.³⁶⁷

³⁶³ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20041124/06, Rodinný dům Hněvšín. Plány jsou nesignované, nedatované.

³⁶⁴ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080603/01, Lihovar a hospodářské budovy na velkostatku v Čekanicích.

³⁶⁵ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080603/01, Pomník mistra Jana Husa v Čekanicích.

³⁶⁶ Čekanice, in: Město Blatná, <http://www.mesto-blatna.cz/zivot-v-obci/osady-mesta-blatna/cekanice/?ftshow=24>, vyhledáno 31. 7. 2013.

³⁶⁷ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080603/01, Adaptace zámecké kaple v Čekanicích, Kovaná vrata při zámku v Čekanicích. Oba plány jsou nesignované a nedatované. Jejich časové zařazení vychází z datace ostatních Vejrychových prací pro čekanické panství.

Poslední mimopražskou prací, kterou uzavíráme přehled architektonických děl řadících se do jeho vrcholného tvůrčího období, je projekt **okresního domu ve Slaném** z let 1900 – 1901 [119 – 123]. Dvoupatrová reprezentativní budova pojatá v neorenesančním duchu uzavírá pohledově dnešní Wilsonovu ulici. Vzhledem k nepravidelnému tvaru staveniště byla založena na trojdílném, po stranách se konvexně zalamujícím půdorysu.³⁶⁸ Střední část, s osově umístěnou vstupní partií a pětibokým schodišťovým rizalitem vystupujícím z dvorního průčelí, je dvojtraktová. Dvojtraktová je i pravá část stavby. Levá strana, s velkým muzejním sálem v přízemí a zasedací síní okresního zastupitelstva zabírající první i druhé patro, má jednotraktovou dispozici. Uliční průčelí je ve střední části pročleněno lodžií a dvojicí balkonů. Završeno je atikou a trojicí symetricky rozmístěných obloučkových štítů. Obloučkovými štíty vrcholí i obě boční fasády. Z hřebene střechy vyrůstá charakteristická štíhlá věž modifikovaných tvarů. Její manýristicky laděná úprava spočívá ve zdvojení části tvořené polygonální helmici s lucernou a v přidání typických vikýřků pro dosažení větší malebnosti. Velké trojdílné sdružené okno v patře levé části uličního průčelí prozrazuje navenek prostory zasedací síně. Vedle převažujícího neorenesančního řešení budovy zde lze nalézt i architektonické prvky inspirované lidovým stavitelstvím (dřevěný balkon podkroví) či nastupující secesí (segmentově zakončená okna bosovaného přízemí). Realizace stavby se ujal místní stavitel Václav Havránek.³⁶⁹ Dokončena byla roku 1902.³⁷⁰

Tendence k mísení jednotlivých inspiračních zdrojů, ať již se jednalo o historické slohy, lidovou architekturu nebo moderní secesní tvarosloví a manýristické snahy o úpravu jednotlivých prvků za účelem dosažení ještě větší zdobnosti a malebnosti, které se ve zvýšené míře projeví u slánského okresního domu, dále zesílily v bezprostředně následujícím období, kdy se staly odrazem snahy Jana Vejrycha vypořádat se adekvátním způsobem s novými myšlenkovými proudy a posunem estetického cítění, který je doprovázel.

³⁶⁸ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071015/05, Okresní dům ve Slaném.

³⁶⁹ Vladimír PŘIBYL: Wilsonova ulice ve Slaném. Katalog výstavy Vlastivědného muzea ve Slaném, Slaný 2003, nepag.

³⁷⁰ Bývalý okresní dům, in: Královské město Slaný, <http://www.meuslany.cz/cs/o-meste-slanem-a-okoli/historicke-pamatky/ve-slanem/byvaly-okresni-dum/>, vyhledáno 1. 8. 2013. V lednu 1903 stavitel Havránek poslal Janu Vejrychovi dopis, v němž ho informoval, že předložil Okresnímu výboru ve Slaném „kollaudační účet od stavby“ a zároveň ho žádal o jeho co nejrychlejší odsouhlasení, až mu ho Okresní výbor za tímto účelem postoupí. Viz Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20041129/10, Soutěže, účty, korespondence.

3.3. Nové výzvy (1902 – 1914)

3.3.1. Pražské projekty a realizace

Probíhající pražská asanace poskytla Janu Vejrychovi v prvních letech 20. století několik příležitostí k tvorbě projektů nájemních domů pro její nově proraženou Mikulášskou třídu (dnešní Pařížská ulice). Ve všech případech se jednalo o domy nárožní, které již svojí polohou dávaly dobré předpoklady pro dosažení cílů, které architekt při jejich projektování sledoval – praktického dispozičního řešení, které umožní příjemné a pohodlné užívání vnitřních prostor a reprezentativního vnějšího vzhledu.

Dva z těchto domů stavěl Vejrych částečně ve vlastní režii, neboť, jak již bylo zmíněno, koupil, společně se svojí manželkou, na přelomu let 1901 a 1902 jednu polovinu parcely číslo 5 ve stavební skupině XXXV a jednu polovinu parcely číslo 5 ve stavební skupině XXX. Důvodem, proč se k uvedeným investicím odhodlal byla patrně skutečnost, že se v té době zásadním způsobem zlepšily podmínky pro potenciální zájemce o nákup pozemků v asanačním obvodu. Pražská obec podstatně snížila jejich ceny a peněžní ústavy, zejména městská spořitelna, byly ochotny poskytnout podnikatelům levný stavební úvěr.³⁷¹

K domům, které architekt navrhoval na vlastní parcele patří **nájemní dům čp. 1076/I** (Pařížská 7, Jáchymova 6) z roku 1902 [124 – 129].³⁷² Čtyřpatrová dvojkřídlá budova se zkoseným nárožím měla vchod umístěný z ulice Pařížské. Jeho osa byla i osou prvního ramene čtyřramenného schodiště, které se nacházelo v dvorním traktu, na průsečíku obou křídel budovy. Uživatelsky příjemné dispoziční řešení pater bylo trojtraktové, s pokoji do ulice, střední spojovací chodbou a obslužnými prostory orientovanými do dvora. Přízemí bylo řešeno podobně, jen na straně do hlavní asanační třídy byly navrženy obchody. V podkroví byly umístěny dva ateliéry bohatě prosvětlené velkými obdélnými střešními okny. V prvním až třetím patře byly na každém podlaží situovány dva velké byty se salonem, ve čtvrtém patře byty tři. K některým pokojům patřily navíc arkýře nebo balkony, které vedle zvýšení komfortu bydlení nabízely i další způsob pročlenění fasád. Obě průčelí pojatá v duchu neorenesančně laděného eklektického dekorativismu využívají pro dosažení náležité malebnosti a reprezentativnosti motivů čerpajících z gotických, renesančních i

³⁷¹ "Lht" (Josef Lhota): Nový dům nájemný na parc. čís. 5. ve skupině XXXV. v hlavní třídě asanačné v Praze V, in: Technický obzor X, 1902, 192.

³⁷² Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080409/04, Čtyřpatrový dům na č. parc. 5 ve skupině XXX. v hlavní třídě asanační v Praze V. čp. 66/V a čtyřpatrový dům na č. parc. 5 ve skupině XXXV. v hlavní třídě asanační v Praze I.

secesních vzorů. Celou kompozici završují nad korunní římsou symetricky rozmístěné obloučkové štíty, v nároží vyrůstá věž završená dlátkovou střechou.

Ze stejného roku jako předchozí projekt pochází rovněž plánová dokumentace **nájemního domu čp. 66/V** (Pařížská 13, Široká 16) [130 – 134].³⁷³ I tuto stavbu navrhoval Vejrych na vlastním pozemku. Čtyřpatrová dvojkrídlá budova je svým vnitřním dispozičním řešením velmi podobná čp. 1076/I. Hlavní rozdíly spočívají v tom, že u tohoto domu je obchodům vyhrazeno, až na byt domovníka, celé přízemí, tři byty jsou projektovány i ve třetím patře a došlo k přesunu ložnice v levém křídle z uličního do dvorního traktu. Chybí též podkrovní ateliéry. V neorenesančním duchu komponovaná průčelí s bohatým plastickým dekorem v úrovni čtvrtého patra jsou završena atikou a obloučkovými štíty. Manýristické tendence k větší zdobnosti a malebnosti motivů jsou zřejmé ze způsobu kombinování uzavřených a rozevřených obloučků v rámci jednoho pole štítu či z dynamicky přetvořených forem střední části typické vejrychovské věže, která se vypíná na nároží budovy.

Další Vejrychovou prací realizovanou v hlavní asanační třídě se stal návrh průčelí **nájemního domu čp. 1068/I** (Pařížská 10, Kostečná 2) pocházející také z roku 1902 [135 – 138].³⁷⁴ Čtyřpatrová budova se šestiosým průčelím do ulice Pařížské a pětiosým průčelím do ulice Kostečné byla řešena v neorenesančním duchu, se silným sklonem k eklektickému mísení inspiračních zdrojů. Velmi zajímavá je v tomto ohledu plastická výzdoba, která vykazuje výrazné známky ovlivnění secesním dekorativismem. Fasády členěné nepravidelně rozmístěnými balkony a trojicí arkýřů jsou završeny obvyklou atikou a obloučkovými štíty. Nezbytná věž má v tomto případě hranolový tvar a vyrůstá ze štítu při nároží. Půdorysně je dům dílem stavitele Emanuela Dvořáka, který stavbu též provedl.

Z let 1903 – 1904 pochází Vejrychův návrh **domu obchodního spolku „Merkur“ čp. 68/V** (Pařížská 9, Jáchymova 5) [139 – 148].³⁷⁵ Celkovým dispozičním řešením i svojí

³⁷³ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071107/08, Čtyřpatrový dům na č. parc. 5 ve skupině XXX. v hlavní třídě asanační v Praze V., roh ulic Mikulášské a Josefské čp. 66, stavební parcela č. 473.

³⁷⁴ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071015/05, Čtyřpatrový dům č. 1068/1, [čp. 1076] na parcele č. 6 ve skupině XXXVI. v hlavní asanační třídě v Praze V., na rohu ulic Jáchymské a Mikulášské, stavební parcela č. 27/5. O Vejrychově podílu na návrhu tohoto domu více v Činžovní dům č. 1068-V v Mikulášské třídě v Praze, in: Architektonický obzor II, 1903, 22.

³⁷⁵ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071015/03, Spolkový dům architektů a inženýrů v Království českém a dům obchodnického spolku "Merkur" na staveništi č. 7 ve skupině č. XXX v asanačním obvodu v Praze na stavební parcele č. 142/1, 143 a 144.

bohatou výzdobou představuje tato stavba svého druhu shrnutí a vyvrcholení v jeho projekční tvorbě týkající se nájemních domů v asanačním obvodu. Půdorysně se objekt skládal ze dvou relativně nezávislých částí – standardně řešeného čtyřpatrového dvoukřídlého domu, k němuž byla připojena dvoupatrová budova s polygonálním schodišťovým rizalitem vystupujícím z dvorní fasády. Prostory v přízemí orientované do Pařížské ulice byly určeny pro obchody, přízemí v křídle do Jáchymovy ulice a navazující místnosti v dvoupatrové části byly vyhrazeny pro potřeby zde umístěné restaurace. V prvním patře se nacházely spolkové místnosti „Merkuru“. Jim dominovala rozlehlá dvorana s galerií zabírající dvě podlaží dvoupatrové stavby. Druhé až čtvrté patro dvoukřídlé části, s komfortními nájemními byty, mělo obdobné dispoziční členění jaké jsme viděli v domě čp. 1076/I.

Monumentálně řešená, hojně pročleněná i dekorovaná uliční průčelí obou částí budovy jsou pojata v duchu neorenesančně laděného eklektického dekorativismu, v němž jsou zřejmé silné secesní vlivy. Bohatá plastická výzdoba zahrnuje, v souladu s určením domu, dvě zpodobení boha řemesel a obchodu Merkura. Jeho poprsí se nachází ve zkoseném nároží na úrovni prvního („spolkového“) patra a socha sedícího boha, vytepaná z měděného plechu podle návrhu Antonína Poppa,³⁷⁶ zdobí vrchol štítu ukončujícího fasádu nižší, dvoupatrové části objektu. Dle Poppova modelu byly zhotoveny i postavy v nikách meziokenních pilířů čtvrtého patra personifikující Asii, Afriku, Ameriku a Austrálii.³⁷⁷ Průčelí jsou završena obloučkovými štíty. V nároží se vypíná mohutná věž komponovaná z dlátkové střechy, z níž vyrůstá polygonální vížka s lucernou krytá cibulovou bání. Dvě menší věžičky se nacházejí i na hřebenech střech. Jak střechy, tak i nárožní věž jsou zdobeny pro Vejrycha charakteristickými gotizujícími vykýřky. Stavbu provedl karlínský stavitel a stavební podnikatel Václav Nekvasil.³⁷⁸

V architektově fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se dochoval rovněž plán z roku 1907 na **zřízení pisoáru a klozetu pro hostinec v přízemí nájemního domu čp. 128/V** (Pařížská 22).³⁷⁹ Vzhledem k tomu, že za autora uvedeného domu i obou sousedních čp. 127/V a 129/V je považován Alois Dlabač s tím,

³⁷⁶ Budova Obchodního spolku "Merkur" na nároží Mikulášské třídy a Jáchymovy ulice v Praze V, in: Architektonický obzor IV, 1905, 24.

³⁷⁷ Budova Obchodního spolku "Merkur" na nároží Mikulášské třídy a Jáchymovy ulice v Praze V, in: Architektonický obzor IV, 1905, 24.

³⁷⁸ Budova Obchodního spolku "Merkur" na nároží Mikulášské třídy a Jáchymovy ulice v Praze V, in: Architektonický obzor IV, 1905, 24.

³⁷⁹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20041124/05, Práce drobné a neurčitelné, nábytek a osvětlovací tělesa.

že postaveny byly stavitelem Emanuelem Dvořákem v letech 1905 – 1907,³⁸⁰ není zatím jasná role Jana Vejrycha v tomto projektu.

Jedním z nejvýraznějších a bezesporu také nejznámějších Vejrychových projektů se stal návrh **hotelu „Paříž“ čp. 1080/I** (U Obecního domu 1, Králodvorská 8) z let 1904 – 1905 [149 – 156].³⁸¹ V roce 1904 koupil pražský restaurátér Jan Kolář od Živnostenské banky tři parcely na pozemcích bývalého Králova dvora za účelem postavení moderního hotelu.³⁸² Vejrychem navržená čtyřpatrová dvojkřídlová budova se zkoseným nárožím měla hlavní vchod s navazujícím vestibulem umístěný ve střední části patnáctiosého, symetricky řešeného průčelí do ulice Pařížské (dnes U Obecního domu). Z vestibulu mohli hoteloví hosté pokračovat přímo k dvouramennému schodišti, které spojovalo jednotlivá podlaží hotelu nebo se mohli občerstvit v jednom z hostinských zařízení, která se nacházela nalevo (restaurace) či napravo (kavárna) od něj, respektive mohli sejít do suterénu, kde se nacházela vinárna. Rozsáhlé suterénní prostory byly jinak vyhrazeny provozním účelům. Shodně řešená patra s hotelovými pokoji byla v křídle do ulice U Obecního domu v pravé části trojtraktová, se spojovací chodbou procházející mezi dvěma řadami pokojů, v levé část dvojtraktová, s pokoji v uličním traktu. Obdobné dvojtraktové řešení mělo rovněž sedmiosé křídlo do ulice Králodvorské.

Eklektická, gotizující průčelí se secesními prvky, pročleněná soustavou arkýřů a balkonů, jsou bohatě pokryta plastickým dekorem. Rozmanité tvary oken čerpají ve variantách šambrán z pozdní gotiky. V mělkých nikách meziokenních pilířů čtvrtého patra stojí štukové polopostavy protějškově komponovaných dvojic pána a dámy v historickém a dobovém oděvu. V dvouosém nárožním průčelí je místo nik s polopostavami provedena trojice keramických mozaik od Jano Köhlera.³⁸³ Levá zobrazuje horníka, pravá selku v kroji, uprostřed se nachází postava mladého krále s heraldickým znakem českého lva. Nad korunní římsou vyrůstají z prolamované atiky stupňovitě vykrajované štíty kombinující motivy stylizovaných volut a oslího hřbetu. V nároží je celá kompozice

³⁸⁰ 270 – Nájemní dům n.čp. 128 na východní straně Mikulášské třídy, in: Stará Praha na dobových pohlednicích a ve starých fotografiích, <http://www.starapraha.cz/pohlednice-praha-asanace-josefov.php>, vyhledáno 3. 8. 2013.

³⁸¹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080602/07, 20080602/08, Čtyřpatrový hotel manželů Kolářových na SM pražském.

³⁸² "J. V." (Jan Vejrych?): Kolářův hôtel "Paříž" v Praze-I, in: Architektonický obzor V, 1906, 28.

³⁸³ Emanuel POCHE: Prahou krok za krokem (Uměleckohistorický průvodce městem), Praha/Litomyšl 2001, 185.

završena mohutnou polygonální věží vejrychovských tvarů s lucernou a ochozem. Se stavbou hotelu bylo započato koncem října 1904 a otevřen byl o rok později.³⁸⁴

Vedle standardní projekční činnosti se Jan Vejrych v těchto letech zabýval i návrhy řešení některých aktuálních urbanistických otázek. Jednou z jeho prací věnujících se této oblasti byla **studie zakončení Mikulášské třídy (dnešní Pařížské ulice) s budovou galerie českého umění na Letné** z roku 1905 [157].³⁸⁵ Ta vycházela z myšlenky, že v rámci vytváření širšího komunikačního spojení do nově budovaného asanačního obvodu a Starého Města jako celku, k němuž patřilo i zboření Krennova domu v roce 1902, došlo k průlomů v kompaktní hmotě Staroměstském náměstí. Podle Vejrychova názoru bylo třeba na vzniklou situaci reagovat a protože „o jiné architektonické řešení uzavřenosti náměstí postaráno nebylo ... jest povinností, pokusiti se aspoň o architektonické zakončení třídy Mikulášské“.³⁸⁶ Návrh pracoval s variantou tunelu pod Letnou, který by vznikl v ose Pařížské ulice jako pokračování nového mostu přes řeku Vltavu,³⁸⁷ a předpokládaným zakončením Mikulášské třídy se podle něj měla stát monumentální budova „moderní gallerie umění českého“³⁸⁸ postavená nad tunelem, na kraji Letenské pláně. Spojení Moderní galerie s mostem by bylo „velkolepě založeným schodištěm, jímž docílilo by se nejkratšího spojení s plání Letenskou“³⁸⁹ a budova sama „tvořila by „point de vue“ ze Staroměstského náměstí“.³⁹⁰ Vzhledem k vzájemné provázanosti mělo být celkové architektonické řešení budovy i schodiště před ní vytvářeno zároveň s projektováním úprav souvisejících se stavbou tunelu. Zajímavá idea spojující několik dobově aktuálních motivů se, stejně jako řada dalších variací na toto téma, které se v průběhu let objevovaly, realizace nedočkala.

Drobnější architektonickou prací byla úprava **dvorního přístřešku nájemního domu čp. 59/I** (Veleslavínova 3) provedená v roce 1906.³⁹¹ Dům byl postaven podle plánů stavitele Emanuela Dvořáka z roku 1902, možnost širší Vejrychovy účasti na vzniku či dalších úpravách této stavby než naznačuje dosavadní stav poznání není ale, dle názoru autora této práce, vyloučena.

³⁸⁴ "J. V." (Jan Vejrych?): Kolářův hôtel "Paříž" v Praze-I, in: Architektonický obzor V, 1906, 29.

³⁸⁵ Jan VEJRYCH: Studie zakončení Mikulášské třídy v Praze-I, in: Architektonický obzor V, 1906, 13 a tab. XI.

³⁸⁶ Jan VEJRYCH: Studie zakončení Mikulášské třídy v Praze-I, in: Architektonický obzor V, 13.

³⁸⁷ Dnešní most Svatopluka Čecha postavený v letech 1906 – 1908. Viz Emanuel POCHE: Prahou krok za krokem (Uměleckohistorický průvodce městem), Praha/Litomyšl 2001, 144.

³⁸⁸ Jan VEJRYCH: Studie zakončení Mikulášské třídy v Praze-I, in: Architektonický obzor V, 13.

³⁸⁹ Jan VEJRYCH: Studie zakončení Mikulášské třídy v Praze-I, in: Architektonický obzor V, 13.

³⁹⁰ Jan VEJRYCH: Studie zakončení Mikulášské třídy v Praze-I, in: Architektonický obzor V, 13.

³⁹¹ Pavel VLČEK (ed.): Umělecké památky Prahy (Staré Město a Josefov), Praha 1996, 167.

Dalším urbanistickým projektem byla **studie komunikace Letenské** z let 1909 – 1910 [158 – 166]. Ta odrážela dobové zaujetí otázkou vhodného propojení Starého Města pražského s oblastí Letné a rozvíjela myšlenky již zmiňované starší Vejrychovy studie z roku 1905. Architekt zde předkládal tři možné varianty řešení uvedené problematiky, všechny pracující s ideou nové komunikace přímo navazující na dnešní most Svatopluka Čecha a prorážející letenskou stráž v ose Mikulášské třídy.³⁹² První varianta navrhovala směrem od Vltavy krátký, 77 metrů dlouhý tunel, na který by navazoval průkop. Druhá varianta představovala úplný průkop s mohutnou „hradební“ branou inspirovanou řeckými propylajemi, která zároveň zajišťovala přemostění díla a opětovné propojení obou rozdělených částí Letenské pláně. Poslední varianta počítala s kombinací tunelu a přemostění na něj navazujícího průkopu. Z důvodu úspor byly preferovány kolmé stěny průkopu a ve všech případech bylo navrhováno jeho zastavění po stranách domky s obchody nebo dílnami, při vyústění k Belcrediho třídě (dnešní ulici Milady Horákové) potom s restauracemi a kavárnami. Kromě ponechání úzkého pásu zeleně v bezprostředním okolí vltavské stráně projekt předpokládal zastavění Letné veřejnými budovami a nájemními domy.

Z let 1910 – 1911 pochází třetí Vejrychova pražská urbanistická studie, **návrh uvolnění komunikace mezi Staroměstským a Václavským náměstím**. Práce vycházela vstříc požadavkům zástupců Starého Města na radnici, kteří již několik let naléhali, aby bylo vytvořeno adekvátní propojení obou náměstí vyhovující potřebám rychlého a přímého spojení mezi nimi.³⁹³ Vejrychovu projektu předcházela návrh Klubu Za starou Prahu vést tuto spojnicí ulicí Železnou, při jejím částečném rozšíření. Tento návrh ale narazil na finanční obtíže. Architekt se naproti tomu rozhodl vést hlavní komunikaci s dvojkolejnou tramvajovou tratí ulicí Melantrichovou.³⁹⁴ I když připravil dva variantní návrhy, které se lišily mírou a způsobem úprav této ulice, oba, jak konstatoval komentář ve *Věstníku Klubu Za starou Prahu*, „ničí úplně půdorysnou i prostorovou konfiguraci této části města, nutíc k odbourání umělecky cenných objektů a k zničení celého rázu této typicky staropražské

³⁹² Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080731/02, 20080731/03, Studie komunikace Letenské.

³⁹³ Melantrichova ulice je ohrožena projektem tramwaye, in: *Za starou Prahu: věstník Klubu Za starou Prahu* II, 1911, 29. Tamtéž informace o alternativním návrhu Klubu Za starou Prahu.

³⁹⁴ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080801/01, Návrh uvolnění komunikace mezi náměstím Staroměstským a Václavským v Praze, motto: "Dignitatis memores, ad optima intenti".

uličky“.³⁹⁵ V souvislosti s výhradami Klubu si architekt na okraji plánové dokumentace poznamenal: „Bořily se cenné památky v Římě, Paříži a neměl nikdo bořitele ty za barbary, nejvýš někdo řekne – škoda, ale muselo tak býti, tak je to i zde. Uvažme to, že zde trpí celé Staré město a s ním Josefov, tento celý komplex je zabarikádován domy ani jedna ulice na Staroměstském náměstí [.....?] není tak široká, aby vozy tramvajové vedle sebe projely, jak má zde zkvétat (!) obchod. O Sta tisíce přichází tím Staré město ročně. Zastupitelstvo města o tom ví, uznává to, staví se i o to, ale tu přijde, ale tu zazní veto Staré Prahy – nechat vše, jak je, jinak jste barbary. Kvůli jednomu starému domku, který nejvýš udržíme 20 – maximálně 50 let, má trpět snad přes 2000 domů. A přece vím určitě, že neuplyne těch 20 – 50 let, že mnohem dřív najednou jako přes noc se na staroměstské radnici odhlasuje dle hesla „Boř jen to, co musíš, abys i ty žil“. Majíc přitom na paměti svůj nápis,³⁹⁶ na zřeteli majíc nápis „*Dignitatis memores, ad optima intenti*“³⁹⁷. K realizaci návrhu nedošlo. Jeho cena ovšem spočívá v tom, že představuje jednu z nečetných příležitostí nahlédnout hlouběji do úvah Jana Vejrycha a lépe tak poznat jeho přístup k otázkám památkové péče v kontextu dobových společenských názorů a potřeb.

V lednu roku 1912 vypsal pražská obec veřejnou soutěž na podání návrhů pro zřízení **ústředního hřbitova Královského hlavního města Prahy u Hostivaře**.³⁹⁸ Důvodem k vypsání soutěže byla snaha o realizaci myšlenky na vybudování velkého centrálního pohřebiště na okraji Prahy, která vznikla na místodržitelství již v 70. letech 19. století vzhledem k tomu, že Olšanské hřbitovy se ocitly uprostřed obytné zástavby.

Sešlo se celkem osmnáct prací, návrh c. k. stavebního rady architekta Jana Vejrycha s heslem „Z velkého malého“ získal II. cenu.³⁹⁹ Projekt byl založen na dvou hlavních, kolmo k sobě položených osách.⁴⁰⁰ Na severojižní ose byly projektovány budovy a místa potřebná

³⁹⁵ Melantrichova ulice je ohrožena projektem tramwaye, in: Za starou Prahu: věstník Klubu Za starou Prahu II, 1911, 29.

³⁹⁶ První část věty byla vložena následně.

³⁹⁷ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080801/01, Návrh uvolnění komunikace mezi náměstím Staroměstským a Václavským v Praze, motto: "Dignitatis memores, ad optima intenti". Nápis „Dignitatis memores ad optima intenti“, který zmiňuje Vejrych ve svém komentáři a který tvoří též motto jeho návrhu se nachází v jižním průčelí Staroměstské radnice, nad okny velké zasedací síně. V překladu znamená: „Pamětliví (své) důstojnosti, usilujeme o nejlepší“ (překlad autora).

³⁹⁸ Informace o konkursu, důvodech jeho vypsání a osudu vítězného Klenkova projektu jsou čerpány z Pavel VLČEK (ed.): Umělecké památky Prahy (Velká Praha A/L), Praha 2012, 565-566.

³⁹⁹ K soutěži na získání návrhů pro zřízení nového obecního hřbitova Pražského u Hostivaře ... (v rubrice Různé zprávy), in: Architektonický obzor XI, 1912, 92. I. cena ve výši 5 000 K byla udělena projektu Richarda Klenky z Vlastimilu, II. cenu 4 000 K získal, vedle návrhu Jana Vejrycha, rovněž projekt Antonína Engela.

⁴⁰⁰ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080731/02, Ústřední hřbitov královského hlavního města Prahy u Hostivaře.

k pohřbívání v zemi, v druhé ose, jdoucí od východu k západu, byly při východní bráně navrženy budovy a místa určená k pohřbívání žehem.⁴⁰¹ Vzhledem k tomu, že stavební program požadoval, aby v první fázi byla z celého areálu využita jen část pozemků nacházející se v jeho severní části, byla zde umístěna vstupní brána a za ní, ve středu severojižní osy, monumentální hlavní budova na půdorysu ve tvaru písmene H završená kopulí ústřední síně, která v sobě slučovala funkce pohřební, administrativní a částečně i hospodářskou. Na tuto ústřední stavbu hřbitova potom směrem k jihu navazovaly jednotlivé části a oddělení určené k pochovávaní. Na nejvyšším místě celé plochy umístil architekt komplex arkádových hrobek, v jehož centru se mělo nacházet mausoleum vynikajících mužů a žen. Významná úloha v projektu patřila zeleni, která měla vhodným kompozičním řešením vytvářet dojem útulnosti, napomáhat zachování klidu na pohřebišti a zároveň měla celý areál ožивovat. K tomuto účelu měly sloužit i fontány s vodotrysky a odpočívadla umístěná téměř na všech křižovatkách.

Na základě výsledků soutěže bylo vyhotovení prováděcích plánů a rozpočtu svěřeno městskou radou Richardu Klenkovi, který v letech 1913 – 1914 tuto dokumentaci skutečně vyhotovil. Do vypuknutí I. světové války už k dalšímu posunu směrem k realizaci projektu nedošlo a po jejím ukončení, v roce 1919, byly další práce na Klenkových plánech zastaveny s odůvodněním, že „*následkem změněných poměrů spojených s růstem hl. města a důležitých komunikací je založení hřbitova v těchto místech zcela nevhodné*“.⁴⁰²

Poslední Vejrychovou pražskou předválečnou prací byl soutěžní návrh **pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Vítkově**. Konkurs proběhl v roce 1913 a jednalo se o nejvýznamnější akci tohoto druhu před I. světovou válkou.⁴⁰³ Soutěže se zúčastnili umělci všech generací, její výsledek přesto přinesl zklamání. I. cena nebyla udělena, rozdělenou II. cenu získaly návrhy Heros dvojice Jan Kotěra – Jan Štursa, Hvězdice k Dómu národa autorů Vojty Sapíka a Čeňka Vořecha a Stavěti hráze Františka Bílka, III. cena byla přiznána návrhu Černý kalich Vladimíra Fultnera a Ladislava Kofránka. Návrh Jana Vejrycha rozvíjel motiv památníku – válcové věže s vyhlídkovým ochozem a zvonovou střechou završenou kalichem – z jehož širší patrové základny s terasou, ve které se

⁴⁰¹ Popis Vejrychova projektu vychází z Soutěžné návrhy na ústřední hřbitov král. hlav. města Prahy u Hostivaře. II. cena. – Arch. Jan Vejrych, c. k. stavební rada, in: Architektonický obzor XI, 1912, 122-124, 129-131, 133-138 a tab. LIV-LV, LVII-LX. Pohřbívání žehem nebylo v době přípravy projektu ještě povoleno, příslušná část návrhu byla připojena s ohledem na předpokládané budoucí legislativní změny.

⁴⁰² Pavel VLČEK (ed.): Umělecké památky Prahy (Velká Praha A/L), Praha 2012, 565-566.

⁴⁰³ Informace o konkursu jsou čerpány z Petr WITTLICH: Sochařství před první světovou válkou, in: *Dějiny českého výtvarného umění (IV/1) 1890/1938*, Praha 1998, 322-324 a Marcel PENCÁK: Soutěž na pomník Jana Žižky na Vítkově v roce 1913, in: *Umění* LIV, 2006, 69-84.

nacházely prostory muzea, vybíhal směrem ke svahu podstavec vlastního pomníku nesoucí jezdeckou sochu vojevůdce.⁴⁰⁴ Z dochovaných skic je zřejmé, že architekt při tvorbě tohoto návrhu vyzkoušel několik značně rozdílných možností. Některé, jako návrh finální, kombinovaly pomník s budovou památníku, jiné pracovaly s myšlenkou samostatného pomníku. Všechny varianty byly ale založené na centrálním půdorysném schématu.

I když žádná z prací nebyla doporučena k realizaci, přinesla soutěž řadu umělecky pozoruhodných řešení, včetně návrhů ovlivněných idejemi kubismu a předznamenávala tak další vývoj, se kterým bylo pro Jana Vejrycha stále těžší se úspěšně vyrovnávat.

3.3.2. Projekty a realizace mimo Prahu

V roce 1904 – 1905 **se Jan Vejrych dvěma projekty vrátil do Chlumce nad Cidlinou** Zikmunda Kozelky.

Prvním z nich byl návrh **hřbitovních budov nového městského pohřebiště** na jihozápadním okraji města.⁴⁰⁵ Součástí návrhu byly plány domku hrobníka spojeného s márnicí a obřadní síně židovského oddělení.⁴⁰⁶ Obě drobné architektury byly zdobeny neorenesančními stupňovitě vykrajovanými štíty. Domek hrobníka byl završen charakteristickou vejrychovskou věžičkou vyrůstající z hřebene střechy, obřadní síň byla upravena v duchu židovské náboženské symboliky.

Druhou prací, která dodnes tvoří jednu z dominant města, byl projekt místního **okresního domu [167 – 173].**⁴⁰⁷ Tato dvojkřídlá dvoupatrová budova se zaobleným nárožím měla kromě primárního účelu, kterým bylo důstojné umístění okresních úřadoven, včetně zasedací síně okresního zastupitelstva, plnit i další funkce. Měla zde najít své sídlo okresní záložna a přízemí spolu s druhým patrem byly vyhrazeny pro hostinské a ubytovací služby. Tomu bylo přizpůsobeno vnitřní dispoziční řešení budovy. Vstup do hostinských prostor, s restaurací a samostatně řešenou vinárnou, se nacházel v nároží domu. Pro úředníky a návštěvníky okresních kanceláří a záložny, které se rozkládaly v prvním patře, sloužil zvláštní vstup s navazujícím vestibulem a schodišťovou chodbou přístupný z průjezdu v pravém křídle objektu. Schodišťová chodba umístěná v dvorním traktu, na průsečíku

⁴⁰⁴ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080731/04, Návrh Žižkova pomníku na Žižkově, motto: "Na hradbách".

⁴⁰⁵ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071015/03, Nové hřbitovní budovy v Chlumci nad Cidlinou.

⁴⁰⁶ O židovském oddělení chlumeckého hřbitova a jeho obřadní síni více v Blanka ROZKOŠNÁ / Pavel JAKUBEC: Židovské památky Čech, Brno 2004, 167.

⁴⁰⁷ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071015/03, Okresní dům v Chlumci nad Cidlinou na parcele č. 297 a 298.

obou křídel budovy, sloužila i hotelovým hostům směřujícím do pokojů, které se nacházely v druhém patře.

Průčelí, řešená v eklektickém, neorenesančně secesním duchu, byla pročleněna v nároží balkonem prvního patra, v levém křídle hranolovým dvojosým rizalitem s terasou v patře, v místech zasedací síně. Završena byla stupňovitě vykrajovanými štíty s motivem stylizovaných volut a požadovaný reprezentativní vzhled dodávala stavbě rovněž mohutná polygonální nárožní věž s lucernou a cibulovou bání.

Vzhledem k tomu, že hotel měl mít charakter zájezdního hostince, byly součástí návrhu i plány trojkřídlého přízemního hospodářského objektu, ve které se nacházela konírna, stání pro povozy a kočovna. Tato stavba byla umístěná do dvorní části okresního domu a přístup k ní z ulice byl zajištěn průjezdem v pravém křídle budovy.

Z roku 1905 pochází Vejrychův projekt **divadla v Kutné Hoře**.⁴⁰⁸ Myšlenka vybudovat ve městě divadelní budovu se objevila již v 70. letech 19. století. V roce 1885 byla vypsaná první architektonická soutěž, při níž byl jako nejlepší vyhodnocen návrh Ludvíka Láblera. Stavět se ovšem nezačalo a postupem času, především z ekonomických důvodů, byla stále větší váha přikládána názoru, že nový objekt by měl, vedle divadla, zahrnovat rovněž další společenské provozy. I když Jan Vejrych koncipoval svůj neorenesančně laděný projekt v duchu této ideje, neuspěl a město si na svoji divadelní budovu muselo počkat až do počátku 30. let, kdy byly realizovány stavební plány architekta Rudolfa Hrabý.

Další architektovou prací z roku 1905 byl návrh **přestavby a přístavby sálu hostince „Na Kopečku“ v Novém Bydžově**.⁴⁰⁹ Neorenesanční budova hostince s tanečním sálem byla postavena koncem 80. let 19. století.⁴¹⁰ Když ji v roce 1904 získala obec, měla zájem vytvořit v sále stálé jeviště. Vejrychův projekt předpokládal celkovou přestavbu a rozšíření západní části objektu. Honosně upravený hlavní vstup z nově upraveného parčíku na severní straně budovy, k němuž vedla dvojramenná rampa, byl krytý markýzou. Z vestibulu, vedle něhož se nacházela prostorná šatna, bylo možné pokračovat do prostor určených k občerstvení a dále do velkého sálu s jevištěm a zázemím pro účinkující, který se nacházel na místě původního tanečního sálu při ulici Václava Klimenta Klicpery. Nově

⁴⁰⁸ Informace o historii vzniku divadelní budovy a o této Vejrychově práci jsou čerpány z Vendula HNÍDKOVÁ: Tylovo divadlo Kutná hora, in: Databáze divadelní architektury, <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreId=63&detail=history>, vyhledáno 7. 6. 2013.

⁴⁰⁹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20060309/03, Taneční a koncertní síň na "Kopečku" v Novém Bydžově.

⁴¹⁰ Informace o stavební historii divadelní budovy jsou čerpány z Jiráskovo divadlo, in: Databáze divadelní architektury, <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreId=965&detail=history>, vyhledáno 7. 8. 2013.

vzniklá jednopatrová stavba, silně ovlivněná duchem secese, vytvářela výrazný kontrast s hostinskou částí budovy, kterou projekt plánoval ponechat v původním stavu. Jak můžeme soudit z dodnes zachované neorenesanční fasády do Klicperovy ulice, Vejrychův návrh, snad pro svoji finanční nákladnost, nebyl zrealizován. Obec nicméně v sále stálé jeviště upravila a v letech 1923 – 1924 byla budova přestavěna na Městské Jiráskovo divadlo podle plánů architekta Oldřicha Lisky.

V letech 1905 – 1907 vytvořil Jan Vejrych rovněž plány **novobydžovské městské spořitelny [174 – 181].**⁴¹¹ V té době už prostory, které měla spořitelna v radniční budově naprosto nedostačovaly a proto se její správní výbor usnesl zakoupit starý dům čp. 57 na rohu náměstí a dnešní ulice Boženy Němcové a postavit na jeho místě novou moderní budovu peněžního ústavu.⁴¹² Vejrychův návrh předpokládal dvoupatrovou stavbu na obdélném půdorysu se zaobleným jihozápadním nárožím a stupňovitě ustupující severovýchodní, dvorní částí. V souladu se stavebním programem byl hlavní vchod umístěn v ose užšího, symetricky řešeného průčelí do náměstí. Po jeho stranách se nacházely obchody a dále do nitra budovy na něj navazoval prostorný čtvercový vestibul, z něhož se po pravé straně otevíral vstup do vinárny. Za vestibulem se nacházelo dvojramenné schodiště propojující jednotlivá podlaží. Alternativní vchod do objektu nabízel průjezd při jeho jihovýchodním nároží, z ulice Boženy Němcové. V prvním patře byly situovány místnosti spořitelny, druhé patro bylo vyhrazeno městskému muzeu.

Průčelí byla pojata v duchu, pro architekta v té době charakteristického, eklektického dekorativismu, který spojoval architektonické tvary inspirované historickými slohy se secesními prvky a výzdobnými motivy. Mozaiková výzdoba portálu hlavního vchodu je téměř doslovným přepisem mozaiky, která zdobí vstupní partii pražského hotelu „Paříž“. Nad portálem je západní průčelí pročleněno trojúhelným arkýřem s balkonem. Završeno je prolamovanou atikou a stupňovitě vykrajovaným štítem, kombinujícím motivy stylizovaných volut a obloučku, na jehož vrcholu je umístěna bronzová socha Spořivosti.⁴¹³ Stejně štíty a atika zdobí i jižní průčelí, zde jsou štíty kombinovány navíc s trojúhelnými balkony. Menší štít se nachází též v zaobleném jihozápadním nároží. Za ním vyrůstá, a celkovou kompozici doplňuje, výrazná polygonální věž typických vejrychovských tvarů.

⁴¹¹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080805/01, Městská spořitelna v Novém Bydžově na staveništi čk. 57.

⁴¹² Budova Novo-Bydžovské spořitelny, in: Architektonický obzor VI, 1907, 35.

⁴¹³ Turistická stezka Nový Bydžov, Nový Bydžov 2010, nepag.

Budova byla stavěna v letech 1906 – 1907, stejně jako tomu bylo v případě novobydžovského okresního domu, místním stavitelem Aloisem Jedličkou.⁴¹⁴

Rozsáhlým projektem byla přestavba **zámku Holovousy u Jičína** provedená v letech 1905 – 1908 [182 – 191]. Zdejší panské sídlo předcházela tvrz, která je poprvé zmíněná roku 1433.⁴¹⁵ Pravděpodobně koncem 16. nebo začátkem 17. století došlo k její přestavbě na renesanční zámek. Po Bílé hoře přešlo panství na Albrechta z Valdštejna a poté se jeho majitelé střídali, až ho v roce 1904 koupil úspěšný podnikatel František Malínský, který požádal Jana Vejrycha o vypracování plánů generální rekonstrukce dvojkřídlé jednopatrové zámekové budovy a přilehlého parku.⁴¹⁶ Ta měla zmodernizovat a dovybavit interiéry objektu tak, aby odpovídaly soudobým požadavkům na pohodlné bydlení a zároveň provést takové stavební zásahy, v jejichž rámci „*měly býti vybourány všelijaké snad za staletí nahromaděné přístavby, přestavby a přepažení za všelijakým účelem zřízené od stavitelů většinou méně povolaných*“.⁴¹⁷ Přízemí bylo, až na prostornou sala terrenu v jihovýchodním nároží, která měla sloužit rovněž jako jídelna, vyhrazeno provozním účelům, bytům služebnictva a obydlí správce. Do patra byly situovány soukromé místnosti majitele panství a jeho rodiny, malá kaple a salon. V severní části delšího, severojižního křídla se nacházely pokoje pro hosty.

Navrhované úpravy měnily zároveň vnější vzhled zámku v duchu eklektického dekorativismu, který stavbě dával malebný, místy snad až neoromantický ráz.⁴¹⁸ V této souvislosti zaujme například gotikou inspirovaný trojboký arkýř zámekové kaple v hlavním průčelí či k prvkům lidového stavitelství odkazující štít střechy při jihovýchodním nároží. Nechybí mohutná hranolová věž nad průjezdem, jejíž jehlancová střecha je završena vejrychovskou lucernou s cibulovou bání.

Drobné rekonstrukční práce byly zahájeny již roku 1905, vlastní přestavba zámku ale proběhla v letech 1906 – 1907. V roce 1908 potom následovaly parkové úpravy, směrem k

⁴¹⁴ Turistická stezka Nový Bydžov, Nový Bydžov 2010, nepag.

⁴¹⁵ Informace o stavební historii objektu do roku 1904, kdy jej koupil František Malínský, vychází z Pavel VLČEK: Ilustrovaná encyklopedie českých zámků, Praha 1999, 247-248.

⁴¹⁶ Popis cílů rekonstrukce, jejích výsledků a časového harmonogramu vychází z architekta referátu o tomto projektu v *Architektonickém obzoru* (Jan VEJRYCH: Přestavba zámku Holovousy, in: *Architektonický obzor* IX, 1910, 37-39, 41-42 a tab. XLI-XLV) a z plánové dokumentace dochované v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea (Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080804/09, 20080804/10, Přestavba zámku a velkostatku Holovousy pana dr. Fr. Malinského).

⁴¹⁷ Jan VEJRYCH: Přestavba zámku Holovousy, in: *Architektonický obzor* IX, 1910, 38.

⁴¹⁸ Sám Vejrych uváděl, že fasády byly projektovány „*za použití a ponechání všeho, co se uchováti dalo a bylo v dobrém stavu, ve slohu moderním*“. Viz Jan VEJRYCH: Přestavba zámku Holovousy, in: *Architektonický obzor* IX, 1910, 38.

návsi byla postavena dekorativně pojatá ohradní zeď s bránou a dvěma brankami pro pěší a byly též upraveny konírny a zřízeny nové skleníky.

Zároveň s rekonstrukcí zámku pracoval architekt na několika drobnějších projektech týkajících se velkostatku.⁴¹⁹ Nejvýznamnějším z nich byl návrh nového **obytného stavení pro čeládku v Domoslavicích** z roku 1907.⁴²⁰

Z let 1906 – 1908 pocházejí plány **obecního domu v Semilech [192 – 199]**.⁴²¹ Pro jeho vybudování v dnešní Husově ulici se semilští radní rozhodli po ničivém požáru, který tato místa zasáhl v roce 1904 a novostavbě tak vlastně připravil pozemek.⁴²² K předložení návrhů byli vyzváni místní stavitelé a do výběrové komise, zvolené v prosinci roku 1905, přizvali jako odborníka Jana Vejrycha. Architekt prohlédl obě došlé práce⁴²³ a v lednu 1906, místo očekávaného vyjádření, zaslal městské radě vlastní návrh. Ten představoval dvoupatrovou podsklepenou stavbu na půdorysu kosodélníku, s obytným podkrovím. V souladu s požadavky stavebního programu byly ve sklepě umístěné pivovarské sklepy s lednicí, spojené s nedalekým pivovarem tunelem pod ulicí. V přízemí, vlevo od vstupního vestibulu, se nacházela restaurace, prostory napravo od něj měly být využity jako obchody, „z nichž by se později dala zřídit městská spořitelna, případně že by se nemohly získati vhodnější místnosti – mělo se i pamatovati v projektu na to, že by se tam umístil místní poštovní úřad“.⁴²⁴ Alternativní využití mělo mít i trojtraktové první patro s dvěma nájemními byty, „v kterých by se však případně dal umístiti berní inspektorát“.⁴²⁵ Též trojtraktové druhé patro obsahovalo hostinské pokoje, v podkroví se počítalo s pokoji pro hostinský personál a studentskou noclehárnou.

⁴¹⁹ Vedle obytného stavení pro čeládku v Domoslavicích se jednalo o plán bytů v kulnách a plán bytů u chlévů. Zatímco první práce je v architektově fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea řazena zvlášť, zbylé dvě, obě z roku 1906, jsou součástí širšího souboru plánové dokumentace přestavby zámku a velkostatku. Viz Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080804/09, Přestavba zámku a velkostatku Holovousy pana dr. Fr. Malinského. Pro účely této kapitoly i katalogu Vejrychova díla jsme se uvedeného rozdělení přidrželi a zmíněné plány z roku 1906 zahrnujeme do přestavby holovouského zámku.

⁴²⁰ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080804/09, Přestavba zámku a velkostatku Holovousy pana dr. Fr. Malinského – nové obytné stavení pro čeládku v Domoslavicích.

⁴²¹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080805/04, Obecní dům v Semilech.

⁴²² Informace o tom, co stavbě obecního domu předcházelo, jsou čerpány z Ivo NAVRÁTIL: Obecní dům, in: Semilské noviny: Informační měsíčník občanů Semilská XII, 2004, č. 7-8, 12.

⁴²³ Jednalo se o návrhy Josefa Kosaře a Josefa Brodského. Kosařovy plány se dochovaly ve Vejrychově fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea, ve složce věnované semilskému obecnímu domu.

⁴²⁴ Obecní dům v Semilech, in: Architektonický obzor IX, 1910, 48.

⁴²⁵ Obecní dům v Semilech, in: Architektonický obzor IX, 1910, 48.

Náročně architektonicky řešené uliční průčelí, spojující v duchu eklektického dekorativismu tohoto Vejrychova období historizující prvky s bohatou, secesně laděnou výzdobou, vycházelo z dominantní polohy budovy a její reprezentativní funkce. Vedle menšího štítu při severozápadním nároží je fasáda ve své střední části završena výrazným, stupňovitě vykrajovaným štítem, který kombinuje motivy stylizovaných volut a obloučku. Za štítem, zdobeným mozaikou s městským znakem podle návrhu Jano Köhlera,⁴²⁶ vyrůstá typická věž. Boční fasády jsou zakončeny prostšími čtyřpatrovými obloučkovými štíty. Stavební práce provedli stavitelé Kosař a Brodský.⁴²⁷ Celkové náklady spojené s vybudováním obecního domu dosáhly 259 792 K a o několik tisíc korun převýšily i částku vydanou na v téže době stavěný děkanský kostel.⁴²⁸

V roce 1908 vytvořil Jan Vejrych návrh **kostela sv. Antonína Paduánského v Domažlicích [200 – 203]**. Ten měl nahradit starý chrám zasvěcený témuž světcí, který „*jest stavebně schátralý, nezdravý a překáží komunikaci*“.⁴²⁹ Nový kostel měl být po zboření původní stavby postaven na jejím místě tak, „*aby hlavní komunikaci (od nádraží do města) nepřekážel*“.⁴³⁰ Po úpravě stavebního pozemku, tj. zejména jeho vyrovnaní,⁴³¹ plánoval architekt na vzniklé ploše založit půdorys kostela v podobě latinského kříže s výrazným transeptem, s pětibokým kněžištěm k východu, hlavním vchodem a kruchtou na západě a sakristií při severní straně presbytáře. Lodě i další prostory měly být sklenuty českou plackou. Nad křížením obou lodí měla vyrůst dole zděná, výše dřevěná hranolová věž se zvony zakončená charakteristickou polygonální helmicí s lucernou a cibulovou bání. Stylově eklektická, gotizující stavba s lunetovou římsou pokrytou sgrafity a trojúhelnými, bohatě členěnými štíty, které sám Vejrych vnímal jako svého druhu lomenice, dosahovala malebného vzhledu spojením historizujících prvků s motivy převzatými z lidové architektury.

⁴²⁶ Ivo NAVRÁTIL: Obecní dům, in: Semilské noviny: Informační měsíčník občanů Semilska XII, 2004, č. 7-8, 13.

⁴²⁷ Ivo NAVRÁTIL: Obecní dům, in: Semilské noviny: Informační měsíčník občanů Semilska XII, 2004, č. 7-8, 13.

⁴²⁸ Ivo NAVRÁTIL: Obecní dům, in: Semilské noviny: Informační měsíčník občanů Semilska XII, 2004, č. 7-8, 13. Děkanský kostel, neorománská trojlodní bazilika sv. Petra a Pavla, byl vybudován v letech 1908 – 1911 místním stavitelem Karlem Andrejskem podle plánů architekta Bohumila Štěrbý. Viz Ivo NAVRÁTIL: Kostel sv. Petra a Pavla, in: Římskokatolická farnost sv. Petra a Pavla v Semilech, <http://www.farnost.semily.net/historie/petrpavel.htm>, vyhledáno 10. 8. 2013.

⁴²⁹ Návrh na postavení kostela sv. Antonína v Domažlicích, in: Architektonický obzor VIII, 1909, 4.

⁴³⁰ Návrh na postavení kostela sv. Antonína v Domažlicích, in: Architektonický obzor VIII, 1909, 4.

⁴³¹ Informace o Vejrychově návrhu jsou čerpány, vedle plánové dokumentace dochované v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea (Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080801/04, 20080807/04, Návrh na postavení kostela sv. Antonína v královském městě Domažlicích), rovněž z Návrh na postavení kostela sv. Antonína v Domažlicích, in: Architektonický obzor VIII, 1909, 7.

Starý kostel sv. Antonína byl v roce 1911 skutečně zbořen, k příslibené stavbě nového ale již nedošlo,⁴³² takže realizace se nedočkala ani uvedená architektova práce.

Ve stejném roce jako projekt nového domažlického kostela vznikl návrh na **přístavbu sala terreny zámku ve Zruči nad Sázavou**. Architekt se jím ještě jednou vrátil k projektu úprav zručského zámku, kterému se věnoval v první polovině 90. let 19. století. Historizující přístavba silně prodchnutá duchem secese měla být připojena k severovýchodnímu nároží zámku,⁴³³ nakonec ale uskutečněná nebyla.

V letech 1908 – 1913 vytvořil Jan Vejrych **šest prací vztahujících se k Jilemnici**. Jistě nikoliv náhodou, neboť k tomuto městu ho pojilo „vzácné osobní přátelství“ s jeho dlouholetým starostou Františkem Xaverem Jeriem.⁴³⁴

Prvním návrhem z této šestice byl projekt nové budovy pro **městskou spořitelnu** z let 1908 – 1910 [204 – 215].⁴³⁵ Spořitelna byla založena roku 1886 a od roku 1893 sídlila v prostorách nové jilemnické radnice.⁴³⁶ V roce 1908 se její správa, na návrh předsedy Jerieho, rozhodla postavit vlastní budovu. Za tím účelem zakoupila dva domy, ty nechala zbořit a na jejich místě, v jihovýchodním rohu dnešního Masarykova náměstí, začala v roce 1909 vyrůstat novostavba finančního ústavu.⁴³⁷ Jednopatrový objekt na obdélném půdorysu se stupňovitě ustupujícím dvorním traktem se do náměstí natáčel svým zkoseným severozápadním nárožím.⁴³⁸ V něm, stejně jako po druhé straně vchodu

⁴³² Stanislav ŠEBEK: Znamky připomínají zaniklý domažlický kostel, in: Domažlický deník.cz, http://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/znamky-pripominaji-zanikly-domazlicky-kostel-20130316.html, vyhledáno 5. 6. 2013.

⁴³³ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080731/01, Přestavba zámku ve Zruči nad Sázavou.

⁴³⁴ Jaroslav BARTÁK: Architekt Jan Vejrych a nevkus (?) české neorenesance, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII, 1994, 176.

⁴³⁵ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080801/03, Městská spořitelna v Jilemnici na parcele č. 93 s budoucím rozšířením na parcelu č. 94 a Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080801/05, Městská spořitelna a c. k. poštovní a telegrafní úřad v Jilemnici na parcele č. 93 s budoucím rozšířením na parcelu č. 94.

⁴³⁶ Informace o městské spořitelně a o tom, co předcházelo stavbě její nové budovy vycházejí z Jaroslav BARTÁK: Architekt Jan Vejrych a nevkus (?) české neorenesance, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII, 1994, 176.

⁴³⁷ Dostavěna byla v roce 1911. Viz Jaroslav BARTÁK: Architekt Jan Vejrych a nevkus (?) české neorenesance, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII, 1994, 177.

⁴³⁸ V Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se zachovalo několik verzí plánové dokumentace, které odrážejí názorové posuny týkající se stavby. Pravděpodobně nejstarší jsou nedatované skicy představující rozsáhlý dvoupatrový objekt (se střední částí jednopatrovou) rozložený podél celé dnešní ulice Spořitelny a zahrnující kromě spořitelny i poštovní a telegrafní úřad. Takto monumentální architektura patrně výrazně překračovala skutečné potřeby (a zřejmě i finanční možnosti) města a tak v plánech z listopadu 1908 již vidíme menší, jednopatrové, samostatně řešené budovy spořitelny a poštovního a telegrafního úřadu. Mezi nimi se nachází dvůr přístupný branou ze Spořitelny ulice. Další plány z května 1909, tentokrát již bez poštovního úřadu, ukazují dvě varianty zakončení spořitelny směrem k východu,

prolamujícího severní průčelí do ulice Kavánovy, se nacházel obchod. Přízemní prostory orientované na západ, do dnešní ulice Spořitelní, byly využity jako byty. Dvorní trakt sloužil pro komunikační účely a kromě prostorného vestibulu v něm bylo umístěno dvouramenné schodiště do patra, které bylo zcela vyhrazeno pro potřeby spořitelny.

Stavba prodchnutá duchem secese v sobě spojuje výrazně stylizované historizující motivy s prvky inspirovanými lidovým stavitelstvím. V této souvislosti zaujmou především trojúhelné štíty – lomenice završující spolu s prolamovanou atikou uliční fasády budovy. Mohutná polygonální věž vejrychovských tvarů vypínající se nad zkoseným nárožím zdůrazňuje reprezentativní charakter stavby. Zároveň do jisté míry vytváří protiváhu radniční věže a harmonizuje tak hmotové poměry v jižní části náměstí.

Z let 1908 – 1911 pochází návrh **dostavby kostela sv. Vavřince**.⁴³⁹ Vrcholně barokní jednodlná stavba z let 1729 – 1736 s pravoúhle zakončeným presbytářem, dvěma sakristiemi po jeho stranách a mohutnou hranolovou věží v západním průčelí je dílem Jana Jiřího Aichbauera.⁴⁴⁰ Pozdější exteriérové úpravy se týkaly zejména střešních partií a byly zapříčiněny jejich opakovaným zničením při velkých požárech města. Patrně po požáru v roce 1838 byla nahrazena báb s lucernou završující původně věž dnešní dvojitou stanovou střechou. Při úpravách na sklonku 60. let 19. století byla původně valbová střecha lodi nahrazena vyšší sedlovou střechou a to vedlo, mimo jiné, i k zakrytí východního okna zvonice. Vedle těchto změn došlo v průběhu času rovněž k tvarové proměně sanktusníku, tvořeného původně lucernou s cibulkou, a k jeho posunu blíže k lodi. Všechny tyto úpravy podstatným způsobem narušily hmotovou rovnováhu a celkový vzhled chrámu, což vedlo později k názoru, že kostel je nedostavěn. Jan Vejrych popsaný stav vnímal tak, že „*chrám sv. Vavřince a jeho okolí volá již dlouho po tom, aby byl v původních formách obnoven*“.⁴⁴¹ V architektově fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se nachází několik návrhů na tuto „obnovu“.⁴⁴² Ty sice zachovávaly barokní charakter stavby, ovšem v duchu Vejrychova uměleckého cítění se snažily zvýšit její malebnost

podél Kavánovy ulice, mezi kterými se v té době asi rozhodovalo. Širší varianta předpokládala vlevo od vchodu průčelí o dvou osách s menším trojúhelným štítem, užší varianta pracovala s jednou osou bez štítu. O tom, že zvítězila užší varianta svědčí nejen dnešní vzhled objektu, ale i plány z přelomu září a října 1909, respektive z února 1910, které pracují již výhradně s touto možností.

⁴³⁹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080731/04, Dostavění kostela sv. Vavřince v Jilemnici.

⁴⁴⁰ Údaje týkající se stavební historie kostela jsou převzaty z Jan LUŠTINEC: Příspěvek k umělecko-historickému zhodnocení kostela sv. Vavřince v Jilemnici, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník V, 1992, 38-41, 48.

⁴⁴¹ Jan VEJRYCH: Děkanský kostel sv. Vavřince v Jilemnici, in: Architektonický obzor X, 1911, 124.

⁴⁴² Nejstarší pochází z července 1908, další je z října téhož roku a následují plány z ledna 1909 a ledna 1911.

kombinací stavebních zásahů a většího využití dekorativních prvků. Až na poslední návrh z ledna 1911, počítaly úpravy s dostavbou jednoho patra věže. Všechny bez výjimky pracovaly s mansardovými střechami, přičemž zachovávaly, respektive zvyšovaly stávající úroveň hřebenů. Zastřešení věže představovaly různé varianty cibulové bání s lucernou, sanktusník získal podobu vejrychovské polygonální věžičky s lucernou a cibulovou stříškou. Zejména v posledním návrhu nalezneme též pro architekta charakteristické tvarování střešních vikýřů.

I když jsou Vejrychovy návrhy kompozičně propracované a pohledově zajímavé, je zřejmé, že jejich uskutečnění by nevedlo k obnově chrámu v původních formách, naopak, vytvořilo by hmotově i celkovým pojetím podstatně odlišnou stavbu, která by se té Aichbauerově ještě více vzdalovala.

Další prací vztahující se k tomuto podkrkonošskému městu byl návrh na **přestavbu a přístavbu obecné a měšťanské chlapecké školy** z roku 1909.⁴⁴³ O rok později potom vznikl návrh budovy **výchovny České zemské komise pro ochranu dětí a péči o mládež v království Českém**.⁴⁴⁴ Z fragmentárně zachované plánové dokumentace v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea, která byla jediným dostupným zdrojem informací o těchto dvou Vejrychových projektech, není zřejmé, zda byly realizovány či nikoliv.

Z roku 1913 pochází **studie umístění budovy reálného gymnázia a budoucího rozšíření města na stranu jižní**. Bezprostředním podnětem k založení střední školy v Jilemnici bylo zřízení německého gymnázia ve Vrchlabí.⁴⁴⁵ Tato škola sice představovala svou polohou mnohem výhodnější podmínky pro studium než nejbližší česká gymnázia ve vzdáleném Jičíně a Hradci Králové, ale mohla se stát pro české Jilemnicko zdrojem germanizace. Koncem roku 1909 se proto obecní zastupitelstvo usneslo na založení reálného gymnázia typu A s českou vyučovací řečí s tím, že škola bude hned prvním rokem zestátněna a obec poskytne potřebnou budovu. V dubnu 1913 bylo získáno povolení k zřízení školy od počátku školního roku 1913/1914 a následně uzavřená smlouva mezi státem, zastoupeným Zemskou školní radou v Praze, a městskou radou spolu s okresním

⁴⁴³ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080805/04, Přestavba a přístavba obecné a měšťanské chlapecké školy v Jilemnici.

⁴⁴⁴ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080731/04, Výchovna České zemské komise pro ochranu dětí a péči o mládež v Království českém v Jilemnici.

⁴⁴⁵ Informace o historii vzniku reálného gymnázia v Jilemnici jsou čerpány z Historie školy, in: Gymnázium a SOŠ Jilemnice, <http://www.gymjil.cz/historie-skoly/>, vyhledáno 7. 6. 2013.

výborem v Jilemnici ukládala obci, mimo jiné, povinnost postavit do tří let novou školní budovu.

Vejrychova studie⁴⁴⁶ pochází z května 1913, architekt tedy reagoval na vývoj situace velmi rychle. Jeho náčrt představuje, kromě vlastního školního areálu s trojkřídlým objektem gymnázia i návrh přilehlé botanické zahrady, vše v rámci nově projektované uliční sítě na jih od dnešního Masarykova náměstí.

K postavení nové školní budovy podle architekta návrhu nakonec nedošlo a i urbanistický rozvoj této části města šel jinou cestou.

Poslední z řady jilemnických prací, snad z doby kolem roku 1913, byl náčrt kaplové **hrobky pro rodinu Jeriovu**. Umístění této nesignované práce do Jilemnice vychází z předpokladu, že se jednalo o rodinu jilemnického rodáka, textilního podnikatele a dlouholetého starosty města Františka Xavera Jerieho, s nímž architekta pojilo přátelství. Neoklasicistně laděná stavba obdélného půdorysu, se vstupním portálem rámovaným edikulou, měla průčelí završené silně stylizovaným volutovým štítem.⁴⁴⁷

Snad v souvislosti s přípravou výše uvedených projektů pro nedalekou Jilemnici vznikl někdy po roce 1909 návrh **úpravy hrobky sv. Kříže rodu Harrachů v Horní Branné**. Neorománská centrála na oktogonálním půdorysu pochází ze 40. let 19. století, vysvěcena byla roku 1870.⁴⁴⁸ Vejrychovy plány předpokládaly interiérové i exteriérové zásahy.⁴⁴⁹ Z těch posledně zmíněných byla nejvýznamnější změna zastřešení stavby – nízkou Jehlancovou střechu měla nahradit kopule s lucernou. Návrh počítal také s terénními úpravami prostoru před hrobkou, které zahrnovaly nové řešení vstupu do areálu. Jak je zřejmé z dnešního stavu objektu, k realizaci úprav nedošlo.

V letech 1909 – 1913 byl Jan Vejrych činný rovněž **v Čáslavi, pro kterou v té době vytvořil tři návrhy**.

První z nich, z let 1909 – 1910, se týkal **přestavby a přístavby poštovního a telegrafního úřadu** v dnešní Masarykově ulici [216 – 221]. Nová část měla podobu nárožní jednopatrové stavby na obdélném půdorysu s ustupující západní částí dvorního

⁴⁴⁶ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080801/02, Reálné gymnasium v Jilemnici.

⁴⁴⁷ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071107/08, Návrh hrobky pro rodinu Jeriovu.

⁴⁴⁸ Jan LUŠTINEC: Hrobka hrabat Harrachů, in: Krkonoše: měsíčník o přírodě a lidech XXXI, 1998, č. 2, 28; Harrachovská hrobka sv. Kříže, in: Obec Horní Branná, <http://www.hbranna.cz/pamatky/harrachovska-hrobka/>, vyhledáno 20. 8. 2013.

⁴⁴⁹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20041116/02, 20041116/04-20041116/06, 20041122/01, 20041124/01, Hrobka hrabat Harrachů v Branné.

traktu. Navazovala na starou poštovní budovu, s níž byla v přízemí propojená.⁴⁵⁰ Její vnitřní dispoziční řešení vycházelo z hlavní, úhlopříčné, východo-západní osy, podél níž se nacházel vstup umístěný ve zkoseném nároží, vestibul se schodištěm do patra a dále do nitra budovy dvorana s proskleným stropem zajišťujícím vrchní přístup světla a prostory podatelny. Po stranách byly potom rozmístěny další místnosti sloužící poštovnímu provozu. Poštovní provozy poskytující služby pro veřejnost byly umístěny rovněž v části prvního patra přiléhající ke staré budově. Jihozápadní část tohoto podlaží byla vyhrazena pro prostorný byt přednosty, z něhož byl přístup na terasu nad podatelnu.

Eklektické stavbě secesního ladění s historizujícími prvky dominuje svou hmotou střední, nárožní část s hodinami a dvojicí symetricky umístěných štukových reliéfů s náměty z poštovní historie (na průčelí do Poštovní ulice poštovní kurýr na koni, na průčelí do ulice Masarykovy postilión). Z její střechy vyrůstá pozoruhodná válcová věž završená kopulí, na kterou nasedá sférický útvar symbolizující zemský globus.

Stará budova měla nadále sloužit jako zázemí, její fasáda byla přizpůsobena nové přístavbě.

Z roku 1910 pocházejí plány na **stavbu nové sokolovny, která měla být spojena s přestavbou místností Čtenářské besedy**. Plány byly vytvořeny v návaznosti na veřejnou soutěž vypsanou v roce 1909 čáslavskou tělocvičnou jednotou „Sokol“.⁴⁵¹ V Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se dochovala dokumentace tohoto projektu jen ve velmi fragmentární formě.⁴⁵² Vzhledem k tomu, že jedinou další dostupnou informací vztahující se této záležitosti byla krátká zmínka v Panochově stati věnované historii místní divadelní scény, Dusíkova divadla,⁴⁵³ je obtížné určit, jaký byl přesný Vejrychův podíl na celé stavební akci. Na základě porovnání obou zdrojů se zdá být jistá jen architektova účast na stavbě nové sokolovny, která se uskutečnila patrně v roce 1910.

⁴⁵⁰ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080801/03, C. k. poštovní a telegrafní úřad v Čáslavi. Nová poštovní budova byla podle Vejrychova návrhu postavena pravděpodobně v roce 1910.

⁴⁵¹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20041129/10, Soutěže, účty, korespondence.

⁴⁵² Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080731/01, Sokolovna v Čáslavi. Dochovaly se pouze dva signované půdorysné plány z dubna 1910.

⁴⁵³ Pavel PANOCH: Dusíkovo divadlo Čáslav, in: Databáze divadelní architektury, <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreId=139&detail=history>, vyhledáno 15. 8. 2013. Autor stati v této souvislosti uvádí, že „v návaznosti na divadlo prodloužila uliční frontu tělocvična Sokola, postavená mezi lety 1907 – 1910 na sousedním pozemku podle projektu architekta Josefa Skřivánka, rozšířeného o návrh architekta Jana Vejrycha. Souběžně byla přestavěna Čtenářská beseda, která po úpravách získala novou kuchyni s výčepem a zpěvní síň spolku Hlahol s archivem a knihovnou v patře. Sokolovnu s divadlem propojila nová chodba a v průčelí divadelní budovy do Masarykovy ulice se otevřel nový vstup”.

Poslední čáslavskou prací byl v roce 1913 návrh **adaptace okresního domu, která měla být spojena s přestavbou hotelu „U Králeviče“** [222 – 228]. Budova v severovýchodní části dnešního náměstí Jana Žižky z Trocnova, v níž se okresní dům a hotel nacházely, vznikla spojením dvou starších domů počátkem 20. let 19. století.⁴⁵⁴ Následně v ní vznikl hostinec „U prince Ferdinanda“, později známý pod názvem hostinec „U Králeviče“,⁴⁵⁵ v jehož sále hráli místní ochotníci až do vybudování nové divadelní budovy v roce 1868. Jan Vejrych připravil dvě alternativní varianty úprav.⁴⁵⁶ V přízemí se u obou nacházela hotelová restaurace a kavárna spolu s příslušnými provozními prostory. Relativně složitě dispoziční řešení vyšších podlaží, vycházející z možností daných stavební parcelou, se lišilo v závislosti na tom, zda se druhé patro rozkládalo v křídle do náměstí přes celou šířku budovy nebo bylo omezeno pouze na jeho střední část nad průjezdem do dvora. U varianty se širším druhým patrem byly do prvního patra umístěny hotelové pokoje a druhé patro bylo vyhrazeno pro potřeby okresního výboru. U varianty s užším druhým patrem bylo téměř celé první patro, až na severovýchodní dvorní křídlo, které v předcházející variantě nebylo, vyhrazeno pro potřeby okresního výboru a stejně tak tomu bylo s redukováným druhým patrem v křídle do náměstí, kde se nacházel byt okresního ředitele. Hotelové pokoje byly v tomto případě situovány do třípatrového severovýchodního dvorního křídla. Průčelí do náměstí bylo u obou variant pojato v neoklasicistním duchu. Završeno bylo ve své střední části štítem, za kterým vyrůstala z hřebene střechy výrazná věž. V případě varianty se širším druhým patrem architekt zvolil volutový štít a věž válcového tvaru ukončenou lucernou a zvonovou helmicí, v případě varianty s redukováným druhým patrem to byl trojúhelný štít a hranolová věž s lucernou krytou přilbovou střechou. Z dostupných informací není zřejmé, zda byl tento Vejrychův projekt realizován či nikoliv. Z druhé poloviny roku 1913 pochází poslední mimopražská práce Jana Vejrycha, kterou se zde budeme zabývat, návrh **přístavby kostela sv. Ondřeje v Hlavatcích** u Soběslavi [229 – 234].⁴⁵⁷ Původně gotická, v polovině 18. století upravená jednolodní stavba s pravoúhle zakončeným presbytářem a obdélnou sakristií na jeho severní straně měla

⁴⁵⁴ Dům čp. 74 na dnešním náměstí Jana Žižky z Trocnova. Informace o stavební historii objektu je převzata z Jakub SVOBODA: Strnad: Rekonstrukce hotelu Grand se neodkládá, čekáme na vhodnou dotační výzvu, in: Svoboda.info, <http://www.svoboda.info/zpravy/caslav/strnad-rekonstrukce-hotelu-grand-se-neodklada-cekame-na-vhodnou-dotacni-vyzvu.html>, vyhledáno 16. 8. 2013.

⁴⁵⁵ Též „U králeviče“, „U prince“, dnes hotel Grand.

⁴⁵⁶ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080801/02, Adaptace okresního domu spojená s přestavbou hotelu "U Králeviče" v Čáslavi.

⁴⁵⁷ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080801/02, Farní kostel v Hlavatcích.

v západním průčelí předsíní se schodištěm na kruchtu.⁴⁵⁸ V místech nad triumfálním obloukem vyrůstala hranolová věžička z poslední čtvrtiny 19. století krytá jehlancovou střechou.

Projekt předpokládal prodloužení chrámové lodi západním směrem o jednu okenní osu a s tím související zcela nové řešení této části kostela. Hlavní vchod se nacházel při jihozápadním nároží. Ve střední části průčelí, nad vstupní předsíní, se vypínala hranolová věž a přístup na kruchtu, též posunutou směrem k západu, byl umožněn po samostatném schodišti umístěném severně od předsínky. Novou přílbovou střechu měla dostat i původní věžička nad triumfálním obloukem.

Navrhované úpravy se nesly v neoklasicistním duchu a pokud by byly uskutečněny, změnily by zásadním způsobem hmotové poměry stavby i její celkový vzhled. Jak je ovšem zřejmé z dnešního stavu objektu, k jejich realizaci nedošlo.

3.4. Pozdní práce (po roce 1914)

Vypuknutí I. světové války zasáhlo do všech oblastí života a přineslo též výrazný útlum stavebních aktivit. Na díle Jana Vejrycha, pro kterého čtyři válečné roky znamenaly zásadní přelom v profesní kariéře, lze tuto skutečnost velmi dobře doložit. Zatímco z let 1910 – 1913 známe 8 jeho nových návrhů a studií, zahrnujících pražské i mimopražské projekty,⁴⁵⁹ z let 1914 – 1918 to je, nepočítáme-li návrh vlastní rodinné hrobky, jediná práce. Po vzniku samostatné Československé republiky už architekt nedokázal navázat na svoje předválečné aktivity a tak dva nerealizované návrhy z let 1919 – 1920 představují epilog jeho čtyřicetileté projekční činnosti. Všechny práce z tohoto období byly určené pro Prahu.

Z roku 1915 pochází návrh **přestavby budovy Československé obchodní akademie čp. 1780/II** (Resslova 8) [235 – 240]. Původně dvoupatrová neorenesanční školní budova byla postavena v roce 1892 podle plánů městského stavebního rady Josefa Srdínka.⁴⁶⁰ Vejrychův projekt se týkal přístavby třetího patra a úprav průčelí.⁴⁶¹ Trojtraktové dispoziční řešení nového patra, s učebnami a kabinetem situovanými do uličního traktu,

⁴⁵⁸ Informace o stavební historii kostela jsou převzaty z Kostel, in: Obec Hlavatce, <http://www.hlavatce.cz/informace-o-obci/historie/>, vyhledáno 17. 8. 2013.

⁴⁵⁹ Toto číslo zahrnuje pouze nově vzniklé práce. Vedle nich v letech 1910 – 1911 dobíhalo několik starších projektů.

⁴⁶⁰ Růžena BAŤKOVÁ (ed.): Umělecké památky Prahy (Nové Město), Praha 1998, 682.

⁴⁶¹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080801/01, Československá obchodní akademie v Praze, čp. 1780-II.

vycházelo z obdobného uspořádání nižších podlaží. Fasády byly pojaty neoklasicistně, s použitím secesních motivů. V hlavním průčelí byl zachován trojúhelný štít, kterým vrcholí středový tříosý rizalit, v jeho tympanonu se ale nově objevila plastika boha řemesel a obchodu Merkura, spolu s dvojicí nápisů „AEDIFICATUM MDCCCXCII“ a „RENOVATUM MDCCCXV“. Jak plyne z dochovaných skic a náčrtů, uvedené řešení bylo nakonec vybráno z řady variant, které architekt v této souvislosti zvažoval. Zajímavý je osud dalších nápisů na fasádách, které se objevily ve Vejrychově návrhu. Zatímco nápis „PRŮMYSL OBCHOD PENĚŽNICTVÍ“ v ose hlavního průčelí a nápis „1892 – 1915“ v západním průčelí se dochovaly beze změny, nápis „ČESKOSLOVANSKÁ AKADEMIE OBCHODNÍ“ pod trojúhelným štítem zmizel a z nápisu „OBCHOD SVĚTEM VLÁDNE“ v průčelí do ulice Václavské je dnešní „VZDĚLÁNÍM K SAMOSTATNOSTI“.

V roce 1917 vytvořil architekt plány **hrobky pro rodinu Vejrychovu**. Jednoduchá architektura skládající se z vyzděné podzemní tumby, vrchního dvojitého rámu s krycí deskou a neoklasicistně řešeného pomníku byla určena pro Olšanské hřbitovy.⁴⁶² Dochovalo se několik variant pomníku. Po Vejrychově smrti v roce 1926 byla realizována, ve světlé žule, v mírně upravené, stylizovanější a méně zdobné formě, varianta s pětiúhelným štítem, v tympanonu s motivem tzv. božího oka.⁴⁶³

Rozsáhlým projektem byla příprava soutěžního návrhu **„druhé chrámu Páně“ na Královských Vinohradech na náměstí krále Jiřího** (dnešní náměstí Jiřího z Poděbrad) v roce 1919 [241 – 249]. Počátkem 20. století měly Vinohrady jedinou farnost, která se nacházela u Mockerova kostela sv. Ludmily na dnešním náměstí Míru.⁴⁶⁴ Se vzrůstajícím počtem obyvatel města bylo ale stále více zřejmé, že již nepostačuje aktuálním potřebám. Proto byl v roce 1908 vyčleněn pro stavbu nového kostela pozemek na dnešním náměstí Jiřího z Poděbrad. V roce 1914 potom vznikla, při městem propůjčené kapli sv. Aloise v nové školní budově na severní straně tohoto náměstí, druhá vinohradská farnost. V témže roce byl založen i „Spolek pro vybudování druhého katolického chrámu na Královských

⁴⁶² Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071107/08, Návrh hrobky pro rodinu Vejrychovu na Olšanských hřbitovech. Předobrazem tohoto návrhu byla drobná skica pořízená pro soukromé účely již v roce 1911. Viz Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20081024/05-20081024/08, Skici fasád, arkýřů, portálů, zábradlí, kování aj.

⁴⁶³ Archiv hlavního města Prahy, Fond Okresní soud pro Staré Město a Josefov (1884–1926), sign. D 564/1926.

⁴⁶⁴ Informace týkající se historie vzniku stavby jsou převzaty z Zlata BRÁTKOVÁ: Inventář archivního fondu Farní úřad u Nejsvětějšího Srdce Páně na Vinohradech 1884–1950, Archiv hlavního města Prahy, Praha 2011, I-IV.

Vinohradech“. Jeho zásluhou byla v roce 1919 vypsána soutěž na projekt nového kostela. Z 31 došlých prací porota, v níž zasedli, mimo jiné, Kamil Hilbert, Jan Kotěra a Josef Fanta, vyhodnotila jako nejlepší návrh Plečnikova žáka z pražské Uměleckoprůmyslové školy Jindřicha Mergance.

Jan Vejrych ve svém návrhu, který nepatřil k oceněným, předložil tři možné varianty situování chrámu a fary do prostoru náměstí.⁴⁶⁵ Všechny měly za cíl vhodným umístěním staveb dosáhnout kompozičně vyváženého řešení scelujícího jeho velkou plochu. První varianta předpokládala umístění chrámu do středu náměstí. Za ním měla být postavena fara obklopená po stranách dvěma třípatrovými budovami. Druhá varianta, architektem upřednostňovaná, byla shodná s předcházející, jedinou změnou bylo vypuštění dvojice třípatrových budov obklopujících faru. Poslední varianta posouvala chrámovou stavbu po východo-západní ose náměstí k jeho východnímu okraji a faru přemísťovala do jeho jihovýchodního rohu. Západní část náměstí zároveň zastavovala dvěma osově symetricky řešenými objekty, které ho z této strany uzavíraly. Odpadala tak potřeba zastavění jihozápadního rohu náměstí,⁴⁶⁶ kde měl být ve variantách jedna a dva, z důvodů jeho uzavření, postaven třípatrový nárožní dům. Všechny uvedené alternativy navrhovaly umístit před kostelem pomník Jiřího z Poděbrad (případně fontánu), po stranách chrámu se měly nacházet pomníky padlých legionářů a našich národních buditelů. Samotná chrámová budova byla řešena jako monumentální trojlodí s transeptem a půlkruhově uzavřeným presbytářem. Po jeho severní straně se nacházela čtvercová křestní kaple, po jeho jižní straně byla umístěna obdélná sakristie. Západní části stavby, se vstupní předsíní s předloženým portikem, dominovala dvojice hranolových věží, mezi nimiž se nacházela hudební kruchta. Jak kostel, tak i jednopatrová fara byly pojaty v neoklasicistním duchu.

Ačkoliv soutěž z roku 1919 přinesla řadu podnětných myšlenek, žádný z předložených projektů nebyl přijat k realizaci. Uskutečněn byl až třetí návrh Josipa Plečnika z roku 1927, podle kterého vznikl v letech 1928 – 1932 dnešní kostel Nejsvětějšího Srdce Páně.

Poslední známou prací Jana Vejrycha je nerealizovaný návrh **přístavby třetího (mansardového) patra budovy Invalidovny čp. 24/X** (Sokolovská 136) z let 1919 – 1920 [250, 251]. Barokní areál bývalé Invalidovny vznikl v letech 1731 – 1737.⁴⁶⁷ Základní půdorysnou dispozici a hmotu stavby, inspirovanou pařížskou Invalidovnou, snad

⁴⁶⁵ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080731/07, Návrh na stavbu druhého chrámu na Královských Vinohradech.

⁴⁶⁶ V místech dnešních sadů Svatopluka Čecha.

⁴⁶⁷ Informace o stavební historii objektu jsou čerpány z Pavel VLČEK (ed.): Umělecké památky Prahy (Velká Praha A/L), Praha 2012, 619-620.

navrhl Josef Emanuel Fischer z Erlachu, plány byly dílem Kiliána Ignáce Dientzenhofera. Vzhledem k nedostatku finančních prostředků byla realizována jen jedna devítina původně zamýšlené stavby a zároveň došlo ke zjednodušení a ke změnám v projektu tak, aby postavená část byla sama o sobě funkční. Po vzniku samostatné Československé republiky se objekt stal sídlem Zemského úřadu pro péči o válečné poškozence a od roku 1920 byl postupně opravován.

V této souvislosti vznikl Vejrychův projekt na zvýšení severního křídla budovy o jedno podlaží.⁴⁶⁸ Návrh předpokládal nahrazení stávající sedlové střechy vyšší střechou mansardovou, v níž by bylo zřízeno trojtraktové patro s řadou úřadoven v uličním i dvorním traktu a spojovací chodbou uprostřed. Dobrý přístup světla do místností měl být zajištěn kombinací klasických oken a velkých prosklených střešních partií. Právě ty se ale, i přes svou nepochybnou užitečnost, staly nakonec jediným výrazně rušivým prvkem návrhu, neboť jinak bylo nově přistavěné podlaží stylově přizpůsobeno baroknímu charakteru stavby.

3.5. Ostatní návrhy, studie a skicy

3.5.1. Nedatované projekty

Dosud jsme se zabývali těmi pracemi z katalogu díla Jana Vejrycha, které se daly s větší či menší přesností časově zařadit do některého z jeho tvůčích období. V této části se budeme krátce věnovat zbylým třem projektům, které sice bylo možné jednoznačně lokalizovat, ale nepodařilo se je datovat.

Jedním z nich je návrh **bočního oltáře kostela sv. Václava v Líšné** u Zbiroha. Neorománská chrámová stavba obdélného půdorysu, s pětibokým presbytářem k severu, na něj navazující obdélnou sakristií a hranolovou věží v ose jižního průčelí pochází z let 1869 – 1870.⁴⁶⁹ Nesignovaný náčrt dochovaný v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea⁴⁷⁰ ukazuje oltářní mensu ve tvaru sarkofágu umístěnou na podiu vyvýšeném o jeden stupeň. Nad ní uprostřed se nalézá tabernákl. Na podstavci ve výši stolu potom spočívá postament dvou pilastrů nesoucích kladí. Mezi nimi, ve střední části

⁴⁶⁸ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080801/01, Návrh na postavení třetího patra budovy Invalidovny v Karlíně pro Zemský úřad pro péči o válečné poškozence v Čechách. Součástí dokumentace je rovněž plán s dispozičním řešením bytu ředitele v prvním patře budovy z února 1920.

⁴⁶⁹ Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 2 [K/O], Praha 1978, 267.

⁴⁷⁰ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20041116/03, Oltář Líšná.

retáblu, se nachází obraz Madony. Celá architektura je nad hlavní římsou završena půlkruhovým nástavcem s malovanou hlavou Krista.

Další nedatovanou a nesignovanou prací je náčrt plánu na **přestavbu a přístavbu poštovního a telegrafního úřadu v Náchodě**.⁴⁷¹ Jediný list plánové dokumentace obsahuje návrh vnitřního dispozičního řešení dvoupatrové budovy stojící na protáhlém, přibližně obdélném půdorysu. Stavba byla rozdělena na dvě samostatné části, každá měla vlastní vchod. Levá část objektu byla vyhrazena potřebám poštovního a telegrafního úřadu, v pravé části byly v přízemí projektovány obchody, v patrech potom třípokojové byty.

Posledním z této trojice je nesignovaný náčrt plánu na stavbu **nájemního domu čp. 183/I „U kamenné mořské panny“** (Karlova 14) v Praze.⁴⁷² Jediný dochovaný list plánové dokumentace s návrhem vnitřního dispozičního řešení čtyřpatrové dvojkřídlé budovy na půdorysu ve tvaru písmene L počítal v přízemí s obchody, prostornou dílnou a bytem domovníka, v identicky řešených patrech se nacházely tři a čtyřpokojové byty.

3.5.2. Drobné práce, studie a skicy

Nedílnou součástí významných Vejrychových projektů byly interiérové návrhy, které měly dotvářet celkovou koncepci díla v souladu s jeho snahou o sladění všech částí tak, aby tvořily jeden dokonalý celek. V architektoně osobním fondu uloženém v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se plánová dokumentace týkající se vnitřního vybavení objektů zachovala pouze ve fragmentární formě,⁴⁷³ přesto umožňuje udělat si představu o šíři a kvalitě jeho tvorby v této oblasti. Největší soubory těchto plánů se vztahují k projektům okresních domů ve Slaném a v Chlumci nad Cidlinou, obecního domu v Semilech, spořitelny v Novém Bydžově a v Jilemnici, k přestavbě zámku Holovousy a k dvěma pražským realizacím, domu obchodního spolku „Merkur“ a hotelu „Paříž“.

Vedle drobnějších prací zahrnujících dveře a jejich kování, stoly, židle, křesla a další typy nábytku, svítidla, ozdobné mříže a zábradlí [252 – 262], se mezi plány nacházejí rovněž návrhy mozaikových a teracových dlažeb [263] či skleněných výplní oken a dveří [264],

⁴⁷¹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20041124/06, Poštovní a telegrafní úřad v Náchodě.

⁴⁷² Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20041116/03, Dům čp. 183/I v Praze.

⁴⁷³ Většina interiérových návrhů tvoří součást příslušné projektové složky. Práce, které nejsou přiřazeny k určité stavební akci, se nacházejí ve složkách Práce drobné a neurčitelné, nábytek a osvětlovací tělesa (ev. č. 20041124/05) a Skici fasád, arkýřů, portálů, zábradlí, kování aj. (ev. č. 20081024/05-20081024/08).

včetně dekorativně řešených prosklených stropů nad dvoranami [265]. V projektové dokumentaci slánského okresního domu se dochoval návrh krbu pro zasedací síň okresního zastupitelstva [266], který byl potom v nezměněné formě využit v plánu na znovuzřízení sala terreny v zámku v Holovousech. Návrhy dekorativně pojatých markýz určených nad vstup do objektu [267, 268] jsou součástí projektů Řezníčkovy hruboskalské vily, domu obchodního spolku „Merkur“ a hotelu „Paříž“. Poměrně hojné jsou plány celkového řešení místností, kde se vedle drobného mobiliáře uplatňují různé typy interiérových přepážek a obklady stěn [270, 271, 273, 274].

Všechny tyto práce ukazují Jana Vejrycha jako umělce se smyslem pro detail, který usiloval ve svých návrzích o co největší kvalitu, ať už použitým materiálem nebo způsobem zpracování, zároveň se ale snažil o takové pojetí díla, které by bylo v souladu s jeho účelem a praktickým využitím. Jeho přístup k návrhům interiérového vybavení lze dobře dokumentovat na projektu obecního domu v Semilech. Navrátil ve své stati o této významné semilské stavbě uvádí: *„Ve druhé polovině roku 1908 zasílal Vejrych plány zrcadel, laviček, stolů, stojanu na tága, kulečniku, kredence. Představme si: ve velké restauraci byl nábytek z dubu modře napuštěného, Thonetovy židle v téže barvě, také dveře a okna; čalounění na lavicích a opěradla hovězí (imitace krokodýla), kování a lustry ve zlaté mosazi, sklo opálové, záclony v oknech barvy krémové, sukno na kulečniku olivové. V malé restauraci se nacházel nábytek, dveře, okna i židle ze světlého dubu. Hostinské pokoje navrhl architekt v pěti různých variantách a vždy byla pečlivě sladěna barva kamen, nábytku, potahů, záclon, stěn a nátěrů dveří. Skříně, stoly a židle byly dubové,⁴⁷⁴ noční stolky a umývadla s mramorovou deskou“.*⁴⁷⁵ Podobně byly řešeny i návrhy pro úřadovnu městské spořitelny s rozměrnou bankovní přepážkou dělící místnost na prostor pro veřejnost a vlastní kancelářské prostory. U jednoho z těchto plánů Vejrych poznamenal: *„Nábytek, šaltry dubové, zeleně napouštěné. Lambrie měkké [!], natírané. Kování mosazné.“*⁴⁷⁶ Samozřejmostí bylo v těchto případech podrobné dispoziční řešení jednotlivých místností s rozmístěním nábytku [269, 272].

V souladu s tím, jak se postupně proměňovaly architektovy stylové preference a následně i řešení průčelí budov, měnilo se rovněž tvarosloví používané v interiérových návrzích.

⁴⁷⁴ To platilo pro pokoje lépe zařízené. V pokojích jednodušších mohly být některé části z měkkého dřeva.

⁴⁷⁵ Ivo NAVRÁTIL: Obecní dům, in: Semilské noviny: Informační měsíčník občanů Semilsk XII, 2004, č. 7-8, 13.

⁴⁷⁶ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20080805/04, Obecní dům v Semilech.

Použité slohové formy byly přitom vnímány jako prostředek k dosažení požadovaného harmonického celku díla při zachování potřebné funkčnosti.

Nepřehlédnutelné místo mezi drobnými pracemi zaujímá návrh budky pro labutě z roku 1893 [275] vytvořený snad v souvislosti s projektem přestavby zámku ve Zručí nad Sázavou. Stavba je pojata jako elegantní dřevěný pavilonek krytý stanovou střechou v podobě šestibokého komolého jehlanu, která je završena lucernou a cibulovou bání.⁴⁷⁷ I zde se tedy objevuje pro Vejrycha typický motiv vížky vytvářející dominantu celé konstrukce.

Kromě prací, které byly vytvářeny v přímé souvislosti s určitými stavebními projekty, jsou ve Vejrychově osobním fondu v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea dochované i drobné skicy, náčrty a studie vytvářené pro vlastní potřebu.⁴⁷⁸ Některé z nich obsahují rovněž architektonické obecné úvahy a komentáře k různým aspektům architektonické tvorby a dávají tak vzácnou příležitost nahlédnout do jeho soukromého myšlenkového světa.

Velká většina datovaných skic pochází až z doby po roce 1907. Kolem roku 1910 je z nich zřetelné hledání nového uměleckého výrazu, proniká do nich zájem o klasicistní motivy, které se architekt snažil kombinovat se secesními tvary i historizujícími formami. „*V české renaissance možno použiti přizpůsobených motivů z gotiky, ale též tak z pozdějšího ampiru*“,⁴⁷⁹ píše v prosinci 1911. Ve stejné době dospívá k názoru, že „*nový sloh může povstat jen ponenáhlym přetvořováním se lidstva a tím jeho potřeb. Jinak: Jiné potřeby lidstva – jiný sloh.*“⁴⁸⁰ Před I. světovou válkou toto hledání vede k vítězství neoklasicistních forem a Jan Vejrych si na okraj studie sloupových hlavic poznamenává: „*My můžeme navázat jedině na antiku, tj. na sloh „řecko-římský“.*“⁴⁸¹ Na konci války se u umělce objevuje snaha o recepci myšlenek kubismu. Ovšem motto, kterým toto své snažení uvádí – „*Zkus to. Zkoušet se má všechno.*“⁴⁸² – svědčí spíše o nejistotě, kterou v něm

⁴⁷⁷ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20071001/05, Budka pro labutě.

⁴⁷⁸ Tyto práce se nacházejí, až na několik výjimek, ve složkách Práce drobné a neurčitelné, nábytek a osvětlovací tělesa (ev. č. 20041124/05) a Skici fasád, arkýřů, portálů, zábradlí, kování aj. (ev. č. 20081024/05-20081024/08).

⁴⁷⁹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20081024/05-20081024/08, Skici fasád, arkýřů, portálů, zábradlí, kování aj.

⁴⁸⁰ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20081024/05-20081024/08, Skici fasád, arkýřů, portálů, zábradlí, kování aj.

⁴⁸¹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20081024/05-20081024/08, Skici fasád, arkýřů, portálů, zábradlí, kování aj.

⁴⁸² Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20081024/05-20081024/08, Skici fasád, arkýřů, portálů, zábradlí, kování aj.

tento směr vyvolával. Po roce 1918 ve skicách a studiích opět převažují neoklasicistní formy, ve kterých lze vedle kubistických vlivů rozeznat rovněž návrat k některým osvědčeným historizujícím motivům předchozích období.

Jedním z charakteristických rysů Vejrychovy tvorby byl zájem o lidové stavitelství a práce ze dřeva v širším slova smyslu. Pro vlastní potřebu vytvářel studie lidových staveb, dřevěných kostelů i rozmanitých konstrukčních prvků ze dřeva. O tom, jaký význam této oblasti přikládal svědčí jeho názor, že *„základ architektury je dřevo. Základ architektonického tvoření jsou práce ze dřeva. Architekt, který nezná úplně dřevěné konstrukce [...] nemůže být umělcem.“*⁴⁸³

Na poslední dochované studii z června 1921 si Jan Vejrych zapsal: *„Byl by blázen, kdo by dával víc než může!“*⁴⁸⁴ I když toto zvolání lze interpretovat různými způsoby, přikláníme se k názoru, že se jednalo o výraz prozření architekta, který si, tváří v tvář požadavkům nové doby, uvědomil své vlastní limity a omezení.

⁴⁸³ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20081024/05-20081024/08, Skici fasád, arkýřů, portálů, zábradlí, kování aj.

⁴⁸⁴ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20081024/05-20081024/08, Skici fasád, arkýřů, portálů, zábradlí, kování aj.

4. ZHODNOCENÍ TVORBY

4.1. Dobová reflexe Vejrychova díla

První obšírnější zmínka o architektově tvorbě se nachází v Koulově referátu o výstavě Spolku architektů a inženýrů v království Českém uskutečněné v roce 1887, na níž mladý Jan Vejrych představil svoje dosavadní práce.⁴⁸⁵ O návrhu radnice v Josefově Koula soudil, že *„jest půdorysně dosti zajímavě rozřešen a ve fačadě k monumentálnosti přihlížeti se snaží, ač se ještě ve všem nazvíce jen školní výcvik ukazuje.“*⁴⁸⁶ Jako zajímavější práce hodnotil vystavené návrhy hrobek,⁴⁸⁷ podrobněji se ale věnoval až návrhu na radnici a tkalcovskou školu v Jilemnici. *„Zde znatelný jest určitý umělecký charakter. Nám se ovšem půdorys valně nelíbí, ale tušíme, že to vinou programu. ... Fačada jest rozřešena v tvarech české renaissance. Jest celkem dobrá a úhledná a motivy středu i křídel jsou hezké, než hlavní závadou jsou věže, které, cizí v architektuře, nejsou nijak fačadě na prospěch. Dalece úměrněji by působil celý zevnějšek, kdyby jednotlivé části byly odděleny jen štíty česko-renaisančními s úplným vynecháním věží.“*⁴⁸⁸ Za nejzdařilejší dílo považoval návrh na přestavbu radnice v Kolíně. *„Fačada na restaurování staré radnice v Kolíně, jest ovšem nejlepší dílo, které architekt jmenovaný dosud podal. Sáhnu i v tomto pádu k tvarům české renaissance a to s velkým porozuměním.“*⁴⁸⁹ Výhrady měl pouze k věži: *„Nám se na návrhu tom opět nelíbí jen věž, která jest jen na venkovský vkus vypočítaný a nijak organický nástavek a která celý správně myšlený celek ruší.“*⁴⁹⁰ Celkové hodnocení vystavených prací se neslo v pozitivním duchu s tím, že se Vejrych se svými pracemi velmi dobře reprezentoval.

Další ohlasy architektovy tvorby lze nalézt v textech věnovaných třem velkým pražským výstavním projektům 90. let 19. století. Publikované komentáře svědčí o příznivém přijetí Vejrychových děl, ať už se jednalo o jednotlivé výstavní pavilony a další projektované stavby nebo vystavené plány, návrhy a studie.

⁴⁸⁵ "J. K." (Jan Koula): Výstava spolku architektů a inženýrů v království Českém, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXII, 1887-1888, 34-36.

⁴⁸⁶ "J. K." (Jan Koula): Výstava spolku architektů a inženýrů v království Českém, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXII, 1887-1888, 35.

⁴⁸⁷ Koula v článku neuvádí, o jaké hrobky se jednalo, z dnešního stavu poznání Vejrychova díla ale vyplývá, že šlo o dvojici návrhů z roku 1885 – hrobku pro rodinu Střemchovu a hrobku pro rodinu Machatovu.

⁴⁸⁸ "J. K." (Jan Koula): Výstava spolku architektů a inženýrů v království Českém, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXII, 1887-1888, 35.

⁴⁸⁹ "J. K." (Jan Koula): Výstava spolku architektů a inženýrů v království Českém, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXII, 1887-1888, 35.

⁴⁹⁰ "J. K." (Jan Koula): Výstava spolku architektů a inženýrů v království Českém, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXII, 1887-1888, 35.

Za zvláště podařenou stavbu Jubilejní zemské výstavy byl považován pavilon firmy Vladimír Vondráček a spol., který „je jedním z nejkrásnějších na celé výstavě.“⁴⁹¹

Pojizerskému statku na Národopisné výstavě československé se obsáhle věnovala nejen výstavní publikace,⁴⁹² ale i Šimákův článek ve *Světozoru*.⁴⁹³ Ačkoliv ani jedna z těchto statí stavbu explicitně nehodnotí, jejich charakter svědčí o tom, že zdařilá syntéza motivů inspirovaných lidovými stavbami z Příšovic a Přepěř u Turnova a Dlaskovým statkem v Dolánkách zcela naplňovala očekávání autorů. Podrobně referovala výstavní publikace rovněž o Staré Praze a těch stavbách, které pro ni projektoval Jan Vejrych.⁴⁹⁴ Celkově byl tento výstavní projekt hodnocen velmi kladně. „*Před vámi stála tichá architektonická báseň, byl to kus pražské minulosti vykouzlený výtvarnými umělci. Byla to umělecká retrospektivní práce, která předčila nad podobné výstavní podniky, začaté r. 1889 na světové výstavě pařížské. ... Naši mladší architekti chopili se s chutí umělecké úlohy, rozdělili sobě práci, jeden stavěl gotikou, jiný přechodní renaissancí, jiný renaissancí vlašskou, jiný českou a tak vytvořili krásnou, zajímavou Starou Prahu, kterouž do konce navštívilo při nejmenším na půl milionu lidí.*“⁴⁹⁵ Podobně kladné odezvy se v odborných kruzích dočkal i Vejrychův návrh hlavní brány ve Staré Praze, jemuž se věnoval Lhotův článek v *Technickém obzoru*. Na jeho závěr autor vyjádřil přesvědčení že „*bylo by toho velice želeno, kdyby snad výkonný výbor výstavy národopisné z ohledů finančních nemohl přistoupiti ku stavbě této zdařilé, celek výrazně doplňující části Staré Prahy.*“⁴⁹⁶ Vlídneho přijetí se dočkal též pavilon okresu slánského, „*pro který velmi vhodně volen starší tvar ... staveb lepenkových, ze všech českých krajů jedině ve Slansku se vyskytujících.*“⁴⁹⁷

Výrazného ocenění ve formě obdržené zlaté medaile se dostalo architektoým pracem prezentovaným na Výstavě architektury a inženýrství, které představovaly výběr jeho starších i novějších plánů, návrhů a studií.⁴⁹⁸

⁴⁹¹ Jubilejní výstava zemská Království českého v Praze 1891, Praha 1894, 145.

⁴⁹² Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d., 139-141.

⁴⁹³ Josef Vítězslav ŠIMÁK: Pojizeří na Národopisné výstavě československé, in: Světazor XXIX, 1895, 510-511, 526.

⁴⁹⁴ Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d., 396-408.

⁴⁹⁵ Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d., 403.

⁴⁹⁶ "Lht." (Josef Lhota): Hlavní brána v "Staré Praze" na Československé výstavě národopisné v Praze r. 1895, in: Technický obzor III, 1895, 22.

⁴⁹⁷ Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d., 246.

⁴⁹⁸ Přehled vystavených prací byl publikován ve výstavním katalogu. Viz Výstava architektury a inženýrství (kat. výst.), Praha 1898, 47. Informaci o udělení zlaté medaile uvádí ve svém medailonu Cechner. Viz Antonín CECHNER: Vejrych Jan, in: Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, Zlín 2003, díl XXVI., 499.

V srpnu 1894 publikoval časopis *Technický obzor* dvoustránkový referát o právě dokončovaném rodinném domu Zikmunda Kozelky v Chlumci nad Cidlinou, který „projektoval a její stavbu řídí čelný pěstitel české renaissance, pražský architekt a stavitel Jan Vejrych“.⁴⁹⁹ Článek stavbu detailně rozebírá, zabývá se jejím hmotovým řešením, vnitřním dispozičním uspořádáním, exteriérovou i interiérovou výzdobou. Doplněn je plánovou dokumentací zahrnující pohledy a půdorysy jednotlivých podlaží. V celkovém hodnocení je konstatováno, že Chlumec „*obohacen jest nevelkou sice ale rázovitou a nejvýše malebnou budovou ve slohu české renaissance ... jež, vynikajíc rozmanitostí ušlechtilých architektonických motivů a bohatostí úpravy, úměrností, ladností a elegantní silhouettou, jest přední ozdobou městečka.*“⁵⁰⁰

Tato stať je první z řady obdobných příspěvků věnujících se Vejrychovým projektům, které se v *Technickém obzoru* objevovaly až do roku 1902. Již od následujícího z nich, jímž byl výše zmíněný článek zabývající se návrhem hlavní brány ve Staré Praze, jsou všechny dílem Josefa Lhoty.⁵⁰¹ Lhotovy texty, vedle bohaté faktografické náplně, nabízejí rovněž cenný vhled do dobového vnímání jednotlivých návrhů a realizací. Hodnocení staveb je někdy až nekriticky pozitivní. Důraz je přitom kladen na rozbor dispozičního řešení objektů s ohledem na jejich plánované využití a jejich stylové pojetí. Pokud jde o slohové ztvárnění průčelí je vyzdvihován zejména jejich „českorenesanční“ charakter, a to i v těch případech, kde dnes nalézáme širší spektrum pravděpodobných inspiračních zdrojů.

V referátu o návrhu budovy spořitelny v Rakovníku se tak dovídáme, že její vnějšek „*obmyslil navrhovatel ladnými formami české renaissance. Ve směru tom jest architekt Vejrych dávno uznaným výtvarníkem a kdo stopuje jeho činnost uměleckou, jež pohybuje se vytrvale a plodně na poli národní architektury, setkává se po každé s novými, rázovitými motivy v jeho dílech. Jest to také pozorovati v jeho návrhu fačady spořitelny rakovnické, kde zejména pěkně členěná fronta do náměstí s rohovou věží, vzdušným ochozem obohacenou, velmi prospěšně se vyjímá.*“⁵⁰²

⁴⁹⁹ Rodinný dům pana Zikmunda Kozelky, okresního tajemníka v Chlumci n. C., in: *Technický obzor* II, 1894, 191-192. Zde 191.

⁵⁰⁰ Rodinný dům pana Zikmunda Kozelky, okresního tajemníka v Chlumci n. C., in: *Technický obzor* II, 1894, 191.

⁵⁰¹ S ohledem na celkové pojetí referátu o Kozelkově chlumecké vile, které je velmi blízké pozdějším Lhotovým článkům, není vyloučeno, že Lhota byl rovněž autorem této stati.

⁵⁰² "Lhota" (Josef Lhota): Nová budova pro spořitelnu král. města Rakovníka, in: *Technický obzor* IV, 1896, 175.

Při hodnocení vnitřního dispozičního řešení společenského domu libereckých Čechů Lhota zdůrazňuje, že „nelze upříti, že podařilo se arch. Vejrychovi vyplnit požadavky složitého programu měrou náležitou, že rozvržení síní a jejich vzájemná souvislost jeví se býti účelnými a praktickými“.⁵⁰³

V článku věnovaném soutěžnímu návrhu nové kladenské radnice sice lze najít marginální připomínky týkající se půdorysného rozvrhu („Poněkud malými měrami obdařeny jsou kanceláře městského úřadu a důchodu ... které dle požadavku stavebního programu měly býti velké, tedy aspoň o dvou oknech.“),⁵⁰⁴ celkově ale je práce hodnocena velmi vysoko. „Autor [soutěžního návrhu, pozn. autora] stojí mezi českými renaissanciery v řadě prvé a není tudíž divu, že komponoval svou radnici kladenskou ve slohu, jehož vytrvalým zastáncem a plodným pěstitelem jest po drahnou již dobu. Jak dokonale ovládá tuto formu, jak šťastně dovede rozmanité motivy seskupiti a spojit v celek třeba že naprosto nesouměrný, přece jen ladný a úměrně členěný, dosvědčuje na novo průčelí jeho kladenské radnice.“⁵⁰⁵ Pro dokreslení dobového přístupu k mísení stylů v rámci jedné stavby je příznačná poznámka, že „architekt Vejrych ve svých českorenaissančních tvorbách již po leta s prospěchem a efektem zpracovává významné motivy ze slavné doby české gotiky, bezprostřední předchůdkyně renaissance domácí.“⁵⁰⁶

Kladně hodnotí Lhota i další soutěžní návrh, projekt budovy Živnostenské banky pro Čechy a Moravu. Půdorysy, dle jeho názoru, „vyznamenávají se jednoduchostí a přehledností“,⁵⁰⁷ průčelí je architektem pojato „monumentálně a komponoval je rázovitě v ušlechtilých formách české renaissance.“⁵⁰⁸ V této souvislosti přichází s myšlenkou, že „celkovou koncepcí fačady, hlavně ale věžovitým zakončením středního risalitu chtěl patrně [architekt, pozn. autora] stvořiti důstojný pendant k veledílu Rejskovu: Prašné bráně.“⁵⁰⁹

V textu z května 1898, zabývajícím se Vejrychovým návrhem na přístavbu kolínské radnice, se Lhota vrátil i k předcházející přestavbě staré radniční budovy, která byla dle architektova návrhu uskutečněna v letech 1887 – 1889. Všimá si úpravy průčelí, které

⁵⁰³ Josef LHOTA: Národní dům v Liberci, in: Technický obzor V, 1897, 20.

⁵⁰⁴ Josef LHOTA: Nová radnice na Kladně, in: Technický obzor V, 1897, 79.

⁵⁰⁵ Josef LHOTA: Nová radnice na Kladně, in: Technický obzor V, 1897, 79.

⁵⁰⁶ "Lht." (Josef Lhota): Kroy věžní nové radnice na Kladně, in: Technický obzor VI, 1898, 59.

⁵⁰⁷ Josef LHOTA: Budova Živnostenské banky pro Čechy a Moravu v Praze, in: Technický obzor V, 1897, 198.

⁵⁰⁸ Josef LHOTA: Budova Živnostenské banky pro Čechy a Moravu v Praze, in: Technický obzor V, 1897, 198.

⁵⁰⁹ Josef LHOTA: Budova Živnostenské banky pro Čechy a Moravu v Praze, in: Technický obzor V, 1897, 198.

zejména „architektonickou umírněností a rovnováhou působí ... tak, jak u budovy monumentálně žádoucno.“⁵¹⁰ Pokud jde o novou část, je přesvědčen, že „půdorysný rozvrh Vejrychův vyhovuje programu stavebnému úplně; jest jednoduchý, jasný, veskrze účelný“.⁵¹¹ Vnějšek potom „nese se rázem a duchem vedlejšího průčelí. ... Mile působí úmyslná nepravidelnost, jež ve spojení s vhodnou volbou výrazných architektonických motivů dodává průčelí ráz charakteristické malebnosti slohu česko-renaisančního.“⁵¹²

Až přepjatě působí chvála projektu novobydžovského okresního domu: „Vnějšek, zejména přední průčelí, vyřešil arch. Vejrych s obvyklou v jeho českokorenaissančních tvorbách elegancí; ku zvýšení malebného dojmu použil četných charakteristických a vděčných motivů. Jeho štíty, arkýře, balkony, trojdílná a dvojdílná okna působí vždy mile a svěže, úmyslná nepravidelnost velmi případně srovnává se s charakterem slohu. Typická, hezounká věžička „Vejrychovská“ neschází ovšem, a ač nevyrůstá organicky z půdorysné koncepce, poji se přece ladně ku vzhlednému celku.“⁵¹³

V další ze svých statí, tentokrát věnované návrhu hotelu „Praha“, který měl být postaven v obvodu asanačním v bloku XXXV, v těsném sousedství Staroměstského náměstí, Lhota ocenil zejména půdorysnou koncepci objektu.⁵¹⁴ V hodnocení úpravy průčelí byl již zdrženlivější: „Pokud se tkne fačady hotelu Prahy, koncipoval ji architekt Vejrych i zde s obvyklou elegancí v ušlechtilých formách české renaissance, ač mnohopatrové budovy této slohové formě méně svědčí.“⁵¹⁵

Referáty z roku 1900 se týkaly dvou obdobných projektů – Řezníčkova rodinného domu v Hrubé Skále a Vosáhlovy vily v Dašicích. Oba jsou přijímány s povděkem jako zajímavé stavby, které kladou důraz nejen na účelnost, ale rovněž na „moment esthetický“.⁵¹⁶ U Řezníčkova domu si Lhota všímá toho, že „poprvé – pokud mi povědomo – slučuje architekt Vejrych v této tvorbě elementy srubového stavitelství našeho lidu ... s motivy starobylého slohu českého z konce věku šestnáctého a s přivtělením některých gotických prvků, jež nijak neruší soulad organického celku, naopak, spíše podpírají jeho

⁵¹⁰ "Lht." (Josef Lhota): Přístavba radnice v Kolíně nad Labem, in: Technický obzor VI, 1898, 130.

⁵¹¹ "Lht." (Josef Lhota): Přístavba radnice v Kolíně nad Labem, in: Technický obzor VI, 1898, 131.

⁵¹² "Lht." (Josef Lhota): Přístavba radnice v Kolíně nad Labem, in: Technický obzor VI, 1898, 131.

⁵¹³ "Lht." (Josef Lhota): Okresní dům v Novém Bydžově, in: Technický obzor VI, 1898, 223.

⁵¹⁴ "Lht." (Josef Lhota): Hotel "Praha" v třídě krále Jiřího v obvodu asanačním v Praze, in: Technický obzor VII, 1899, 197.

⁵¹⁵ "Lht." (Josef Lhota): Hotel "Praha" v třídě krále Jiřího v obvodu asanačním v Praze, in: Technický obzor VII, 1899, 197.

⁵¹⁶ "L." (Josef Lhota): Rodinný dům p. Josefa Vosáhla, továrníka v Dašicích, in: Technický obzor VIII, 1900, 203.

*rázovitost.*⁵¹⁷ V první, nerealizované variantě dašické vily ho zaujalo, že „vnějšek (façada západní), o jehož charakterističnosti a malebnosti slohové nemůže býti sporu, vykazuje kromě některých známých motivů Vejrychovy tvorby architektonické ve slohu české renaissance motiv zcela nový ve štítu a pak v ochozu věžičky. Jsou to čtvrtkruhové desky po stranách štítu a půlkruhové nad okny ochozu s reminiscencemi na stilistiku ornamentu palmetového, snad i mušlového. Autor ... upotřebil jich se šťastným výsledkem jednak při tomto návrhu, jednak i při návrhu na stavbu okresního domu ve Slaném“.⁵¹⁸ Uskutečněná (rozšířená) varianta Vosáhlova rodinného domu se dle Lhotova názoru vyznačuje „účelnou dispozicí půdorysnou a elegantní formou prostorovou“⁵¹⁹ a to, že architekt „přidržel se ve formě české renaissance a že přičinil svému dílu rázovitou a lepou věžičku nad nárožní místností, jest jen logický důsledek jeho veškerého cítění a konání výtvarnického.“⁵²⁰

Posledním Lhotovým referátem, kterým se uzavírají články o Vejrychových dílech v *Technickém obzoru*, byla stať věnovaná právě budovanému nájemnímu domu na rohu ulic Pařížské a Jáchymovy. Jeho průčelí vnímá jako „česko-renesanční“, obohacené ve srovnání s dosavadními architektonickými pracemi „několika velmi výraznými novými motivy.“⁵²¹ V této souvislosti upozorňuje rovněž na potenciální problém vyvolaný tím, že podle Vejrychových návrhů vzniknou v krátké době v Pařížské ulici čtyři téměř sousedící domy ve stylu „české renesance“, „které přece motivy a uspořádáním celku lišiti se musí.“⁵²² Zároveň ovšem vyjadřuje přesvědčení, že „projektant rozřešením úkolu toho utvrdí jen svou pověst dobrou, které jako český renaissancier požívá.“⁵²³

U příležitosti dokončení kladenské radnice napsal Jan Koula do *Zpráv Spolku architektů a inženýrů v království Českém* článek, který, vedle shrnutí základních informací o této stavbě, byl i určitou rekapitulací a zhodnocením dosavadních profesních aktivit Jana

⁵¹⁷ "Lht." (Josef Lhota): Rodinný dům pro dvě rodiny pana Karla Řezníčka v Žantově pod Hrubou Skalou, in: *Technický obzor* VIII, 1900, 2.

⁵¹⁸ "Lht." (Josef Lhota): Náčrtek rodinného domu pana Josefa Vosáhla, továrníka v Dašicích, in: *Technický obzor* VIII, 1900, 92.

⁵¹⁹ "L." (Josef Lhota): Rodinný dům p. Josefa Vosáhla, továrníka v Dašicích, in: *Technický obzor* VIII, 1900, 204.

⁵²⁰ "L." (Josef Lhota): Rodinný dům p. Josefa Vosáhla, továrníka v Dašicích, in: *Technický obzor* VIII, 1900, 205.

⁵²¹ "Lht" (Josef Lhota): Nový dům nájemný na parc. čís. 5. ve skupině XXXV. v hlavní třídě assanačné v Praze V, in: *Technický obzor* X, 1902, 193.

⁵²² "Lht" (Josef Lhota): Nový dům nájemný na parc. čís. 5. ve skupině XXXV. v hlavní třídě assanačné v Praze V, in: *Technický obzor* X, 1902, 193.

⁵²³ "Lht" (Josef Lhota): Nový dům nájemný na parc. čís. 5. ve skupině XXXV. v hlavní třídě assanačné v Praze V, in: *Technický obzor* X, 1902, 193.

Vejrycha. Toho Koula považuje za architekta „pevného uměleckého stanoviska“⁵²⁴ a dává ho do protikladu s „novodobým umělcem“, který „komponuje za šest neděl fasady třeba v deseti slozích, zůstává vždy na povrchu a střídá jen rekvisity. [U tohoto umělce, pozn. autora] ráz a umělecký temperament marně bychom ... hledali a také marně podmínky, aby nastalo nějaké národní zabarvení slohu.“⁵²⁵ Vejrychovo „rozhodnutí vyjadřovati se jen formami zdomácnělými a vypěstěnými v Čechách během dávných dob“,⁵²⁶ tj. v duchu „české renesance“, znamenalo dle Kouly „omezení, jehož byl schopen jen zdravý, energický duch.“⁵²⁷ Přineslo ale také své plody: „Že se vyplnil architektu Vejrychovi sen či ideál mládí, to nepopře nikdo; stojí mezi prvními svého směru a dovodí to i jeho krásná radnice v Kladně ... Uvědomělá, vytríbená hotovost jest jí hlavním příznakem, ráz starých staveb pak vystižen jmenovitě v malebném střídání se motivů fasady, kterou vyvršuje zdařilá věž, tak že celek – ač neveliký – čítati lze k nejšťastnějším plodům současné české tvorby.“⁵²⁸

Od roku 1902 se články věnované Vejrychovým pracem začaly objevovat v nově založeném *Architektonickém obzoru*. Na rozdíl od Lhotových referátů v *Technickém obzoru* se, až na výjimky, jednalo o prostý, fakty oplývající popis projektů, do kterého nebyly vnášeny subjektivní hodnotící prvky. Text býval doplněn bohatou obrazovou přílohou zahrnující vedle plánů a nákrešů i fotografickou dokumentaci.

V druhém ročníku byla uveřejněna, mimo informace o jiných architektovéch pracech, rovněž krátká textová zpráva o právě dostavěném nájemním domě na rohu ulic Pařížské a Kostečné. S povděkem v ní bylo konstatováno, že v Pařížské ulici „vznikla v poslední době skupina palácovitých domů nájemných, jež svým zevnějškem prospěšně se liší od mnohé stavby v přítomné době v užším městě i jeho předměstích postavené.“⁵²⁹ Jako reprezentant těchto zdařilých realizací byl vybrán právě dům čp. 1068/I, jehož průčelí bylo dílem Jana Vejrycha. To bylo koncipováno „ve tvarech české renaissance s motivy pozdní gotiky.

⁵²⁴ "J. K." (Jan Koula): Radnice na Kladně, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXXIII, 1899, 1.

⁵²⁵ "J. K." (Jan Koula): Radnice na Kladně, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXXIII, 1899, 1.

⁵²⁶ "J. K." (Jan Koula): Radnice na Kladně, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXXIII, 1899, 1.

⁵²⁷ "J. K." (Jan Koula): Radnice na Kladně, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXXIII, 1899, 1.

⁵²⁸ "J. K." (Jan Koula): Radnice na Kladně, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXXIII, 1899, 1.

⁵²⁹ Činžovní dům č. 1068-V v Mikulášské třídě v Praze, in: Architektonický obzor II, 1903, 22.

*Ornamentální detail není však stylisován v historických slozích, ale navržen i proveden moderním realismem.*⁵³⁰

Z roku 1905 pochází referát o jiné architektově stavbě v Pařížské ulici, domu obchodního spolku „Merkur“. Chváleno bylo vnitřní dispoziční řešení i vybavení a výzdoba. Zvláště si text všímal v této souvislosti velké dvorany, která *„působí dojmem nejvýš ladným, jak svými velmi příznivými poměry, tak i bohatou moderní, na gotických motivech založenou dekorací svojí.“*⁵³¹ Ve stejné pozitivním duchu byl hodnocen vnější vzhled budovy. *„Průčelí ... jest ve slohu české renaissance, jenž s motivy Vladislavské gotiky spojen jest v ladný moderní celek. Ráz architektury jeho má v sobě mnoho individualního, čím odlišuje se nejen od svých původních vzorů – historických slohů – ale i od moderních budov jiných zemí i od charakteru staveb ostatních pěstovatelů české renaissance. ... Tři štíhlé věžičky, na nárožní věži a na hřebenech střech vyvinuté dodávají s gotisujícími vykřívky již z dálky budově zajímavé silhouetty. Velmi šťastně rozluštěno jest průčelí dvorany do Jáchymovy ulice.“*⁵³²

Obširně se časopis věnoval Vejrychovu soutěžnímu návrhu na vybudování velkého pražského centrálního pohřebiště u Hostivaře, který v konkursu získal II. cenu. Mimo jeho detailního popisu přinesl i hodnocení poroty. Ta ocenila jasné celkové dispoziční řešení, které *„umožňuje lehkou orientaci, sadová úprava jednotlivých částí přimyká se ladně jejich významnosti, a celek nenaráží terrainně na valné obtíže ... Nepravidelné části hřbitova luštil autor úpravou sadovou, čímž celkovou úpravu terrainu si valně zjednodušil.“*⁵³³ Hlavní výhrady se týkaly navrhované struktury vstupů do areálu a východů z něj. *„On [architekt, pozn. autora] pomýšlel na dostatečné prostranství před vstupem ... kteréžto prostranství bohužel uzavřel zvláštním vstupem, čímž rozměry pro komunikaci velikých davů valně stísnil. Nebylo pamatováno na umístění četnějších východů vedlejších.“*⁵³⁴

Poslední dva texty věnované v *Architektonickém obzoru* Janu Vejrychovi byly veskrze oslavného rázu. První z nich vyšel roku 1913 v souvislosti s udělením čestného doktorátu architektovi Českou vysokou školou technickou. Oceněn byl spolu s dalším významným architektem téže generace, Josefem Sakařem. Oba jsou označováni za „ *vynikající domácí*

⁵³⁰ Činžovní dům č. 1068-V v Mikulášské třídě v Praze, in: *Architektonický obzor* II, 1903, 23.

⁵³¹ Budova Obchodního spolku "Merkur" na nároží Mikulášské třídy a Jáchymovy ulice v Praze V, in: *Architektonický obzor* IV, 1905, 20.

⁵³² Budova Obchodního spolku "Merkur" na nároží Mikulášské třídy a Jáchymovy ulice v Praze V, in: *Architektonický obzor* IV, 1905, 24.

⁵³³ Soutěžné návrhy na ústřední hřbitov král. hlav. města Prahy u Hostivaře. II. cena. – Arch. Jan Vejrych, c. k. stavební rada, in: *Architektonický obzor* XI, 1912, 138.

⁵³⁴ Soutěžné návrhy na ústřední hřbitov král. hlav. města Prahy u Hostivaře. II. cena. – Arch. Jan Vejrych, c. k. stavební rada, in: *Architektonický obzor* XI, 1912, 138.

*pracovníky, kteří nehluchně konají své dílo. Oba ... vykonali mnohé a veliké práce, projeví všestranně technickou zdatnost, došli k vlastní výrazné tvorbě, projevují hluboký a opravdový zájem pro technické otázky našich dnů, pevně tkví v půdě domácí svou prací i svými snahami.*⁵³⁵ Obdobného charakteru byl blahopřejný článek Theodora Petříka uveřejněný v roce 1916 u příležitosti Vejrychových šedesátých narozenin. Petřík si v něm všímá významných mezníků v jeho životě a v závěru jménem první skupiny Spolku architektů a inženýrů,⁵³⁶ již byl architekt dlouholetým členem, doufá v „*nezmenšenou zdárnou jeho další činnost.*“⁵³⁷

Pozitivní hodnocení Vejrychovy tvorby nalézáme rovněž v Cechnerově medailonu v *Ottově slovníku naučném*. Architekt je v něm řazen mezi tvůrce, kteří navazují na slohové formy české renesance. Nenapodobuje přitom ovšem „*vzorů po Čechách ... zachovaných, ale přizpůsobuje je poměrům nynějším a všem vymoženostem moderního stavitelství.*“⁵³⁸ Cechner si všímá rovněž změn, které lze ve Vejrychových dílech pozorovat v druhé polovině poslední dekády 19. století. „*První své stavby Vejrych zdobil se zálibou sgrafitty, příznačnou to dekorací české renaissance. V pracích svých od roku 1895 vzniklých používá však častěji plastické výzdoby, v které objevuje se také profilace a ornamentika gotisující, jež však v detailu jsou moderně propracovány a spojují se se stavbami celkově renaissančního rázu vždy v ladný celek.*“⁵³⁹

Pochvalně se o architektovi vyjadřuje i František Xaver Harlas. Ve své knize *Sochařství, stavitelství* vyjadřuje přesvědčení, že Vejrych svými návrhy a realizacemi „*dokázal, že se vžil do české renaissance, že jí rozumí, a jejími motivy plynne se vyjadřuje. Svižně vede si na průčelích, dekoruje po stavitelsku, a charakterisuje každou stavbu nějakým výrazným motivem. Je malebný, ale nehromadí efekty.*“⁵⁴⁰ Najdeme tu i důležitý postřeh, že „*J.*

⁵³⁵ "S.": Dr. arch. Josef Sakař a Dr. arch. Jan Vejrych, in: Architektonický obzor XII, 1913, 21. Informaci o udělení čestného doktorátu Janu Vejrychovi přinesly i *Stavitelské listy*, ty se ale omezily jen na stručné konstatování tohoto faktu. Viz Nejvyšším rozhodnutím ... (v rubrice Osobní), in: Stavitelské listy IX, 1913, příloha k č. 2.

⁵³⁶ První skupina Spolku architektů a inženýrů nebo též skupina architektů byla nejstarší zájmovou skupinou spolku. Více o této skupině a její činnosti viz Emil ŽENATÝ: Šedesát let činnosti Spolku československých inženýrů 1865–1925, Praha 1925, 153–157.

⁵³⁷ "P. Th." (Theodor Petřík): Stavební rada Dr. techn. Jan Vejrych šedesátníkem, in: Architektonický obzor XV, 1916, 56.

⁵³⁸ Antonín CECHNER: Vejrych Jan, in: Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, Zlín 2003, díl XXVI., 499.

⁵³⁹ Antonín CECHNER: Vejrych Jan, in: Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, Zlín 2003, díl XXVI., 499.

⁵⁴⁰ František Xaver HARLAS: Sochařství, stavitelství, Praha 1911, 180.

*Vejrích přenesl tvary české renaissance ... na veřejné budovy větší rozlehlosti, opatřené risality a věžemi.*⁵⁴¹

Ačkoliv se velká většina dobových komentářů zabývajících se tvorbou Jana Vejrycha nesla v pozitivním duchu, našly se přirozeně i názory opačné. O příkrém odsouzení studie na rozšíření Melanrichovy ulice v souvislosti se snahou o zlepšení spojení mezi Václavským náměstím a Staroměstským náměstím jsme psali v části věnované pražským projektům z let 1902 – 1914. Podobně byla hodnocena Maxem Dvořákem nová pardubická radnice. „*Příklad působící proti smyslu památkové péče ukazuje novotvar ... jako nezajímavou, šablonovitou stavbu zcela obyčejné povahy, která nemůže nahradit zničené, umělecky vynikající dílo [staré radnice, pozn. autora] jak v osobitém, tak v lokálním ražení a která rozrušuje celkový vzhled starého náměstí, poněvadž na to nebrala nová stavba žádný ohled a nyní stojí cize proti prosté měšťanské účelovosti ostatních staveb i proti jejich lokálnímu výrazu.*”⁵⁴²

Zmínku o Janu Vejrychovi lze nalézt i v první samostatné česky psané publikaci zabývající se architekturou 19. století v Čechách, Wirthově a Matějčkové *České architektuře XIX. století* z roku 1922, kde byl architekt řazen, po boku Jana Zeyera a Rudolfa Štecha, k nejvýznamnějším následovníkům Antonína Wiehla v oblasti využití a dalšího šíření forem „české renesance“.⁵⁴³

4.2. Současný pohled

Desetiletí, která následovala po smrti Jana Vejrycha, nepřinesla, až na stručné zmínky o něm a několika jeho pracech,⁵⁴⁴ žádnou významnější reflexi jeho díla. Svým rozsahem výjimečné bylo jen encyklopedické heslo v Tomanově *Novém slovníku československých výtvarných umělců*, které ovšem vycházelo ze staršího Cechnerova medailonu pro *Ottův slovník naučný* a zdrželo se jakéhokoliv hodnocení architektonické tvorby.⁵⁴⁵

Situace se začíná měnit až v 80. letech 20. století, kdy vychází *Česká architektura v proměnách dvou století* Marie Benešové. Vejrych je zde opět uváděn jako jeden z čelných představitelů české neorenesance, která „*má v historii naší architektury velmi*

⁵⁴¹ František Xaver HARLAS: *Sochařství, stavitelství*, Praha 1911, 180.

⁵⁴² Max DVOŘÁK: *Katechismus památkové péče*, Praha 2004, 105.

⁵⁴³ Zdeněk WIRTH / Antonín MATĚJČEK: *Česká architektura 1800–1920*, Praha 1922, 48.

⁵⁴⁴ Se zmínkami o Janu Vejrychovi a jeho díle se lze setkat např. v František MÍK: *Historické slohy – architektonické tvarosloví*, Praha 1933, 230 nebo Zdeněk WIRTH / Augusta MÜLLEROVÁ (ed.): *Architektura v českém národním dědictví*, Praha 1961, 183, 835.

⁵⁴⁵ Prokop TOMAN: *Nový slovník československých výtvarných umělců II [L/Ž]*, Praha 1950, 642–643.

čestné postavení.“⁵⁴⁶ Benešová ho považovala za zajímavého a pro sklonek 19. století příznačného architekta, u kterého je „jemná slohová různorodost prvků, sjednocená hlavním slohovým motivem, zřejmým ještě v některých Wiehlových architekturách ... přetvořena ve výrazový systém, v němž jednotliví vůdčí slohový prvek ztrácí koncepční význam; v celku převažuje co nejvýraznější individuální sestava různorodých prvků bez zřetele na jejich časový a místní původ. V tom smyslu tvoří ... například hotel Paříž nebo domy v Pařížské ulici v Praze“.⁵⁴⁷

Snahou o komplexnější pohled na Jana Vejrycha a jeho profesní činnost – byť z regionálního hlediska – se vyznačuje v této práci již vícekrát citovaný článek Jaroslava Bartáka, který byl v roce 1994 publikován ve vlastivědném sborníku *Z Českého ráje a Podkrkonoší*. Barták se v něm blíže zastavuje zejména u vybraných projektů pro Jilemnici a u staveb v Semilech a v Hrubé Skále. Jeho hodnocení je vesměs velmi pozitivní a lze se tu setkat i s obecnějšími myšlenkami, které se dotýkají problematiky vnímání architektury přelomu 19. a 20. století. V souvislosti s Řezníčkovou vilou se tak dovídáme, že „slohový eklektismus v navrhovaném spojení s lidovou architekturou působí velice příjemně a teple – naskytá se otázka, zda lpění na čistotě slohu a strohé dodržování jeho zákonů je neselehávajícím měřítkem k určení hodnoty stavby.“⁵⁴⁸ O novostavbě jilemnické městské spořitelny píše: „Již samo urbanistické řešení je podle mého názoru velmi zdařilé ... Architektonické ztvárnění exteriéru je dokonalé“.⁵⁴⁹ Celkově je toho názoru, že architektovo dílo je neprávem „mezi teoretiky přijímáno s rozpaky, mnohdy i odmítavě“⁵⁵⁰ a domnívá se, že „snad jen povýšení konstrukčních prvků na výtvarné a strohá geometričnost architektury dvacátého století odkázaly přirozenou zdobnost jeho staveb až k hranicím nevkusů.“⁵⁵¹

Ve stejném vlastivědném sborníku vyšla v první polovině 90. let 20. století rovněž studie Jana Luštince týkající se kostela sv. Vavřince v Jilemnici, v níž se autor kriticky zmiňuje o architektovcích plánech na dostavbu chrámu, „jež se však naštěstí nikdy nestaly

⁵⁴⁶ Marie BENEŠOVÁ: Česká architektura v proměnách dvou století, Praha 1984, 200.

⁵⁴⁷ Marie BENEŠOVÁ: Česká architektura v proměnách dvou století, Praha 1984, 201.

⁵⁴⁸ Jaroslav BARTÁK: Architekt Jan Vejrych a nevkus (?) české neorenesance, in: *Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII*, 1994, 177.

⁵⁴⁹ Jaroslav BARTÁK: Architekt Jan Vejrych a nevkus (?) české neorenesance, in: *Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII*, 1994, 176.

⁵⁵⁰ Jaroslav BARTÁK: Architekt Jan Vejrych a nevkus (?) české neorenesance, in: *Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII*, 1994, 178.

⁵⁵¹ Jaroslav BARTÁK: Architekt Jan Vejrych a nevkus (?) české neorenesance, in: *Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII*, 1994, 178.

skutečností.⁵⁵² Naopak pozitivně hodnotí Luštinec, v jiné ze svých prací, dvě Vejrychovy jilemnické realizace – budovu bývalé obecné a měšťanské dívčí školy a budovu bývalé městské spořitelny. Obecnou a měšťanskou dívčí školu považuje za „*vynikající dílo předního českého architekta Jana Vejrycha*“,⁵⁵³ o budově městské spořitelny soudí, že „*i když jeho dílu [architekta Jana Vejrycha, pozn. autora] lze vytknout jistou dávku eklekticismu, dokázal se tu s uloženým problémem vypořádat velmi úspěšně. Výrazným obrysem budovy, umocněným charakteristickou věží, dokázal rozbit dosud poněkud monotónní linii náměstí a vytvořit vyvážený protějšek radnici ... Velmi působivě ztvárnil také interiér a překvapivým způsobem tu dokázal – stejně jako v exteriéru – skloubit prvky renesance, secese a lidového umění*“.⁵⁵⁴

Poměrně obsáhle se Janem Vejrychem zabýval v *Dějínách českého výtvarného umění* Mojmir Horyna, který architektu řadil k „*významným osobnostem ze silné generace narozené v šestém desetiletí [19. století, pozn. autora]*“.⁵⁵⁵ Ze závažných realizací ve stylu české neorenesance se věnoval objektu kolínské radnice, který je dle jeho názoru „*v exteriéru příznivě komponován rozdělením do dvou domů, jejichž velikost je přiměřená prostoru historického náměstí*“,⁵⁵⁶ budově nové pardubické radnice, u níž upozorňoval na to, že „*rozlehlé hlavní průčelí obrácené do náměstí a svým měřítkem se vymykající jeho poměrovému rastru*“⁵⁵⁷ se architekt snažil „*přizpůsobit*“ okolí pročleněním fasády a jejím hmotovým odstupněním a nárožnímu domu v pražské Benediktské ulici představujícímu „*monumentální pojetí české neorenesance*“.⁵⁵⁸ Kladně hodnotil i pavilony pro Jubilejní zemskou výstavu, které dokládají „*stylistickou pohotovost Vejrychovy invence*“⁵⁵⁹ a všímal si užití, v sakrální architektuře jinak neužívaných, forem české neorenesance při přestavbě klecanského kostela Nanebevzetí Panny Marie. 90. léta 19. století vnímal Horyna jako období, kdy postupně sílí v architektově projevu eklektické mísení různých stylů a inspirací. V této souvislosti uvádí, že „*prvky severské renesance hrají silnou roli v*

⁵⁵² Jan LUŠTINEC: Příspěvek k umělecko-historickému zhodnocení kostela sv. Vavřince v Jilemnici, in: *Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník V*, 1992, 48.

⁵⁵³ Jan LUŠTINEC: Jilemnice – historická zastavení, Jilemnice 2000, 195.

⁵⁵⁴ Jan LUŠTINEC: Jilemnice – historická zastavení, Jilemnice 2000, 170.

⁵⁵⁵ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 183. Tvorbou Jana Vejrycha se autor zabývá na stranách 183 – 184.

⁵⁵⁶ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 183.

⁵⁵⁷ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 183.

⁵⁵⁸ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 184.

⁵⁵⁹ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 183.

kompozici hodnotné novostavby radnice v Kladně ... a napětí mezi severskou a českou neorenesancí charakterisuje další Vejrychovy stavby”.⁵⁶⁰ Svoje hodnocení uzavírá konstatováním, že “Vejrychův pohotový, bohatý a vynalézavě kombinující eklektický dekorativismus vrcholí po roce 1900, v dílech spojujících tvary gotiky a manýrismu s vegetabilním dekorem, již ovlivněným secesním cítěním”.⁵⁶¹

Rozdílnou kvalitou i šířkou zpracování se liší slovníková hesla věnovaná architektovi v encyklopedických projektech posledních desetiletí. Krátký medailon v *Nové encyklopedii českého výtvarného umění* charakterizuje Vejrycha jako zastávce “dekorativního historismu v podobě wiehlovské české neorenesance. ... V 1. desetiletí 20. stol. přijímal vlivy secese i další inspirační momenty, jež spojil do osobitého dekorativismu.”⁵⁶² Velmi pozitivní je náhled Kamila Dvořáka v jeho přehledu architektů v českých zemích.⁵⁶³ Vejrycha považuje za neobyčejně pilného a výtvarně nadaného architekta, znalce historického dědictví. Jeho tvorbu hodnotí jako kvalitní, značně rozsáhlou a mnohotvárnou. “Byl typickým, avšak výtvarně značně kultivovaným eklektikem. Jeho rané stavby byly ovlivněny tvorbou A. Wiehla. Později na svých stavbách využívá kromě forem české renesance i tvarosloví gotické a posléze samozřejmě secesní. Jeho mnohé stavby ... asi docení teprve budoucnost.”⁵⁶⁴ Nejrozsáhlejší je architektovo heslo v *Encyklopedii architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*.⁵⁶⁵ Jde o obsáhlý výčet Vejrychových děl a související literatury, který na rozdíl od předcházejících dvou prací neobsahuje hodnotící složku. Přes některé nepřesnosti se jedná o velmi cenný zdroj základních informací o architektovi a jeho profesních aktivitách.

Stručný Vejrychův medailon od Pavla Panocha najdeme rovněž v publikaci *Architektonické a stavební plány Pardubicka* z roku 1999. Autor se v něm omezuje pouze na architektovu tvorbu v závěru 19. století, v souvislosti se stavbou nové radnice v Pardubicích. Vejrycha, jehož dílo se vyznačuje „okázalou oficiálností“,⁵⁶⁶ řadí mezi stoupence historizujícího směru wiehlovské neorenesance.⁵⁶⁷ U velkoryse koncipovaného projektu pardubické radnice oceňuje celkové řešení vnitřních prostor, neboť „přes

⁵⁶⁰ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 184.

⁵⁶¹ Mojmir HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 184.

⁵⁶² Anděla HOROVÁ (ed.): *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995, 899.

⁵⁶³ Kamil DVOŘÁK: Architekti v českých zemích, 10. část (S–W), in: *Architekt LIV*, 2008, 85–88. Tvorbou Jana Vejrycha se autor zabývá na stranách 87 – 88.

⁵⁶⁴ Kamil DVOŘÁK: Architekti v českých zemích, 10. část (S–W), in: *Architekt LIV*, 2008, 88.

⁵⁶⁵ Pavel VLČEK (ed.): *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, 689.

⁵⁶⁶ Vladimír HRUBÝ a kol.: *Architektonické a stavební plány Pardubicka*, Pardubice 1999, 42.

⁵⁶⁷ Vladimír HRUBÝ a kol.: *Architektonické a stavební plány Pardubicka*, Pardubice 1999, 42.

historizující výraz se Vejrychovi podařilo vytvořit moderní dispozičně funkční úřední budovu se stylově vypravenými interiéry.“⁵⁶⁸ Jako slabinu návrhu vidí naopak to, že „hmotově masivní novostavba ... rozrušila drobný rytmus dosavadní měšťanské zástavby náměstí a byla ochránci starobylého rázu města pocíťována jako vážná kompoziční chyba, umocněná navíc použitím ... chybně zvoleného pozdně renesančního tvarosloví pro něž v místním prostředí neexistovala historická analogie.“⁵⁶⁹

Svoji charakteristiku Vejrychovy tvorby Panoch doplnil v popisu Vosáhlova dašického rodinného domu připraveného pro knihu pojednávající o slavných vilách Pardubického kraje. Architekta zde charakterizuje jako projektanta „měřítkově přemrštěných sídel municipálních samospráv ... založen a spolkových domů s malebně utvářenou siluetou zvýrazněnou věžovým motivem a bohatě dekorativně protvářeným pláštěm. Patřil ale také k oblíbeným tvůrcům rodinných sídel bohatších vrstev ... neboť dokázal historizující háv svých staveb naplnit dispozičně flexibilním provozem a zodpovědně reagovat na požadavky svých zákazníků.“⁵⁷⁰

S kladným hodnocením Vejrychových realizací se setkáváme v textu o druhém architektově rodinném domu zařazeném do projektu *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska – Řezníčkově hruboskalské vile*. Jan Vejrych je tu představen jako „autor řady zdařilých novorenesančních, eklektických a posléze secesních staveb“⁵⁷¹ a vila samotná je v tomto kontextu vnímána jako ojedinělá ukázka jeho tvorby, „ve které se historizující formy zdařile doplňují s prvky lidového stavitelství.“⁵⁷²

Vedle těchto názorů lze v řadě prací z poslední doby nalézt krátké, vesměs pozitivně laděné komentáře vztahující se k Vejrychově tvorbě. Na dokreslení současného pohledu na jeho dílo jsou na závěr této kapitoly zařazeny alespoň některé z nich.

Vybíral ve své knize esejů o devatenáctém století hovoří o Janu Vejrychovi jako o předním českém architektovi,⁵⁷³ Petrasová ve *Velkých dějinách země Koruny české* věnovaných architektuře ho řadí „mezi nejúspěšnější následovníky Wiehlovy varianty neorenesance“⁵⁷⁴ a Koukalová v práci o moderní černošické architektuře ho uvádí jako prominentního

⁵⁶⁸ Vladimír HRUBÝ a kol.: *Architektonické a stavební plány Pardubicka*, Pardubice 1999, 42.

⁵⁶⁹ Vladimír HRUBÝ a kol.: *Architektonické a stavební plány Pardubicka*, Pardubice 1999, 42.

⁵⁷⁰ Pavel PANOCH (ed.): *Slavné vily Pardubického kraje*, Praha 2009, 41.

⁵⁷¹ Pavel HALÍK (ed.): *Slavné vily Libereckého kraje*, Praha 2007, 42.

⁵⁷² Pavel HALÍK (ed.): *Slavné vily Libereckého kraje*, Praha 2007, 43.

⁵⁷³ Jindřich VYBÍRAL: *Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století)*, Praha 2002, 248.

⁵⁷⁴ Taťána PETRASOVÁ: 1780 – 1918, in: Petr KRATOCHVÍL (ed.): *Architektura*, Praha/Litomyšl 2009, 588.

pražského stavitele.⁵⁷⁵ Jako jednoho z hlavních tvůrců ve slohu „české renesance“ si architekta všímá Strakoš v medailonu pro první díl publikace *Šumná města*,⁵⁷⁶ Navrátil v článku o semilském Obecním domě potom vyzdvihuje „ *vynikající renomé*“⁵⁷⁷ dvorního rady Vejrycha a v souvislosti s posuzováním jeho návrhu v městské radě zmiňuje jako jeden z rozhodujících faktorů při výběru projektanta „*dotyk stavitelova mistrovství a lehkost jeho ruky*.“⁵⁷⁸

⁵⁷⁵ Šárka KOUKALOVÁ: Moderní architektura města Černošic (diplomová práce na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze), Praha 2008, 35.

⁵⁷⁶ Radovan LIPUS / David VÁVRA: *Šumná města*, Brno 2002, 430.

⁵⁷⁷ Ivo NAVRÁTIL: Obecní dům, in: *Semilské noviny: Informační měsíčník občanů Semilska XII*, 2004, č. 7-8, 12.

⁵⁷⁸ Ivo NAVRÁTIL: Obecní dům, in: *Semilské noviny: Informační měsíčník občanů Semilska XII*, 2004, č. 7-8, 12.

5. ZÁVĚR

Poslední desetiletí 19. a první desetiletí 20. století bezesporu představují významnou kapitolu ve vývoji architektury v českých zemích. Architektonická tvorba tehdy sobě vlastním způsobem reflektovala společensko-politické změny, rostoucí národní uvědomění i širší vlivy, které na uměleckou sféru působily v rámci celoevropského vývoje. V důsledku rozpadu univerzální a internacionální estetické ideje přísného historismu stáli architekti v té době před stále silněji pocíťovanou otázkou: V jakém stylu máme stavět? Mnohotvárnost architektury tohoto období, neexistence jednotného slohu, ani jednotného uměleckého přesvědčení nedávaly na tuto otázku jednoznačnou odpověď a bylo na každém jednotlivci, aby hledal nejvhodnější cestu k naplnění požadavků stavebníků i svých vlastních uměleckých představ. Tato názorová pluralita eklekticismu, která je v mnoha ohledech blízká dnešní situaci, znamenala ovšem též nutnost posunu v chápání hodnotících kritérií architektury. Spíše než o slohovou jednotu šlo nadále o jednotu celku, který měl vhodným způsobem spojovat různé, často velmi různorodé elementy. Čilý stavební ruch vyznačující se budováním nových radnic, škol, muzeí a dalších veřejných budov, přestavbami a rekonstrukcemi starších objektů a vzrůstajícím zájmem o výstavbu rodinných i nájemních domů nabízel přitom architektům široké uplatnění jejich schopností. Vedle množství průměrných stavitelů, jejichž realizace mají v současnosti spíše jen dokumentární hodnotu, působila v té době rovněž řada kvalitních architektů, jejichž práce mají co říci i dnešním generacím. K této druhé skupině tvůrčích osobností, které byly dosud literaturou více méně opomíjeny, patří i hornobranský rodák, architekt Jan Vejrych. Jeho cesta k profesi architekta přitom nebyla snadná. Pocházel z nepříliš zámožné rolnické rodiny a za možnost studovat vděčil patrně především svým zjevným studijním vlohám. Rodina ho ale mohla při studiích podporovat jen v omezené míře a tak ho materiální problémy provázely po celou dobu jejich trvání. Po ukončení druhého ročníku na pražské technice ho dokonce hmotná nouze, zdravotní problémy a ztráta perspektivy přiměly k přerušení studia a nástupu do praxe, k vinohradskému staviteli Janu Troníčkovi. Tato nelehká doba byla ovšem klíčová pro osobnostní zrání mladého Vejrycha. Získal cenné praktické zkušenosti a zároveň poznal význam studií pro jeho další profesní uplatnění. Rozhodl se tedy vrátit na techniku a zapsal se do třetího ročníku v odboru pozemního stavitelství. Školu úspěšně dokončil v roce 1880 a počátkem následujícího roku nastoupil do inženýrské a architektonické kanceláře Achille Wolfa.

Ještě z doby před nástupem k Wolfovi pochází jeho první známá samostatná práce, návrh budovy nové radnice ve Vamberku. Léta u Achille Wolfa znamenala pro Jana Vejrycha důležitý odrazový můstek pro další samostatnou kariéru architekta a později i stavitele. Měl zde možnost seznámit se důkladně s řadou stavebních typů, jejichž projektováním se v dalších letech zabýval a poznal z blízka i každodenní chod architektonické a stavební kanceláře. Wolfova tendence k překonání slohové dogmatiky a akcentování jedinečnosti starého i moderního díla, stejně jako důraz na kvalitu stavebního materiálu a solidnost řemeslných prací, s velkou pravděpodobností mladého Vejrycha silně oslovily. Ukázaly mu cestu, jak přistupovat k architektonické tvorbě a zároveň souzněly s jeho přirozeným smyslem pro detail a kvalitu odvedené práce. Z řady projektů a soutěžních návrhů, na kterých u Wolfa pracoval lze jmenovat plány na přestavbu a přístavbu Stavovského divadla, plány na přestavbu zámku Stružná v duchu české neorenesance nebo přípravu dokumentace a vedení stavby Reinwartova domu ve Vodičkově ulici v Praze.

Vedle působení ve Wolfově kanceláři se architekt věnoval rovněž vlastní projekční činnosti. I když první návrhy byly ještě silně ovlivněné školními předlohami, záhy se projeví jeho kvality a již soutěžní návrh na radnici a tkalcovskou školu v Jilemnici z roku 1884 svědčí o vysoké míře invence a schopnosti vytvořit hmotově i kompozičně vyvážený celek. Důležitost projektu, na němž je patrná inspirace významnými českými renesančními památkami – pražským Schwarzenberským palácem a plzeňskou radnicí – spočívá bezesporu v jeho přelomovém charakteru, je totiž prvním v řadě Vejrychových tvůrčích počínů vycházejících z principů wiehlovské české neorenesance. Jeho význam je ale dán rovněž skutečností, že česká neorenesance zde poprvé proniká do sféry takto důležitých veřejných staveb. Další projekty z tohoto období kolísají mezi klasickou italizující neorenesancí a její národní wiehlovskou variantou a svědčí, mimo jiné, o architektově hledání nejvhodnějšího slohového výrazu v rámci daného stavebního typu. Jestliže se návrh jilemnické radnice dočkal ocenění, nikoliv však realizace, další radniční návrh ve stylu české neorenesance – projekt přestavby staré radnice v Kolíně z roku 1886 – již realizován byl a jeho nesporná kvalita se stala příslibem do dalšího období Vejrychovy tvorby, které započalo zřízením vlastní architektonické kanceláře v roce 1888. Ještě předtím, v letech 1886 – 1888, ovšem uskutečnil dvě stipendijní cesty po Itálii a po Čechách. V té době už byl ženatý a měl dvě děti, nicméně jeho finanční situace stále nebyla dobrá, takže městské stipendium představovalo jedinou možnost, jak tento druh cest podniknout. Zevrubně studim českých renesančních památek a uměleckých památek

navštívených italských měst znamenalo výrazný posun v architektově profesním vývoji a poskytlo pevné základy pro jeho další činnost.

Z materiálů, které máme k dispozici nejsou zřejmé důvody Vejrychova odchodu od Achille Wolfa, ani okolnosti zřízení vlastní architektonické kanceláře. Lze se jen domnívat, že mladý architekt po absolvování dvou stipendijních cest a příznivém přijetí některých svých prací, zejména projektu kolínské radnice, nabytí přesvědčení, že pro jeho další profesní kariéru bude nejlepším řešením osamostatnit se. Nabyté znalosti a zkušenosti ho přitom nejspíše vedly k názoru, jak ukázal další vývoj plně oprávněnému, že je na tento krok dostatečně připraven.

V prvních dvou letech samostatné projekční činnosti pracoval na mimopražských návrzích. Z nich zaslouží zmínku především projekt přestavby klecanského kostela Nanebevzetí Panny Marie, v němž použil, v sakrální architektuře jinak neužívaných, forem české neorenesance a návrh Reinwartovy černošické vily inspirovaný lidovou architekturou, kde se poprvé objevuje motiv polygonální věže vyrůstající ze střešní konstrukce a završené cibulovou bání, se kterým se potom setkáváme na řadě jeho dalších staveb.

V roce 1890 se v Praze uvedl zdařilým návrhem na novou budovu Městské spořitelny využívajícím forem klasické neorenesance, který při první soutěži obdržel II. cenu. Poté již přišla úspěšná účast na Jubilejní zemské výstavě, kde se jedním z nejlépe hodnocených pavilonů stal jeho pavilon firmy Vladimír Vondráček a spol. pojatý ve stylu české neorenesance.

90. léta 19. století představují vrchol a nejšťastnější období v tvorbě Jana Vejrycha. Většina projektů je sice i nadále orientovaná mimo Prahu, ale i pro hlavní město vznikají některé pozoruhodné návrhy.

Práce první poloviny tohoto desetiletí, z nichž k nejvýznamnějším patří projekty pardubické radnice, rodinného domu Zikmunda Kozelky v Chlumci nad Cidlinou a nájemního domu čp. 692/I v pražské Benediktské ulici se nesou v duchu české neorenesance. Nejednoznačně přijímaná budova nové pardubické radnice, vymykající se svým měřítkem okolní zástavbě, působí na diváka především majestátním hlavním průčelím, jehož hmotové uspořádání a celková koncepce jsou převzaty z architekta staršího nerealizovaného návrhu radnice a tkalcovské školy v Jilemnici. Projekt Kozelkovy vily představuje propracované, kompozičně vyzrálé řešení, které svým charakterem stojí blíže k dvojici velmi kvalitních děl z přelomu století – rodinným domům Josefa Vosáhla v Dašicích a Karla Řezníčka v Hrubé Skále – než k raným návrhům tohoto stavebního typu

(Reinwartova černošická vila, návrh Noskova rodinného domu v Dolní Kalné). Celkové kompoziční schéma a architektonické motivy použité u nájemního domu v Benediktské ulici se potom v různých obměnách objevují nejen u pozdějších projektů pražských nájemních domů, zejména v Pařížské ulici na Starém Městě pražském, ale i v návrzích dalších typů staveb jak v Praze, tak i mimo ni. Nepřehlédnutelný je rovněž Vejrychův podíl na úspěchu Národopisné výstavy československé, kde byl členem stavebního výboru a zároveň autorem řady výstavních objektů. Z nich nejzávažnější byl stylizovaný pojizerský statek, pro který posloužily vzorem lidové stavby z Příšovic a Přepeř u Turnova a motivy z Dlaskova statku v Dolánkách.

V druhé polovině 90. let dochází k stále silnějším posunům v architektové uměleckém cítění. Jeho návrhy jsou sice i nadále neorenesančního charakteru – jedinou významnější stavbou, která se této linii vymyká, je neobarokní budova chrudimského musea – postupně ale do nich výrazněji pronikají další stylové roviny. Stále více se objevuje plastická výzdoba fasád a štítů nahrazující sgrafita (Národní dům v Mariboru, radnice v Kladně), gotizující prvky (Řezníčkova vila v Hrubé Skále, okresní dům ve Slaném), motivy inspirované lidovým stavitelstvím (Řezníčkova vila v Hrubé Skále, okresní dům ve Slaném) či nastupující secesi (návrh hotelu „Praha“ v asanačním obvodu Staroměstském, okresní dům ve Slaném). Všechny tyto elementy se povětšinou vzájemně zdařile doplňují, takže výsledkem bývá harmonicky působící celek. Vedle již uvedených staveb vznikly v této době rovněž další práce, které svou kvalitou výrazně vybočovaly z dobového průměru: neorenesanční budova chrudimského musea, soutěžní návrh nové budovy Živnostenské banky pro Čechy a Moravu, obecná a měšťanská dívčí škola v Jilemnici nebo okresní dům v Novém Bydžově. Zdařilý byl i návrh rozšíření kolínské radnice a zajímavost nepostrádá ani projekt na přestavbu a dostavbu Staroměstské radnice z roku 1901, kterému byla v první vypsání soutěži na toto téma udělena I. cena.

Tendence k mísení jednotlivých inspiračních zdrojů, ať již se jednalo o historické slohy, lidovou architekturu nebo moderní secesní tvarosloví a manýristické snahy o úpravu jednotlivých prvků za účelem dosažení ještě větší zdobnosti a malebnosti, které se ve zvýšené míře projeví u slánského okresního domu, dále zesílily v prvních letech nového století, kdy se staly odrazem snahy Jana Vejrycha vypořádat se adekvátním způsobem s novými myšlenkovými proudy a posunem estetického cítění, který je doprovázel.

V projektech těchto let, které otvírají další kapitolu v architektové tvorbě, hrály významnou roli práce spojené s čilým stavebním ruchem v pražských asanačních

obvodech Staroměstském a Josefovském. Vejrych v nich vystupoval nejen jako projektant, ale zároveň i jako investor, neboť na přelomu let 1901 a 1902 koupil, spolu s manželkou, dvě části stavebních parcel v dnešní Pařížské ulici, na kterých následně vyrostly dle jeho návrhu nájemní domy čp. 1076/I a 66/V. Spolu s dvěma dalšími nájemními domy čp. 1068/I, kde je Vejrychovým dílem průčelí, a 68/V tak vznikla v tehdejší hlavní asanační třídě čtveřice reprezentativních staveb, které již jejich poloha (ve všech případech se jednalo o domy nárožní) předurčovala k tomu, aby vytvářely přirozenou dominantu okolní zástavby. V řešení jejich průčelí lze stále ještě rozpoznat snahu architekta sjednocovat rozmanité inspirační zdroje na neorenesančním základě. To se ovšem změnilo již u dalšího významného pražského díla, hotelu „Paříž“, kde ho principy invenčního eklektického dekorativismu vedly k tvorbě gotizujících průčelí se secesními prvky. Eklektické fasády, vynalézavě kombinující různé inspirační zdroje, často silně prodchnuté duchem secese, se potom pravidelně objevují rovněž u dalších prací z tohoto desetiletí, z nichž k nejvýznamnějším lze řadit: okresní dům v Chlumci nad Cidlinou, městské spořitelny v Novém Bydžově a v Jilemnici, přestavbu zámku v Holovousech, obecní dům v Semilech či přestavbu a přístavbu poštovního a telegrafního úřadu v Čáslavi. Zajímavý je též návrh nového kostela sv. Antonína Paduánského v Domažlicích. Gotizující stavba s lunetovou římsou pokrytou sgrafity a trojúhelnými, bohatě členěnými štíty, které sám Vejrych vnímal jako svého druhu lomenice, dosahovala malebného vzhledu spojením historizujících prvků s motivy převzatými z lidové architektury.

Kolem roku 1910 je z architektoých skic zřetelné hledání nového uměleckého výrazu, proniká do nich zájem o klasicistní motivy, které se snaží kombinovat se secesními tvary i historizujícími formami. Před I. světovou válkou toto hledání vedlo k vítězství neoklasicistních forem a v neoklasicistním duchu jsou tvořena i jeho díla z této doby (návrh adaptace okresního domu spojené s přestavbou hotelu "U Králeviče" v Čáslavi, návrh přístavby kostela sv. Ondřeje v Hlavatcích).

Do let 1905 až 1913 se rovněž soustřeďují Vejrychovy urbanistické studie. Pražské práce se věnovaly problematice pohodlnějšího propojení Starého a Nového Města a otázce vyústění Mikulášské třídy směrem k řece Vltavě, s navazujícím řešením napojení Letné k městu novou komunikací prorážející letenskou stráň v ose této třídy. Drobnější jilemnická studie se zabývala budoucím rozšířením města jižním směrem.

Čtyři válečné roky znamenaly pro Jana Vejrycha zásadní přelom v profesní kariéře. Z roku 1915 sice pochází jeho plány na přestavbu budovy Československé obchodní akademie

v Resslově ulici v Praze, byla to ovšem, nepočítáme-li projekt vlastní hrobky z roku 1917, jeho jediná práce v tomto období a zároveň i poslední realizovaný projekt. Po vzniku samostatné Československé republiky už architekt nedokázal navázat na svoje předválečné aktivity a tak dva nerealizované návrhy z let 1919 – 1920 (soutěžní návrh "Druhého chrámu Páně" na Královských Vinohradech na dnešním náměstí Jiřího z Poděbrad a návrh přístavby třetího (mansardového) patra karlínské Invalidovny) představují epilog jeho čtyřicetileté projekční činnosti. Všechny tyto pozdní práce byly pojaty neoklasicistně, výjimku tvoří jen návrh přístavby Invalidovny, který je stylově přizpůsoben baroknímu charakteru stavby.

Ze skic a studií z doby před koncem války je patrná snaha o recepci myšlenek kubismu. Tento směr ve Vejrychovi ovšem vyvolával spíše nejistotu, takže po roce 1918 (poslední architektovy skicy pocházejí z roku 1921) v nich opět převažují neoklasicistní formy, ve kterých lze vedle kubistických vlivů rozeznat rovněž návrat k některým osvědčeným historizujícím motivům předchozích období.

Pohled na tvorbu Jana Vejrycha by nebyl úplný bez zmínky o interiérových návrzích, které byly nedílnou součástí jeho významných projektů. Interiérové návrhy měly dotvářet celkovou koncepci díla v souladu s jeho snahou o sladění všech částí tak, aby tvořily jeden dokonalý celek. Vedle drobnějších prací zahrnujících dveře a jejich kování, stoly, židle, křesla a další typy nábytku, svítidla, ozdobné mříže a zábradlí, sem patří rovněž návrhy mozaikových a teracových dlažeb či skleněných výplní oken a dveří, včetně dekorativně řešených prosklených stropů nad dvoranami. Pozoruhodnou prací je návrh krbu pro zasedací síň slánského okresního zastupitelstva, zajímavé jsou i návrhy dekorativně pojatých markýz určených nad vstup do objektu (Řezníčkova hruboskalská vila, dům obchodního spolku „Merkur“, hotel „Paříž“). Poměrně hojné jsou plány celkového řešení místností, kde se vedle drobného mobiliáře uplatňují různé typy interiérových přepážek a obklady stěn. Tvarosloví používané v těchto návrzích se měnilo v souladu s tím, jak se postupně proměňovaly architektovy stylové preference a následně i řešení průčelí budov. Všechny tyto práce ukazují Vejrycha jako umělce se smyslem pro detail, který usiloval o co největší kvalitu, ať už použitým materiálem nebo způsobem zpracování, zároveň se ale snažil o takové pojetí díla, které by bylo v souladu s jeho účelem a praktickým využitím.

Důraz na praktičnost a účelnost je zřejmý i z půdorysných návrhů staveb a jejich vnitřního dispozičního řešení. Vejrych při jejich tvorbě dokázal vystihnout podstatu problému a navrhnout většinou jednoduché a přehledné uspořádání, které plně uspokojovalo funkční

požadavky stavebníka. Jako klíčová se v této souvislosti jeví, vedle nesporného talentu a bohatých znalostí a zkušeností, jeho schopnost přizpůsobit se pružně a rychle přání investorů, najít s nimi společnou řeč.

Ačkoliv velké změny ve všech oblastech života, které přinesla I. světová válka a vznik nového Československého státu, proměny, která výrazně zasáhly i do architektonické a stavební praxe, neznamenalý ihned úplný konec Vejrychových profesních aktivit, přece jen se postupně dostával do situace, kdy nebyl schopen držet krok s okolním vývojem a stáhnul se do pozadí. Poválečná generační obměna, zcela rozdílné umělecké priority a snaha hledět kupředu, vymezovat se vůči minulosti, raději než udržovat kontinuitu, nejspíše vedly k tomu, že stavební rada Ing. Jan Vejrych, dr. h. c. umírá v Dobré Vodě u Březnice necelé tři týdny po svých 70. narozeninách, 24. června 1926, tiše a bez povšimnutí.

Tento nezáměr o Vejrychovu osobu příkře kontrastoval s pozorností, které se jeho práci dostávalo v předcházejících desetiletích. První obšírnější zmínka o architektové tvorbě se nachází v Koulově článku o výstavě Spolku architektů a inženýrů v království Českém uskutečněné v roce 1887,⁵⁷⁹ na níž mladý Jan Vejrych představil svoje dosavadní práce. Celkově kladné hodnocení referátu souznělo s dalšími ohlasy architektovy tvorby, které se nalézaly v textech věnovaných třem velkým pražským výstavním projektům 90. let 19. století. Publikované komentáře svědčí o příznivém přijetí Vejrychových děl, ať už se jednalo o jednotlivé výstavní pavilony a další projektované stavby nebo vystavené plány, návrhy a studie. Systematicky se novým Vejrychovým projektům věnoval Josef Lhota v *Technickém obzoru*. Referáty vycházející v letech 1894 až 1902 a zaměřené na rozbor dispozičního řešení objektů s ohledem na jejich plánované využití a jejich stylové pojetí byly někdy až nekriticky pozitivní. Velmi kladné bylo i další Koulovo hodnocení dosavadních architektovy profesních aktivit v článku napsaném do *Zpráv Spolku architektů a inženýrů v království Českém* u příležitosti dokončení kladenské radnice.⁵⁸⁰ Od roku 1902 se statě věnované Vejrychovým pracem začaly objevovat v nově založeném *Architektonickém obzoru*. Na rozdíl od Lhotových referátů v *Technickém obzoru* se, až na výjimky, jednalo o prostý, fakty oplývající popis projektů, do kterého nebyly vnášeny subjektivní hodnotící prvky. Text býval doplněn bohatou obrazovou přílohou zahrnující

⁵⁷⁹ "J. K." (Jan Koula): Výstava spolku architektů a inženýrů v království Českém, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXII, 1887-1888, 34-36. Vejrychovou tvorbou se zabývá na straně 35.

⁵⁸⁰ "J. K." (Jan Koula): Radnice na Kladně, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXXIII, 1899, 1-2 a tab. I-II.

vedle plánů a nákresů i fotografickou dokumentaci. Oslavného rázu byly dva poslední články v tomto periodiku věnované udělení titulu čestného doktora technických věd architektovi Českou vysokou školou technickou v roce 1912⁵⁸¹ a medailon k jeho šedesátým narozeninám v roce 1916.⁵⁸² Vedle kladného hodnocení Vejrychovy tvorby, které v těchto desetiletích jednoznačně převažovalo, se našly i názory opačné. K nim patřilo velmi negativní stanovisko Klubu Za starou Prahu k architektově studii na rozšíření Melantrichovy ulice v souvislosti se snahou o zlepšení spojení mezi Václavským náměstím a Staroměstským náměstím⁵⁸³ a podobně ostré odsouzení nové pardubické radnice Maxem Dvořákem.⁵⁸⁴

Desetiletí, která následovala po smrti Jana Vejrycha, nepřinesla, až na stručné zmínky o něm a několika jeho pracech žádnou významnější reflexi jeho díla. Situace se začala měnit až v 80. letech 20. století, kdy vyšla *Česká architektura v proměnách dvou století* Marie Benešové,⁵⁸⁵ kde je Vejrych opět uváděn jako jeden z čelných představitelů české neorenesance. Snahou o komplexnější pohled na architekta a jeho profesní činnost vyniká Bartákův článek z roku 1994⁵⁸⁶ a zejména pronikavá Horynova stat' v *Dějínách českého výtvarného umění*.⁵⁸⁷ Obě práce se shodují na celkově pozitivním hodnocení jeho tvorby. Krátké, vesměs pozitivně laděné komentáře vztahující se k Vejrychově tvorbě lze nalézt i v řadě dalších textů z poslední doby. Cenným zdrojem základních informací o architektovi a jeho profesních aktivitách je potom obsáhlé heslo v *Encyklopedii architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*.⁵⁸⁸

Rozsáhlá, kvalitní a výtvarně kultivovaná tvorba Jana Vejrycha, v níž se odrážejí čtyři desetiletí vývoje české architektury na přelomu 19. a 20. století stojí bezesporu za bližší připomenutí. Přispěje-li tato práce k lepšímu poznání architekta a stane-li se podnětem k dalšímu studiu jeho děl, dojde naplnění i myšlenka, kterou si umělec poznamenal na

⁵⁸¹ "S.": Dr. arch. Josef Sakař a Dr. arch. Jan Vejrych, in: Architektonický obzor XII, 1913, 21.

⁵⁸² "P. Th." (Theodor Petřík): Stavební rada Dr. techn. Jan Vejrych šedesátníkem, in: Architektonický obzor XV, 1916, 54-56.

⁵⁸³ Melantrichova ulice je ohrožena projektem tramwaye, in: Za starou Prahu: věstník Klubu Za starou Prahu II, 1911, 29-30.

⁵⁸⁴ Max DVOŘÁK: Katechismus památkové péče, Praha 2004, 105.

⁵⁸⁵ Marie BENEŠOVÁ: Česká architektura v proměnách dvou století, Praha 1984. Vejrychem se zabývá na stranách 200-201 a 205.

⁵⁸⁶ Jaroslav BARTÁK: Architekt Jan Vejrych a nevkus (?) české neorenesance, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII, 1994, 174-180.

⁵⁸⁷ Mojmír HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 133-202. Tvorbou Jana Vejrycha se zabývá na stranách 183 – 184.

⁵⁸⁸ Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004, 689.

okraj jedné ze svých skic: „*Dokud síla, hledím díla, by památka po nás zbyla.*“⁵⁸⁹

⁵⁸⁹ Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Fond Vejrych Jan Bedřich, ev. č. 20081024/05-20081024/08, Skici fasád, arkýřů, portálů, zábradlí, kování aj.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

6.1. Prameny

Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea

Fond Vejrych Jan Bedřich

Archiv hlavního města Prahy

Fond Magistrát hlavního města Prahy I., Hlavní spisovna

Fond Okresní soud pro Staré Město a Josefov (1884–1926)

Sbírka papírových listin – II. oddělení

Oddělení dokumentace Ústavu dějin umění AV ČR

Fond Rudolf Hlubinka

Státní okresní archiv Semily

Fond Farní úřad Horní Branná

Fond Národní škola Horní Branná

6.2. Literatura

6.2.1. Neperiodické publikace

BAŤKOVÁ Růžena (ed.): Umělecké památky Prahy (Nové Město), Praha 1998

BEČKOVÁ Kateřina: Zmizelá Praha. Dodatky I, Historický střed města, Praha/Litomyšl 2003

BENEŠOVÁ Marie: Česká architektura v proměnách dvou století, Praha 1984

BENEŠOVÁ Marie: Architektura kubismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (IV/1) 1890/1938*, Praha 1998, 329-354

BRÁTKOVÁ Zlata: Inventář archivního fondu Farní úřad u Nejsvětějšího Srdce Páně na Vinohradech 1884–1950, Archiv hlavního města Prahy, Praha 2011

DOMANICKÝ Petr / JEDLIČKOVÁ Jaroslava: Plzeň v době secese: architektura a urbanismus, malířství, sochařství a umělecké řemeslo v architektuře v letech 1896–1910, Plzeň 2005

DVOŘÁK Max: Katechismus památkové péče, Praha 2004

FIŠERA Zdeněk: Historické radnice Čech, Moravy a Slezska (2. díl), Praha 2010

GROSS Alexandr / ŠTĚŘÍKOVÁ Edita / BERAN Petr: Inventář archivního fondu Duchcovsko-podmokelská dráha, a. s., Karlovy Vary 1857–1946 (1951), Podnikový archiv Sokolovské uhelné, a. s., Sokolov 1962/1969/2005

- HALÍK Pavel (ed.): Slavné vily Libereckého kraje, Praha 2007
- HARLAS František Xaver: Sochařství, stavitelství, Praha 1911
- HORÁČEK Martin: Přesná renesance v české architektuře 19. století: Dobová diskuse o slohu, Olomouc 2012
- HOROVÁ Anděla (ed.): Nová encyklopedie českého výtvarného umění, Praha 1995
- HORYNA Mojmír: Architektura přísného a pozdního historismu, in: *Dějiny českého výtvarného umění (III/2) 1780/1890*, Praha 2001, 133-202
- Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI [Východní Čechy], Praha 1989
- HRUBÝ Vladimír a kol.: Architektonické a stavební plány Pardubicka, Pardubice 1999
- Jubilejní výstava zemská Království českého v Praze 1891, Praha 1894
- KAFKA Josef (ed.): Hlavní katalog a průvodce [Národopisné výstavy československé v Praze 1895] (kat. výst.), Praha 1895³
- Klecany – procházky křížem krázem šumným městem, Klecany 2007
- KLOUDOVÁ Martina: Antroponyma v matrice farního úřadu Horní Branná (1661–1666) (diplomová práce na Filosofické fakultě Masarykovy university v Brně), Brno 2011
- KOLÁŘ Ondřej: Písecké solitéry (Architektura 19. a 20. století v metropoli Prácheňska), Písek 2010
- KOUKALOVÁ Šárka: Černošice, Plošný průzkum, zhodnocení a dokumentace architektonického kulturního dědictví 19. a 20. století (výzkumný záměr v digitální a tištěné podobě), Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, Praha 2005
- KOUKALOVÁ Šárka: Moderní architektura města Černošic (diplomová práce na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze), Praha 2008
- KSANDR Karel / ŠKRANC Pavel: Národní muzeum – architektura a výzdoba hlavní budovy, Praha 2001
- KUNC Ondřej: Lounské školství v druhé polovině 19. století (diplomová práce na Filosofické fakultě Univerzity Pardubice), Pardubice 2009
- LIPUS Radovan / VÁVRA David: Šumná města, Brno 2002
- LUKEŠ Zdeněk: Architektura secese v Čechách 1896–1914, in: *Dějiny českého výtvarného umění (IV/1) 1890/1938*, Praha 1998, 127-154
- LUŠTINEC Jan: Jilemnice – historická zastavení, Jilemnice 2000
- Mapa moderní architektury Pardubického kraje, Pardubice 2008

MÍK František: Historické slohy – architektonické tvarosloví, Praha 1933

Národopisná výstava československá v Praze 1895, Praha s. d.

PANOCH Pavel (ed.): Slavné vily Pardubického kraje, Praha 2009

PETRASOVÁ Taťána: 1780 – 1918, in: KRATOCHVÍL Petr (ed.): *Architektura*, Praha/Litomyšl 2009, 522-624

POCHE Emanuel (ed.): Umělecké památky Čech 1 [A/J], Praha 1977

POCHE Emanuel (ed.): Umělecké památky Čech 2 [K/O], Praha 1978

POCHE Emanuel (ed.): Umělecké památky Čech 3 [P/Š], Praha 1980

POCHE Emanuel (ed.): Umělecké památky Čech 4 [T/Ž], Praha 1982

POCHE Emanuel: Prahou krok za krokem (Uměleckohistorický průvodce městem), Praha/Litomyšl 2001

Pražská asanace, Praha 1993

PŘIBYL Vladimír: Wilsonova ulice ve Slaném. Katalog výstavy Vlastivědného muzea ve Slaném, Slaný 2003

ROEDL Bohumír: Cítoliby, Louny 2003

ROZKOŠNÁ Blanka / JAKUBEC Pavel: Židovské památky Čech, Brno 2004

SCHIEBL Jaroslav: Radnice královského města Plzně, Plzeň 1912

Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice Kr. hl. města Prahy, Praha 1903

Sto let práce: zpráva o všeobecné zemské výstavě v Praze 1891 [Díl I. a II.], Praha 1893

SVATOŠOVÁ Hana: Cesta na jih za peníze hlavního města. Městská cestovní stipendia pro absolventy vysokých škol technických v Praze, in: HOJDA Zdeněk / OTTLOVÁ Marta / PRAHL Roman (ed.): *Naše Itálie. Stará i mladá Itálie v české kultuře 19. století*, Praha 2012, 152-162

ŠTECH Václav Vilém / WIRTH Zdeněk / VOJTÍŠEK Václav: Zmizelá Praha 1, Staré a Nové Město s Podskalím, Praha/Litomyšl 2002

ŠVÁCHA Rostislav: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1994

TOMAN Prokop: Nový slovník československých výtvarných umělců I [A/K], Praha 1947

TOMAN Prokop: Nový slovník československých výtvarných umělců II [L/Ž], Praha 1950

Turistická stezka Nový Bydžov, Nový Bydžov 2010

VLČEK Pavel (ed.): Umělecké památky Prahy (Staré Město a Josefov), Praha 1996

VLČEK Pavel: Ilustrovaná encyklopedie českých zámků, Praha 1999

VLČEK Pavel (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004

VLČEK Pavel (ed.): Umělecké památky Prahy (Velká Praha A/L), Praha 2012

VYBÍRAL Jindřich: Česká architektura na prahu moderní doby (Devatenáct esejů o devatenáctém století), Praha 2002

Výstava architektury a inženýrství (kat. výst.), Praha 1898

WIRTH Zdeněk: Antonín Wiehl a česká renesance, Praha 1921

WIRTH Zdeněk / MATĚJČEK Antonín: Česká architektura 1800–1920, Praha 1922

WIRTH Zdeněk / MÜLLEROVÁ Augusta (ed.): Architektura v českém národním dědictví, Praha 1961

WITTLICH Petr: Sochařství před první světovou válkou, in: *Dějiny českého výtvarného umění (IV/1) 1890/1938*, Praha 1998, 313-327

ZATLOUKAL Pavel: Architektura 19. století, Praha 2001

ZEMAN Jaroslav: Architektonický a urbanistický vývoj Liberce 1352–2006 (diplomová práce na Filosofické fakultě University Karlovy v Praze), Praha 2009

ŽENATÝ Emil: Šedesát let činnosti Spolku československých inženýrů 1865–1925, Praha 1925

6.2.2. Periodika

BARTÁK Jaroslav: Architekt Jan Vejrych a nevkus (?) české neorenesance, in: *Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII*, 1994, 174-180

Budova Novo-Bydžovské spořitelny, in: *Architektonický obzor VI*, 1907, 35-36 a tab. XLV

Budova Obchodního spolku "Merkur" na nároží Mikulášské třídy a Jáchymovy ulice v Praze V, in: *Architektonický obzor IV*, 1905, 19-20, 23-24 a tab. XXIII-XXIV, XXVIII-XXIX

Činžovní dům č. 1068-V v Mikulášské třídě v Praze, in: *Architektonický obzor II*, 1903, 22-23, 27 a tab. XXVIII, XXXV

DVOŘÁK Kamil: Architekti v českých zemích, 10. část (S–W), in: *Architekt LIV*, 2008, 85-88

JANÁK Pavel: Hranol a pyramida, in: *Umělecký měsíčník I*, 1911-1912, 162-170

K soutěži na získání návrhů pro zřízení nového obecního hřbitova Pražského u Hostivaře ... (v rubrice Různé zprávy), in: *Architektonický obzor XI*, 1912, 92

KOTĚRA Jan: O novém umění, in: *Volné směry IV*, 1900, 189-195

"J. K." (Jan Koula): Výstava spolku architektů a inženýrů v království Českém, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXII, 1887-1888, 34-36

"K" (Jan Koula): Architektura na výstavě architektury a inženýrství, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXXII, 1898, 106-110

"J. K." (Jan Koula): Radnice na Kladně, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXXIII, 1899, 1-2 a tab. I-II

"Lht." (Josef Lhota): Hlavní brána v "Staré Praze" na Československé výstavě národopisné v Praze r. 1895, in: Technický obzor III, 1895, 21-22

"Lhota" (Josef Lhota): Nová budova pro spořitelnu král. města Rakovníka, in: Technický obzor IV, 1896, 173-175

LHOTA Josef: Národní dům v Liberci, in: Technický obzor V, 1897, 9-11, 19-20 a příloha I

LHOTA Josef: Nová radnice na Kladně, in: Technický obzor V, 1897, 77-79

LHOTA Josef: Budova Živnostenské banky pro Čechy a Moravu v Praze, in: Technický obzor V, 1897, 171-173, 187-189, 197-198, 251-253 a příloha IV

"Lht." (Josef Lhota): Přístavba radnice v Kolíně nad Labem, in: Technický obzor VI, 1898, 129-131

"Lht." (Josef Lhota): Okresní dům v Novém Bydžově, in: Technický obzor VI, 1898, 221-223, 229

"Lhota" (Josef Lhota): Dělnické domky při uhelných dolech "Union" pana Vlad. Vondráčka v Novém Sedle u Sokolova, in: Technický obzor VII, 1899, 137-138

"Lht." (Josef Lhota): Hotel "Praha" v třídě krále Jiřího v obvodu assanačném v Praze, in: Technický obzor VII, 1899, 195-197

"Lht." (Josef Lhota): Rodinný dům pro dvě rodiny pana Karla Řezníčka v Žantově pod Hrubou Skalou, in: Technický obzor VIII, 1900, 1-3

"Lht." (Josef Lhota): Náčrtek rodinného domu pana Josefa Vosáhla, továrníka v Dašicích, in: Technický obzor VIII, 1900, 91-92

"L." (Josef Lhota): Rodinný dům p. Josefa Vosáhla, továrníka v Dašicích, in: Technický obzor VIII, 1900, 203-205

"Lht" (Josef Lhota): Nový dům nájemný na parc. čís. 5. ve skupině XXXV. v hlavní třídě assanačné v Praze V, in: Technický obzor X, 1902, 192-193 a tab. XXXIII-XXXIV

LUŠTINEC Jan: Příspěvek k umělecko-historickému zhodnocení kostela sv. Vavřince v Jilemnici, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník V, 1992, 38-48

LUŠTINEC Jan: Hrobka hrabat Harrachů, in: Krkonoše: měsíčník o přírodě a lidech XXXI, 1998, č. 2, 28

Melantrichova ulice je ohrožena projektem tramwaye, in: Za starou Prahu: věstník Klubu Za starou Prahu II, 1911, 29-30

NAVRÁTIL Ivo: Obecní dům, in: Semilské noviny: Informační měsíčník občanů Semilska XII, 2004, č. 7-8, 12-14

Návrh na postavení kostela sv. Antonína v Domažlicích, in: Architektonický obzor VIII, 1909, 3-4, 7 a tab. III-IV, VII

Nejvyšším rozhodnutím ... (v rubrice Osobní), in: Stavitelské listy IX, 1913, příloha k č. 2

Obecní dům v Semilech, in: Architektonický obzor IX, 1910, 45, 48 a tab. LI-LII

Okresní dům v Novém Bydžově, in: Architektonický obzor I, 1902, 12, 16 a tab. IX

PENCÁK Marcel: Soutěž na pomník Jana Žižky na Vítkově v roce 1913, in: Umění LIV, 2006, 69-84

"P. Th." (Theodor Petřík): Stavební rada Dr. techn. Jan Vejrych šedesátníkem, in: Architektonický obzor XV, 1916, 54-56

Pravidla kuratoria Stálé výstavy a tržnice řemeslných výrobků v Praze, in: Zprávy Stálé výstavy a tržnice řemeslných výrobků v Praze I, 1893, 6-8

Rodinný dům pana Zikmunda Kozelky, okresního tajemníka v Chlumci n. C., in: Technický obzor II, 1894, 191-192

"S.": Dr. arch. Josef Sakař a Dr. arch. Jan Vejrych, in: Architektonický obzor XII, 1913, 21

SELIGER Josef: Učitel na venkovské škole, in: Krkonoše. Jizerské hory XL, 2007, č. 11, 48-49

Soutěžné návrhy na ústřední hřbitov král. hlav. města Prahy u Hostivaře. II. cena. – Arch. Jan Vejrych, c. k. stavební rada, in: Architektonický obzor XI, 1912, 122-124, 129-131, 133-138 a tab. LIV-LV, LVII-LX

Spořitelna král. hlavního města Prahy, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXIX, 1895, 11-13 a tab. II-V

ŠIMÁK Josef Vítězslav: Pojizeří na Národopisné výstavě československé, in: Světozor XXIX, 1895, 510-511, 526-527, 534-535

ŠTOVÍČEK Jan: Národopisná výstava československá a horní Pojizeří, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník VII, 1994, 63-82

TYRŠ Miroslav: Ve prospěch renaissance české, in: Národní listy XXII, 1882, 11. 11., 4 a 16. 11., 3

Úmrtní oznámení, Národní listy LXVI, 1926, 26. 6., 8

"Vá": Chlumecká architektura v letech 1848–1985, in: Chlumecké listy: časopis chlumeckého regionu XXXVII, 2007, č. 7, 38-41

VEJRYCH Jan: Hlavní oltář ve farním chrámu Páně Nanebevzetí Panny Marie v Klecanech, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXIV, 1889-1890, 74 a tab. XI

VEJRYCH Jan: Nová radnice v Pardubicích, in: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království Českém XXVII, 1893, 92-96 a tab. X-XIII

VEJRYCH Jan: Studie zakončení Mikulášské třídy v Praze-I, in: Architektonický obzor V, 1906, 13 a tab. XI

"J. V." (Jan Vejrych?): Kolářův hôtel "Paříž" v Praze-I, in: Architektonický obzor V, 1906, 28-29 a tab. XXVI-XXVII

VEJRYCH Jan: Přestavba zámku Holovousy, in: Architektonický obzor IX, 1910, 37-39, 41-42 a tab. XLI-XLV

VEJRYCH Jan: Děkanský kostel sv. Vavřince v Jilemnici, in: Architektonický obzor X, 1911, 121-124 a tab. LX

Villa pana K. Řezníčka v Žantově u Hrubé Skály, in: Architektonický obzor II, 1903, 18-19 a tab. XXIII

Zprávy a poznámky, in: Volné směry IV, 1900, 156

Zprávy osobní, in: Technický obzor II, 1894, 45

6.3. Další zdroje informací

6.3.1. Internet

270 – Nájemní dům n.čp. 128 na východní straně Mikulášské třídy, in: Stará Praha na dobových pohlednicích a ve starých fotografiích, <http://www.starapraha.cz/pohlednice-praha-asanace-josefov.php>, vyhledáno 3. 8. 2013

312 – Novorenesanční dům s prvky secese, n.čp. 388, na rohu ulic Na můstku (vlevo) a ulice Na Příkopě, in: Stará Praha na dobových pohlednicích a ve starých fotografiích, <http://www.starapraha.cz/pohlednice-praha-na-prikope.php>, vyhledáno 12. 7. 2013

A. Reinwart, in: Slovník českých nakladatelství 1849–1949, http://www.slovník-nakladatelstvi.cz/nakladatelstvi/a-reinwart.html?index_group=P, vyhledáno 6. 7. 2013

Bývalý okresní dům, in: Královské město Slaný, <http://www.meuslany.cz/cs/o-meste-slanem-a-okoli/historicke-pamatky/ve-slanem/byvaly-okresni-dum/>, vyhledáno 1. 8. 2013

Čekanice, in: Město Blatná, <http://www.mesto-blatna.cz/zivot-v-obci/osady-mesta-blatna/cekanice/?ftshow=24>, vyhledáno 31. 7. 2013

Harrachovská hrobka sv. Kříže, in: Obec Horní Branná, <http://www.hbranna.cz/pamatky/harrachovska-hrobka/>, vyhledáno 20. 8. 2013

HARTMAN Bruno: 100 let Narodnega doma, in: Narodni dom Maribor, <http://www.nd-mb.si/arhiv/100-let-narodnega-doma/>, vyhledáno 24. 7. 2013

Historie muzea, in: Regionální muzeum v Chrudimi, http://www.muzeumcr.cz/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=31&Itemid=54, vyhledáno 26. 7. 2013

Historie školy, in: Gymnázium a SOŠ Jilemnice, <http://www.gymjil.cz/historie-skoly/>, vyhledáno 7. 6. 2013

Historie školy, in: Základní škola ulice Míru 64, Rokycany, <http://www.zsulmiru.rokycany.cz/skola/historie/>, vyhledáno 26. 7. 2013

HNÍDKOVÁ Vendula: Tylovo divadlo Kutná hora, in: Databáze divadelní architektury, <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreId=63&detail=history>, vyhledáno 7. 6. 2013

Jiráskovo divadlo, in: Databáze divadelní architektury, <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreId=965&detail=history>, vyhledáno 7. 8. 2013

Josef Rektor – elektronický katalog, in: Město Vysoké Mýto, <http://zivot.vysoke-myto.cz/z-kultury/2949-josef-rektor-elektronicky-katalog>, vyhledáno 29. 7. 2013

Karlovo náměstí s přilehlými ulicemi, in: Městské informační centrum Kolín, <http://www.infocentrum-kolin.cz/pruvodce/karlovo-namesti>, vyhledáno 5. 6. 2013

Kolín – radnice, in: Cesty a památky, <http://cestyapamatky.cz/kolinsko/kolin/radnice>, vyhledáno 5. 6. 2013

Kostel, in: Obec Hlavatce, <http://www.hlavatce.cz/informace-o-obci/historie/>, vyhledáno 17. 8. 2013

Masarykovo divadlo Jičín, in: Databáze divadelní architektury, <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreId=58>, vyhledáno 20. 7. 2013

Narodni dom Maribor Culture and Event center, in: Maribor – Pohorje, <http://maribor-pohorje.si/images/temp/-glavne-znamenitosti-Narodni-dom-Slovenia-Slovenija-Maribor-Pohorje-Andrej-Borko-3.jpg>, vyhledáno 7. 7. 2013

Naučná stezka Klecany (3. Kostel Nanebevzetí Panny Marie), in: Město Klecany, <http://www.klecany.cz/big.php?item=1027>, vyhledáno 7. 8. 2013

NAVRÁTIL Ivo: Kostel sv. Petra a Pavla, in: Římskokatolická farnost sv. Petra a Pavla v Semilech, <http://www.farnost.semily.net/historie/petrpavel.htm>, vyhledáno 10. 8. 2013

Novorenesanční Okresní dům, in: Město Nový Bydžov, <http://www.novybydzov.cz/novorenesancni-okresni-dum/d-9472>, vyhledáno 29. 7. 2013

Obrázky: Jičín, Tyl, Dům Palackého, Sokolovna, kde se hrála řada představení spolku, 1912, in: Databáze českého amatérského divadla, <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=multimedia&id=73700>, vyhledáno 20. 7. 2013

PANOCH Pavel: Dusíkovo divadlo Čáslav, in: Databáze divadelní architektury, <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreId=139&detail=history>, vyhledáno 15. 8. 2013

PANOCH Pavel: Východočeské divadlo Pardubice, in: Databáze divadelní architektury, <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreId=79>, vyhledáno 7. 7. 2013

Svatopluk Čech, in: Obec Ostředek, http://ouostredek.cz/article.asp?article_id=1741, vyhledáno 29. 7. 2013

SVOBODA Jakub: Strnad: Rekonstrukce hotelu Grand se neodkládá, čekáme na vhodnou dotační výzvu, in: Svoboda.info, <http://www.svoboda.info/zpravy/caslav/strnad-rekonstrukce-hotelu-grand-se-neodklada-cekame-na-vhodnou-dotacni-vyzvu.html>, vyhledáno 16. 8. 2013

ŠEBEK Stanislav: Znamky připomínají zaniklý domažlický kostel, in: Domažlický deník.cz, http://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/znamky-pripominaji-zanikly-domazlicky-kostel-20130316.html, vyhledáno 5. 6. 2013

ŠIMEK Robert: První český uhlobaron, in: Euro.cz, <http://euro.e15.cz/profit/prvni-cesky-uhlobaron-891728>, vyhledáno 7. 6. 2013

Škola, in: Obec Horní Branná, <http://www.hbranna.cz/historie-obce/skola/>, vyhledáno 7. 6. 2013

TODOROVÁ Jiřina: Tichý společník Karel Řezníček (1845–1914), in: Český rozhlas, <http://www.rozhlas.cz/leonardo/svet/zprava/258234>, vyhledáno 30. 7. 2013

6.3.2. Ostatní

Dokumentární film z cyklu Šumné stopy "Slovinsko – Od Parlěře po Bloudka", Česká televize 2012

Google Earth

Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, Zlín 2003

7. KATALOG DÍLA

Katalog obsahuje všechny Vejrychovy projekty, respektive studie, ať už realizované či nikoliv, u nichž bylo možné provést jejich jednoznačnou lokalizaci. Neobsahuje architektonické školní práce, skicy a drobnější studie, které nebylo možné ztotožnit s určitým projektem.

Projekty stavební a architektonické kanceláře Achille Wolfa, na nichž se Jan Vejrych podílel v průběhu svého působení u tohoto architekta, jsou vyznačeny *kurzívou*.

Jednotlivé práce jsou seříděny jednak dle doby svého vzniku (kapitola 7.1), jednak dle své místní příslušnosti (kapitola 7.2).

V obou případech je u každé položky uvedena lokalita, pro níž byl projekt zpracován a jeho stručná charakteristika. Až na výjimky je uvedena i datace projektu. Datování je ve většině případů založeno na plánové dokumentaci, která se dochovala v rámci architektonického osobního fondu uloženého v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea. Tam, kde plánová dokumentace chybí nebo není datovaná, jsou pro určení doby vzniku projektu použity údaje získané z dalších pramenů či literatury. Nejisté datace jsou za příslušným časovým údajem označeny (?).

7.1. Chronologické řazení

Lokalita	Projekt	Datace
Vamberk	Plány a rozpočet pro radnici	1880
Praha	<i>Hotel spojený s veřejnými parními lázněmi pro A. Speila na Vinohradech</i>	1881 (?)
Praha	<i>Zemské finanční ředitelství na Josefském náměstí (dnešní náměstí Republiky)</i>	1881 (?)
Praha	<i>Cvičební ústavy v bývalé Jezuitské zahradě (dnes se na tomto místě nachází Strakova akademie s přilehlou zahradou)</i>	1881 – 1882
Praha	<i>Stavovské divadlo čp. 540/I (Ovocný trh 1) – přestavba a přístavba</i>	1881 – 1882
Josefov	Radnice a městská spořitelna	mezi lety 1881 a 1883
Praha	<i>Národní muzeum</i>	1883 – 1884
Jilemnice	Radnice a tkalcovská škola	1884
Stružná (okr. Karlovy Vary)	<i>Zámek – přestavba</i>	1884
Pardubice	Divadelní dům	1884 – 1885
Praha	<i>Nájemní dům čp. 714/II (Vodičkova 25)</i>	1884 – 1885
Praha	<i>Nájemní dům čp. 715/II (Vodičkova 23, Palackého 15)</i>	1884 – 1886
Cítoliby (okr. Louny)	Škola	1885
Hradec Králové	Hrobka pro rodinu Střemchovu	1885
Jilemnice	Hrobka pro rodinu Machatovu	1885
Doksany	<i>Konventní kostel Narození Panny Marie – úpravy v románské kryptě</i>	<i>před 1886</i>
Horní Branná (okr. Semily)	Škola	1886
Kolín	Radnice – přestavba	1886
Klecany (okr. Praha-východ)	Kostel Nanebevzetí Panny Marie - hlavní oltář	1888
Klecany (okr. Praha-východ)	Kostel Nanebevzetí Panny Marie – přestavba	1889 – 1892
Jičín	Sokolovna „Dům Palackého“	1889
Písek	Občanská záložna	před 1890
Černošice (okr. Praha-západ)	Rodinný dům Antonína Reinwarta	1890
Praha	Městská spořitelna Královského hlavního města Prahy	1890
Praha	Heinzova věž pro Jubilejní zemskou výstavu	1890
Praha	Pavilon Akciové společnosti pro výrobu cementu a vápna v Berouně pro Jubilejní zemskou výstavu	1890
Praha	Pavilon firmy Vladimír Vondráček a spol. pro Jubilejní zemskou výstavu	1890

Praha	Pavilon Královského města Rokycan pro Jubilejní zemskou výstavu	1890
Praha	Pavilon Národních listů pro Jubilejní zemskou výstavu	1890
Praha	Pavilon pro diorama pro Jubilejní zemskou výstavu	1890
Dolní Kalná (okr. Trutnov)	Rodinný dům J. Noska	1890 – 1891
Zdiby (okr. Praha-východ)	Kostel Povýšení sv. Kříže – hlavní oltář	1891
Zruč nad Sázavou	Zámek – přestavba	1891 – 1894
Pardubice	Radnice	1892 – 1894
Chlumec nad Cidlinou	Rodinný dům Zikmunda Kozelky	1893
Lázně Bělohrad	Záloženský a společenský dům	1893
Praha	Nájemní dům čp. 692/I "U kamenné panny" (Benediktská 1)	1893
Ostrava	Budova pro dozorce uhelných dolů	1893 (?)
Horní Branná (okr. Semily)	Statek Jana Vejrycha (č. 89) – přestavba	1894
Nová Ves	Hrobka pro rodinu Mixovu	1894
Praha	Dům "U Hedviků" (č. 3) ve Staré Praze na Národopisné výstavě československé	1894 – 1895
Praha	Dům (č. 9) ve Staré Praze na Národopisné výstavě československé	1894 – 1895
Praha	Dům "U zlaté hory" (č. 18) ve Staré Praze na Národopisné výstavě československé	1894 – 1895
Praha	Dům "U koníčka" (č. 24) ve Staré Praze na Národopisné výstavě československé	1894 – 1895
Praha	Dům "U bílého lva" (č. 27) ve Staré Praze na Národopisné výstavě československé	1894 – 1895
Praha	Pavilon akciového pivovaru na Smíchově pro Národopisnou výstavu československou	1894 – 1895
Praha	Pavilon pro triptych "Valašská Madona" pro Národopisnou výstavu československou	1894 – 1895
Praha	Statek z okolí Turnova (Pojizerský statek) na Národopisné výstavě československé	1894 – 1895
Praha	Hlavní brána ve Staré Praze na Národopisné výstavě československé	1895
Praha	Pavilon okresu slánského pro Národopisnou výstavu československou	1895
Praha	Orientační tabule pro Stálou výstavu řemeslných výrobků	1. pol. 90. let 19. stol. (?)
Maribor (Slovinsko)	Národní dům	1895, 1897 – 1898
Chrudim	Průmyslové muzeum pro východní Čechy	1895 – 1901
Liberec	Národní dům	1896
Louny	Obecná a měšťanská škola	1896
Rakovník	Městská spořitelna	1896
Rokycany	Měšťanská škola chlapecká a dívčí	1896

Jilemnice	Obecná a měšťanská dívčí škola	1896 – 1897
Praha	Živnostenská banka pro Čechy a Moravu	1896 – 1897
Kladno	Radnice	1896 – 1898
Ostrava	Dělnické domky pro horníky	před 1897
Nové Sedlo (okr. Sokolov)	Budova pro dozorce uhelných dolů	1897
Nové Sedlo (okr. Sokolov)	Dělnické domky při uhelných dolech "Union"	1897
Praha	Nájemní dům čp. 181/II (Křemencova 19) – zřízení pavlače	1897
Sokolov	Budova pro ředitelství dolů "Union"	1897
Kolín	Radnice – rozšíření	1898
Nový Bydžov	Okresní dům	1898 – 1899
Ostředek (okr. Benešov)	Pamětní deska Svatopluka Čecha	1899
Praha	Hotel "Praha" v obvodu asanačním v bloku XXXV	1899
Dašice	Rodinný dům Josefa Vosáhla	1899 – 1901
Hrubá Skála (okr. Semily)	Rodinný dům Karla Řezníčka	1899 – 1901
Ostrava	Hrobka pro rodinu Vondráčkovu – rozšíření	90. léta 19. stol. (?)
Praha	Nájemní dům čp. 387/I (na nároží ulic Na Můstku a Provaznická)	před 1900
Hněvšín (okr. Příbram)	Rodinný dům Antonína Drtiny	kolem 1900 (?)
Čekanice (okr. Strakonice)	Velkostatek – budova hospodářského lihovaru	1900
Čekanice (okr. Strakonice)	Pomník mistra Jana Husa	1900 – 1901
Slaný	Okresní dům	1900 – 1901
Čekanice (okr. Strakonice)	Zámek – adaptace zámecké kaple	1900 – 1901 (?)
Čekanice (okr. Strakonice)	Zámek – kovaná vrata při objektu	1900 – 1901 (?)
Čekanice (okr. Strakonice)	Velkostatek – přístavba postrojovny při konírně v hospodářském dvoře	1901
Praha	Radnice Královského hlavního města Prahy – přestavba a dostavba	1901
Praha	Nájemní dům čp. 1068/I (Pařížská 10, Kostečná 2) – průčelí	1902
Praha	Nájemní dům čp. 1076/I (Pařížská 7, Jáchymova 6)	1902
Praha	Nájemní dům čp. 66/V (Pařížská 13, Široká 16)	1902
Praha	Dům obchodního spolku "Merkur" čp. 68/V (Pařížská 9, Jáchymova 5)	1903 – 1904
Chlumeck nad Cidlinou	Hřbitovní budovy	1904
Chlumeck nad Cidlinou	Okresní dům	1904 – 1905

Praha	Hotel "Paříž" čp. 1080/I (U Obecního domu 1, Králodvorská 8)	1904 – 1905
Kutná Hora	Divadlo	1905
Nový Bydžov	Hostinec "Na Kopečku" – přestavba a přístavba sálu	1905
Praha	Zakončení Mikulášské třídy (dnešní Pařížská ul.) s budovou galerie českého umění na Letné – studie	1905
Nový Bydžov	Městská spořitelna	1905 – 1907
Holovousy (okr. Jičín)	Zámek – přestavba	1905 – 1908
Praha	Nájemní dům čp. 59/I (Veslavínova 3) – dvorní přístřešek	1906
Semily	Obecní dům	1906 – 1908
Domoslavice (okr. Jičín)	Obytné stavení pro čeládku velkostatku Holovousy	1907
Praha	Nájemní dům čp. 128/V (Pařížská 22) – zřízení pisoáru a klozetu pro hostinec v přízemí	1907
Domažlice	Kostel sv. Antonína Paduánského	1908
Zruč nad Sázavou	Zámek – přístavba sala terreny	1908
Jilemnice	Městská spořitelna	1908 – 1910
Jilemnice	Kostel sv. Vavřince – dostavba	1908 – 1911
Jilemnice	Obecná a měšťanská chlapecká škola – přestavba a přístavba	1909
Čáslav	Poštovní a telegrafní úřad – přestavba a přístavba	1909 – 1910
Praha	Studie komunikace Letenské	1909 – 1910
Horní Branná (okr. Semily)	Hrobka sv. Kříže rodu Harrachů – úprava	po 1909
Čáslav	Stavba nové sokolovny spojená s přestavbou místnosti Čtenářské besedy	1910
Jilemnice	Výchovna České zemské komise pro ochranu dětí a péči o mládež v království Českém	1910
Praha	Uvolnění komunikace mezi Staroměstským a Václavským náměstím – studie	1910 – 1911
Praha	Ústřední hřbitov Královského hlavního města Prahy u Hostivaře	1912
Čáslav	Adaptace okresního domu spojená s přestavbou hotelu "U Králeviče"	1913
Hlavatce (okr. Tábor)	Kostel sv. Ondřeje – přístavba	1913
Jilemnice	Umístění budovy reálného gymnázia a budoucí rozšíření města na stranu jižní – studie	1913
Praha	Pomník Jana Žižky z Trocnova na vrchu Vítkově	1913
Jilemnice (?)	Hrobka pro rodinu Jeriovu	kolem 1913 (?)

Praha	Československá obchodní akademie čp. 1780/II (Resslova 8) – přestavba	1915
Praha	Hrobka pro rodinu Vejrychovu	1917
Praha	"Druhý chrám Páně" na Královských Vinohradech na náměstí krále Jiřího (dnešní náměstí Jiřího z Poděbrad)	1919
Praha	Invalidovna čp. 24/X (Sokolovská 136) – přístavba třetího (mansardového) patra	1919 – 1920
Líšná (okr. Rokycany)	Kostel sv. Václava – boční oltář	
Náchod	Poštovní a telegrafní úřad – přestavba a přístavba	
Praha	Nájemní dům čp. 183/I "U kamenné mořské panny" (Karlova 14)	

7.2. Řazení dle lokalit

Lokalita	Projekt	Datace
Cítoliby (okr. Louny)	Škola	1885
Čáslav	Poštovní a telegrafní úřad – přestavba a přístavba	1909 – 1910
Čáslav	Stavba nové sokolovny spojená s přestavbou místnosti Čtenářské besedy	1910
Čáslav	Adaptace okresního domu spojená s přestavbou hotelu "U Králeviče"	1913
Čekanice (okr. Strakonice)	Velkostatek – budova hospodářského lihovaru	1900
Čekanice (okr. Strakonice)	Pomník mistra Jana Husa	1900 – 1901
Čekanice (okr. Strakonice)	Zámek – adaptace zámecké kaple	1900 – 1901 (?)
Čekanice (okr. Strakonice)	Zámek – kovaná vrata při objektu	1900 – 1901 (?)
Čekanice (okr. Strakonice)	Velkostatek – přístavba postrojovny při konírně v hospodářském dvoře	1901
Černošice (okr. Praha-západ)	Rodinný dům Antonína Reinwarta	1890
Dašice	Rodinný dům Josefa Vosáhla	1899 – 1901
Doksany	<i>Konventní kostel Narození Panny Marie – úpravy v románské kryptě</i>	<i>před 1886</i>
Dolní Kalná (okr. Trutnov)	Rodinný dům J. Noska	1890 – 1891
Domažlice	Kostel sv. Antonína Paduánského	1908
Domoslavice (okr. Jičín)	Obytné stavení pro čeládku velkostatku Holovousy	1907
Hlavatce (okr. Tábor)	Kostel sv. Ondřeje – přístavba	1913
Hněvšín (okr. Příbram)	Rodinný dům Antonína Drtiny	kolem 1900 (?)
Holovousy (okr. Jičín)	Zámek – přestavba	1905 – 1908
Horní Branná (okr. Semily)	Škola	1886
Horní Branná (okr. Semily)	Statek Jana Vejrycha (č. 89) – přestavba	1894
Horní Branná (okr. Semily)	Hrobka sv. Kříže rodu Harrachů – úprava	po 1909
Hradec Králové	Hrobka pro rodinu Střemchovu	1885
Hrubá Skála (okr. Semily)	Rodinný dům Karla Řezníčka	1899 – 1901
Chlumec nad Cidlinou	Rodinný dům Zikmunda Kozelky	1893
Chlumec nad Cidlinou	Hřbitovní budovy	1904
Chlumec nad Cidlinou	Okresní dům	1904 – 1905
Chrudim	Průmyslové muzeum pro východní Čechy	1895 – 1901
Jičín	Sokolovna „Dům Palackého“	1889

Jilemnice	Radnice a tkalcovská škola	1884
Jilemnice	Hrobka pro rodinu Machatovu	1885
Jilemnice	Obecná a měšťanská dívčí škola	1896 – 1897
Jilemnice	Městská spořitelna	1908 – 1910
Jilemnice	Kostel sv. Vavřince – dostavba	1908 – 1911
Jilemnice	Obecná a měšťanská chlapecká škola – přestavba a přístavba	1909
Jilemnice	Výchovna České zemské komise pro ochranu dětí a péči o mládež v království Českém	1910
Jilemnice	Umístění budovy reálného gymnázia a budoucí rozšíření města na stranu jižní – studie	1913
Jilemnice (?)	Hrobka pro rodinu Jeriovu	kolem 1913 (?)
Josefov	Radnice a městská spořitelna	mezi lety 1881 a 1883
Kladno	Radnice	1896 – 1898
Klecany (okr. Praha-východ)	Kostel Nanebevzetí Panny Marie – hlavní oltář	1888
Klecany (okr. Praha-východ)	Kostel Nanebevzetí Panny Marie – přestavba	1889 – 1892
Kolín	Radnice – přestavba	1886
Kolín	Radnice – rozšíření	1898
Kutná Hora	Divadlo	1905
Lázně Bělohrad	Záloženský a společenský dům	1893
Liberec	Národní dům	1896
Líšná (okr. Rokycany)	Kostel sv. Václava – boční oltář	
Louny	Obecná a měšťanská škola	1896
Maribor (Slovinsko)	Národní dům	1895, 1897 – 1898
Náchod	Poštovní a telegrafní úřad – přestavba a přístavba	
Nová Ves	Hrobka pro rodinu Mixovu	1894
Nové Sedlo (okr. Sokolov)	Budova pro dozorce uhelných dolů	1897
Nové Sedlo (okr. Sokolov)	Dělnické domky při uhelných dolech "Union"	1897
Nový Bydžov	Okresní dům	1898 – 1899
Nový Bydžov	Hostinec "Na Kopečku" – přestavba a přístavba sálu	1905
Nový Bydžov	Městská spořitelna	1905 – 1907
Ostrava	Budova pro dozorce uhelných dolů	1893 (?)
Ostrava	Dělnické domky pro horníky	před 1897
Ostrava	Hrobka pro rodinu Vondráčkovu – rozšíření	90. léta 19. stol. (?)
Ostředek (okr. Benešov)	Pamětní deska Svatopluka Čecha	1899
Pardubice	Divadelní dům	1884 – 1885
Pardubice	Radnice	1892 – 1894

Písek	Občanská záložna	před 1890
Praha	<i>Hotel spojený s veřejnými parními lázněmi pro A. Speila na Vinohradech</i>	1881 (?)
Praha	<i>Zemské finanční ředitelství na Josefském náměstí (dnešní náměstí Republiky)</i>	1881 (?)
Praha	<i>Cvičební ústavy v bývalé Jezuitské zahradě (dnes se na tomto místě nachází Strakova akademie s přilehlou zahradou)</i>	1881 – 1882
Praha	<i>Stavovské divadlo čp. 540/I (Ovocný trh 1) – přestavba a přístavba</i>	1881 – 1882
Praha	<i>Národní muzeum</i>	1883 – 1884
Praha	<i>Nájemní dům čp. 714/II (Vodičkova 25)</i>	1884 – 1885
Praha	<i>Nájemní dům čp. 715/II (Vodičkova 23, Palackého 15)</i>	1884 – 1886
Praha	Městská spořitelna Královského hlavního města Prahy	1890
Praha	Heinzova věž pro Jubilejní zemskou výstavu	1890
Praha	Pavilon Akciové společnosti pro výrobu cementu a vápna v Berouně pro Jubilejní zemskou výstavu	1890
Praha	Pavilon firmy Vladimír Vondráček a spol. pro Jubilejní zemskou výstavu	1890
Praha	Pavilon Královského města Rokycan pro Jubilejní zemskou výstavu	1890
Praha	Pavilon Národních listů pro Jubilejní zemskou výstavu	1890
Praha	Pavilon pro diorama pro Jubilejní zemskou výstavu	1890
Praha	Nájemní dům čp. 692/I "U kamenné panny" (Benediktská 1)	1893
Praha	Dům "U Hedviků" (č. 3) ve Staré Praze na Národopisné výstavě československé	1894 – 1895
Praha	Dům (č. 9) ve Staré Praze na Národopisné výstavě československé	1894 – 1895
Praha	Dům "U zlaté hory" (č. 18) ve Staré Praze na Národopisné výstavě československé	1894 – 1895
Praha	Dům "U koníčka" (č. 24) ve Staré Praze na Národopisné výstavě československé	1894 – 1895
Praha	Dům "U bílého lva" (č. 27) ve Staré Praze na Národopisné výstavě československé	1894 – 1895
Praha	Pavilon akciového pivovaru na Smíchově pro Národopisnou výstavu československou	1894 – 1895
Praha	Pavilon pro triptych "Valašská Madona" pro Národopisnou výstavu československou	1894 – 1895
Praha	Statek z okolí Turnova (Pojizerský statek) na Národopisné výstavě československé	1894 – 1895
Praha	Hlavní brána ve Staré Praze na Národopisné výstavě československé	1895

Praha	Pavilon okresu slánského pro Národopisnou výstavu československou	1895
Praha	Orientační tabule pro Stálou výstavu řemeslných výrobků	1. pol. 90. let 19. stol. (?)
Praha	Živnostenská banka pro Čechy a Moravu	1896 – 1897
Praha	Nájemní dům čp. 181/II (Křemencova 19) – zřízení pavlače	1897
Praha	Hotel "Praha" v obvodu asanačním v bloku XXXV	1899
Praha	Nájemní dům čp. 387/I (na nároží ulic Na Můstku a Provaznická)	před 1900
Praha	Radnice Královského hlavního města Prahy – přestavba a dostavba	1901
Praha	Nájemní dům čp. 1068/I (Pařížská 10, Kostečná 2) – průčelí	1902
Praha	Nájemní dům čp. 1076/I (Pařížská 7, Jáchymova 6)	1902
Praha	Nájemní dům čp. 66/V (Pařížská 13, Široká 16)	1902
Praha	Dům obchodního spolku "Merkur" čp. 68/V (Pařížská 9, Jáchymova 5)	1903 – 1904
Praha	Hotel "Paříž" čp. 1080/I (U Obecního domu 1, Královská 8)	1904 – 1905
Praha	Zakončení Mikulášské třídy (dnešní Pařížská ul.) s budovou galerie českého umění na Letné – studie	1905
Praha	Nájemní dům čp. 59/I (Vešlavínova 3) – dvorní přístřešek	1906
Praha	Nájemní dům čp. 128/V (Pařížská 22) – zřízení pisoáru a klozetu pro hostinec v přízemí	1907
Praha	Studie komunikace Letenské	1909 – 1910
Praha	Uvolnění komunikace mezi Staroměstským a Václavským náměstím – studie	1910 – 1911
Praha	Ústřední hřbitov Královského hlavního města Prahy u Hostivaře	1912
Praha	Pomník Jana Žižky z Trocnova na vrchu Vítkově	1913
Praha	Československá obchodní akademie čp. 1780/II (Resslova 8) – přestavba	1915
Praha	Hrobka pro rodinu Vejrychovu	1917
Praha	"Druhý chrám Páně" na Královských Vinohradech na náměstí krále Jiřího (dnešní náměstí Jiřího z Poděbrad)	1919
Praha	Invalidovna čp. 24/X (Sokolovská 136) – přístavba třetího (mansardového) patra	1919 – 1920
Praha	Nájemní dům čp. 183/I "U kamenné mořské panny" (Karlova 14)	
Rakovník	Městská spořitelna	1896

Rokycany	Měšťanská škola chlapecká a dívčí	1896
Semily	Obecní dům	1906 – 1908
Slaný	Okresní dům	1900 – 1901
Sokolov	Budova pro ředitelství dolů "Union"	1897
<i>Stružná</i> (okr. Karlovy Vary)	<i>Zámek – přestavba</i>	<i>1884</i>
Vamberk	Plány a rozpočet pro radnici	1880
Zdiby (okr. Praha-východ)	Kostel Povýšení sv. Kříže – hlavní oltář	1891
Zruč nad Sázavou	Zámek – přestavba	1891 – 1894
Zruč nad Sázavou	Zámek – přístavba sala terreny	1908